

دیوان اشعار ترکی

میرزا حسین جعفری زنوزی

متحلص به:

آذری

مقدمه، تصحیح و تحرییه:

دکتر حسین محمدزاده صدیق

تهران

تکریخت

سرشناسه: آذری زنوزی، میرزا حسین. ۱۳۳۷ - ۱۲۶۵.
عنوان و نام پدیدآور: دیوان اشعار میرزا حسین آذری زنوزی / مقدمه، تصحیح و تحسیه: حسین محمدزاده صدیق.
مشخصات نشر: تهران: تکدرخت، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص.
شابک: ۵ - ۷۰ - ۵۵۵۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸
فهرستنويسي: فیپا
موضوع: شعر ترکی - قرن ۱۴
شناسه افزوده: محمدزاده صدیق، حسین. ۱۳۲۴ -
ردیبندی کنگره: ۱۳۸۹ ۱۳۴۹ ۷۴۴۹ ۷۹۹۲۹ / ۳
ردیبندی دیوی: ۱ / ۶۲ فا ۸
شماره کتابشناسی ملی: ۲۰۶۶۷۵۱

موسسه ارشاد سخن و سلام

دیوان اشعار ترکی میرزا حسین جعفری زنوزی (متخلص به آذری) مقدمه، تصحیح و تحسیه: دکتر حسین محمدزاده صدیق

حروفنگاری: منیژه شیرمحمدی - نمایه‌سازی: معصومه غلامنژاد
ناشر: تکدرخت / محل نشر: تهران / تاریخ نشر: ۱۳۸۹ / شمارگان: ۲۰۰۰ / نوبت چاپ: اول
شابک: ۵ - ۷۰ - ۵۵۵۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸
ISBN: ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۵۵۵۹ - ۷۰ - ۵
نشانی: خیابان جمهوری، بعد از تقاطع سی تیر، جنب کوچه شیبانی، پلاک ۵۰۰، ط همکف
تلفن: ۶۶۷۲۷۵۵۹ - فاکس: ۶۶۷۲۷۵۵۰

فهرست مطالب

٤٨.	تملق ظالمی فرعون ائدر خوف [و] خطر و فرمز.....	٧	چند کلمه.....
٥٠.	یا رب روا مدار.....	٨	جدول آسان خوانی متنون ترکی
٥٢.	٣. غزللور.....	٩	جدول اختصارات
٥٢.	تۆکنیب صیر و طاقتیم.....	١١	بخش اول: مقدمه
٥٢.	ضیافت سفرهسی.....	١٢	١. آدی
٥٣.	صیر ایله.....	١٢	٢. تخلصی
٥٥.	٤. مریع لر.....	١٢	٣. دۇغۇلۇغۇ يېر
٥٥.	ھۇالباقى كۈلەمْ فائى.....	١٢	٤. آتاسى
٥٦.	نېر اعظم.....	١٣	٥. عائلەسى
٥٩.	أغاڭار بىزە.....	١٣	٦. ياشابېشى
٦١.	قسمت اولدو خلعت دىيا كىمى.....	١٤	٧. ملانصرالدین ژورنالى ايله امكاداشلىق
٦٢.	اگر مىس اولسا قىزىل كىيمىسى مدرسهدور.....	١٤	٨. وطن سئورلىك و خلقى لىك
٦٤.	اۋرەگىم درد مىسيتىن اولوب ياره وطن	١٥	٩. طنز شاعرى
٦٦.	مېن حق اۋرۇنە پىردى چىڭىر بىر قازان پلو.....	١٥	١٠. وحدت اسلام
٦٨.	اسكتناس.....	١٥	١١. اذرى و مذهب
٧٠.	ھېكل عصمت.....	١٧	١٢. روحانى نماڭار
٧٢.	منه نه.....	١٧	١٣. بىلىگى
٧٥.	اوپىناسىن.....	١٧	١٤. موسىقى
٧٨.	خستە جانىم واي	١٨	١٥. فرخى يېزدى دن تأثير
٨٠.	ايراد بىش.....	١٨	١٦. اسلوب و شىوهسى
٨١.	زىھىتدىرى	١٨	١٧. صابردن تأثير
٨٣.	اۋرەگىمدىن	١٩	١٨. شعرى نىن مضمۇنلارى
٨٤.	مور گىلىپ ياتان گلىر	١٩	١٩. دىوانىن ترتىبە سالىنماسى
٨٨.	اولماسا اۇلماز	٢١	بخش دوم: اشعار ترکى
٨٩.	ھر ايگىسى باخار بىر حكمە بىر قرآنە يا الله	٢٢	١. مشۋى
٩٣.	سنى تارى	٢٢	پناھ ضعيفان، كىس بى كىسان
٩٦.	لطقۇن اولسا منه وار ئىچە سۇۋالېم رمضان	٢٣	حکایت خسروون ولیعەدینە وصىتى
٩٩.	بىھۇدە قېل و قالىمبىرا گۈلمەگىم گلىر	٢٥	٢. قىصىدەلر
١٠٣.	نوروز	٢٥	بى كار
١٠٩.	اوغۇرلۇقا، جنايىتە، اىگىرىلىكە خىاتىتە	٢٩	دارجين قولونجان اىستىر
١١٠.	بىر باخ عنقى باخ	٣٢	آه و زار ائيلر
١١٣.	اريک	٣٣	برىرىت بىر طرفدن جەل و غفلت، بىر طرفدن
١١٦.	معدنيدىر جنايىتىن	٣٥	وورارادى دۆنېگە ملت گەھى قاواھە هاراى
١١٧.	بو منطقەنин علم و هنر قىسمتى اۇلماز	٣٨	دوران كىنلى، ياتان كىنلى
١١٩.	بىش	٣٩	ظلمت دوتوبىدو غفت ئوپىن، جەل خانىسېن
١٢٣.	الصىّرْ مِقْتَاحُ الْفَرَجِ	٤٠	مارف تورۇتو سۇومز شب يىلدايا عاشقىدیر
١٢٥.	عبد نوروز	٤٢	نه بىر نىصان، نه بىر ايراد يۇخدور مرحبا يېزدە
١٢٧.	إن شاء الله.....	٤٤	ظلماتدا عشرت ئوپى بىرپا اۋلا بىلەز
		٤٥	اولور حالىم پېرىشان نىز احسان اۇلمابان يېزدە
		٤٧	بو صحبتلر حقوقون آنلايان انسانە لازمدىر

سه‌گاه زابل ۲۲۲	آل وئر ائله بییر اوژونون بیر نیچه ملیان قوروسو ۱۲۹
۸. ملمع لر ۲۲۴	محاکمه‌ی گربه و موش (سیچان، پیشیک محاکمه‌ی) ۱۳۱
دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا ۲۲۴	طراز عقل ۱۳۴
افطار دعاپی ۲۲۷	آینه‌ی حق ۱۳۶
۱۰. قوشما ۲۴۱	سینه‌زن ۱۳۹
فالچی (یالانچی) ۲۴۱	نهر فراتی باغلادی ۱۴۱
۱۱. یشی قالب ۲۴۳	ظالمه دنیادا لعنت، عقبادا نیران یارادیب ۱۴۴
آبادانیق سوئیتلر ۲۴۳	۵. مخمس لر ۱۴۸
بهار نعمه‌سی یا خود سایاچی ۲۴۵	گر اولماسا ریالبن بیهوده‌دیر خیالبن ۱۴۸
محنت بوردو، غم یاتاغی مهمانکش مهمانخانه ۲۴۶	عمود خود بافورا رحم ائدن فرمانه آند اولسون ۱۵۰
۱۲. بحر طوبیل (اوژون دریا) ۲۵۲	قبر دژوب قار اوللو ۱۵۲
گورن گورسون، گورمینه قسمت اولسون ۲۵۲	دئیه‌سن هوا دوماندبر ۱۵۴
[اوجوب اوزکیله بیر طایر سیار] ۲۵۲	بو خرابه‌ده، او خرابه‌ده ۱۵۷
بخش سوم: اشعار فارسی ۲۶۱	ظلم اندیر اوفو بعهد الله به پیمان شکن ۱۵۹
۱. تضمنین ۲۶۲	عید نوروز ۱۶۲
خواجه حافظلن تضمن ۲۶۲	نسیم بهار ۱۶۴
تضمنین از عارف قزوینی ۲۶۳	سو ماجراسی ۱۶۷
تضمنین از فرخی یزدی ۲۶۵	رنجر ۱۷۰
تضمنین از فرخی یزدی ۲۶۷	کابلا مراد ۱۷۲
تضمنین از فرخی یزدی ۲۶۸	عمواوغلو ۱۷۴
تضمنین از خیام ۲۷۰	کشمش ۱۷۶
گر تو نمی‌پسندی تغییر کن قضا را ۲۷۲	الله توکل لعنت سنه شیطان ۱۷۸
تضمنین از خواجه حافظ ۲۷۵	گوزل یوخاربینی ۱۸۱
تضمنین از خواجه حافظ <small>علیه الرَّحْمَةُ</small> ۲۷۷	تفسیر ائله قرآنی توکلت علی الله ۱۸۳
تضمنین از روحانی ۲۷۹	قوی اشیدسین قونشولار ورد سحرگاهین سینین ۱۸۷
۲. مریع ۲۸۱	هر یاندان گلیر ۱۸۹
همه مستاند در این دایره، هشیاری نیست ۲۸۱	جاناتانی قوقوتغوند، چیگیننده کهنه بیورقان ۱۹۲
دارالامان ایران ۲۸۲	بشریته بیر انتیقه یاماگام سنه نه ۱۹۵
۳. قصیده ۲۸۴	وای وای دانپیشبرلار نتجه سؤزلر، نهلر عمه ۱۹۷
فکر ما صلح است هم ایران ما ایران صلح ۲۸۴	باخ اخوت‌ده کی آیتلره قرآنه بیور ۲۰۰
۴. غزل ۲۸۶	لوطی میدانه باخ ۲۰۵
کی شود موزون، الهی! وضع ناموزون م؟ ۲۸۶	شنبه ۲۰۸
۵. رباعی ۲۸۷	کیمدن اورگندين ۲۱۴
[رباعی] ۲۸۷	یسبیح اهل قبرستان اوچوندور ۲۱۷
بخش چهارم: نمایه ۲۸۹	اولا جاقپیش نه بیلیم ۲۲۰
- ۲۸۹	۶. مسدس لر ۲۲۳
۱. اعلام ۲۹۰	ماملى ماتان عمۇ اۋوغلو ۲۲۳
۲. آیات، عبارات و اصطلاحات عربی ۲۹۳	بالام لای لای ۲۲۹
	۷. مستزاد ۲۳۲

چند کلمه

میرزا حسین جعفری زنوزی متخلّص به آذری، فرزند ملا عباس افتخار ملقب به افتخار الذّاکرین زنوزی، در اواخر حکومت سلسله‌ی قاجار و استبداد رضاخانی ظهرور کرد. شاعری متدين، مبارز و نستوه بود. با دیکتاتوری و ستم سر آشتب نداشت. آزاده‌مردی بود که راه علی^(۴) می‌پیمود و از مظلومان و ستمدیدگان دفاع می‌کرد. در شعر سیاسی، فرخی یزدی را سرمشق خود قرار داده بود و در طنز اجتماعی دنباله‌رو میرزا علی اکبر صابر به شمار می‌رفت.

دیوان اشعار وی برای نخستین بار است که به طور کامل چاپ می‌شود. ما آن را از روی نسخه‌ای به خط خود شاعر تدوین و تبویب کرده‌ایم. این نسخه‌ی منحصر به فرد را به همراه برخی نگاشته‌های پراکنده‌ی شاعر، آقایان علی جعفری فرزند آن مرحوم و جعفر محسنیان زنوزی در اختیار این جانب گذاشتند. و در واقع، به همت این ذوات محترم است که این اثر انتشار می‌یابد. پیش از این، برخی از اشعار وی را فرزند برومندش تحت عنوان «نعمه‌های آذری» به چاپ رسانیده است که در آماده‌سازی دیوان، از آن نیز بهره جستیم.

آذری زنوزی در سال ۱۲۶۵ ش. در شهر زنوز متولد شده و در ۱۳۳۷ ش. در تهران وفات کرده است. پدرش افتخار الذّاکرین زنوزی نیز طبع شعر داشته است و اشعاری از خود به یادگار گذاشته است.

میرزا حسین آذری به ظرایف و دقایق شعر ترکی تسلطی استادانه و ماهرانه داشت و در انواع قالب‌های عروض طبع آزمایی کرده است. بحر طویل را هم نیکو سروده است. در احیاء و نشر این دیوان، تشویق‌ها و درخواست‌های آقای محسنیان زنوزی از یک سو و ویراستاری، همراهی و معاضدت بی‌ربای خانم مینژه شیرمحمدی از سوی دیگر نقش اساسی داشته است که هر دو تن شایسته‌ی سپاس و تشکر هستند.

دکتر ح.م. صدیق

تیرماه ۱۳۸۹ - تهران

جدول آسان خوانی متون ترکی

برای آسان خوانی متون ترکی، برخی تغییرات در نگارش کلمات ترکی در این کتاب اعمال کردیم که در جدول های زیر نشان می دهیم؛ و همچنین سعی کردیم شکل نگارش کلمات دخیل عربی و فارسی را نیز حتی الامکان مطابق مبدأ و اصل آن ها حفظ کنیم.

۱. جدول واکنگاری

معادل حروف لاتین	مثال	نشانه های واکه های ترکی
almaq	A , a	آماق (گرفتن)
əl	Ə, ə	ال (دست)
ilan	İ, i	ایلان (مار)
qızıl	I, ı	قیزیل (طلا)
sol	O, o	سوول (چپ)
söz	Ö, ö	سوز (سخن)
ulduz	U, u	ولدوز (ستاره)
düzmək	Ü, ü	دۆزمک (چیدن)
yel	E, e	یېل (باد)

۲. جدول آواکنگاری

معادل حروف لاتین	مثال	نشانه های آواکه های ترکی
buz	B, b	بوز (یخ)
öpmək	P, p	اوپمک (بوسیدن)
toy	T, t	تؤی (جشن)
Sürəyya	S, s	ثريا
can	C, c	جان
çaxmaq	Ç, ç	چاخماق (آتش زن)
Həvvə	H, h	حوا
xalıq	X, x	خالیق
daş	D, d	داش (سنگ)
zövq	Z, z	ذوق
bir	R, r	بیر (یک)
ziğ	Z, z	زیغ (گل)
jalə	J, j	ژاله
sərin	S, s	سرین (خنک)
şəhid	Ş, ş	شہید

sidq	S, s	صدق	ص / ص / ص / ص
zəlalət	Z, z	ضلالت	ض / ض / ض / ض
Tur-e Sina	T, t	طور سینا	ط / ط
zill	Z, z	ظل	ظ / ظ
Cə`fər	`	جهفر	ع / ع / ع / ع
bağ	Ğ, ğ	باغ	غ / غ / غ / غ
fəna	F, f	فنا	ف / ف / ف / ف
qaş	Q, q	قاش (ابرو)	ق / ق / ق / ق
kəsmək	K, k	کسمک (بریدن)	ک / ک / ک / ک
gəzmək	G, g	گزمک (گشتن)	گ / گ / گ / گ
diləyim	Y, y	دیله گیم (ارزویم)	گی / گی / گی / گی
lalə	L, l	لاله	ل / ل / ل / ل
miskin	M, m	مسکین	م / م / م / م
incə	N, n	اینجه (ظریف)	ن / ن / ن / ن
vaxt	V, v	واخت (وقت)	و / و
hilal	H, h	هلال	ه / ه / ه / ه
yaban	Y,y	یابان (دشت)	ی / ی / ی / ی

جدول اختصارات

صفت.	(ص.).	ترکی.	[تر.]
مصدر.	(مص.).	روسی.	[رو.]
معادل و معنای کلمه.	(=)	عربی.	[عر.]
افزودهی مصحح.	[]	مغولی.	[مف.]
برای هر گونه توضیح.	()	یونانی.	[یو.]
هجری.	هـ	اسم.	(ا.)
صفحه.	ص	اسم مصدر.	(امص.)
رجوع کید.	رک.	نشانه‌ی فارق.	/
جلد.	ج.	نشانه‌ی رجوع.	←
		هجری قمری.	هـ ق.

بخش اول

مقدمه

۱. آدی

آدی حسین دیر. بیلیکلی اولدوغو اوچون، هم یئرلیلری اونا میرزا حسین دئیه ردیلر. سوی آدی جعفری، نسبی زنوزی و یا مرندی یازبلبیدبر.

۲. تخلصی

تخلصی آذری دیر. اونو «آقا میرزا حسین جعفری زنوزی مرندی متخلص به آذری» آدلاند پرپیلار.

۳. دوغولدوغو یئر

آذری نین دوغولدوغو یئر، زنوز شهری دیر. بو شهر، مرندین داغلېق بؤلگەسیندە یئرلەشیر. مرند - جلفا جادەسیندن ۱۰ کیلومتر فاصلەسى اولان زنوز، مرند شهرى نین شمال حصەسى نین ۲۵ کیلومترلیگىндە قرار تاپمېشدپر. زنوز شهرى عالملر، شاعرلر و فلسفەچىلر يوردو دور. اورادان ملا عبدالله زنوزى، اوغلو آقا على حكيم مدرس كيمىي فلسفەچىلر، فانى تخلص ائدن آيت الله محمد حسن رياضى، ملا محمد على مضطرب و فخر الدین محزون كيمىي عالم و شاعرلر ظھور اتتمىشدىر.

۴. آتاسى

آذری نین آتاسى افتخار الذاکرین لقبى ايله تابىنان ملا عباس افتخارى، تنقىدى شعرلىرى يازان گۆجلۈ بير شاعر ايمىش. اما میرزا حسین آذری نین مكمل ديواني قالېبدپر. آقاي على جعفرى نين اونون اليازما سىنىن سۇنۇندا بىلە بير قىدى واردپر:

«جمع ابيات اشعار مرحوم پدرم در قالب مثنوى، غزل، تركيب بند، بحر طويل در ۹۵ مضمون در حدود ۳۰۰۰ بيت مى باشد.»

او، آتاسى نين شعرلىرىندن اوچۇنۇ دىگىرمان، خرمن، جواب سرودهى لىلى عنوانلى شعرلىرى اوز ديواني اليازما سىىصفحەلىينه سالىپمىشدىپر.

بو اوچ قطعه شعردن علاوه اونون «بىلۇولۇق» عنوانلى بير بىشلىك (= مخمس) شعرى ده اليميزه چاتدى. همين بىشلىكىن نىچە بند ذكر ائدىرييڭى:

حق ائتدى بو ايل رحمتىنى ھر يئرە نازل،
حتى ارهواج داشكسىنەن حالپىنه شامل.

ياغدي زيري يه، مُشرفة، رحمانيه كامل،
علّت ندى بولمم كه ديگيل رحمته قابل،
كافردي يقين گلميسip ايمانه بيلوولوق.

هر گون که بولود تيره اولوب قالخدي هوايه،
ال گؤتددوخ او دم صدقله در گاه خدايه.
اطرافه ياغبب شدت ايله ائتدى سقايه،
بيز پوف نميسي يىل گتيريب بيز فقرائيه،
پوف نمدي فقط حرمت مهمانه بيلوولوق.

يولداشلاربن هئچ بارهده بير علتى يؤخدور،
يؤخ بخل و حسد ذرهجه گؤيلى، گؤزى توخدور.
الحق علمانپن پتگىه دققى چؤخدور،
باخدېقجا دئير كيم يئريميز داغدى سو يؤخدور،
فايق اولاچاق آخرى هريانه بيلوولوق.

آلدوم قالبىن نسيه بيرين ايکى قرانه،
يىغدىم قاپولارдан زىبىلى خانه به خانه.
تنز-تنز سوووويوب هم قورو دوب آتدىم اويانه،
تاپدوم زيره گير هم بره گير بير نئچه دانه،
قويدى هامېسىن ائوده بو ويرانه بيلوولوق.

۵ . عائلهسى

آذرى، اكابر قبزى هاجر ايله ائولنميش و على، عزيز، فريدون، جعفر، غفار، احمد و نصرت
آدلي يىددى اوشقاص صاحبى اولموشدور.^۱

۶ . ياشايىشى

آذرى گنج ايكن تبريز - جلغا دمير يزلوندا ايشه باشلامېشىدېر. سۇنرا لار عائلهسى ايله
«گدە بىيگ» شهرىنه گئتمىش، تلغراف فنى، روس دىلى و فرانسە دىلينى اۋيرەنمەگە
باشلامېشىدېر.

^۱ نغمەهای آذرى / ۱.

بیر مدت گدهبگ و باکی شهرلریندە ياشادېقدان سۇنرا، ۱۳۰۹ ش. ايليندە اوچ اوشاغى ايله بندەنلى يۈلو ايله تهران لە گلمىش و ۱۳۱۰ - نجو ايلدە شمشك معدنلەننده، حسابدار اولاراق ايشە باسلامېشىدپر.

اون ايل همين وظيفەدە ايشلەدىكەن سۇنرا، ۱۳۲۰ - نجى ايلدە، دۇغوم يئرى اولان زنۇز شهرلەننە قايپتەشىدپر. ۱۳۲۹ - نجى ايلدە ايش دالپنجا تهرانا و سۇنرا دامغان شهرلەننە گئتمىش و بير داها زنۇزا قايپتەش اكىنچىلىك ايله مشغول اولموشدور.

۱۳۳۶ - نجى ايلدە بير داها تهرانا مهاجرت ائتمىش و ۱۳۳۷ - نجى ايل بهمن آيندا رحمته گئتمىشىدیر. انا الله و انا إلیه راجحون.

٧ . ملانصرالدين ژورنالى ايله امكداشلىق

حسين آذرىنىن ۱ غلو آقاي جعفرىنىن دئىيگىنە گۈرە، آتاسى، بير زماندا ملانصرالدين ژورنالىندا «حسين عباس اوغلو» امضاسى ايله كىچىك طنز شعرلىرى يازارمىش.

٨. وطن سئورلىك و خلقىلىك

آذرى، بير وطن سئور شاعردىر. وطنداشلارى اوچۇن اوّرهى چىرىپىنان شاعر، بير چۇخ شكايىت آميمىز شعرلىرىندا ايران باستان، درفش كاويان، تاريخ ايران قديم، بهمن، دار، فريدون، اردوان و سائىرە بو كىمىي اصطلاح و آدلاردان بۇل - بۇل استفادە و مسخرە ئدىر و رضاخان اصول - ادارەسىپنى افشاء ئىدرىك، خلقى جهالت و بىلىك سىزلىك اىچىننە ساخلايان غەدار حكومتى رسوا ئىدىر و حكومتىن «عالىجىناب» آداملارىنى بى وطن و خاين آدلاندېبر:

قىدييى چىكىز سىنن هر بى وطن عالىجىناب،
حىلە و تزوپىردىر هر ايشلىرى آنلا حساب.
بى وطن خاينىدە اولماز آبرو، شرم و حجاب،
ھر بىرى آچمېش اۆزۈنە بىر دكان، آغلار بىزە!

و يا بىر يئردى دئىير:

عمرلىرىنىدىر اولوب ويرانە استبىدادان،
اجنبى خادىلرىدىر هر چە بادابادان.
گۈننە مىن نىرنىڭ ايله مىن قان اىچىن جلاّددان،
ملت ايران اولوبىدور مردە تك احىا كىمى.

اوه، رضاشاه حکومتی نین داغبیلماسی و بیر پیشوانین ظهوروونو آرزو ائدیر:
 حق الی ائتسین کمک بو دُورده بیر راهنما،
 رهبر ائتسین میهنه ملت پرست بیر پیشاوا،
 آذری گۆرسۇن سئۇينسىن، ائىلەسىن شور و نوا،
 گلشن ایران زمیندە بلبل شیدا کیمی.

۹. طنز شاعری

آذری، طنز شاعر بدپر. اونون اجتماعی - سیاسی طنزلر و تازیانه لری رضاخان حکومتی زمانبندایا زبلىمېشىدپر. قېزغىن طنز يازما فعالىتى ۱۳۱۰ ش. ايلىندىن باشلايىر، ۲۹ - ۱۳۲۰ ش. ايللری ايسه اونون ان محصولدار ادبى فعالىت دۈرۈ حساب اولور.

۱۰. وحدت اسلام

آذری هم بىرىنچى و هم اىكىنچى بىنالملل ساواشلارىن گۈرمۈش، اسلام عالمى و مسلمانلارا دەگىن خربەلری حس ائتمىشىدیر. او، دفعەلر فرياد ائدرک دئىير:
 هانى او وحدت اسلام، او اتفاق امم؟
 هانى او صدق صداقت، سخا و بذل كرم؟

۱۱. آذری و مذهب

میرزا حسین آذری ديندار و مذهبى بير شاعر اولاراق، مخلص بير شيعه كىمى ظهور ائتمىشىدیر. شيعه اماملارى و كربلا شهيدلرى نين آدلاربىنى دفعەلر شعرلىينه سالىمېش و شيعه معارفېنى يايىمېشىدپر.

شاعرين تحمىديه، نعت و منقبەلری واردپر. تحمىديه لریندە آلالاها سارى اوْز گىزىرىپر و راز و نياز ائدیر. اونون بو باخىمدان «پناھ ضعيفان» عنوانلى مثنويسى چوخ دقتە شايىندپر. بورادا او مخلص بير شيعه كىمى آلالاها سارى يالوارېپ دئىير:

بە اولاد معصوم خىرالورى،
 بە حق شەھىدان كربوبلا.
 بە حق ابۇالفەضل صاحب علم،
 كە شد در رە حق دو دىستش قلم.
 بە خون على اصغر شىرخوار،
 بە سوْز دل لىلى بى قرار.

به حق علی اکبر نامراد،
به غل و به زنجیر زین العباد.
به تشویش زینب به سوز خیام،
به آرامگاه اسیران شام.
به حق حقیقت پرستان پاک،
چه در روی ارض و چه در زیر خاک.
که یارب! برافتادگان کن نظر،
نداریم غیر از تو یک دادگر.
مر افتادگان را توبی کارساز،
همه بر تو داریم دست نیاز.
به غیر از در تو در دیگری،
ندارد امید دگر، آذری.

دیوانپن باشقا بولوملرینده ده آذری نبن گؤزل و معنالی تحمیدیه لرینه راست گلمک اوilar.

مثال اوچون «مریع» بولومو بئله باشلاپىر:
بساط گۇ فېكون، کارگاه سبحانى،
بسىط آينهى حق نماي رحمانى.

مهندسين فلك: ابر، باد، شمس و قمر،
مطیع امر مقالات ايىز داور.
الينده نقشهى توحيد دقت ايله بزر،
بەشت صحنهسى تك صحنهى گلستانى.

ھمین مربع اوچون درين مذهبى و فلسفى بىلىگى و ساوادىپ اولماسىنا يئترلى دليل
اولاپىر:

مُھیمن وَ أَحَدُ وَاحِدٍ وَ سَمِيعٍ وَ بَصِيرٍ،
قَدِيمٌ لَمْ يَزَلْ وَ عَادِلٌ بَشِيرٌ وَ نَذِيرٌ.
رَحِيمٌ وَ رَازِقٌ ذُو الْإِقْتَدَارٍ، حَقٌّ قَدِيرٌ،
وَ لَا شَرِيكَ لَهُ ذَاتٌ ثَالِثٌ وَ ثَانِيٌّ.

نعتلىريندہ اسلام پىغمىرى فضائى شائيندہ سۆزلى دئىير:
قرآنە ائيلە دقت، شرع محمدىت،
يوخ اوئندا كىر [و] ناز [و] شخصىت و منىت.
نه ظليم وار نه ظالىم، نه زجر نه اذىت،
هر فرد اوچوندور حكمى اجرا عللى السویت ...

منقىھەلریندە ايسە پنج تىن آل عبا، اماملار، شھيدلر و اولىادان سۆز ائدىر. «پناھ ضعيفان»
مثنويسىنده اون دؤرد معصومدان دانپىشىر و آدلارپىن شعره سالپىر. بو استغاثەدە دئىير:
بنام خدا داور مهربان،
كە از او است اعجاز نقط و بيان.
برآرم بە اميد دست دعا،
بە توفيق آن درگە كېرىبا.
بە حق نېي عزّت پنج تىن،
على(ع)، فاطمه(س) ھم حسین(ع) و حسن(ع) ...

۱۲ . روحانى نماalar

آذرىنин آتاسىي روحانى ايدى و افتخار الذاكرين لقبى آلمېشدىپ. اوزۇ گۆچلۇ بىر دينى
تربىيە صاحبى و مخلص بىر ديندار ايدى. بونا گۈرەدە اوزۇ عصرىنده رضاخان حکومتىنە خدمت
و ياردېم ائىدن و دينى وسیله قرار وئىن روحانى نماalarдан دانپىشىر و اونلارى افشا ائدىر. بىر
يئرده دئىير:

تحت ردىي دينىدە باشپۇا قۇي حباب نور،
رېب و ريا چراڭپىن اۆستۈنە چك حجاب نور.
پردهلە قۆيىما و ئرسە گۈ ظلتە آقتاب نور،
فاش اوڭلار ھە كلكلەرن وقى گۈرەك ھاچان گلىر.

۱۳ . بىليگى

آذرى، تۈركىجەدن علاوه، روسجا، فارسجا، فرانسېزجا و عربجهنى ياخشى بىلىرمىش.
فارس دىلينى زنوزدا مكتب خانادا اويرەنمىش، عرب دىل و ادبىاتپىنى، ملا عباس افتخار زنوزى دن
تعليم آلمېش و قرآن و عرب ادبىياتي ايلە تانپىش اولموشدور.
روسجا، فرانسېزجانىدا گەدەبىيگ و باكى شەھرلریندە ياشاركىن اويرەنمىشدىر.

۱۴ . موسىقى

آذرى ياخشى تار چالارمېش و اوغلو على جعفرى نين دئىيگىنە گۈرە:

«گاهی در مجالس جشن و سرور اهل محل و دوستان شرکت می‌کرد و شور و حالی به مجلس می‌بخشید.»^۲

۱۵. فرخی یزدی دن تأثیر

فرخی یزدی، رضاخان استبدادی ایلرینده ظهر ائدن، اونون اوز باشپنالبغی ایله قبزغبن مبارزه‌یه باشلايان آدلیم شاعر دير. آذری اونون بیر چوخ شعر لينه نظيره يازمېشىدېر. مثالاً: فرخی نین «رنجبر» عنوانلى شعر لينه يازدېغى نظيره دئىيره:
 بىز تومان، كەنه چاربىق، حالپىن پريشان رنجبر،
 گۆن قاباغىندا چالپىش، اوذ دوتگىلن، يان رنجبر!

۱۶. اسلوب و شيوهسى

چركاب، سفالت، ظلمتكدهى ياس، آفاق حيات، سحاب غم و ظلمت، حرص بشر و سائره بو كىمى اصطلاحلارى شعر لينده ايشلەدن آذرى، نظره گلىر كى «ادىيات جىدىدەي عثمانى» شاعر لرى نىن اثرلىرى ايله تانپىش ايمىش و آز - چوخ اونلار دان تأثير آلماشىدېر. بعضاً لهجهسى و اسلوبو تمامى ايله احمد هاشم و نامق كمال شيوهسىنە بنزه بىر:
 آفاق حياتىندا سحاب غم و ظلمت،
 ظلمتكدهى ياس ده بير هيكل عصمت.

۱۷. صابر دن تأثیر

دئىيگىمiz كىمى، او بير زمان ملانصرالدين ژورنالىندا «حسين عباس اوغلو» امضاسى ايله طنزلر يازارمېش. ائله بورادادا صابر ايله تانپىش اولموشدور.
 مشروطىيت ايلرینده ظهر ائدن ميرزا على اكבר صابر، اوزۇندىن سۇنرا گلەن طنز يازان ھر بير شاعره مثبت تأثير بوراخىمىشىدېر. ميرزا حسين آذرى ده بو تأثيرىن قورتارا بىلەمە مىشىدېر.
 اونون صابرانە شعرى چۈخدور:
 ظلم و ڈلتىدە ياشار ملت ايران، منه نە!
 بىرى يۈلچۈ، بىرى سائل، بىرى عريان، منه نە!
 ھم صابر و ھم معجز شبىسترى دن الھام آلان شاعر، طنز دنياسىندا يالنىز سياسى و اجتماعى شعرلر يازمىشىدېر.

^۲ همان/۱.

۱۸. شعری نین مضمونلاری

میرزا حسین آذری تمامی ایله اجتماعی و انتقادی - سیاسی شعرلر يازان طنز شاعریدیر.
ایکینجى دنيا ساواشى زمانى ياشاييان شاعر، متفق‌لرين اولكىمېزه سۇخولماڭاربى
گۈرۈرمۇش، ساواشا معروف قالان ئىللرىن آجىناجاقلۇ حىاتى ایله ماراقلانمىشدەر. او، ساواشى
پىسلەبىر و جنگى ھەدەلەبىر:
دنىا اۆزۈندەن بىدرنگ،
نابود اۇلسۇن آلات جنگ،
خىپارە و توب و تفتىڭ،
جنگ ايستەين جلاده ننگ!

۱۹. دیوانپىن ترتىبە سالپىنماسى

بو مقدمەدن سۇنرا، آذرى نین تۆركجه دیوانى و سۇنرا فارسجا شعرلرى تقدىم
اولۇناجاقدەر. تۆركجه دیوانپىندا ۲ مثنوى، ۱۴ قصىدە، ۳ غزل فۇرماسپىندا يازپلىمېش طنزلر ۳۸
مرىع، ۲۷ مخمس، ۲ مسدس، ۱ مستزاد، ۲ ملمع، ۱ قوشما، ۳ ئىئنى قالىلدە يازبىلان شعرلر و
۲ بىر طوپل سالدىق. اوخويما بىلمەدىگىمېز و يا حذف اولۇنماش كلمەلر يېرىنە اوچ نقطە
(. . .) قۇيدوق.

كتابى نشره حاضرلاما اوچۇن شعرلرى مختلف بؤلمەلرە آپىردىق، عىريجە كلمەلرى
حركەلنديرىدىك، متنى باشدان سۇنا دك نقطە لنديرىدىك، تۆركجه سۈزجۈكلىرىن املاسپىنى
دۇزنه سالدىق، شعرلرىن عروضى وزنلرىن تعىين اتتىدىك و كتابا فارسجا بۇلۇمدن سۇنرا، لازم
اولان جدوللرى ده آرتىرىدىق. اميد ائدىرم بۇ چالىشمامىز شاعرىمېزىن شائىىنەن اوزان اولماسىن.

دكتور ح. م. صديق

تهران - تبريز

۱۳۸۹

بخش دوم

اشعار نزکی

۱. مثنوی

- ۱ -

پناه ضعیفان، کس بی کسان

فولن فولن فولن فعل(بجرمتقارب مشمن محدودف /)

- ۱ بنام خدا داور مهربان،
که از او است اعجاز نطق و بیان.
برآرم به امید دست دعا،
به توفیق آن درگه کبریا.
به حق نبی عزت پنج تن،
علی^(ع)، فاطمه^(س) هم حسین^(ع) و حسن^(ع).
به آیات قرآن به حبل المَتَّین،
به حق حقیقت به علم الْيَقِين.
۵ به اولاد معصوم خیر الوری،
به حق شهیدان کرب وبلا.
به حق ابوالفضل صاحب علم،
که شد در ره حق دو دستش قلم.
به خون علی اصغر شیرخوار،
به سوز دل لیلی بی قرار.
به حق علی اکبر نامراد،
به غل و به زنجیر زین العباد.
به تشویش زینب به سوز خیام،
به آرامگاه اسیران شام.
۱۰ به حق حقیقت پرستان پاک،
چه در روی ارض و چه در زیر خاک.

که یارب! بraftادگان کن نظر،
نداریم غیر از تو یک دادگر.
مر افتادگان را توبی کارساز،
همه بر تو داریم دست نیاز.
به غیر از در تو در دیگری،
ندارد امید دگر، آذری.

-۲-

حکایت خسروون ولیعهدینه وصیتی

فولون فولون فعل(بحرمتقارب مثمن مخدوف / -)

- ۱ ائشیتدیم کی خسرو وئرن وقتده جان،
ولیعهدینه بئیله ائتدی بیان:
«گؤزتلە رعیتلرین حالپنی،
اوجالت اونلاربىن فکر و آمالینى.
عدلتلە دیوان ائله مائته،
مبادا دوشە ملتین ذلتە.
رعیت قاچار ظلمدن چوئللە،
دئیەر ظلمونو شاهپن هر ائللە.
- ۵ اگر شە قۇزيا ظلم بىنیادپنی،
اوزۇ خوار و بىنام ائدر آدېپنی.
اوڭلار رفع توب ايلە دشمن سىسى،
چىينىدىر دول عورتلرین نالھىسى.
يتىمىين اوجالتما گۈئىگە آھېپنی،
پىخار ملکۆن، ھم شەھرىنى، شاھپنی،^۳
اگر شاھ اولا عدل [و] انصافسېز،

^۳ در اصل: ھم شەھرىنى، ھم شاھپنی.

گۆزلدىر اولا مملكت شاهسىز.

اگر شاه ائده عدل [و] انصاف [و] داد،

ائدرلر اونو ياخشىپ آديله ياد.

١٠ هامىپ ياخشىپ - پىس فوت [و] نابود اوپور،

ولى ياخشىدان خلق خشنود اوپور.

معىن ائله حاكم حق شناس،

بنا ائيلەسىن مُلکە محكىم اساس.

حکومت سالا خلقى گر ذلتە،

خيانىچىدىر مُلکە، ھم دولته.

رياست خطاپىر شقى عاملە،

شقينى يېخار قدرت كاملە.

سوپار ملىنى عامل ظليم كار،

خزانە قالار بۇش، خرابە ديار.

١٥ گەرك حق طرفدارى اولسون امير،

فقيرە، ذليله اولا دست گىير.

حکومت اگر اولسا بيدادگر،

كسەر ريشەسىن داور دادگر.

غرض ھر عمل گۆنده ھر خير و شر،

اوزو چۈن ائدر عامل اولسما بشر.

ائله مردم آزارە تنبىيە سخت،

كسيب ريشەسىن اشىگىلين تىرىبخت.

امان وئرمە قارنى يوغون عاملە،

سۈرۈپ خلق قانىن اوپوب حاملە.

٢٠ گەرك وحشىيە محبس اولسون مقر،

بوراخسان ائدر شهرى زىر و زبر.»

يازىپ سعدى قوردو سالپىن تىلە،

فراغت اوپار آذرى گلە يە.

۲. قصیده‌لر

- ۱ -

بى كار

فاعالتن فعلاتن فع لـن (بـحـر رـمـل مـسـدـس مـخـبـون اـصـلـم / ---)

۱ اولوب از بـس کـی فـراـوان بـی كـار،

آـج سـوـسـوـز مـفـلـس عـرـيـان بـی كـار.

باـخـگـيـلـن دـقـتـ اـيلـه هـر يـانـدا،

كـوـچـهـ، باـزارـ، خـيـابـانـ بـی كـار.

هـرـهـ بـيرـ يـانـدا قـالـبـ آـوارـهـ،

دـوـلـوـدـورـ بـرـ وـ بـيـابـانـ بـی كـارـ.

آـخـتـارـپـرـ اـيشـ، ولـى بـيرـ اـيشـ يـوـخـدـورـ،

ائـيلـهـسـيـنـ درـدـيـنـهـ درـمـانـ بـی كـارـ.

۵ دـوـزـوـلـوـبـ دـسـتـهـ اـيلـهـ اـيشـدـنـ اوـتـوـرـ،

كـهـنـهـ مـيـدانـداـ وـئـرـيرـ سـانـ بـی كـارـ.

كـسـبـيـ يـوـخـ، صـنـعـتـىـ - سـرـمـاـيـهـسـيـ يـوـخـ،

بـيرـ تـازـهـ، بـيرـ چـوـخـدـانـ بـی كـارـ.

گـهـ قـومـارـ اوـينـورـوـ، گـهـ جـيـبـ كـسيـرـ،

گـاهـ اـولـورـ لـوـطـيـ مـيـدانـ بـی كـارـ.

چـارـسوـ باـزارـداـ اـيشـسـيـزـ دـوـلـانـپـرـ،

يـوـخـ حـسـابـيـ دـوـلـوـبـ هـرـ يـانـ بـی كـارـ.

بـيرـ بـهـانـهـ اـندـيرـ عنـوانـ الدـهـ،

سـؤـيـلـوـيـورـ مـيـنـ جـوـرـهـ بـهـتـانـ بـی كـارـ.

۱۰ هـلـهـ تـدـريـجـ اـيلـهـ هـرـ اـيلـ چـوـخـالـپـرـ،

چـاتـاجـاقـدـپـرـ يـوـزـهـ دـوـخـسـانـ بـی كـارـ.

وارـدـبـرـ هـرـ صـنـفـدـهـ بـيرـ نـوعـ مـرـضـ،

لعتن اولسون سنه شیطان بی کار.
مشترى بفخدو، بازار خلوتدير،
باخار اصنافلارا حیران بی کار.
تورشودوب قاش قاباغین بقاللار،
تیتره‌نير قىشدا سۇيوقدان بی کار.
داش، ترازو حرکتسىز قالمېش،
كىلو، گروانكە و باتمان بی کار.
اسنه‌بىر، گاهى ياتېب گە او تورور،
تۇخويور هر جوره قيطلان بی کار.
کوچه‌دە ايشسىز اقل‌الْفُقَراءِ،
كافه‌دە عُمدة‌الْأَعْيَان بی کار.
بو چكىر بورنونو پولدان اوئرۇ،
او چكىر كافه‌دە قلىان بی کار.
بو تاپانمېر گئينه بئز كؤينك،
او گئىب خلعت الوان بی کار.
او يئىير شامە غذا جوجه پلو،
نهارا دۈلما بادمجان بی کار.
بو تاپانمېر يئيه آرپا فطىريين،
اولوب احوالى پريشان بی کار.
بارالها! سن اوزۇن رحم ائيلە،
جانىم اولسون سنه قربان بی کار.
باطنى سرلىره عالمىسن،
وقت چوخ سختدى، دوران بی کار.
بوغدانىن باتمانىن اوون دئورت تومنه،
آلانماز رىstem دستان بی کار.
آرپانىن نرخى بىرآز يۈنگۈلدۈر،

آلا بیلیسین اونو هاردان بى کار؟

٢٥ صادراته ساتپلېر حیوانلار،

نه اوگىچ قالدى نه آزمان بى کار.

بیلمیرم من نه يازبم قیمت اته،

کله باششاقدان ایاقدان بى کار.

پونزانپن قیمتى باتمانى كىچىپ،

يۇخدور ات آلماغا امکان بى کار.

تۇز باسېب گۇدوشى يان پېرتى قالېب،

طاس كباب، قابلاما، قازان بى کار.

چاي قند مسئلەسى مشكل اولوب،

غش ائدیب تاقچادا چايدان بى کار.

٣٠ يۇخ سماورىدە نظافتىن اثر،

تۇز باسېب سىينىنى قىندان بى کار.

استكان لار ھەرسى بىر ياندا،

پېخېلىپ بى سر و سامان بى کار.

الغۇض اىشلر اولوب واویلا،

نه اولۇم وار، نه چېخىر جان بى کار.

اولوب ھر صنف پريشان احوال،

تابىماپير آش - بولاماجдан بى کار.

يازى ماشېنلارىي اىيچاد اولمۇش،

مات قالېب میرزا قىمدان بى کار.

٣٥ راديو شور ايلە شەنهاز اوخويبور،

مطرىب آوارە، غزلخوان بى کار.

قوھى برق وئرير عالمە نور،

كەنە پىسوز ايلە شەعەدان بى کار.

مەين اولاغانپن يۆكۈنۈ بىر واڭن،

حمل ائدیر نئيله‌سيين حيوان بى كار؟
 يوخلويوب طؤيله‌ده مسكيين يابو،
 چوروپيوب قوشقون، بالان بى كار.
 تانك، طياره اولوب آلت جنگ،
 ششپر [و] گرز ايله قالخان بى كار.
 ۴۰ علم [و] صنعتله گزير گوئيگده بشر،
 علم سيزلر باخبر حيران بى كار.
 صحبت ايليلر مين آغاچدان بى سيم،
 آنلايلر هر سوزۇ انسان بى كار.
 امان الله! نه يامان عصر اولدو،
 ائت بو مشكللىرى آسان بى كار.
 او و كيل الفقرا وارلىلارپىن،
 چۈخوسو قارى قرآن بى كار.
 الده تسبيح، ديليندە اوراد،
 قاتل مذهب [و] ايمان بى كار.
 ۴۵ رجب ايله رمضان، شوّالپىن،
 اووجون ساخلايلر عطشان بى كار.
 ائله يير پولسوز عبادت بلکه،
 اولاalar رحمته شاييان بى كار.
 شغلى چۇخدور اوخويور ورد [و] دعا،
 روان اولسون بو مسلمان بى كار.
 فرصتى يۇخدور آجا كارخانه،
 قالماسبىن ملت ايران بى كار.
 پول دئيه‌ندە گئبه‌گىيندن قوروپور،
 آختارپر حورى غلمان بى كار.
 ۵۰ جنت عاشقلارى دېر خاطر جمع،

ایسته بیر روضه‌ی رضوان بی کار.

پوللو ملیونچی لارپندان یارب،

اولماز ایش سیزليگه درمان بی کار.

کند آلب - ساتماغا چوخ ماهردیر،

حاجی آخوند، حاجی خان بی کار.

ای خدا! چاره سنین، بندے سنین،

خلق ائدیسین بیزی یوخدان بی کار.

بشریک، لیک دیگرمان کیمی یونخ،

دانه وئر قالدی دیگرمان بی کار.

۵۵ نامید ائله‌مه در گاه‌پندان،

اولموشوق خاک ایله یکسان بی کار.

ایشه سال کُن فیکون معدنینی،

ایشله‌سین بیر نتچه ملیان بی کار.

آذری! بس دی داخی دنگ اولدوق،

وئر سوزون ختمینه پایان بی کار.

دوغروسو شاعرین اولماز عقلی،

نه دی بو حرفه! بو هذیان بی کار!

-۲-

دارچین قولونجان ایستیر

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن(بحر رمل مثمن اصلم / - - - - - - - - - - - -)

۱ کیسه بوش، آروات ناخوش، شاه باجی درمان ایسته بیر،

زن دایی پاپیروس چکیر، ماه باجی قلیان ایسته بیر.

گه دعا دعواسی ائیلر زن دایی گاهی دوا،

گه کتاب آچماق رُسومون فالچی قربان ایسته بیر.

گه اماله، گه حجامت، گاه بادکش مزدینی،

جان قويوب زحمت چكىب خاله تکذبان اىسته يير.
 ١٥ قېزدېرىپ يۈلدان گلىب عمى دؤشۆب ناخوش ياتېب،
 هى دئىير ياندېم الھى، بوزلو ائران اىسته يير.
 ٢٥ عەمە جان پرهيز ائديب سىنى كىچىب آغېرىپ بئلى،
 قارا چاي صرف ائتمەيير دارچىن قولونجان اىسته يير.
 شهردىن خان باجى گلمىش شهر رسمىلە گئىدير،
 ياغ، دۆگۈ، جوجه پلو، دۈلما بادمجان اىسته يير.
 ٣٥ كند ئۇرى دۇققۇز نفر كلفت گلىب دۈرت جفت قۇناق،
 آيرى آيرى ياتسالار اون يىندى يۈرقان اىسته يير.
 نه تدارك، نه تەھىيە، نه قاوبرما، نه پىير،
 تك ياوان خالى چۈرەك بىر نىچە باتمان اىسته يير.
 بىر خميرگىر ايله بىر وردست، بىر زىرك شاطر،
 بىر چۈرەكچى خانه ايله بىر دىگىرمان اىسته يير.
 ٤٥ كند قۇناقلارى سوار اولموش اوچ ائشىشك بىر قاطر،
 آنغېرىپلار آجلارېندان آرپا سامان اىسته يير.
 احمدىن باشماغى يۇخدور مەممەن بئۈركۈ ايتىب،
 تىللى چادر شب دئىير، گلچەرە تونبان اىسته يير.
 مكتبه گئتمىر سليمان اىستىرى كاغذ قلم،
 قاش قاباغىن تورشۇدۇب قىنبر قىلدان اىسته يير.
 ٥٥ گۈندەرىپ بىقال شاگىردىن كسىب دروازەنى،
 عرض ائدىب قصاب قاسىم قوللوق آزان اىسته يير.
 پىنه دوز فرياد ائدىب، باشماقچى ساقفالىن يۈلۈر،
 وقتى گئچمىش قبضىنин وجھىن حاجى خان اىسته يير.
 ٦٥ بىنوا حمامچىنىن پولو قالپر بىر ايل تمام،
 باش پولون دلاڭ نصىر مەتتى چۈخدان اىسته يير.
 بورجلودا پول اولماسا بورجلو دۈزۈب انصاف ائدر،

معده نالنصاف دېر هر زادې يۇخدان اىستەيىر.
 بئش دىگىل اوون بئش دىگىل طبّال بىزىن طبّيل [و] نى،
 صف چكىب غم لىشكىرى بىر مىد ميدان اىستەيىر.
 من كى بىپولم پريشانىم يۇخومدور بىر فلوس،
 حالما احوالپما بىر مرثىيە خوان اىستەيىر.
 نوحە قېلىپىن بو مصىبىتىدە دعا ئىسىن دئسىن،
 بو قىدر درد بلايە دۆزمەگە جان اىستەيىر.
 ۲۰ من دئيردىم تك منم بو عرصىدە بدېخت اۋلان،
 يۇخ بالام هر يان شولوقدور لوٽ يولوقدان اىستەيىر.
 آج تومانچاغى سۈپۈر، دارتېر دىلىنچى سائىلى،
 يۇخسولو يۇخسول باسپىر، چېلىپاقدان عريان اىستەيىر.
 چارەسىزلىر چارەسىز آوارە سرگىردان قالىپ،
 پارەسىزلىر پارەسىز قانون [و] دیوان اىستەيىر.
 يعنى بىرشوت، ربا باعدىل بىحرص و طمع،

...

زرپىستلىك سىجىدەي اىننام تزویر [و] رىيا،
 كعبەدن بىتلەر يېخان شمشىير عريان اىستەيىر.
 ۲۵ دۇغروسو وېرانەدىر اول ائۇ كى افرادى اونون،
 آغلايىپ بؤز آناسېندان عجز ايلە نان اىستەيىر.
 آذرى، ختم كلام ائت اختلاف عدل و جبر،
 يا عدالت يا كى بىر دەشتلى طوفان اىستەيىر.

- ۳ -

آه و زار ائیلر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بىر هزج مىمن سالم /)

- ۱ گلیر چهارشنبه سورى اوذاقدان خارھاخار ائیلر،
طینىن انداز اولوب صوتى قولاقلار بىپى كار ائیلر.
ألا يَا اِيَّهَا السَّاقِي شيرمحمدىن يوخ باشماغى،
پىر محمد ايستىير پاپاق آلماسام دارھادار ائیلر.
چكىب غم لشکرى دسته ايپىك دن ايستە يېر بىستە،
گرھك قۇبۇلسون پاي اوستە ياخاسپن گۈل بەھار ائیلر.
دۇداغېن ساللايىپ گۈللۈ دىكىدان ايستە يېر تىللى،
شرف اطلس تومان، ترمە كمر چىن اختيار ائیلر.
- ۵ منور، تئل گۈل، خانپىم بالا نايلىون جوراب ايستر،
فاطى بورنون چكىر شام [و] نهارى زهرمار ائیلر.
ابوالقاسم فىتىلىدىر گۈزلىين جوڭكۈلدەدىر سلمان،
سليمان تورشودوبور قاش قاباغېن آه و زار ائیلر.
دەدم واى بو سفارشلر بىر انبار اسكتناس ايستر،
جيىي بوش اولسا آدم باغرى چاتلار انتختار ائیلر.
دوگۇ، ات، ياغ، نخود، كىشمىش، پلو، دۆلما، ترهك، بىشمىش،
بساط سُفرەمى هفتسىن، گۆمۈش پول بىر تاغار ائیلر.
- ۱۰ قالپىر بايراما اوج دئورت گۈن ائدر عزم سفر حاجى،
خوشا احوالىنا بو وقعدە ترک ديار ائیلر.
خدا حافظ دئىسم گر بىنده بايرام ايله معذورم،
بو اجبارى ضيافت فىكريمى چوخ تار و مار ائیلر.
گرھك بايرام اىدە فېندىقچالى عىنكلى تاجرلر،
منىم تك پولسوزو اوڈلار پريشان روزگار ائیلر.
بىزىيم كىتىدە ولايتىدە مقام قرب نسبىتىدە،

وئەر بایراما برنامه فقط سرماییدار ائیلر.
 مرا با عید نوروزی چە نسبت دارد امروزی،
 یۇخون بایرامى يۇخدۇر، وارلىپى نېن بایرامى وار ائیلر.
 گلهن اىلدەن دەئىرلەر ماھ روزە عید نوروزە،
 دۆشۈر، نە شىرىنى، نە كىشمەش، نە حلوا انتظار ائیلر.
 ۱۵ عجب مژده پلو، دۈلما، كباب، كوفته، ترهك، فيرنى،
 يېرىندە سېر ياربىم شىرىنى مباركىدىر نثار ائیلر.
 فقط بىر حُسْنۇ واردېر بایرامىن ساققالىي باققالالار،
 دايىار ساققالىي ساققال اوستە ماچ پىشىمىدار ائیلر.
 جوانلارچۇن چتىندىرى سادە اوْزىن ماچ پىشمآلود،
 سۇيوق ساققال تۆبۈرچك ماچ يېرىنى لىكە دار ائیلر،
 دئدىيم بایرام بىزىيم ائودن كۆسۈب گلمز فرار ائیلر.

-٤-

بربرىت بىر طرفدن جهل و غفلت، بىر طرفدن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن(بحر رمل مىمن مىذوف / --- --- --- -)

۱ لشکر غم بىر طرف فوج مصىبىت بىر طرفدن،
 رنج [و] زحمت، آه [و] ناله، درد [و] محنەت بىر طرفدن.
 بىسر و سامان، پريشان، گاهى عرييان، گاهى گرييان،
 حملە ائیلر اوستومە بىر عدە كىفت بىر طرفدن.
 ايل سراسر ظلم [و] ذلت، يايدا ائيلە، قېشىدا بئيلە،
 گاه چۈزەك نىزە وورار گە بوغدا ضربت بىر طرفدن.
 قىبرىن قارنى آچىقدىپ، جعفرىن باشماقى يۇخدۇر،
 نىقدعلى بئۆرك اىستەبىر، گلدستە چارقات بىر طرفدن.
 ۵ اؤسگۈرۈر سلمان، سليمان قېزىدېرىپ، فاطىمە تكذبان،
 آمپول اىستر تاب تب اؤسگۈرمە شربت بىر طرفدن.

فاش – قاباغىن تورشودوب گۆللە، گلندام، شهربانو،
قېز يېتىر، پستە، شرف، فرخندە، جىت بىر طرفدن.
كىسى بۇش بحران مالى مستحب واجبات،
صادرات [و] واردات اۆستۈنده صحبت بىر طرفدن.
ياز اكينچى، قېش دىلينچى مالىيات غله، بەرە،
دېنئەمە وئىر شلاق ارباب و رعىت بىر طرفدن.
حق ارباب، اجرت مالىك، سرانە ياغ، يومورتا،
محبس و چوب فلقە، زجر [و] زحمت بىر طرفدن.
١٠ ملّا بىر ياندان عصاسىن شوشلەيىب، سىد چۈمىغان،
قاضى بىر ياندان چكىر، شيخ شريعت بىر طرفدن.
روضەخوان، درويش، فالچى، ساحر، جېندار، رمال،

...

محتكر، دلّال، تاجر، كاسب و باقلال و عطار،
گاهى ظاهردە سۈپۈرلار، گاھى خلوت بىر طرفدن.
خرج داروغە، مباشر، كىدخداد، پاكار، فراش،
ائىلە بىر مظلومە ظلام بىنهايت بىر طرفدن.
فالچى، مىيمونچو، ايلانچى، مطرب و باقلال، ساحر،
ايستە بىرلە مفتە تأمين معىشت بىر طرفدن.
١٥ قولچماق، زور [و] تجاوز، ظلام، بىرىت،
حىچ دشمن دير پلاو، پارتى و رشوت بىر طرفدن.
قرن وسطى دۇرۇ كالىرجون قارانلىق عصر حاضر،
سد اولوبدور حىچ قارشى ابر ظلمت بىر طرفدن.
ياس [و] حرمان، اختلاف صنف [و] مسلك، ضعف قانون،
مرگ تدرىجى، شعار بىرىت بىر طرفدن.
البلا لىولا هر كىسى يۇخدور مال دنيا،
بعلى دنيادا چكەر مؤمن مصىبىت بىر طرفدن.

ائیله بؤیله دینمه ترپشمه دوشرسن چاه ویله،
مار و عقرب، نار و دوزخ، خوف خفت بیر طرفدن.
٢٠ شیخ اوژو وعظ ائیله بیر منبرده رافت مسلمینه،
امر ائدیر مهر و محبت، هم اخوت بیر طرفدن.
بر احسان بذل ذی القُربَیَّتَامِیَّ و المَسَاكِینِ،
آی دیلیم لال اول اوژو ائتمز رعایت بیر طرفدن.
اولماسا پول آیه‌سی وعظ ائیله‌مز ظننیجه بیر گون،
حق یا ناحق اوچون مجانی خدمت بیر طرفدن.
سیم و زر ائلیر خیانت دوغروسو خائن دیر حقه،
بیر حقیقت‌دیر، بیانه یوخدور حاجت بیر طرفدن.
فرقی یوخدور، بتپرست، آتش‌پرست یا زرپرست اول،
بو پرسش‌لرده یوخدور حقه نسبت بیر طرفدن.
٢٥ اول طرفدار حقیقت آذری! حق دامنین دوت،
قورخما ناصردیر سنه حق و حقیقت بیر طرفدن.
حق غبارآود او لارکن باطل اولماز، نورو سؤنمز،
وای او گوندن حق وورا ناحقه ضربت بیر طرفدن.

-۵-

فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن (بحر رمل مشن مخبون مخذوف / ... - - - - - - - - - - - -)

ووراردي دونبىگە ملىت گھى قاوالە هاراي

اوتورما عمە اماندېر، دایانما خالا هاراي،
دوزهلمه بیر داخى قدىم دئونبىدو دالا هاراي.
دوشىنده يادا گئچن گۈنلرى گۈزۈم قارالپى،
ووراردى دونبىگە ملىت، گھى قاوالا هاراي.
ياشاردېق آلتى رىال ايله يئدى باش كلفت،
جوماردېق هر بيرىمىز اطلس ايله شالە هاراي.

ناهارا دۇلما يېئىنده، پىشىرىدى شاما پلو،
 دئۇنۇب باخان بۇ قورو قايماق ايله بالا هاراي. ٥
 وئرەندە بوغدايا اون بئش تۆمن گۈرەردى بىر ايل،
 آنام باساردىي اونون كندويىه خارالا هاراي.
 پىنيره، ياغا يئر اولمازدى اووده رحمتلىك،
 تۈركىدى جىبە يە بالى، ياغى موتالا هاراي.
 دۇشاب آلاندا دئىيردى كىشى سۇبوقلۇقدور،
 آغاملا باشلاربىدى جىنگ ايله جدا لا هاراي.
 قېشىن تداركى قېش گلمەميش دۇلاردى ائوه،
 بېغاردېق ھر بىرىسىن اوزگە بىر جو والا هاراي.
 تبرزە، سىزە، ميان پىر، مىلاق، ارىك قوروسو،
 موiz [و] فندق [و] بادام [و] ھر نوالا هاراي. ١٠
 قارا آلبىدى گۇنۇم عەمە درد مەختىدن،
 سالپىدى جانپىما لرزە بۇ آھ و نالە هاراي.
 باھالېغىن اودو، كلىت غمى، فلك سىتمى،
 يۇرۇبىدو عەمە منى، دئۇنەرىيدى مالا هاراي.
 اگر وجود شريفىمە ذرە جە غىرت،
 تاپىلسا، تاب ائله مز بۇ غەم و ملا لا هاراي.
 اماندېر عەمە، مريضم، آدام سېزام، اوئورم،
 اوزۇمۇ قۇيىما دئونە قبلە دن شىمالا هاراي.
 تمام وار يۇخوموز ياندى اقتصاد اودونا،
 سماور، آينە، شمعدان، لامپا، لالا هاراي. ١٥
 گلىيم، قالى، رختدان، رختخواب، پتو،
 قازانچا، بادىيە، كفگىير، ميس، پىالە هاراي.
 قنات، باغ، دىگىرمان، دككان و سرمایە،
 برات، قبض، سند، مدرک و قبلا هاراي.

الاغ، قاطر، قارامال، آت، دوه، قفیون سوْرُوسُو،

دانا، دُلوق نه دئییم گلمیری خیالا هارای.

سوپورگویه کیمی گئت ماشا، بئل، خاکانداز،

کلنگ، بالتا، کوره ک، کرکی ناوه، مala هارای.

بیر هفتهدیر کی اوشاقلار دئییر، ات آل آقاجان،

سالبیلار جانپمی مین محنت و ملاها هارای.

۲۰ اسیر قید عیالم، مصیبیتیم چوخدور،

دُلوبدو کاسه، چاتپ سرحد کمالا هارای.

دئسم کی یوخدو پولوم خبردا باش اوشاق نه قانپر،

کی گیرمز ات اوزو مجآنی دستمالا هارای.

دومن خانم دئدی ات ایستهمز، ساتپر قصاب،

اوچوزدو کله، جگر اون ایکی ریالا هارای.

گئدیبده بیر دانا بزغالا کله‌سی آلدیم،

اوذا، گر ارکک اولا دئسه لامحالا هارای.

ناهارا کله یئدیک، شاما پاچا صرف اوذدو،

سالب اوزوْمۇ، اوشاقلارپمی اسھاله هارای.

۲۵ نه مونسیم، نه ائسیم، نه غمگسارپم وار،

نه بیر طیب، نه دستور، نه اماله هارای.

نه وار دیزیمده توان و نه بیر دعا، نه دوا،

مشخص اوذدو کی عمرۆم يئتیب زوالا هارای.

محمد^(ص) امّتییم، ناشتایم اوچ گوندۇر،

نه پولا واردپر امیدیم، نه ملک و ملاها هارای.

غم و مصیبته همدم، بلا و محنته یار،

دوشوبدو آذری بو قاله، بو مقاله هارای.

-٦-

دوران کئفلى، ياتان كئفلى

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بىر هزج مىمن سالم /)

- ١ ياتاركىن عالىم رؤيادا گۈرددۇم بىر مکان كئفلى،
قارېشىمىش بىر بىرە خېردا - بؤيۈك، پىر و جوان كئفلى.
اوخوردو كئفلى ساقى لر، ائدىرىدى رقص مطربلر،
ۋئيرىدى بادە مرشدلر اليىندە استكان كئفلى.
كمانچا، دايىھە، دف كئفلى، ساقى مىست و مستانە،
چالان كئفلى، هەرە بىر لهەجە ايلە نەممەخوان كئفلى.
قلندر كئفلى، لوطى كئفلى، نادان كئفلى، عاقىل مىست،
خىابان كئفلى، ميدان كئفلى، بول اوستە ياتان كئفلى.
٥ آلان كئفلى، ساتان كئفلى، دوران كئفلى، ياتان كئفلى،
قاوان كئفلى، قاچان كئفلى، آسان كئفلى، باسان كئفلى.
حقىقت اوزگە بىر آشوب، غربىيە اوزگە بىر عالىم،
امانت كئفلى، وجدان كئفلى، دوران گىچ زمان كئفلى.
تجارت كئفلى، مىزان و ترازو كئفلى، داش كئفلى،
قوسۇر سرمایىھ كئفلى، منغۇت كئفلى، زيان كئفلى.
دەڭاندار كئفلى، تاجر مىست بادە، مشتىرى سرخوش،
نخود، كىشمىش، طبق كئفلى، پىشىك كئفلى، سېچان كئفلى.
١٠ هەرە اوز شغلۇنا نسبت گىريپ ميدانە رقص ائيلر،
اگر يازساق اوزار بو نظم مىز بىر داستان كئفلى.
گۆلۈم يا آغا لايىم، مېھوت قالماشام بو اوضاعە،
قولاغىمىدان يابېشىدى ناگەhan بىر شارلاتان كئفلى.
دئدى: «احمق كىشى! گل سن دە ايچ كئفلن قارېش خلقە.»
دئدىم: «ال چك.»، دئدى: «والله ياندېرام آتان كئفلى.»
دئدىم: «بو رقصدن، بو بىزىدىن آخر نەدىر مقصىد؟»

دئدى: «غفلت، جهالت، علمسيزلىكدير همان كئفلى.

حقiqetجادهسىن دوتىوش غبار تىرىھى ظلمت،

چېخېب يۈلەن قارانلىقدا آزېب بىر كاروان كئفلى.»

دئدىيم: «چارە نەدىر؟» پس سۆيىلەدى: «نظم و نسق، قانون،

پلوسوز، پارتىسىز، رشوتسىز حق امن [و] امان كئفلى.»

-٧ -

ظلمت دوتوبدو غفلت ئويين، جهل خانهسىن

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن(بعر مضارع مثنى اخرب مكتوف محفوظ /)

1 يارېم ووراندا زلف پريشانه شانهسىن،

تعمير ائدير خرابە كۇنۇل آشيانهسىن.

نظم و نظام ايلە دۆزۈلۈر گل عذارينا،

محو ائيلەيير باشىمدا جوانلىق نشانهسىن.

بليل بهار فصلى گولە نغمەخوان اولور،

مايىس اوڭار خزاندا اوجالتماز تراناهسىن.

ظلمتپىست شبپىرە مەتابدان قاچار،

بايقوش چالار خرابەدە چنگ و چغانهسىن.

5 جانا نقابى سال، بىزە گؤستر جمالبوي،

ظلمت دوتوبدو غفلت ئويين، جهل خانهسىن.

نور رخونلا شبپىرە خىلتلىرين گۆزۈ،

گۈرمىز كى رىشته يە دۆزە تزوير دانهسىن.

مسجد كى سجده گاھدېر اسلاما شىخىمىز،

پلوسوز زيارت ائيلەمە يىب آستانهسىن.

وعده وئىرە خىسىسە جەنم، سخى لره -

باغ بەشت، مژدە آلىپ مژدە يَا نەسىن.

منظورى من بُكا ايىسە مقصودى من سَخَا،

تأمین خرج خواب [و] خور سالیانه‌سین.
 ۱۰ آرتار عوامه رغبته گر دعوت ائیله‌بیب،
 شامه سوروشسا مسأله‌ی عامیانه‌سین.
 جوجه پلاو و شربتی شیخ شکم تغار،
 گور ضرب شصت پنجه‌ی غارت‌گرانه‌سین.
 آزاد دؤگیمه مصری قبا تند اشتها،
 دوزدورماسا دوزهمز عبادت خزانه‌سین.
 یا شیخ، کس قاباغنپی چرخین چوماق ایله،
 تکفیر ائمه شاعری دونده زمانه‌سین.
 تلقین ائدن زمانه‌دیر امواته سوئیله‌بیبر،
 ناظم دیلینده زمزمه‌ی غایبانه‌سین.
 ۱۵ قاوزار تمام پرده‌لری آشکار ائدر،
 هر صنفین الضحاده‌سین هم البطانه‌سین.
 یاز آذری! حقیقته پرده چکنلرین،
 دست قضا چالار باشبنا تازیانه‌سین.

-۸-

معارف نورونو سئومز شب یلدايا عاشقدیر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثمن سالم / ---)

۱ بو محنت‌خانه‌ده هر صنف بیر سودایه عاشقدیر،
 موافق ناموافق مختلف سیمایه عاشقدیر.
 محبت عالمی پررنگ‌دیر ظاهرده، باطنده،
 خصوصی پرده‌لرده تایی بی‌همتایه عاشقدیر.
 کیمی حسن و جمال [و] زلف [و] ابرو، حال هندویه،
 کیمی بزم وصال دلب رعنایه عاشقدیر.
 دوداغا، گول یاناغا، قامته، چاه زنخدانه،

بوخاغا، گۆل عذاراء، نرگس شهلايە عاشقدىر.
 ۵ كىمى دل بستەدىر سىيم و زره سجده ائدر پولا،
 دئىھەر دنيا فنادپر، ثروت دنيايە عاشقدىر.
 سئوھەر برعكىس بى ادراكى، كارى، لالى، بى حسى،
 حصار جھلەد نادان تابينايە عاشقدىر.
 خسيسە اود جەنمەدە، سخىچۇن وعدەرى رضوان،
 وئرير نقداً اۋزۇ ياغلى پلو، دۈلمايە عاشقدىر.
 اخوت نوعە خدمتىدىر، دئىير افضل عبادتدىر،
 اوڈور مال ييتىمى ظالم ذى القربايە عاشقدىر.
 دئىير كيم عالم ارواحدا يوخسول افلاوب راضى،
 اۋزۇ فقر و فنایە آلچالى شوربايە عاشقدىر.
 ۱۰ ضياء علم ايلە راضى دىگىل ظلمنت اېشىقلانىسىن،
 معارف نورونو سئومز شب يلدايە عاشقدىر.
 كلام اطلىبوا العلمى بويورموش رهبر اسلام،
 گنه كار علمى گئر بىزىن كۆسۈب ترسايە عاشقدىر.
 بو گۈن با علم ايلە بى علمى تاريخ ائيلە بىر اثبات،
 مىنەر بى علم اولاح، عالم هوپىمایە عاشقدىر.
 مسقىل نوھەخوان طىّارە سۆرمز موسىيە وارتان تك،
 او علم و فنە عارفدىپر، بو استبرايە عاشقدىر!
 فونوغراف، راديو، شەنناز اوخور آواز [و] ساز ايلە،
 بىزىيم قېرى قلى، دۆنۈك چالپر، زۇرنايە عاشقدىر.
 ۱۵ أخوت ادھلوا في الستمه امر حضرت قرآن،
 سويور مظلومو ئالىم غارتە، يغمايە عاشقدىر.
 بويور فقر و غنا ميدانپىنا گئر نە قىامتدىر،
 فقير آمن امان اىستەر، غنى دعوايە عاشقدىر.

اولور شخصیت اوغروندا فدا چوخ نازلی قربانلار،
اوّزو اولسون قارا دعواييه‌ده سرمایه عاشقدیر.

تمدن پرده‌سيينده بربيريّت دير جَزَّاكَ اللهُ،

اتم يا هيروژن تک بمب آتش‌زايه عاشقدیر.

ستم سَكَ الدَّمَّا ما و شِمَادِيرْ قرن بيستمده،

عجب‌دیر [بو] تمدن آه [و] واوپلاييه عاشقدیر.

٢٠ تمدن دُورو نئيلير قان تؤکن هفت شصت تيرى،

بو آلتلر گلهن دنيادا استهزايه عاشقدیر.

گلهر بير گون تماشاخانه‌لرده تزپ ايله تانكا،

باخار نفترله هر کس دانش و تقواييه عاشقدیر.

کشاکشديр تمدن بربيريّت عصر حاضرده،

بيرى جنگە، بيرى صلح جهان آرايىه عاشقدير.

دئسم دنيا اوّزو آشفته‌دېر صلح و صلاح ايستر،

ۋئير پيراييه صلحە، جنگە، استعفاييه عاشقدير.

طبيعت دكترى دئرلر دوتوب دور نبض دنيانى،

دئيبىج جنگ ايسته‌ينلر اوّدلو قېزدېرمایه عاشقدير.

٢٥ بو اشعارى يازىپ گۈرۈم خروسلار قىزهاقىز بانلار،

دئيرلر آذرى، ياز قۇى اويانسېن غافل انسانلار.

-٩-

نه بير نقصان، نه بير ايراد يۇخدور مرحبا بىزدە

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بحر هزج مثمن سالم /)

١ كىچن گون ملاقربان، فالچى فرمان، كۈررضا بىزدە،

واربيدى بير بئيۆك مبحث، اووزون چون و چرا بىزدە.

ياتاندا ديسكينىرىدى گلپرى، قىزىسى دى آغلېرىدى،

دئدىك آروات فال آچدېر ھمدە يازدېر بير دعا بىزدە.

دئیبردی فالچی فرمان طاسا دؤلدوررام شیاطینی،
نه درد اولسا اوونونچوون هم دعا وار هم دوا بیزده.
فال آچماق، طاسا با خماق، سحر [و] جادو فیلسوفانه،
لولو خورخور، امانسیز، کله گؤز دامدا باجا بیزده.

طبيعي فیلسوفوق علمسیز هر علمه داراییق، ۵
فقط بیر مفته اوراد ایله علم کیمیا بیزده.
بو مبحثده اولوب تشریف فرما اوستا نصرالله،
بویوردو بعلی فضل الله یهدی مَنْ يَشَاءُ بیزده.

دئدی: «ببه! عجب مجلس، گوزل هدمم، گوزل صحبت،
نه بیر نقصان، نه بیر ایراد یوخدور مرحبا بیزده.
حکیم بی سوادم، طب سیز بیر فرد سلمانی،
حجامت، نیشترا، بادکش، اماله، مومنیا بیزده.

مریضی گورمه میش ظن ایله وئرم در دینه تشخیص،
سلطین حبی، بات بات تخمی، ازوای و سنا بیزده.

گول بابونه، خرفه تخمی، کاسنی، ریشه‌ی ختمی، ۱۰
حمام سویو، قویون قورساغی، هر مشکل گشا بیزده.
سپچان توبراغی، قورت دېرناغی، او ردک مغزی، داش یاغی،
سپستان، هل ایله گرچک یاغی، مین رنگ حنا بیزده.

بویوردو ملاقنبر واقعاً هر علمه داراییق،
دئدیم: «افسوس آخوند آنجاق قورو بوش ادعا بیزده.»

دئدی ملا: «مسلمانلېق گوزل آین، گوزل قانون.»
دئدیم: «صد حیف بو قانونه یوخدور اعتنا بیزده.»

دئدی ملا: «امانت بیزده، هر صدق و صفا بیزده.»
دئدیم: «یوخدور عمل نه بیر علامت بر ملا بیزده.»

دئدی ملا: «بو گون دور تمدن، قرن بیستمدور.» ۱۵
دئدیم: «ذلت رذالت بیزده، مین درد [و] بلا بیزده.»

دئدى ملا: «أوغورلوق اگرييليك اسلامدا يۇخدۇر.»
 دئديم: «دۆزدۇر ولى مين حقّه، مين مكر [و] ريا بىزىدە.»
 دئدى ملا: «ترقيات بىنُ الخلق بىزدىرىر،»
 دئديم: «چۈلمك، لوله يىين، ساخسى، پالچىقدان تاوا بىزىدە.»
 دئدى ملا: «نظافتىن فَطَهْرٌ يعني چە سۆيە.»
 دئديم: «يعنى كرييك يوندان يارىم باتمان چوخا بىزىدە.»
 چوغان سوپىو، توخاج بئز پىرھن، بۆزمه كىرسە،
 تومان باغى، تكەر بئرک، شال بىرەك، كردى عبا بىزىدە،
 ٢٠ دئدى ملا: «دوْنَن گَوْرُدُم اوچار طِيَارَه گُوْگِلَرَه.»
 دئديم: «ترياك [و] بنگ ايله اوچار مين جان فدا بىزىدە.»

- ١٠ -

ظلماتدا عشرت ائوي بىرپا اولا بىلمز

مفعول مقاعيل مقاعيل فولون(بحر هزج مىمن اخرب مكفووف محفوظ / --- . --- . --- . --- . --- . --- . --- . ---)

١ هر سئوگىلى مجنون ايله ليلا اولا بىلمز،
 هر زاغ [و] زغۇن بلىل شىدا اولا بىلمز.
 هر دئرددە وار لىلى اسرار حقيقەت،
 مجنون گۈزۈن ھر كىلەدە بىنا اولا بىلمز.
 هر يوسف دوران اولا ماز يوسف كىنغان،
 هر عاشق دل خستە زىلخا اولا بىلمز.
 ميدان محبىتىدە گرەك جان وئرە عاشق،
 بىر اوزگە هوس، اوزگە تىمنا اولا بىلمز.
 ٥ حق دوست، بىش دوست اولان عاشقادا ھرگز،
 حرص و هوس جىفەن دىنيا اولا بىلمز.
 علم ايله چېخار اۇلکەدە خورشىد سعادت،
 ظلumatدا عشرت ائوي بىرپا اولا بىلمز.

حلوا دئمک ایله عمو حلوا یئمک اولماز،
یاغ اولماسا بال اولماسا حلوا اوّلا بیلمز.
معراج معارفلر، حجابات جهالت،
قاوزانماسا حق نورو هویدا اوّلا بیلمز.
غفلتده یاتان مدرسه سیز صنف عوامین،
گر فکری اپشیقلانماسا دانا اوّلا بیلمز.
۱۰ درآکه دیر انساندا میزان مصیبت،
درآکه سیز انساندا غم حاشا اوّلا بیلمز.
تکفیر ائله‌مه شاعری قاری سنی تاری،
حق سؤز دانیشان کافر [و] ترسا اوّلا بیلمز.
کافر دگیلم حق سئونه نم جرمدیر آیا؟
صدق اولماسا قلبیمده توّلا اوّلا بیلمز.
قلب آینه دیر اولسا اگر گرد [و] غباری،
نه صورت [و] نه سیرت زیبا اوّلا بیلمز.
سیمای حقیقتده اگر نقطه‌ی موهوم،
اولسا، اوّل حقیقت فرح افزا اوّلا بیلمز.
۱۵ گر ظاهری تزویر [و] ریا ائتسه مطالاً،
اولسام یازبیق، اسلامدی رسوا اوّلا بیلمز.
ختم ایله سؤزون آذری! بو جمله‌دی کافی،
علم اولماسا گر، جهله مداوا اوّلا بیلمز.
یاز گلمه‌سه باگدا گوّل رعنا اوّلا بیلمز.

- ۱۱ -

اولور حالپیم پریشان نذر احسان اولمایان یئرده

(مفعول مفاعیل مفعولن بحر هزج مثمن اخرب مکفوف مذوق /)

۱ کؤنول دردین دئمه بی دردہ درمان اولمایان یئرده،

دۇشۇنمز دردى بى درد، علم، عرفان اولمايان يئرده.

كۈچر فصل خزان سحن چمندن عندليب اولماز،

گلهر بايقوش سسى، بليل غزلخوان اولمايان يئرده.

اوچار قمرى، قناره يئرلىرىندە زاغ ائدر مسكن،

كۈچر طوطى، دايىنماز شىركستان اولمايان يئرده.

منه لاي لاي دئمه يا شيخ! بير نازك عبا ايله،

يوخوم گلمير ياتام قېش فصلى يورقان اولمايان يئرده.

قارانلىق داخما، هيسلى بور بوجاق عارفپىند اولماز،

كىسالتمىندا اولا رسان قەھوھ، قلىان اولمايان يئرده.

فقيرين دودمانپىندان اۋزۇندىن نفترتىن واردېر،

وجودون كىميادېر نذر [و] احسان اولمايان يئرده.

دۇئنوب دور زمانه چۈخ چتىنىدىر باش دۇلاندېرماق،

پلو، ات، قىيقاتق، دۇلما، فستجان اولمايان يئرده.

چراغ برق اولوبدور جانشىن پىھىزىزه – شىمعانه،

ماتور بوغدانىي اوون ئايلىر، دىگىرمان اولمايان يئرده.

ائدىب اوون مىن اۇلاغى بىر تىرن آسوده زىمەتن،

سېھر طىياره سو مەحصۇله، باران اولمايان يئرده.

١٠ گر عالم سن بوبۇر، راديو اۆخۈر بىغداددان ماھور،

بيان ئايلىه بو علمى موسىي وارتان اولمايان يئرده.

مضارع، حال، ماضى عمر زىدىن جىڭ بىھىنەن،

دۇيوردۇن هانكى آجىن قارنېنى نان اولمايان يئرده.

سەنин قېرخ اىللىك علمىن هانكى چېلىپاگى گىئىنىدىرى،

آچېپىسان هانكى معدن، ساكسىي فنجان اولمايان يئرده؟

باخارسان عارفه اىگىرى، عوامە رغبەتىن چۈخدور،

ساتارسان نسييە جنسى نىقدە، دەكان اولمايان يئرده.

قيافەسنج كامىل، پۇ هنر زىرك جزاڭ الله،

حقیقیده نهنگسن بحر عمان اولمایان یئرده.

۱۵ سسین کس آذری، حق سؤز دانپیسان شیخ ائدر تکفیر،
دئیرلر حق سؤزو، تبعید [و] زندان اولمایان یئرده.

- ۱۲ -

ماعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثمن سالم / - - - - -)

بو صحبتلر حقوقون آنلايان انسانه لازمدير

۱ دئديم: «عورت! گلير بايرام، بوبيور قورخما نه لازمدير،
دوگيو، ات، ياغ، نخود، كشمش، مويز، خرما نه لازمدير؟»
دئدى عورت: «لياقت يوخ بيزييم دولتسرامبىدا،
بيزه بايرام گله رمى؟ تاجرە، اعيانه لازمدير.

او بئركۈندۈر، بو كۆركۈن، بو ئوين، بو لوت اوشاقلاربىن،
اوزاقدان بايراما آتماق تۈلەز دورما نه لازمدير.

جناب رنجبرسن سن، جييىن خالى، جووالپن بۇش،
يالاندان بانلايىب يۇخدان قېرىلداتما، نه لازمدير!
۵ اساس خانەمېز ھر حىشدن اولسون گەرك تعمير،
پولون يوخ، غيرتىن يوخ، صحبت بىجا نه لازمدير.
نه حىسىن، وار نه ادراكپن، بىش شكلىنىدە بىر هيكل،
بو صحبتلر حقوقون آنلايان انسانه لازمدير.

گۈرۈرسن ائو قارانلىقدىپ، قارانلىقدىدا چراڭ ايستر،
قاپاقجا بىر چراڭ بو گوشەي ويرانه لازمدير.
گون، كرمە، ترەك، تۆسدۇ، مىتىيل يۈرقان، سېپىق كرسى،
آقا! بايراما كند كىسىكلى صاحب خانه لازمدير.
دؤشك مفلوك، ياسىدقىلار پريشان، بىر نىچە توب بىز،
قالان مرحوم جىينىن مىتىيل يۈرقانه لازمدير.
۱۰ آياق يالپن گزير مەتنى باشماق ايستەيير تىللى،

داخی اوج جوّت قدیره، قبیره، قربان له، لازم‌دیر.
 تکذبان بین گوره‌نده کؤینه‌گین بیگانه رحم ائیله،
 قبا، کؤینک، تومان، باشماق، شرف جان جانه لازم‌دیر.
 نه تاجرسن، نه ملاسـن، نه مالکـن، نه حق وئرمـز،
 گوزـهم کـيمـه، چـارـپـقـ، سـنـ تـكـ حـمـيلـ حـيـوانـهـ لـازـمـدـيرـ.
 سـنـیـ دـلـالـ غـفـلتـ بـيرـ اوـلـاغـ تـكـ سـاتـمـيشـ اـرـبابـهـ،
 دـئـسـنـ وـئـرـ بـيرـ قـدـهـ آـرـياـ، دـئـيـرـ آـرـياـ نـهـ لـازـمـدـيرـ؟
 سـنـ آـقاـ مـعـدـنـیـ سـنـ مـالـکـهـ آـقاـ خـطـابـ اـئـمـهـ،
 اوـنـوـ سـنـ اـئـتـمـيـسـنـ آـقاـ، سـنـهـ آـقاـ نـهـ لـازـمـدـيرـ؟
 ١٥ نـهـ قـدـرـیـ وـارـدـیـ سـرـمـایـهـ، گـرـهـ کـ سـنـ صـنـفـ بدـبـختـلـ،
 چـالـپـشـسـپـنـ گـونـ قـابـاغـنـدـاـ دـئـسـنـ دـنـیـاـ نـهـ لـازـمـدـيرـ.
 بوـ زـحـمـتـ، بوـ مشـقـتـدـنـ دـیـگـیـلـ مشـكـلـ خـلاـصـ اـولـماـقـ،
 فـقـطـ وـحدـتـ گـرـهـ کـ، زـحـمـتـ کـشـهـ دـهـقـانـهـ لـازـمـدـيرـ.
 عـدـالـتـ، رـحـمـ، اـنـصـافـ وـ مـرـوـتـ اـولـمـايـانـ يـئـرـدـهـ،
 گـرـهـ کـ وـحدـتـلـهـ اـولـسـونـ ظـلـمـ اـئـوـیـ وـيـرـانـهـ لـازـمـدـيرـ.
 چـېـرـېـبـ زـنجـيـرـ ظـلـمـيـ اـولـمـكـ، اـولـدـوـرـمـكـ قـالـېـ گـئـتمـكـ،
 اـېـشـېـقـ دـنـيـادـاـ يـاخـودـ كـنـجـ قـبـرـسـتـانـهـ لـازـمـدـيرـ.
 بـيرـ اـولـسـاـ آـذـرـىـ، گـرـ مـينـ نـفـرـ صـدـقـ وـ صـدـاقـتـلـهـ،
 گـورـهـ هـرـ اـيـشـ نـهـ قـورـخـانـهـ، نـهـ تـوبـ، توـپـخـانـهـ لـازـمـدـيرـ.»

- ١٣ -

تملّق ظالمی فرعون ائدر خوف [و] خطر وئرمز

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بحر هزج مثمن سالم /)

١ عزيزـيـمـ زـورـ [وـ] زـرسـيـزـ نـالـهـ وـ آـهـيـنـ ثـمـرـ وـئـرمـزـ،
 اـگـرـ حـقـ اـولـسـادـاـ قـيـمـتـ سـوـزـوـوهـ بـيرـ نـفـرـ وـئـرمـزـ.
 بوـ دـيوـانـخـانـهـ لـرـدـهـ چـارـهـسيـزـدـيرـ، چـارـهـسيـزـ درـديـنـ،

یاتار ذی حقّ یلر زنداندا رشوت اگر وئرمز.
 تضرع، عجز [و] گریه ظلمدن مظلومه سدّ اولماز،
 تملىق ظالمى فرعون اندر، خوف و خطر وئرمز.
 ائدرلر اهل ثروت استفاده جهل و غفلتند،
 جهالت نغدیر، سرمایهداره بىر ضرر وئرمز.
 ۵ غنا سرچشمەسى فقر و فنانپن زحمتىندىن دىر،
 دوشۇنسە اهل زحمت مفتە خوارە بېھەلر وئرمز.
 غنا فقر ايلە اصلا سازش ائتمىز، ائتمەيىب هرگز،
 غنا اولمازسا حقّىن مفتە خوارە بېھەلر وئرمز.
 نىچۇن مىين دىسترنىج آور ائدر بىر ناكسى دارا،
 بىر اولسا مىين نفر بىر ناكسىن نسلىن كسىر وئرمز.
 پىخارلار ظلم كاخىن مىين نفر بىر اتحاد ايلە،
 داخىي ھەنوعونا ظلم و سىتم نوع بىر وئرمز.
 اولۇم بىر يۈل شرافتىمنددور تدرىيجى اولمكدىن،
 او كشوردە كى زحمت، زحمت اھلىنە ثمر وئرمز.
 ۱۰ دئيرلر گر صدای حق تۇپ آغزېندان چېخان سىسىدىر،
 اوذا گر زىپرىست اولسا حقىقتىن خىر وئرمز.
 تجاوز، زورا، زره، ظلمە ايلە، چارە اتحاد ائيلە،
 يالاندىپ اۋزگە دارو، اۋزگە بىر چارە اثر وئرمز.
 سىسىن كىس آذرى! بى علم ملىتىدە تفاق اولماز،
 دوشۇنسە حقىنى اريابە دىرسك گؤسترەر وئرمز.
 عوامىن اولسا معلوماتىپ اولماز راكىبە مرکب،
 او دور كىم علمە اهمىت واجىيە المىلەلر وئرمز.

- ۱۴ -

یا رب روا مدار

مفعول فاعلات مقایل فاعلن(بهر مضارع شمن اخرب مکفوف مذوف /)

۱ افسوس گئچدی عمر دؤلاندېجا روزگار،

کؤچدۇ جوانلىق عالمى، يۇخ عمره اعتبار.

دوتموش الييندە جام طلا مىزبان دھر،

گاهى ايچىنده شهد شكر، گاهى زھرمار.

بىلەم كىمە شكايت ائدىم دور چىخدن،

يارب! گۈرۈم خراب اولا بو چىخ كىمىدار.

مهر [و] وفا و صدق و صادقت نشانەسى -

بىر كىسە يۇخدور، اۇلما عزيزىم اميدوار.

۵ هر جنسىن اصل طىتى ذاتپىدا شرطدىر،

گۈل بىسلەمز گر آب حيات ايچىسە شورەزار.

سعدى كلامى كلمەى حق روھى شاد اولا،

هر يئتهنин بەهاسېدى بىر در شاھوار.

آثارىي هر دياردا مطبوع خاص و عام،

هر گلستان ايچىنده گلستانى افتخار.

دستان سرای صحنهى گلزار معرفت،

مسندىنىشىن مجلس عرفان نامدار.

هر مجلس ايچره آدپى مىن احترام ايلە،

هر كىس اشىيتسە روحونا رحمت اىدر نشار.

۱۰ هر چهار فصل ايچىنده آچار گۈل بەهاردا،

اما بو گۈل سىستان گۈلۇ هر فصلدە آچار.

ائىلر كلامى عارف ارباب معرفت،

اھل كمالىي كامل، نادانى هوشىار.

یارب! روا مدار گدا معتبر شود،
 دنیانی بیربیرینه وورار اولسا پولدار.^۴
 بدجنس، بد اصیل، بد اخلاق، ناجیب،
 دائم قودورموش ایت کیمی اوْز یانلارین قاپار.
 بدجنس نسلدن نه تؤهر مایه‌ی فساد،
 ذاتاً نجیب اولسا ائدر اصلین آشکار.
 ۱۵ بی تربیت مصاحب ناجنس بی ادب،
 ائله‌ر همیشه الفتی تولید انزجار.
 کمیاب دیر چتین تاپلار کیمیا کیمی،
 غملی گونونده یار وفادار غمگسار.
 با تربیت، نجیب، خوش اخلاق، تیز فهم،
 هم فکر، هم عقیده، هم اخلاق، هم شعار.
 افسانه تک تصوّر اولان سرگذشتیمی،
 یاد ائله‌دیکجه فکریم اولور خسته، تارمار.
 کوفته - کبابه مایل اولان آشنازین،
 یوخسول گونونده تئز اکیلیب دالدایه قاچار.
 ۲۰ بیر دوره‌دیر کی پولا ائدر سجده زرپرست،
 هر حکم، اسکناس ایله نقره طلادا وار.
 پول پلاو اولماسا بیر دستگاهده،
 پولسوز وجود اولماز آقای بزرگوار.
 پارتی، پلاو ایلن دیر آذری! بو یئرده احترام،
 هر کسده اولسا، چو خدور اونا یار جان نثار.

^۴ حافظ دئیر: در تنگنای حیرتم از نخوت رقیب، / یارب! مباد آن که گدا معتبر شود.

٣. غزللر

- ١ -

تۆكەنیب صبر و طاقتىم

مفعول فاعلات مفاعيل فاعلن(بجى مضارع مشن اخرب مكتوف محفوظ /)

- ١ هجرىندە دلبر! تۆكەنیب صبر و طاقتىم،
أرتار زمانەدە گۈنۈ گۈنۈن مصىتىم.
دور و برىندىن آيرېلىپ اطرافا گىتمىرم،
سەندىن سوای بىر كىس اىلە يۇخدور الفتىم.
صحرايا سالمىسان منى، ديوانەلر كىمى،
يئىتمىز تمامە درد [و] غىم بى نهايتىم.
يار اولسا يار، ياربىن ئانلار ارادەسىن،
واردېر سىنىن اوزۇۋوه اوزۇۋندىن شكايتىم.
- ٥ بىچارەيم فلک زىدىم، نىئىلەدىم سەن،
قېلدېن ھميشه مەخت [و] هجرانە عادتىم.
دوران غمى، فلک سىتمى، طعنەى رقىب،
بىر دردە دۇشىمۇشىم كى اوزۇندور حكايتىم.
اول دىدىم بو دردىمى اغيار بىلمەسىن،
آخرە فاش اولدو جنۇنلۇقدا شهرتىم.
مجنون كى عشق مُلکۈنۈ آباد ائىلەدى،
تدرىج اىلە يئىشىدى منىم عشق نوبىتىم.
- ١٠ بىر گۈن جسارت اىلە دىدىم شىيخە دردىمى،
عرض ائىلەدىم: «آقا، سەنە چۈخدور ارادتىم،
بىر سۈز سوروشماق ايسەبىرم لىك قۇرخoram،

«...

-۲-

ضیافت سفره‌سی

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثمن سالم / - - - - -)

- ۱ کیسه‌ی بیمار غم‌دیر دردی بی درمان اولان کؤنلۆم،
سۇلوب صندوق سینه‌مده سېزپىدار قان اولان کؤنلۆم.
نشیمنگاھ محتندير و يا خود مخزن غم‌دیر،
بلادان خالى اولماز بیر زمان ویران اولان کؤنلۆم.
زمان گىچ دير گىچ، تدریج ايله سنگ حوادىن،
پېخېلدى اولدو ویران بى سر [و] سامان اولان کؤنلۆم.
امید ايله گلستان اميده باغان اولدو،
ائىبىدىر منعکس غم مُلکۈنە سلطان اولان کؤنلۆم.
- ۵ صداقت بیر قورو آددېر، محبت بسته‌دیر پولا،
دوشۇنسىن سىم و زىرىدیر رايچ دوران اولان کؤنلۆم.
ريال ايامپىدېر خشكە محبت او ماما بىر كىسىن،
عاغېلىسىز بىر بشىرىدیر سفره‌سى بى نان اولان کؤنلۆم.
ضیافت سفره‌سی دىياچەھى مەھر و محبت دير،
سئورەلر چوخ سنى تعريف ائدر مەھمان اولان کؤنلۆم،
طمع، ثروت، غنا توليد ائدىر فقر و فنا يارب!
ۋئەر زور ايله احسان واجب الاحسان اولان کؤنلۆم.

-۳-

صبر ائيله

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثمن سالم / - - - - -)

- ۱ کؤنلەن جىران دىدار ملک سىمايا صبر ائيله،
اميد وصل ايله دۆز، هجرە آيدان آيا صبر ائيله.
محبت عالمىنده عاشقە هر نه بلا گلسە -

دؤزه، دؤز سنه وصل دلبر رعنایا صبر ائله.
 وصال اغيارسېز، گۈل خارسېز ممکن دىگىل سالسىن،
 چمنده بلىلون باشپىنا گۆلدىن سايا صبر ائله.
 چكەر بلىل زمستان قىدىن اميد بهار ايله،
 بو عادتدىر اوپور باخ بلىل شىدايا صبر ائله،
 جفايە تن وئر، اول ثابت قدم قېشسېز بهار اولماز،
 دؤنر فصل [و] زمان هر ظلمە هر سودايه صبر ائله. ٥
 مكدر اولما هرگز دور فصلين انقلابىندان،
 چكىل بىر گوشەدە باخ گىرىدىش دنيايا صبر ائله.
 اسەر باد صبا تدرىج ايله گلزار اوڭار خرم،
 بهارىن دايەسى زينت وئرەر صحرايە، صبر ائله.
 دۆشر فرشين چمنلاردىن بهار الوان چىچكىلدەن،
 دئىھەر درد دلين بلىل گۈل حمرايا صبر ائله.
 گەرەك نوروز سلطانى صبا ايام فروردىن،
 گلستانلاردا وئرسىن گۆللەر پىرایا صبر ائله. ١٠
 گەر زاغ و زغۇنلار آذرى، قېشىدەر چمنلاردىن،
 آچېلماز قېشدا گۈل، بايكوشدان اولماز دايىا صبر ائله.

٤. مربع لر

- ۱ -

هُوَالباقِي كُلُّهُمْ فَانِي

مفاعلن فعلانن مفاعلن فعلن (بحر مجتث مشنن مخبون مخذوف / -)

۱ بساط كُنْ فَيَكُونُ، كارگاه سبحانی،

بسیط آینه‌ی حق‌نمای رحمانی.

۲ مهندسین فلک: ابر، باد، شمس و قمر،

مطیع امر مقامات ایزد داور.

الینده نقشه‌ی توحید دقت ایله بزهار،

بهشت صحنه‌سی تک صحنه‌ی گلستانی.

۳ يازارلار هر ورق گؤلده واحداً أحداً،

طراز بوته‌ی سنبلا ده قادرًا صمدا.

قبای سبز قرنفلده دائمًا آبداء،

درخت سبزده تفسیر حکم قرآنی.

۴ مُهِيمَن وَ أَحَدُ وَاحِد، سَمِيع وَ بَصِير،

قَدِيمَ لَمْ يَزَلَ، عادِلٌ بشير وَ نذير.

رحیم و رازق ذوالقدر، حَىٰ قَدِير،

وَ لَا شَرِيكَ لَهُ ذاتٌ ثالث وَ ثانی.

۵ مقام حضرت باری‌ده خلقدن مقصود،

تائب‌نیسبن عالم خلقتده عابد و معبد.

کریم و بحر کرم، منبع ینابع جود،

یاراتدی عالم افلاکی کون و امکانی.

۶ ملایک ارض [و] سماوات امرینه مأمور،

کفیل روزی کل بشر، و هوش^۵ و طیور.
ائیدیدیر عالم امکانی عدل ایله معمور،
آچبیدپر گبر و نصارایه خوان احسانی.

۷ چهار فصل مدار فلک عروس بهار،
بیر آب [و] خاکده مین نوع مختلف اثمار.
گلابی [و] به [و] لیمو، ترنج [و] سیب [و] انار،
وار هو بیریندۀ کمالات ذات یزدانی.

۸ بیغبب انار ایچینه آب خاکدن یاقوت،
باخاندا عقل قالپر مات، فکر اولور مبهوت.
کمال قدرت ذاتن ترنج ائیدیدی ثبوت،
دوزوبدُور سبحه‌ی توحیده نخل خرماتی.

۹ تمام خلق او لا گر خوش‌نویس تیز قلم،
صفات ذاتن اندنمزل ذره قدری رقم.
خبر وئرهمی ابدن خیال نقش عدم،
تبارگ الله هُوَ الباقي كُلّهُمْ فَانِي.

-۲-

نیر اعظم

مفاعلن فعلاتن مفاععلن فعلن (بحر مجتث مثنی محبون اسلم / - - - - -)

۱ ائیدیدیر نوری گهی جلوه طور سیناده،
گهی کلیم ده، گه حضرت مسیحاده.
گهی حجاز دیار پندا، شاه بطحاده،
گه او لسوون هر بیری حق و حقیقته بانی.

۲ ضلالت ایچره قالان قومی شاهراهه طرف،

^۵ الیازماسی: بشر و هوش.

بیریسی هادی انجیل اولوب، بیریسی صحف.

امیر یشرب و بطحانی ائیله‌دی اشرف،

هدایت ائیله‌سین اسلامه گبر و ترسانی.

۳ او نور نیر اعظم، او باب علم یقین،

آچب لسان فصاحت اولوب منادی دین.

گنیدی وحی ایله قرآنی جبرئیل امین،

ثبوت ائتمه‌یگه دنیایا کفر و ایمانی.

۴ او جالدي پرچم حق لا إله إلا الله،

شعاري إنما الإسلام دين عند الله.

پیخب صنم‌لری بتخانه‌دن حبیب‌الله،

سابب تزلزله تیتره‌تدى طاق کسرانی.

۵ لوای نصر مِنَ الله خطاب فتح قریب،

گوروب صنم‌لری بتخانه‌ده بلا ترکیب.

دور و بدولار حرکت سیز منات، لات، مرحب،

نه روحی واردی، نه نطقی، نه جسمی، نه جانی.

۶ على^(۴) ولی خدا، ذوالجلال و الإكرام،

کلام ناطق حق، الده پرچم اسلام،

بئلینده تیغ دو سر ذوالفار خون آشام،

آیبردی باطل ایله حقی رکن ارکانی.

۷ او نور پاک حقیقت، او سور کونین،

امیر لشکر، سردار جنگ بدر، حنین.

داغبتدی بتلری هم اولدو فاتح صفین،

قبل پنجمی کاشف‌الاسلام، اوزو نگهبانی.

۸ معین ناصر دین، شاه لافتی حشمت،

وصى مطلق خَيْرُالبَشَرِ فَلَكِ رَفِعَتْ.

نه قدر رونق اسلام اوچون چكىپ زحمت،
قوبيبىدو عدل ايله اجرایە حكم قرائى.

-٣ -

مفاعلن فلاتن مفاعلن فعالن (بحر مجتث مثنى مخبون اصل / - - - - -)

١ پېغىلىدى جامعەى بزم وحدتە اسلام،
دۆزۈلدۈ رشتهى مهر محبىتە اسلام.
مقام صدق و صفا و صداقتە اسلام،
سېلىندى حقين اوزۇندۇن حجاب ئىلمانى.

٢ ريا و رشوت، بهتان، افتراء، غيبيت،
حرام، كبر و غرض، بغض، كينه و وحشت.
سوىيت اولدو مقدم، توکندي صنفيت،
فساد و حرصن و طمع، ذلت و پريشانى.

٣ عربىجه معنى اسلام يعنى بي ايراد،
سليم و ساليم و مسلم امين پاك نهاد.
وجود خاين بدېيىن بدېسىند مباد،
هانىپ او نور حقيقىت، او عدل ديوانى؟

٤ هانىپ او وحدت اسلام، او اتفاق امم؟
هانىپ او صدق صداقت، سخا و بذل [و] كرم؟
نبود لرز به تن از جھاي گرگ غنم،
كىسى نبود اسيير هوای نفسانى.

٥ مجاهدين طريقتده اعتقاد يقين،
مخالفين شريعىت لَفَى ضَلَالَ مُبِينٍ.^٦

عَلَى السُّوَيْتِ اسْلَامِدَا غَنِيٌّ مُسْكِنٌ،
بَه يَكْ مَقَامٌ، بَه يَكْ لَانَه كَبَكْ بَا شَاهِينٍ،
فَرَاغْتُ عَنْمَ ازْ گَرْگَ تَبَزْ دَنْدَانِيٍّ.

۶ عدالت اوْلسا اوْلار مُلْك عالِم ملکوت،
مقام مرحمت کردگار ذی جبروت،
عبادت زر [و] سیم و پرستش طاغوت،
بیر ایشدی فرق ائله‌مز آذری چاغپر لاھوت،
یئتیرسین عصریمیزه بیر محمد (ص) ثانی (عجلَ اللَّهُ فَرَجَهُ).

-۴-

آغلا ر بیزه

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (بحر رمل مثمن مخذوف / - - - - - - - - - - - -)

۱ جهل و غفلتدن بو گون کون و مکان آغلا ر بیزه،
آسمان آغلار، زمین آغلار، زمان آغلار بیزه.

۲ عالم اسلامدا قرآن کلام کبریا،
انبیاء اولیا یکسر، تماماً اوصیا،
ناجی اسلام، حسین ابن علی^(ع)، دو تموش عزا،
عرش ده پیغمبر آخر زمان آغلار بیزه.

۳ جهل، ظلمت، خواب غفلت، سست، تنبل، مخالف،
مردهدل، افسردهتن، محتاج نان، سائل به کف،
عالم معنادا ارواح سلاطین سلف،
داریوش و خسرو نوشیروان آغلار بیزه.

۴ آغلا بیز ملته آیاتِ قرآن عظیم،
هادی اسلام، عیسی، خضر و موسی کلیم.
یاس دوتوب ماتمده دیر تاریخ ایران قدیم،

نامىد اۇلموش درفش كاويان آغلار بىزه.

٥ جمله ملىتلر باخېر بىز ملىته مبهوت و مات،
زنگبار [و] هند و چين، سودان، حبش، روم و هرات.
كۈنده مأيوس دور بىزدن تماماً كاييات،
سربەسەر گاهى نەھان، گاهى عيان آغلار بىزه.

٦ يوخلا دېب بىز ملىتى چۈخداندى دست اھرمن،
حيف صد حيف اۇلموش ایران باستان بيتالحزن.
ايل به ايل ماتم دوتوب آغلار بىزه مام وطن،
تخت جم ائيلر نوا، تاج كىيان آغلار بىزه.

٧ ياتىدېپىن بسىدىر عزيزىيم، آج گۆزۈن دىيانى گؤر،
قرن بىستىم دور اویان! دنيا و مافىھانى گؤر.
بىر اوزۇن باخ بىرددە همسايىنەكى عرفانى گؤر،
سندە وور باشىپ، دە ایران باستان آغلار بىزه.

٨ گۈن چېخېب اولدو گۈن اورتا، خواب غفلتدىن اویان،
گؤر سنه كىمىدىر بالام! لاي لاي دئىيب دالدا قۇييان،
اجنبىي خادىلرى لير و طلادان شادمان،
بەمن و دارا، فريدون، اردوان آغلار بىزه.

٩ قىدييوى چىكمىز سىنين هر بى وطن عاليجىناب،
حىلە و تزويردىر هر ايسلرى، آنلا حساب.
بى وطن خايىنە اولماز آبرو، شرم و حجاب،
هە بىرى آچمىش اوزۇنە بىر دكان آغلار بىزه.

١٠ بىر دوشۇن عىلت نەدىر ایرانلى اۇلموش مستمند،
فقىر و ذلىت دە ياشار بىچارە و دشمن پىسىند.
علم سىز ملىت دوشۇنمز دردىن اولسا دردىن،

آذری گر شعریوه دشمنلر ائتسه ریشخند،
یازگیلن آلتی مین ایلليک دودمان آغلار بیزه.

-۵-

قسمت اولدو خلعت دیبا کیمی

فاعلاتن فاعلانن فاعلاتن فاعلن (بحر رمل مثمن مخذوف / - - - - -)

۱	جهلدن اوکه قارانلېقدېر شب يلدا کیمی،
دۇر وحشىتىدە، ظلمتىدە قالان دنيا کیمی.
۲	علمسيزلىكىن دونئوب ويرانەزارە مملكت،
بىر- بىريين ملىت سۈيوب تالان ائدير وحشى صفت،
نه معارف، نه تمدىن وار نه علم و معرفت،
فقرو ذلت جوش ائدر بولۇكىدە درىيا کیمی.
۳	هر يانا باخسان فلاكت، هر طرف فتنه فساد،
مهربانلىق يۇخ، محببىت يۇخ، تاپىلماز اتحاد.
قارداش ايله قارداش ائتمىز بىر بىرىنىه اعتماد،
قۇنشو ايله قۇنشو كچ رفتاردېر اعدا کیمى.
۴	آه [و] واپىلا سىسى بولىكىدە احزاندان،
اوج ائدیب عرشە چىخار هر گوشهدن هر ياندان،
ذلت فقر و فدادان، نالە و افغاندان،
مۇك ملت خوار اوپۇپ دنیادا مىستىنا کیمى.
۵	آغلا اى ماڭ وطن! اؤلەدەن اولدو ناخلف،
چولقامېش اطرافىيۇ مەحت، مصىبىت هر طرف.
حىف اول شان [و] شرف، تارىخ اجداد سلف،
اولموش اىران باستان بىر گوشهى صحراء کیمى.
۶	نقشەی ایران پىشىن هند، چىن، افغانستان،

بیر طرف دریایی مغرب بیر طرف هندوستان.
علم سیزیلیکدن تۆکندي گئتدى ایران باستان،
پارچالاندی، قسمت اولدو خلعت دیبا کیمی.

٧ عصر لردن دیر اولوب ویرانه استبداددان،
اجنبى خادملرى دیر هر چه بادا باددان.
گوندە مین نيرنگ ايله مین قان ايچن جلاّددان،
ملت ایران اولوب دور مرده تک احیا کیمی.

٨ کاسه‌ی ظلم و ستم لبریز، ملت اشکریز،
سان قیامت دیر دوتوب هر يانی شور رستخیز،
 بت پرست، هم زرپرست يۇخدور وئرن حقه تمیز،
 حقین آدى وار اۇرۇ نابود اولوب عنقا کیمی.

٩ حق الی ائتسین کمک بو دۇرده بیر راهنما،
رھبى ائتسین مىھنە ملت پرست بیر پىشوا،
آذرى گۈرسۈن سئوينسىن، ائىلەسىن شور و نوا،
گلشن ایران زىمنىدە بىللى شىدا کیمی.

- ٦ -

اگر میس اولسا قېزپل کیمیاسى مدرسه دور

(مفاعىلەن مفاعىلەن مفاعىلەن فعالۇن (بىر ھىج شىن مەذۇف / ---))

١ تمدن عالىنин ابتداسى مدرسه دير،
ھنرلە صنعتىن علمىن اساسى مدرسه دير.

٢ اوچار ھوادا بشر مكتبيين نشانەسىدىر،
يئر آلتى سىيم ايله زر مكتبيين خزانەسىدىر.
زمانەمىز، عمۇ! علم [و] هنر زمانەسىدىر،
سعادتىن كۈڭ مەحكم بناسى مدرسه دير.

۳ معارف، علم، هنرله ترقیات بشر،
تمدن اخذ ائله بیبیدیر هر اولکه، هر کشور،
بویورموش **اطلبوالعلم** امّتینه پیغمبر،
سودا ظلمته شمسُ الضحاّسی مدرسه‌دیر.

۴ ماتور، ترن، رادیو، برق، طرفه صنعتلر،
ائیدیدیر علم ایله ایجاد قونشو ملتلر.
سوز ایله میس قېزېل اولماز، بوتون بو صحبتلر،
يالاندېر اولسا اگر کیمیاسی مدرسه‌دیر.

۵ کچن کچیبیدی داخی یاتما آج گؤزۈن دور اویان،
تمدن عالمیدیر ائله دردیوه درمان.
مصيبت و ستمین علم ایله اولار آسان،
نه مشکل اولسادا مشکل گشاسی مدرسه‌دیر.

۶ عوام جامعه‌نین قدر قیمتى اولماز،
ضلالت ایچره ياشار استراحتى اولماز.
سعادت علم ایله دیر قتل غارتى اولماز،
خلاصه هر موض اولسا دواسی مدرسه‌دیر.

۷ يۆز ايللر ایله قالان بير خرابه قيرستان،
مقدس امر دگیلمى اولا دیبرستان؟
مرور ایله اولا جاقدېر زنوز شهرستان،
اوْزۇن ده ائله نظر دورنماسی مدرسه‌دیر.

۸ خلاف عقلی دى یاتماق بو گوندە غفلت ایله،
جهالت ایچره پريشان، غم مصيبت ایله،
دئير سوزۇن اوجادان آذری جسارت ایله،
مرادي مدرسه‌دیر، التماسی مدرسه‌دیر.

-٧ -

اۆرەگىيم درد مصىبىتدىن اۇلوب ياره وطن

فاغلاتنى فعلاتنى فعل(بىر رمل مىشىن مىخۇن بىحذوف / -)

- ١ اۆرەگىيم درد مصىبىتدىن اۇلوب ياره وطن،
سن كىيمى چارەسىزىم دردىمە يۇخ چاره وطن.
- ٢ دە گۈرۈم سىنده اۇلان حُسْنِ وجاهت نۇلدۇ؟
غىيرتىن هاردا قالىپ، زىبور و زىنت نۇلدۇ؟
قد موزونون هانى، سىرىت و صورت نۇلدۇ؟
زېبىه دايىه سن ايدىن، زىنتە گەوارە وطن.
- ٣ او ملاحت، او گۆزل، شىوهى گفتار هانى؟
صورت آلىن هانى، طرّارى طرّار هانى؟
او گلستان، او چمن، صحنهى گلزار هانى؟
بىلۇن غىمە، گۈلۈن قىسمت اۇلوب خاره وطن.
- ٤ روم، چىن، هند و حبىش، بلخ، بخارا گۆزەلى،
شرق [و] غرب اۆلکەسى نىن شهرتى، دارا گۆزەلى.
سن ايدىن اۆلکەلرین باشدادىل آرا گۆزەلى،
ماھ رخسارىن ايدى شمع شب تاره وطن.
- ٥ درگەھىن سىجىدە گە اولموشدو اۋۇزۇن بىر علوم،
طاق كىسى و مداين اثىريندىن معلوم،
اذن سېز خدمتىيە گلمز ايدى قىصر روم،
چۆنكۈ مىل ائتمىزىدىن الفت اغىيارە وطن.
- ٦ حكمۇن هر اۆلکەدە جارى، سؤزۈن هر يئرده قبول،
هانى اول دۇرەن اۆچۈن اوللۇ خلاف معمول،
سن اۋۇزۇن غىصەدەسنى، ذىلتە خلقىن مشغۇل،
هامېسى فقر و فنادا قالىپ آوارە وطن.

٧ نه اوچون عاقبت الامر بو منوال اولدو،
الف تک قامتین ای گوْل! بوكولوب دال اولدو.
بیر دانپش غصه دن عاشقرين ايدال اولدو،
درديوي ائيله عيان، گل گيله گفتاره وطن.

٨ حالپن آشفته دى، اندازه سى يوخ درد و غمین،
قارپشىپ بير - بيرينه طرھى پريچ و خمين.
اولمادي عشقدەمى عاشق ثابت قدمين،
ساتدپلار شهر تيوي درهم و ديناره وطن.

٩ سر كويوندا گلستان، چمن [و] سرو [و] سمن،
شاخه سينده او خويور بوم منش زاغ و زعن،
بلبلون غمده، غمى محنتى خرمن - خرمن،
قالپك اغيارلره يالواره - يالواره وطن.

١٠ گر عيوباتى دئسم شيخ اولا جاق ناراضى،
او قويوب لعنتى، تكغير ائده جكدير قاضى.
گهى ملعون، گهى مرتد بو قېچىغانلاضاىى،
دئيه جك هم چكه جك اوستومه قداره وطن.

١١ آذرى آغلایان، احوالينه سۇلغۇن چمنىن،
سن اونون بلىلى سن، او آنابوردوندو سىنىن.
وطينىندير، وطنيندير، وطنينىن،
ياز وطن خايىنى نين اولسون اوزۇ قاره وطن.

-٨-

مین حق اوْزونه پرده چکه ر بیر قازان پلو

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بهر رمل مشن مخیون مخذوف /)

۱ ای دادگاه عدل ده دارالامان پلو!

عشقیندە بى قرار افولورام هر زمان، پلو!

۲ بوغلاندوغون زماندا اوستوندە سفرهنىن،

ظئىيم بودور تاپلەمپيا بير كىمسە دشمنىن.

از بس كى چوخ لذتلى سن آغرىپىن آلبىم سنين،

عاشقىدېلار وصالپوا بير و جوان پلو.

۳ گۈرجىك سنى، اوچار داغىلار فىك [و] عقل [و] هوش،

مشتاقپۇام گر اولماسا كىسىمە بير قوروش،

اود ياغدىپارسان اولسا يانپىندا خوروش موروش،

سجىدە اندر گۈرهىندە سنى روپەخوان پلو.

۴ هر كى ايستر آرتپرا اوز شائىن [و] شوكتىن،

خلوتجە يالوارېپ سنه ائيلر شكايتىن،

قانون سىينىدى جامعەدە، آد حكومتىن،

امرىينىدى جارى هر يئرە حكىمون روان پلو.

۵ اقدام ائدهىندە هر ايشه في الفۇر بى درنگ،

سن گۈرددۈگۈن ايشى گۈرەمىز توب ايلە تفنگ.

داغلاردا ضربىشىتىيى گۈرسە قاچار پلنگ،

جنگىلە شىير گۈرسە اولار لامكان، پلو.

۶ يوخ محضرىندە عدل [و] مساوات و اتحاد،

هم منبع نشاطىسن، هم مايهى فساد،

سن اولدوغون بساطدا حاصل اولور مراد،

مظلومە حبس ئالىم اوچۇن زعفران پلو.

٧ حق و حقیقته اولاماز خدمتین سنین،
هر یئرده فقر [و] ذلتنه وار نفترتین سنین.
یوخسول چکهرسه عمر او زونو حسرتین سنین،
دوشمز الینه قوبیسا گوگه نردان، پلو.

٨ ناحقّدن یئتیشسە اگر حقه بیر خل،
یول کسمک، اوغرولوق داخى بير اوزگە فى المثل،
گر قتل نفس اولسادا اصلاح او لور عمل،
مقنوله جرم، قاتله شیرین زبان پلو.

٩ اولسا اگر صغیر عملی ارث ماترگ،
یاخود دول عورتین اولا بير ملکى مشترک،
سهمييده حكم سن اولاندا فديت لک،
بىشك اولور سنه ياناشان کامران، پلو.

١٠ زارع دوشونسە سندەکى جرم و جنایته،
باتلاقدان چېخېب گئده جىكسن ضيافته.
تخمون كسه، چلو تۈكەنيب، محو او لار كته،
ائتمز بو قدر يوخسولو بومباردومان پلو.

١١ چۆن چلتىگىن بو دۇرده چوخ جان فداسىپ وار،
اولسا دۆگۈچ حكايىتى وار، ماجراسىپ وار،
هر مجلس ايچره اولسا، بؤيۈك مدعاسىپ وار،
ياز آذرى ايکى او زلۇ پلو، شارلاتان پلو.
شىطان پلو، حالى حراما قاتان پلو،
آللاها باخ، پىميره باخ، بير او تان پلو،
اي تخم شوم! لunteھ گلسىن آتان پلو.

- ٩ -

اسکناس

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن(بىر رمل مىمن محدوف / -)

- ١ اسکناس، اى غم گۈنۈنده مونس جان اسکناس!
گۈرمەسم بىر گۈن سىنى كۈنلۈم اولور قان اسکناس.
- ٢ يۇخدور اصلا اۆزگە مقصودى دل ويرانپىن،
فىكريمىن منظورى سن، ذوق و جفاسىپى جانپىن.
سن سىز اولماز نشئەسى تىريا كېپىن، قلىانپىن،
اولموشام ديدار يوھ مفتون حىريان اسکناس.
- ٣ جمع ائديب مليونلارپىن خلوتده خلوت ساخلارام،
ائىلەرم هر گۈننەدئىش دفعە زيارەت ساخلارام،
گاهى سجده ائىلەرم، گاهى عبادت ساخلارام،
دىنييمە ايمانپىما گۈيتنىسە نقسان اسکناس.
- ٤ قۇنشوم آجدىپ نئيلەيىم، يۇخسولدۇ قوم و قارداشىپىم،
ۋئرمىم بىر پول، قېرىپلىسا - باتسا يارپىم يۈلداشىپىم.
سر حكمتىدير، بو ايشىلدەن منىم چېخماز باشىپىم،
خلق ائديب خالق اۆزۈ گرييان [و] عريان اسکناس.
- ٥ يۇخسولا الله اۆزۈ وئرسىن چۈرەك، من نئيلەيىم؟
آج قالپىر، چېلىپاق ياتپىر، آيا گۈرەك من نئيلەيىم؟
خلق ائديبىدير روزيسىن وئرسىن گرەك، من نئيلەيىم؟
اولدورۇوب ياخىلەسىن دردىنە درمان اسکناس.
- ٦ بئش دىگىل، اون بئش دىگىل يۇخسول، گدا، اهل سؤال،
بىر سۈرۈ عريان، گرييان آج، سوسوز، قارنى موتال.
بىلمىرم گۈيگىن ياغېر يېردىن چېخپەر بالاتصال،
بونلارپىن من دۈلدۈرۈم قارنېنى ھاردان اسکناس؟

٧ بدقيافه، كور، كچل، پيتنى، چولاق، عريان و لات،
بو قېربىلمىشلار اليىدىن يوخ بىزە راه نجات.
ايل به ايل آرتپىر، حقىقت قالمىشام مىھوت مات،
اولدۇ بىلدىر مىن نفر قېشىدا سۇيىخдан اسكتناس.

٨ شرح ائدير منبرده ملاً بذل احسان آيەسىن،
يۇخلاسپىن آج قالسا، همسايە گەك همسايەسىن -
تېخدىرىپب قاربىن، تومانجاق قالسا اۋرتتسۇن ...
اذن وئرمىر نىيلەييم احسانە شىطان اسكتناس.

٩ گر چاتېبدىر دولت قارونە دارائىتىم،
بذل [و] احسان ائتمەگە دنيادا يۇخدور نىتىم.
اولسا گر وئرمىر بىر آز عقبادا مسئولييّتىم،
مالك نيرانە رشوت بىرجه باتمان اسكتناس.

١٠ دۇغروسو بو قانا دؤنمۆش پول، جان بولغارپىر،
آدمىن دنيادا يارى، محرم و دلدارپىر،
آبروسى، عزّتى، معبوددور، زنارپىر،
جانى مجانى نىچە وئرسىن مسلمان اسكتناس.

١١ يۆزدە اون تنزيل ايلە گر اولسا شخص معتبر،
ايستەسە وئرمىن نە قدرى اسكتناس و سىيم و زر،
يۇخسول ھەمنوع بشىدن تفترىم وار، الحَذَر،
آج، سوسوز چىكىنىنە وار بىر بىتلە يۇرقان اسكتناس.

١٢ بىر نىچە احمق دئىير دولتلىدىر امکانى وار،
ايستەسە ھر ايش دۆزەلدر، پوللودور مىليانى وار.
كارخانە تىكدىرىھەر، يۇخسوللارا وجدانى وار،
پول ھارا، وجدان نەدىر، من سنه قربان اسكتناس.

۱۳ آی گئده! قلیانی چاغ ائت اولدو احوالیم خراب،
میهن و ملت نه دیر، نطق ائیله بیر عالی جناب!
بو دعالار اولمویوب ایراندا اولماز مستحباب،
کارخانه ایسته بیر بیر نئچه میلیان اسکناس.

۱۴ سینیم هشتادا چاتپ بو هیکلیم، بو پیکریم،
اگله شیب بیر حجره ده ایگری بیتیدیر دیزلریم،
چکمیشم تنزیل حسابین یاخشی گورمۆر گوزلریم،
تک الیمن بو گلیر، خالقدی رزاق رحیم.
آذی و ئرسین اوزۇ، يوخ من ده امکان، اسکناس!

- ۱۰ -

ھیكل عصمت

مفهول مفاسیل مفاسیل فهولن (بحر هزج مثمن اخرب مکفوف محفوظ /)

۱ آفاق حیاتیندا سحابِ غم و ظلمت،
ظلمتکدهی یاس ده بیر ھیكل عصمت.

۲ تقریباً اولار سنی اوتونز چوخدا دیگیل پیر،
چرکاب سفالتلە تاپیب صورتی تغییر.
گر ھیكل و سیماسپنی نقاش ائدە تصویر،
بیر قالب بى روخدو روئىتەد حقیقت.

۳ ذلت اریدیب جسمینی بیر عمر سراسر،
انساندی ولی بیر ایچى بوش قالبه بنزه،
ذلتىدە، مصیبتىدە قالپ عاجزِ مضطرب،
بیچارە و رنجور، گرفتار مصیبت.

۴ اطرافنی غم مغلطەسى، لشکر خوليا،
دوتموش بدنى مقبرەسى حزندى گويما،

محکوم رذالت ائله بیب پیر پنجی دنیا،
یا ثروتِ منفورِ رجال بشریت.

۵ هئچ گورمُویوب عمر و نده حیاتِ بن، حَسَنَاتِ بن،
ترجیح و تریر اولمه یکه ذلتی حیاتِ بن،
اولمک سئور، اولمکده بولور راه نجاتِ بن،
ترک ائیله یه دنیانی یاتا قبرده راحت.

۶ شطرنج صفت وصله لی پشمینه لباسی،
علوم دیگیل تازه سینین اصل و اساسی،
بدبخت او دور بیر نیچه معصومون آناسی،
محزونِ مکدر اوتوروب خوار خجالت.

۷ تأمین غذا یوخ اوتوروب زار و پریشان،
پا بسته‌ی اولاد، گرفتارِ یتیمان.
نه زحمته وار قدرتی، نه ثروته سامان،
نه جامعه‌ده رحم، نه انصاف [و] مروت.

۸ قان یوخ بدینینده اوتوروب جانلی جنازه،
مسجد قاپسیندا ال آچپر راز و نیازه،
مؤمن کیشیلرده بیویور جمعه نمازه،
اسلام اولار ایکن بیزه داعی به اخوت.

۹ گه ایکله شیری، گاهی دورور، گاهی چکیر آه،
گاهی با خبب اطرافنا سؤیلرور: «آمان الله!»
عالیمِ سن او زون ذلتی هر علته آگاه،
بو ذلتی، بو عسرتیه یارب! نه دیر علت؟

۱۰ خلق ائیله میسن کونده مین نعمتِ الوا،
میوه، علفیات، حبوباتِ فراوان،

آزاده یاشار فوج طیور، هر جوره حیوان،
بس صنف بشرده نهادی بو جرم [و] جنایت؟»

۱۱ حرص و طمع نوع بشر نفع جیبیشدان،
تولید ائله‌میش فقر و فنا سفره‌ی بی‌نان،
بیر قسمته عشرت اُثُری، بیر قسمته زندان،
بیر یاندا مصیبت‌کده، بیر یاندا ضیافت.

۱۲ وحشیلره باخ فوج ایله جنگل‌ده یاشار شاد،
هم‌نوعونا هم‌نوع دیگل پرتبچی جلاد.
افسوس ائدیر حرص بشر فتنه‌لر ایجاد،
لعنت سنه‌ای حرص و طمع، جهل و جهالت!

۱۳ اسلام افلاز ایکن بیزه داعی به اخوت،
یاز آذربای! ذلتده یاشار هیکل عصمت،
بدبخت ایکی معصوم ایله بی‌چاره دول عورت.

- ۱۱ -

منه نه

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن (پجر رمل مثن مخیون محدوف / -)

- ۱ ظلم [و] ذلتده یاشار ملت ایران منه نه،
بیری یژلچو، بیری سائل، بیری عریان منه نه.
- ۲ من مگر سائله، محتاجه کفیلم؟ ده گؤره‌ک!
لخت عریانپنا پالتار وئرهم آجینا چؤره‌ک.
هر کس اوژ رزقینی تأمین ائده دنیادا گره‌ک،
آرپادان بوغدادان آشدان بولاماجدان منه نه؟
- ۳ علم کسبه گره‌ک اولسون کیشی دنیادا بصیر،

آختارپب چاره‌سینی حلّینه ائتسین تدبیر.
سوزرۆمۆ ياخشى دوشۇن كيمده‌دیر اوغلان! تقصیر،
گئت چالىش ائيلەگىلن دردیوه درمان، منه نه!

۴ بىسبب وارلى گلېب صاحب مليان اولماز،
علمى وار، حكمتى وار، ثروتە شاييان اولماز،
هر الفبا اوخويان قارى قرآن اولماز،
سر مخفيدور بولاري آنلادين اوغلان، منه نه؟

۵ عزّتى ذلتى اوز بندەسىنه تارى وئرەر،
ايستەسە ايستەسە زور ايلە اجبارى وئرەر.
كيمىنە آرپا يەدىرير، كيمىنە دارى وئرەر،
كيمىنە جوجه پلو، دۈلما بادمجان، منه نه!

۶ بىريسى درد [و] غم ايچره بىريسى مىت و ملنگ،
بىريسى خوش گذراندېر، بىرى عرّادەسى لنگ.
بىرى نىن وسعتى واردېر، بىرى نىن عرصەسى تنگ،
بىرى ناشتا، بىرى نىن قارنى چراغان، منه نه!

۷ ايشلەمك شرط دىگىلدىر گرەك اولسون بركت،
جييە آهستە گىريپ صندوقە دۈلسون بركت،
حرکت وئر يئريسىن قويما بۇغولسون بركت،
رحم [و] انصافى بوراق آج نەدى، توخدان منه نه.

۸ آج، سوسوز اولكەدە بى حد اوتوپ مليانى،
بىرى نىن كھىنگى يۇخدور، بىرى نىن توبنابى.
بونلاربىن هانكىسىنە من ائله بىم احسانى،
اوړه گىم چاتلادى لعنت سنه شىيطان! منه نه؟

۹ بىرى نىن قارنى آچق ائيليرى انظهار سؤال،

بیریسی باشی کچل، لخت [و] پریشان احوال.
آج سوسوز بی‌سر و پا، اوّلکه دلخوب مالامال،
دینی اسلام، اوّزؤّده آجدی مسلمان، منه نه؟

١٠ چایی پرنگ ائله اوّغلان کئفیمیز اوّلدو خراب،
نئیله‌ییم من فقرا فقر اوّدونا اوّلدو کباب؟
بو سئوالاته فقط من وئریرم بیرجه جواب،
گوئی وجودیم او آرېق جانبوا قربان، منه نه!

١١ بو خیالات، حقیقت گتیریر محت و غم،
نئیله‌ییم بذل سخاوتده من حاتم دگیلم،
کی دوتوب آلتی مین ایللىك وطنی زنگ الـ،
کی آچىم سفره، ائدیم سائله احسان، منه نه!

١٢ من مهندس دگیلم معدن آچام خلقه داداش!
ائله‌ییم السیز آیاق سېزلاپ تأمین معاش.
من ده بو علمدن آز چوخ اوخويایدیم، اى کاش!
تىكدىرەردیم اوّزومە بىر نىچە دکان، منه نه!

١٣ اوّلسا گر پاک‌نهاد، اوّلماسا کانون فساد،
قارى انصاف ايله اشعارپما دوتماز ايراد.
سنه نه گلمه‌سى چوخ ائولرى ائتمیش برباد،
ائتدى مليان نفرى خاک ايله يكسان، منه نه!

١٤ آذرى! گوئر نه گۆزل سۆز بويوروب بىغمىر:
«مؤمن اوّل كسىر ائدر خدمت هم نوع بشر،
امر حُبُّالوطَنِه صدق ايله اقدام ائله‌ر.»
مین اوچ يۆز ايلدىر عزيزم گۈنۇ گۈندىن بدتر،
ائله‌يىب عالم اسلامى پریشان، منه نه!

- ۱۲ -

اویناسپن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (بهر رمل مثمن مخدوف / -)

- ۱ هر کس ایستر اویناسپن بو بزمده خوار اویناسپن،
محنت و درد [و] غم [و] فقره گرفتار اویناسپن.
- ۲ چاره یوخ اویلسون گره ک هر فرد بیر رقصه بلد،
خواه تاجر، خواه دکاندار، خواهی معتمد.
رحم قبیل پروردگار! يا علی^(۴)! سندن مدد،
بلکه انصاف ائیله ییب رحم ایله عطار اویناسپن.
- ۳ چاتلادېق آی اوستا جان! چال دۆنبەگى دىللت گۈرەك،
غم اودون سۇندۇرگىلىن بو خفتە دوزمز اوړەك.
تاجرانه بير هوا چال حاضرانى گۈلدۈرەك،
قایچىسىن آلسپن الله حاجى قلمكار اویناسپن.
- ۴ دور « اوزون دره » هواسپن چال جامېش گىردى باغا،
اویناسپن الده ترازو سىلە بقىال مشهدى آقا.
بارماغان شاققىلدادېب دئور ائیله سین سۇلدان ساغا،
داشلارى اسکىكدىر آنجاق اللرى وار اویناسپن.
- ۵ ایستەبىر هر کس بو مجلسىدە پېيشان اویناسپن،
شغلونا نسبت گرەك رقصىنەدە نقصان اویناسپن.
اویناسپن بير فند ایله خلوتەدە پنهان اویناسپن،
نه اوتناسپن، نه حيا اتناسپن، نەدە عار اویناسپن.
- ۶ آرشىپن آلسپن الله بىزار بورجودسون بير آز،
چىچى قارداشىم اوخور ياخشى هوای شاهناز،
اله الله وئرسىن دميرچىلە چىلىنگر تنگە ساز،
قول قول سالسپن قاشقچى ایله نجار اویناسپن.

٧ پینه‌دوز، کفاش يا هر نوع صنعت کار اولا،
درزی، بنّا، حقه‌باز، فالچی [و يا جیندار اولا،
ایسته‌سه آز چوخ جیبینده درهم و دینار اولا،
بیر قدر تمکین اندیب لازم‌دیر هشیار اویناسپن.

٨ اوز به اوز دورسون دیگرمانچی گره ک حلاج ایله،
یان به یان رقص ائیله‌سین دباغلار سراج ایله،
توفخ گره ک صفده توخ ایله، قارنی آج محتاج ایله،
لخت عریان ایله، بی‌کار ایله بی‌کار اویناسپن.

٩ شیره‌کش منقل الینده، تریاکی بافور ایله،
بنگی قیلاني قوروولدادسپن الینده شور ایله،
باده‌خور هوراً چکنده تار ایله تنبور ایله،
نشاخورلار دسته‌سین ائتسین خبردار اویناسپن.

١٠ نوحه‌خوان، درویش، ملا، قاضی وئرسین ال الله،
مجلس ایچره هر بیری بیر نوع سالسپن ولوله،
انتظامی پوزماسپنلار چون اوزوندور مسأله،
شیخ اوزو اورسون کمانچا ملا جبار اویناسپن.

١١ ورشکست بیر یاندا دورسون، نسیه‌خورلار بیر طرف،
صنف اوز صنفیله، نظم ایله دۆزۈلسۈن صف به صف.
چال‌ها چال دۆشىسە چالپن شىپۇر، طبل و نای، دف،
بۇرجلۇ، نشان وئرسین طلبکار اویناسپن.

١٢ واردى سیما ایله سیماده بؤیۈك بیر اختلاف،
کۈر، کچل معدوردور، اوغلار گره ک اوسلسون معاف،
باش قولاغېن بیت بئییر، چىگىنیندە بیر بېرتېق لحاف،
مصلحت دیر ائیله‌سین عزم تولانبار اویناسپن.

۱۳ سائل مزدور نوکر، دربهدار، خانه به دوش،
جان به کف، محتاجِ عربیان، ترک دنیا، خرقه پوش،
ساکت اگلشیسینلر اونلار ائتمه سین جوش [و] خروش،
هئچ بیریندە یؤخدو نه کۆپنگ، نه شلوار اویناسپن.

۱۴ شل، چۈلاق، ناقص بدن مستوجب خمس و زکات،
دارپنی وئرسین قوشما، قوش اونلارا وئرسین قانات،
فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلاتن، فاعلات،
شەھىلدە گاھى ثابت، گاھى سىيار اویناسپن.

۱۵ زرپرست مولتانى نالنصاف اريابِ غنا،
مېليونر مرتد يئىىب اىچسىن ياتىپ قالسىپن سونا.
دادگاه عدلده إنى ئۆلۈمۈن ئەستى،
نغمەسىلە حىرىدە بۇينوندا شەھىار اویناسپن.

۱۶ دول قادر، مال يىتىمى بلع ائدهن حضرتلىرى،
برخلاف امرى حق، آئىن دين جعفرى،
اونلارپىن پرونده سىيندە ثىت ائدىب حق دفترى،
گۆزلىرىنده شىش، قولاقلارپىدا مىسمار اویناسپن.

۱۷ بو تماشاخانەدە وار سازِ رقصى بى شمار،
سینما كىمى، درام، مطرپ، طنبور، تار.
ساقيا! مى ده ولى از آن مى غفلت بىار،
آذرىنى مىست ائىلە كور اویناسپن كار اویناسپن.

- ۱۳ -

خسته جانپیم واي

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بىر هزج مىمن سالم /)

- ١ دوتوب اطرافىمى غم فوجى دسته - دسته جانپىم واي،
جهالت دامى، غفلت قىدىينه پابسته جانپىم واي!
- ٢ طبىعتىدە بۇ عادت دىر كېير اولدو قجا انسانلار،
ترقى ائىلە يىب خىر اىلە شرىن حس ائدىب آنلار.
تنزىل لر نەندىر قالماشام من اى مسلمانلار،
بو دوران ترقى دەندىيم آهستە جانپىم واي!
- ٣ كېير اولدو قجا ياتدىم يوخلا دېم كىفيت حالېم،
گۈنۈ گۈندەن پېيشان اولدو كىچىدى سىن اىلە سالېم.
بۆكۈلدۈ بىل، تؤكۈلدۈ دىش، آغارىدى يال [و] ساققالېم،
بَقُول تَرَك اولموشام من درد دىگىز نىستە جانپىم واي!
- ٤ علوم قرن بىستىم، پىشىرفته سېر ائدىن ياران،
ترقى بىنهايت دىر دۇغرودان اشىمېشىم فانتنان.
ھله آدم بابامېز شخم ائدىن تك اولموشام دەقان،
اوراخ درگىز كلتى جارجا را بستە جانپىم واي.
- ٥ تکامل عصرىدىر هفتە بە هفتە، آى بە آى، ھر ايل،
ائىدىب علم تەمدىن كور [و] كر ملىتلىرى كامىل،
اوچار طىارەلر گۈگۈلدە آهنپارە سۆيىلر دىل،
ھله من يوخلۇرام بىر چوللو ائشك اۆستە جانپىم واي.
- ٦ نژاد آريايى (!) قوم مادو كىلده آشور،
جسارتىدە، شجاعىتىدە، هنرددە، علمدە مشهور.
يۇخودو اونلارىن عصرىنده شىرە، منقل [و] بافور؟
حشىش آوارەسى ترياك اسىرى، خستە جانپىم واي.

٧ ترقیّات بَيْنَ الْخَلْقِ وَ مَلْكُ شَشْ هَزَارَانْ سَالْ!
دُولُوبْ اهْل سُؤُوالْ ايله تمامًا اوْلکه مالامال.
وَطَنْ وَبِرَانَه دَيْر، دَشْمَنْ قَوْي، مَلْتْ پَرِيشَانْ حَالْ،
سَاطِلْدِيْ مَلْك، مَلْتْ دَشْمَنَه درِبِستَه جَانِبَمْ واَيْ!

٨ رجوع ائت دُورِ تاریخ سلفده قسمت خاور،
تماماً آسیانپن آوروپانپن نصفی سرتاسر،
جهالتدن توکنندی گنندی «ایران باستان کشور»!
قالبیدپر ملتی آواره و سرگشته، جانِبَمْ واَيْ!

٩ به شخصیّت فدا کردنده یکسر ملک دارا را،
هرات و کابل و بلخ و سمرقند [و] بخارا را.
به یک مهمان نوازی بذل آب شور دریا را،
بده می ساقیا، امروز ول کن فکر فردا را.
بخوان افسانه‌های دلنشیں الفلیل سا را،
جزاکَ الله در این دیر کهن سرگرم کن ما را.
«که کس نگشود [و] نگشاید به حکمت این معماً را.
با خبب بو وضعه افسوس ائله‌دی پیوسته جانِبَمْ واَيْ.

١٠ بو دستگاهه باخبب هر کس دئسه دستگاه موجودات،
عبا نعلین عصا سویلرلر: «سوس! دیللنّمه قبوربل یات!»
اوژون تورشات یالاندان مختصر کیپرکلرین ایسلات،
و یا خود قاشلارپن چات آغلپیانلارا اوژون اوخشات،
دئمه اولماز تجارت شیخه منبر اوسته جانِبَمْ واَيْ.

١١ ملبّس مختلف صورت، مسقل مختلف سیما،
قارا آغ قبرمیزی ساققال، محنا هر جوره فورما.
هره بیر نوع ائدیر غارت سفیوب خلقی ائدیر یغما،

صفا، صدق و صداقت قالماپیب بیر کسده جانپم واى.
وطن شیداسپی چک ناله ده ایران باستانپم واى،
جفاکش آذرى آلتی مین ایلیک دودمانپم واى!

- ۱۴ -

ایراد بشر

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن (بحر رمل مشمن مخبون مخذوف /)

۱ اتفاق ائتمهسه گر ملکده افراد بشر،
اولا بیلمز ستم و ظلمند آزاد بشر.

۲ نه قدر اورتادا وار ما و شما مسئله‌سی،
اولا جاق ما و شمانپن بیر اوژون مغلطه‌سی.
بو کشاکشله اوزاندېقجا بشر مشغله‌سی،
بیریسی صید اولا جاقدېر، بیری صیاد بشر.

۳ کلمه‌ی ما و شمادان تؤره‌نیز ضدیت،
غرض و بعض و حسد، فتنه و شر، شخصیت،
اختلافاته اویور وحدت انسانیت،
اولور همنوعونو اولدورمه‌یه جلاد، بشر.

۴ اولماسا ملکده بیر عدل [و] مساوات اگر،
آرتاجاق فقر و فنا کین و کدر، خوف و خطر.
گۈنۈ گۈندن، آیې آيدان، ایلى ایدلن بدتر،
ائده‌جک دۇغروسو مین فتنه‌لر ایجاد، بشر.

۵ شخص طماع ائله‌سه صرف و غذا شام و نهار،
نه قدر میلی چکر معده‌سی نین وسعتی وار،
شرطی وار ائتمه‌سین آذوقه‌نی مخفی انبار،
اولاماز فقر و فنا جمله ياشار شاد بشر.

۶ صنفی ماهیتی میدانه چکیر سرمایه،

بیری سین ذلت [و] فقره، بیرین استغناهه.
با خمایپر حرص و طمع معنی ذی القریاhe،
نه یتیمی، نه فقیری ائله میر یاد بشر.

۷ گر و کیل الفُقَارَ الْوَرَهِ مَالُ اللَّهِ،
کَوْزَلَهِ يَهُ الْسَّيْزِ أَيَاقْ سَبْزِ أَجْ عَيَالُ اللَّهِ.
ائده تفریق حرام ایله حلال اللهی،
یاشاماز فقر و فلاکنده یئمز جاد بشر.

۸ بس گره ک کؤوندہ بیر عدل [و] مساوات اولسون،
هر کس اوژ زحمتی قدرینجه مراعات اولسون.
بو مراعات داخی علم ایله اثبات اولسون،
جهل و غفلتدیر فقط کؤوندہ ایراد بشر.

۹ آذری! سات سؤزونو عارف و هر هشیاره،
جاهل آلماز بئله افسانه لری دیناره.
بسدی بو قدر اوژون بیورماگیلن بی چاره،
اولماسا علم آنپلماز ائوی برباد بشر.

- ۱۵ -

زحمت دیر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بحر هزج مثمن سالم / ---)

۱ ترقی عالمین آباد ائدن معمار زحمتدير،
تمدن، علم، صنعت شکلدير، پرگار زحمتدير.

۲ رجوع ائت دُورِ تاریخ سلفده بی سر و سامان،
یشارادی جنگل ایچره لخت و عربان بیر سپرا انسان.
او دُور ایله بو دُورون فرقی اولسون الده بیر عنوان،
اولان او ظلمته بیر مطلع الانوار زحمتدير.

۳ شروع ائتمیش ایشه زحمت ایگیرمی عصر اوّلدن،

ائديب مين معجزه ايجاد الحق دور جنگلدن.

خرابهزارلار آباد اولوب زحمتكش اللردن،
اوجالميش قصر، ايوانلار، بوتون آثار زحمتدير.

٤ ائدين طرفه صناعته بو گون دنياني مستحسن،

ضياء برق ايله ظلمتسراناني ائيلهين روشن،
قورو صحرالاري باع ارم تك ائيلهين گلشن،
حيات ذى حياته اصل خدمتکار زحمتدير.

٥ اولور تأمين هر ذى نفسلر زحمتكش اللردن،

غذادان هر جوره آذوقه و ملبوس شگردن،
تصور ائت عمو آهو گزهن کوه [و] کمرلردن،
مهارتله چكيب جاده ائدن هموار زحمتدير.

٦ تهيه ائيله ديكجه خواربار شهر هم كشور،

ائدر همنوعونا خدمت هميشه دست سودآور،
گره کدير لايق تمجيد اولا ارزاق اوچون مصدر،
قابارلي اللر هر بير عصرده تيمار زحمتدير.

٧ مثلدير کونده زحمت اولور سرمایه عزت،

گره ک انصاف اوچون بس چكمه سين زحمتكش ال ذلت،
رافاهيت گره کدير تا اولا زحمته گرميت،

بيلر بو رمزى اول کس کيم او لو الأنصار زحمتدير.

٨ ائده گر آذری زحمت بير ايل کابينه سين تعطيل،

مرخص ليك وئريپ اجزاسينا فكررين ائده تبديل،
اولور نازك بدن دردانه لر تحويل عزرايل،
دوشونسون رنجدن بى رنج، برخوردار زحمتدير.

٩ يئير أسوده بى زحمت، ياتېر خلوت او طاغىندا،

همیشه عیش عشرتده، همیشه کئف سوراغیندا،
قابار یوخ مادمازئللر تک او نازک ال آیاغیندا،
یئیب ایشسیز یاتانلار سارق انبار ز حمتدير.

- ۱۶ -

اُوره گیمدن

(مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن(بحر هزج مثمن اخرب مکفوف مذوف / ---)

- ۱ بىزار اولوب تنگه گلیب جان اُوره گیمدن،
ز حمتده دیر هر لحظه و هر آن اُوره گیمدن.
- ۲ اوذ مخزنى تک سینه مین آلپندا گۇرۇنمز،
گۇز ياشېم ايله سو سېرم آتشى سۈنمز.
چىرىپىنتىدادپىر پارتلاياjacق بو اوْزۇ دئۇنمز،
ياخود چېباجاجاق كله مه وولكان اُوره گیمدن.
- ۳ جان ياندېرېجى يالقېنى نىن شعلەلرىندن،
قالخېر تېمه تۆسدۈسۈ هر گوشەلرىندن.
هر شعلەسى نىن مرکزى آھېم شىرىندن،
هر تۆسدۈسۈنۈن منبعى ويران اُوره گیمدن.
- ۴ بىر ياندا بېشت نقىھىسى بىر ياندا جەنە،
بىر ياندا ضىافت ئوى بىر گوشەدە ماتم.
خاطرلايىرام كۈچمك اوْچۇن اوْزىگە بىر عالم،
بو غىلىرى گۇرۇدۇكجه آخېر قان اُوره گیمدن.
- ۵ پولا، پلاوا، پارتى يە، رشوتلرە قارشى،
تروپىر [و] رىيا ايله خيانتلر قارشى.
اسلامى ذىليل ائىلەين عادتلرە قارشى،
بىر نكتە دير اى قارى قرآن اُوره گیمدن.
- ۶ گۆللر آچىلىپ فصل بهار اولماسا اولماز،

بلبل گۆلە، گۆل بلبلە يار اۇلماسا اۇلماز.
بىر نغەمە، بىر آھنگ، شعار اۇلماسا اۇلماز،
قۇيى آنلاسپىن ھەر صاحب وجدان اۆرەگىمدىن.

٧ بىر دين، بىر آيىنە مىن تفرقە ايجاد،
شىيخى، متشرىع، ذهبي جامع اىصاد،
ھەم حىدرى، ھەم نعمتى، دھرى ئويين آباد،
نفترت سنه، لعنت سنه شىيطان اۆرەگىمدىن.

٨ غفلتىدە ياتانلار گۈزۈنۈچسە اوپيانسا،
حىشىت ملىيتىنى آنلاسا قانسا.
جىدېت ائديب علم اوخويوب گۈرسە ايناسا،
آسودە ياشار ملت ايران اۆرەگىمدىن.

٩ افسوس ھانى بىزدە بو گۆن نشر معارف،
جاھل اولان انسان اولماز حقيىنە عارف.
زھمتلىرى بىگانەلرە خرج و مصارف،
مطبخلرى برق ايلە چراغان اۆرەگىمدىن.

١٠ قۇيىماز آيپلا ملتى بىر فكر سياسى،
حقىقىن دۆشكىن خلقىن اولار چۆن [و] چراسىپ،
دشمنلىرىنин زايىل اولار ذوق و صفاسىپ،
خابىن لرىنин خانھسى وېران اۆرەگىمدىن،
الھام اولونور آذرى ھەر آن اۆرەگىمدىن.

- ١٧ -

مور گلىپ ياتان گلىپ

مفتىلن مفاعلن مفتىلن مفاعلن(بىر رجز مىشىن مطوى مخبون / ----- - - - - - - - - -)

١ ملّا محىمم آيىپلەر گۈزلەدىگىن زمان گلىپ،
نذر [و] نياز جوش ائديب سىل كىمى روان گلىپ.

مزرعه‌ی حیاتیوه داس منش هلال نو،
مزده وئریر کی حاصلین وقتیدیر انتگیلن درو.
کوفته، کباب، شیر برنج، حلوا ترک، چلو، پلو،
نیمچه به نیمچه بوغلاتپر، دولما قازان قازان گلیر.

۲ باس باشپوا عمامه‌نى ائیله‌مه فوت فرصتى،
مسجده بیر سليقه وئر، شوقا گتیر جماعتى.
چۇخدۇ نيازى ملتىن قىد ايله چايى، شربتى،
ياغلى فطير دۆجۈن دۆجۈن سودلو چۈرەك ياپان گلير.

۳ پوللونو پولسوزو يازب صنف به صنف، تك به تك،
صورتىنى درست ائله دقت ايله حسابه چك.
پول يېغىلاندا بير انه ک سؤيله گىلن فەيتَ لَكَ،
سىزه، گلير بادام گلير، ديزمارى، گرميان گلير.

۴ كەنه عبانى تازەلت، مصرى قبانى دۆگىمەلە،
چىخگېلن منبر اوستە سال مسجدە شور و غلغله،
ھر نە دئىن قبول ائدر، ملت عوامدىپر ھلە،
ساتگېلن ھر متاعيۇي دۇغرو گلير يالان گلير.

۵ نوحە، دو بىت، سينەزن زمزمه‌ى حجار ايله،
گاھى سەگاھ ايلن، گھى نغمە‌ى شاهناز ايله.
آغزېپىي آج گۆزۈنۈ بوم ناز ائله امتياز ايله،
خلفە عزا ولى سنه سور [و]صفا نشان گلير.

۶ اون بير آيىن تداركىن ملاپىسىند بير معاش،
ائىلە تەھىيە وقتىدير، دۈلدور ائوه ياواش ياواش.
ياغ، دۆگۈ، ات، پىير، قوروت، رشتە، قاچورما، آغ لاوش،
خدمتىيوه جوشوب داشپېر نظم ايله يان به يان گلير.

۷ باخگىلين اگىشىنلە ساق و سۈلۈندا ھر طرف،

پیر و جوان دۆزۆم دۆزۆم، دسته به دسته، صف به صف،
حورى و جىنت عاشقى كىلاي نصير، مشدى نجف،
قاشلارپىنى چاتان گلىرى، مور گلىب ياتان گلىرى.

۸ سؤيلەگىلن بۇ وقعدەد كەنەنە گناھى هر كسىن،
اولسا اگر باغېشلانا نذرىنى حاضر ائيلەسىن،
طايفەسىن، فامىلەسىن، قومىنى ھم قبىلەسىن،
باغ بەھشتە يېغىگەن لذت جاودان گلىرى.

۹ جرم، جنایت، اوغرولوق، غارت [و] قتل فى المثل،
مال يتيم [و] بيهوزن، ظلم، خيانة هر عمل،
آغلادىپ آغلاماق پۈزار جرمى ائدر عوض بدل،
طبق حدیث مَنْ بَكَا حُورِيَسِي رايگان گلىرى.

۱۰ آغلاماغىندا گلمەسە عرضىمى ائتگىلىن قبول،
بزم عزادا تورشودوب قاش قاباغىن، اوتور ملول.
نذرىيۇي وئر دعاسىن آل جنس و يا كى نقد پول،
پولوون ھر قبرانپىنا بىر نئچە مىن قبران گلىرى.

۱۱ وردى بودور كى بىذل احسان ائيلەمك ثوابدىپ،
اھل سخاوتىن يئرى جىنت هشت بابدىپ،
بؤيلە گر اولسا ملائىن اوز ايشى لاب خرابدىپ،
ملا فقيره بىش قېران وئردىيگى هئچ يادان گلىرى؟

۱۲ اىندى عزيز فاطمه بىذل تفاق امته،
تازە جوانلارپىن اوزۇن سىير ائله استقامته.
اولسا بۇ دىستگاهدا مغۇلطەي پلو، كىنە،
ظن ائدىرەم او سرورىن شائينە چوخ گران گلىرى.

۱۳ شوق ايلە اتحاد اسلامدا سبط مرتضى،

ائیله‌دی مال و جانبې حقه حقیقته فدا.
بؤیله عزادا پول آلب نوحه دئمک دگیل سزا،
حق و حقیقت اهلی بو مجلسه جان‌فشاں گلیر.

۱۴ سویلور حسینه نوکرم باخ بونون ادعاسپنا،
نوکر عقیده‌سین گره ک او خشادا مقتدا‌سپنا.
پیرو اولان حقیقتین سئوگیلی جان فدا‌سپنا،
منععت آختاربب دئمز سود گلیر زیان گلیر.

۱۵ تحت ردای دینده باشپوا قفوی حباب نور،
ریب و ریا چراغنین اوستونه چک حباب نور.
پرده‌له قویما وئرسه گر ظلمته آفتاب نور،
فاثن اولار هر کلکلرین وقتی گۇرەک هاچان گلیر.

۱۶ رشوت حرامدیر دئدین، قارمالادپن او تانمادپن،
مال يتیمه اوذ دئدین او ددون او دوندا يانمادپن.
دۇغروسو هر نه سویلەدین خلقە، او زۇن اینانمادپن،
بؤیله گۈزل تجارتین منععتی خوشان گلیر.

۱۷ علم تمدنه طرف صنف بشر قۇبۇر قدم،
ھفتە به ھفتە، گۆن به گۆن، لحظە به لحظە، دىمدىم،
آنلايپرى يياوش يياوش ملىت كىقاد [و] جم،
باشى آچىق، آياق يالپىن خلقە يان با يان گلير.

۱۸ كەنە شناسنامەسىز راوى دين خېرلەر،
پاس باسېب ايمى ساتماغا يۇخدۇر حسابى مشترى،
برى گتىر قولاغبۇي سۈزۈن صحىحىن آذرى،
دئسین اینان اینانماسان حقه ایناندېران گلير،
قارا بولوتلار اويناشپر قولاغبۇي بوران گلير.

- ۱۸ -

اۇلماسا اۇلماز

مفعول مفاعيل مفاعيل فعلن (بىر ھزج مىشىن اخرب مكىنوف مەذۇف /)

- ۱ سرو [و] سمن [و] لاله بەھار اۇلماسا اۇلماز،
سنبىل آچىلىپ غاليه بار اۇلماسا اۇلماز.
- ۲ تأثير صبا، باد سحر، قطرهى شىنىم،
اموات چمن روحونا ھەر نفحەسى مەھىم،
گلزاردا گۆل بلبل شىدا اىلە ھەمم،
بىر نۇمە، بىر آھنەڭ شuar اۇلماسا اۇلماز.
- ۳ گۆل بوتهسى اوستۇندە گەركى فصل گلستان،
قمرى و قنارە اولا شور اىلە غۈلخوان.
جمعىت گۆل، نىسترن [و] لاله و رىحان،
مشاتەسى، نىسان [و] ايار اۇلماسا اۇلماز.
- ۴ صحن چمن اىچەرە آچا نيلوفر [و] سوسن،
زنبق، گۆل نىسرىن ائدە گلزارى مېزىن.
بايقوش ائلهمىز گۆلدىن اوئتۈر نالە و شىيون،
بلبل گۆلە، گۆل بلبلە يار اۇلماسا اۇلماز.
- ۵ بايقوش، آلا قارغا اوخوماز شور اىلە شەھنەز،
لاشخور، چالاغان، عاشق وَجَهُ الحَسَن اۇلماز.
گلشىنە گەركى قمرى – قنارە گۆلە دەمساز،
مېن نۇمە اىلە صوت ھزار اۇلماسا اۇلماز.
- ۶ بلبل يئرىنى غصب ائلهسە كىركىس و لک لک،
زاغ اىلە زغۇن بومىنىش غاز اىلە اوردىك.
گۆل قدرىنى بىلەز بولارپىن ھەچ بىرى تك تك،
گلزاردان اطرافە كىار اۇلماسا اۇلماز.

٧ باغ مدنیت‌ده گره ک علم ایله عرفان،
گر اولماسا آچماز گوں اوکار بلبلی گریان.
گلشنده آچار گوں یئرینه خار مغیلان،
علم و مدنیت‌دن حصار اولماسا اولماز.

٨ گر کشف حجاب ائمه سه سیمای حقیقت،
پژمرده قalar اولکه‌ده باغ مدنیت.
علم ایله هنر شعشه‌ی شمس سعادت،
ظلماتدا شمع شب تار اولماسا اولماز.

٩ بیهوده دگیل سوز دل بلبل شیدا،
کؤنلۇنده اگر اولماسا بیر سئوگى یه سودا،
تاراج خزان، باد مخالف، غم اعدا،
گلزار وطن آذری پژمرده سراپا،
بیتُ الحَرَنْ اغیار ایله خار اولماسا اولماز.

- ۱۹ -

هر ایکیسی با خار بیر حکمه بیر قرآنی یا الله

مفاعیل مفاعیل مفاعیل مفاعیل (بهر هزج مشن سالم /)

١ توکندی عمرمۆز دنیادا یانه یانه یا الله،
چیخار جانپیم باخاندا بو میتیل یورقانه یا الله.

٢ بو مظلومون اون ایلدیر نه اوّزو واردی نه آستاری،
پولوم یوخ، قدرتیم یۇخدور اوّزۇن شاهدسەن، اى تارى!
اگر یورقان دئسم یوخ بوندا بیر یورقانلىق آثارى،
داغېلمېش بىنوابن ھر توکۇ بیر یانه یا الله.

٣ دؤشك مفلوک اولوب مدتىر یورقاندان بىر گۈنده،

فقط هر گوشەسیندە یوْن قالېبىر بىر نىچە كندە.
عالجىم اولسا ھرگز ياتمارام بىر ساعت اوستۇندە،
دۇشكىلىكدىن چېخىپ بنزەر جېرىق پالانە يا الله.

٤ بۆزۆشمۆش پۆرسوموش مرحوم جىيىمن قالان ياسىدىق،
بو گۈن ائيلە، صاباح بؤيلە پريشانلىق قولاق آسىدىق.
نه اوْز تاپىدىق، نه آستر، نه ايچىنە تازە یوْن باسىدىق،
ايچىنە وار جېرىق كەنە تومان يوْز دانە يا الله.

٥ ايکى كەنە داغارجىق، بىر پالاس، بىر جۆت نمىپارە،
بىر آنتىك جەھەرە، اوچ ساخىسى چاناق، بىر پاسپىلى قىدارە.
آپاردى ساتماغا دىلەل حسن اوچ دفعە بازارە،
اودا گىتىدى فقط دىلەل زەمت يانە يا الله.

٦ نە شىش قالدى نە ارسىن، نە قاشىق، نە چۈمچە، نە كەنگىر،
نە تختە، وردەنە، طەنە، طېق، شىلگىر الڭ، قلبىر.
ياناشدى جاد ايلە آرپا فطىرى اولدولار ال بىر،
اخوت جىبەسیندە وئردىلەر تالانە يا الله.

٧ سماوردن قالىپ اوچ يادگار معتبر مندە،
دىلىك چايدان، سېنىق فىجان، نەلر وار بختەور مندە،
يالاندى بختەور بىچارە خاكسىر بە سر مندە،
اوژەرلىك تۈركىمۇش گۈز دىگەسین قىدانە يا الله.

٨ نىچە ايلدىر اولوب دنيا قارانلىق آجا، محتاجە،
باھالىق ساتدىرىپ مجانى، وارپىن وئرىدى حرآجە.
اثاث البيتىنى دار و ندارپىن اشرف الحاجە،
باخار يۇخسۇل چۈرەكسىز خالى دىستەخانە يا الله.

۹ بېغىب آذوقەنى انبارە ووردو استطاعتمند،
نه ايش وار، نه مداخل، ايتدى يۇخسول باتدى حاجتمند.
فقط هر كنده قالدى بئش نفر پوللو شرافتمند،
اولوب ويرانە كندرلر دۈندۈ قبرستانە ياشىلە.

۱۰ اولوب بايقوش يوواسى، چوخ عمارتلر خراب اولدو،
بو ويران خانەدە ويرانە بى حدّ و حساب اولدو،
قېرىپلىدى يۆزدە دۇخسانى اونۇ عالى جناب اولدو،
كوكىلىدى، شىشىدى، چاتدى ثروتى مليانە ياشىلە.

۱۱ خداوندا ئوی حرّاج اولانلار اولدو لار سائل،
آلانلار نعمته شامل، ساتانلار رحمته نايلى،
بو خلقى محتكىلر قېرىدى ياشىلە، اولدو رۇدۇ عزرايىل،
معطل قالماشىم بو قدر ناحق قانە ياشىلە.

۱۲ اخوت جىبەسىنەدە قارا آرپا سالدى بىر آشوب،
مسلسل اولدو حيران، مات قالدى توب خارا كوب،
و كىل الله لر غالب، عىيال الله لر مغلوب،
نظر ئىيلە اوزۇن بو جىبەھەدە قربانە ياشىلە.

۱۳ پريشان يۆزدە دۇخسان اون نفر خوشنود عشرتىدە،
وطنداش آرخاداش قارداش بىر ائودە بىر ولايتىدە،
بىرى فقر و فلاكتىدە، بىرىسى ناز نعمتىدە،
هر ايكيىسى باخار بىر حكمە بىر قرآنە ياشىلە.

۱۴ كىسيلىسىن حق و حقانىتە خاين اولان اللر،
دو تولسون آذرى اسلامى غفلتىدە قۇييان دىللر.

قېرىپلىپىن كشور ایواندا دشمن دوست تىبللىر،
يامان دردە دۆشۈب اولسۇن ئۇي وېرانە ياش.

۱۵ دو همسايە مسلمانان! يكى مسىكىن يكى دار،
يكى پوشىدە كرباس، يكى تن كرده دىبىرا.
يكى بىچەغانش مى خوراند نان حلوا را،
يكى ناخوردى نىشناسد اگر بىند مەربىرا.
يكى دارد هزاران گونه نعمتھايى دنيا را،
يكى در عمر خود اصلا ندىدە روى دۈلما را.
يكى گويد خداوندا بىدە نان جوين ما را،
يكى هر روز مى بوشىد لباس تازە فورما را.
يكى پاكىزىدە چاروق و يكى گالوش، قۇندارا،
يكى با ناز غمزە مى خورد سېزى قاوروورما را.
يكى با آرزو با صد مصىيت آش يارما را،
يكى در قصر عالي ضبط كرده كوه [و] صحرا را.
يكى در عالم هىستى ندارد لانه ياش.

-۲۰-

سنی تاری

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بحر هزج مثمن سالم / - - - - -)

- ۱ اگر بر حال مسکینان نظر داری سنی تاری،
فقیرم آی آقا! باخ بیر منه ساری سنی تاری.
- ۲ دوشوب راز نهانپم دليلره ای مرحمت کانی!
مبارک عیددیر اسلام اوچون نوروز سلطانی.
کرم قبل شاد ائله احسانیویله بیت‌الاحزانی،
اوشاقلاربین سفولبدور رنگ رخساری سنی تاری.
- ۳ پريشانم علاجم یوخدو، والله بير بولوک گلفت،
آياق يالپن، باش آچق گورمه‌سين گوز اوژگه وضعیت.
চصیت، درد، محنت، آه، ناله، عسرت و ذلت،
مراعات ائیله، اول بی‌کسلربین یاري سنی تاری.
- ۴ وجود نازنینین هر بلادان ساخلاسپن خالق،
نه ائوده وار چوره‌ک، نه اوون، نه بوغدا، نه قاورو مالپق.
اوشاقلار لخت، اوژوم عربیان، بودور ایگنیمده آرخالبق،
گورورسن نه اورو واردبر، نه آستاری سنی تاری.
- ۵ نه سودوم وار، نه سرمایهم، نه پول، نه اسکناسپم وار،
نه ملکوم وار، نه مالبم وار، نه دیرلیک، نه اساسپم وار.
سفيوق ويرانه بير منزل، نه فرشيم نه پلاسپم وار،
قورو توپراق، سېنېق سالخاق دور پرگاری سنی تاری.
- ۶ الهی ائیله‌سين پاینده عمرۆن، عزّتین، مالپن،
جلالپن مستدام اولسون، ترقى ائتسین اقبالپن،
اوجالسپن کوكب بختین سوروش افتاده‌لر حالپن،
مُرادپنجا دونوئر چرخ فلك آرى سنی تاری.

- ٧ گونو گوندن گوروم شان [و] جلالین پايدار اولسون،
معينين، ناصرين دنيادا بير پروردگار اولسون.
حسودون، دشمنين آقا! پريشان روزگار اولسون،
چوره ک آوارهسي، ذلت گرفتاري سنى تاري.
- ٨ مسلمانسان ذوى القربى مساكين بـ و الإحسان،
زكات [و] خمس مال الله وئرك حكم ائدير قرآن،
بودور اسلام اوچون قانون، بودور آيین دين ايمان،
سخاوت آرتبرار كسر ائتمز انبارى سنى تاري.
- ٩ بودور اسلام اوچون آيات برهان، شرع پيغمبر،
فـاما السـائل اـمر كـلام الله فلا تـتهـرـ،
يتيمين بارهسينه اـمر اوـلـونـموـشـدـور فـلاـتـهـرـ،^٧
بو اـحـکـامـينـ بـيـرـيـنـهـ اـئـتـ عـمـلـ بـارـيـ سـنـىـ تـارـىـ.
- ١٠ مكافات عملديـرـ هـرـ نـهـ اـكـسـهـنـ دـارـ دـنـيـادـهـ،
اـيـنـانـسـانـ گـرـ وـئـهـرـ حـاـصـلـ بـيـرـهـ مـيـنـ هـارـداـ عـقـبـادـهـ،
گـوـتـورـ توـشـهـ مـسـافـرـسـنـ قـابـاقـداـ پـرـخـطـرـ جـادـهـ،
قوـىـ اـولـسـونـ قـبـرـيوـنـ شـمـعـ شبـ تـارـىـ سـنـىـ تـارـىـ.
- ١١ فـقـيرـهـ وـئـرـمـهـسـنـ گـرـ، بـىـثـمـدـيـرـ دـولـتـيـنـ، وـارـپـنـ،
اوـلاـ مـلـيـونـ تـوـمنـ سـيـمـ وـ زـرـينـ درـهـمـلـهـ دـيـنـارـپـنـ.
يـئـيهـرـ وـارـثـلـرـينـ نـقـدـيـنـ سـيـچـانـلـارـ، بـوـغـداـ اـنـبـارـپـنـ،
نهـ باـتـمـانـيـ گـئـدـهـرـ قـبـرـهـ نـهـ خـروـارـىـ سـنـىـ تـارـىـ.
- ١٢ گـوـزـونـ يـوـمـجـاقـ سـوـپـارـ پـاـتـارـلـارـپـنـ غـسـالـ لـوـتـ اـئـيلـ،
قـوـيـارـ بـيـرـ تـخـتـهـ اوـسـتـهـ پـيـكـرـيـنـ غـسلـ وـ هـنـوـتـ اـئـيلـ.
اوـشـاقـلـارـپـنـ، عـيـالـپـنـ گـاهـيـ آـغاـلـارـ گـهـ سـكـوتـ اـئـيلـ،
دوـتـارـ اـطـراـفـيـنـ نـعـشـينـ قـوـجاـ قـارـيـ سـنـىـ تـارـىـ.

^٧ اشاره دير بو آييه: فـاما الـيـتـيمـ فـلـاـ تـقـهـرـ وـأـمـاـ السـائـلـ فـلـاـ تـتـهـرـ. الصـحـىـ / ٩٠ وـ ١٠.

۱۳ پولون نقدین چخاردپلار جیسیندن سنده جیب اولماز
نه عامل، نه تجارت، نه حساب و نه حسیب اولماز.
کفندن باشقا وارپندان سنه اوْزگه نصیب اولماز،
دیگیل معلوم اودا بئز يا کی چلوواری سنی تاری.

۱۴ مینه ر تابوته نعشین آیرپلار آپارتمانپندان،
او بیرون اندرون قالی دؤشمەنمیش ساختمانپندان.
کۆچوردۇرلر آخوندلار، نوھەخوانلار دودمانپندان،
نمىدانم تو در خوابى و بیدارى، سنی تارى!

۱۵ ائدرلر متزیلیوی نقل صحرای خموشانه،
قازارلار قامتین اندازەسینجه بیر چوخور لانه.
قالار گۆل پیکرین تۈپرافقلار آلتدا آنلاپدېن يا نە؟
نه فرشى، نه چراڭي وار، نه پالتارى سنی تارى.

۱۶ شبِ اول ز دادستان عدل قادر قەھار،
براي بازجوبى حكم استنطاق دنيادر،
سؤوال ائيلر نكير و منكر الده گرز آتشبار،
قارانلىق قبر توضیحات اجبارى، سنی تارى.

۱۷ بو تحقیقاتى دنيادا يازىپ محضر نماینده،
حيات مستعاريندان حقيقى بىر نويىسىنده،
گناه ايله ثوابپندان اولوب تكميل پرونده،
دئيرلر بوغدانى انبار ائديب، اود وورموسان كنده،
پشيمانلىق ثمر وئرمىز دوشىر اوردا دىلىن بندە،
فراموشت نباشد گر خبردارى، سنی تارى!

۱۸ گۈرۈب اعمالپويى آئينەي حقدە قالارسان مات،
گلىب بىر - بىر كىچىر پىرىدە، لاى به لاى، قات-قات،

اولارکن سيرتىين اثبات دئىيەرسن اوّردا بىر ھىھات،
شقاوت تخمون اكدىم تلخ ايمىش بارى سنى تارى.

١٩ عبادت خلقە خدمتىدىر، گۈزۈن آج اول سعادتمىند،
الىيندن دوت يايپىش دين قارداشىن گر اولسا حاجتمىند،
قۇيار آثار رحمت ملکىدە مرد شرافتىمىند،
گەرەكدىر ثروتىين ملک اىچەرە آثارى، سنى تارى.

٢٠ بناسى ظلم ايله آباد اولان ملک و حشم آخر،
عدالتله اولار ويرانه آلالاها قسم آخر،
تفاخر ائتمە صبر ائيلە عدالت ارەسى آخر
كسەر تدرىيج ايلە نخل سىتم كارى سنى تارى.

٢١ اشارە عاقله ائيلە كفایت، آذرى! بسىدىر،
دىگىل كس نوعونا بذل ائتمەين دولتلى ناكسىدىر.
حسد، حرص و طمع، غفلت، جەhalt علم نارسىدىر،
جەhaltىدىر بو خلقىن مردم آزارى سنى تارى.

-٢١ -

لطفۇن اولسا منه وار نىچە سۆۋالېم رمضان

(فالاعلن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشنن مخبون محدوف /))

١ خوش گلىبسىن گۈزلىم شائنى ھلالېم رمضان،
سنە قربان اوّلا بو جاه و جلالېم رمضان.

٢ مقدم خير ايلە بو كلبەى احزانېمىزا،
خوش صفا ايلە بو ويرانه شبستانېمىزا.
اون بىر آيدىپر كى گئدىپ گلەمەميسن يانېمىزا،
اذن وئر قوللارېمى بؤىنۇوا سالېم رمضان.

٣ گۈزۈم اوستۇنده يئرین وار، سنە وارېم قربان،

هیسلی چایدان ایله توزلو سماواربم قربان.
قورو جسمیم، جسدیم دار [و] نداریم قربان،
یۇخدو بىر اوزگە امیدیم، قادان آلبم رمضان.

٤ يوخ تدارک دارېخېب ائلەيیرم چوخ تشویش،
اولسا گر مرحمنیز بندەيە نسبت كم و بیش،
بو حقیرین ائوی بۇشدور، گل اوژۇن ائت تفتیش،
نه اونوم وار نه دنیم، بۇشدو چووالبم رمضان.

٥ قدرتیم يوخ ائلەيیم بىر جۇرە تأمین معاش،
چوخ گۆزلدىر اولا افطارا لاواش، آش، بۇزباش،
چۇرەگىن پۇنزاسېنى بئش قېرانا باشپىما داش،
پولون هاردان تاپىم آخر نىجە آلبم رمضان.

٦ اولسا امار معیشتده گر آز چوخ وسعت،
رمضانسان سنه نسبت گرەك اولسون حرمت،
آلارام يئددى نفر كلفت اوچۇن بىر سىيە ات،
پىشىريپ كوفته يئسىن اهل و عيالبم رمضان.

٧ اولسا آرپا چۇرەگى وسعت ايلە اينجييمەرم،
ايرمى دۈرت ساعتى بىر پۇنزادان آرتىق يئمەرم.
حاجى جىبار آقا تك ياغلى پلو ايستمەرم،
دئمەرم يۇخدو نىچۇن قايماق [و] بالبم رمضان.

٨ چۇخدو دردیم سنه اظهار اندىب عرض ائيلەلى،
هوسىم طاعته چۇخدور، اسفا نئيلەلى،
گۆندۈز اصلا يئمەرم بىس گئىجەدە يوخ يئمەلى،
گئىجەلدە يئمەيیم بىس نىجە قالبم رمضان.

٩ رمضان آيى گرەك ثروتە شايغان كىشىلر،

بذل [و] احسان ائله‌سین آجا مسلمان کیشیلر.

بیلسین آجالار نه چکیر قاری قرآن کیشیلر،

بونو قرآن بیورور وعظ ائدیر عالم رمضان.

١٠ محترم عالم اسلامدا شهر رمضان،

شب قدرینده سین نازل اولوبدور قرآن،

یوخدو قرآندا محتاج، گدا، آج، عربیان،

نه فقیر آیه‌سی، نه ظلم، نه ظالم رمضان.

١١ گرچه قرآنی قرائته اوخور حاجی برات،

ذکری تسبیح [و] دعا، وردی اولوبدور صلوات،

بیرجه ایل وئرمەییب عمرۆندە کیشی خمس و زکات،

آغارېپ ساققاپی بیر شخصىدى سالىم رمضان.

١٢ هر تدارك سنه حاضر ائدیب اول ثروتمند،

پېغېپ انبارا، اوزۇ، اهل عیالى خورسند،

ياغ، دۆگۈ، قند، شکر، بال، كره ارباب پسند،

سفره‌سیندە وار اونون اوزگە عوالم رمضان.

١٣ وار هر آذوقه‌سی انباردا فوق العاده،

الى ایل گر يئسە محتاج دىگىل بير زادە،

نه وئەر سائلە، نه يوخسولو سالماز يادە،

بئش قران ائيلەمەییب رد مظالم رمضان.

١٤ رمضان ايلده بير آى، زحمتى يوخ بهجتى وار،

عدل [و] انصاف، مساوات ايلە چوخ لذتى وار.

اون ايکى آى رمضان يوخسول اوچۇن ذلتى وار،

فکر ائدەندە پۇزولور فکر و خيالېم رمضان.

١٥ اوخور افطار دعاسېن اوجادان متابىشىر،

سُفرهده ياغلې چۈرەك، تازە كرە، بال، سرشىر،
قۇنشۇنون كۆرپە اوشاقلارىي آجىندان ملهشىر،
رحم [و] انصاف ائلەمز هېچ بۇ ئالىم رمضان.

١٦ صوت ايله صُمْتُ عَلَى رِزْقِكَ افْطَرَتْ دَيْبَرْ،
بال ايله شير ايله قايماق ايله افطار ائلەيىر،
سُفرهده هر نه قىدەر ماحضرى وار يئير،
ادلارپىن يازماق اوچقۇن يۇخدۇ مجاپىم رمضان.

١٧ آچېلىرى قۇنشۇيا سارىي اۋتابىن پنجىرەسى،
گۆرسەنىرى پنجىرەدىن سُفرەسىنىن منظرەسى،
پلووى، دۈلماسى، قاپماق ايله بالى، كرەسى،
يوخ بىزىم سفرهده هېچ زاد مارالىيم رمضان،
١٨ قۇنشودا آه سىسى، نالە و فرياد سىسى،
وارلىپى آج قۇنشۇسۇنون اۇلماسا فريادرسى،
نتىجه قرآن اوخويور سؤيلە مارالىيم رمضان،
آذرى! سېنىدى قىلم بىتدى سۇوالىم رمضان.

- ٢٢ -

بىھودە قېل و قالېمبىزا گۈلمەگىم گلىر

مفهول فاعلات مقابيل فاعلن(بحر مضارع مثنى اخرب مكتوف محفوظ / - - - - -)

- ١ تارىخ سنّ و سالېمبىزا گۈلمەگىم گلىر،
امال بى ماڭىزىدا گۈلمەگىم گلىر.
- ٢ آلتى مين ايللىك علم تمدن ديارپىنا،
دعوايى عمر [و] زىد معارف شuarپىنا.
سېير ائيلەدىكىجه درد [و] غم بى شمارپىنا،
مستقبل ايله حالېمبىزا گۈلمەگىم گلىر.

گوردوکجه علم [و] فضل، کرامت نتیجه‌سین، ۳

بیر صنفه نقد قسمتی بیر صنفه نسیه‌سین.

سرعتلی پیش رفتی و لذتی میوه‌سین،
ایلدن ایله زوالپیزا گولمه‌گیم گلیر.

بیر ائو، بیر عائله، بیری محزون بیریسی شاد، ۴

بیر دین، بیر عقیده، بیر نسل، بیر نزاد.

بیر گوشده‌ده پلو یئیلیر بیر طرفه جاد،
سائل اولوب سؤالپیزا گولمه‌گیم گلیر.

بیر یاندا بزم فقر و فنا، آه و الامان، ۵

عریان، سفیل مفلس محتاج نیمه‌جان.

بیر یاندا جشن [و] سور [و] صفا، عیش جاودان،
بیر یاندا تار قاوالپیزا گولمه‌گیم گلیر.

ملت، وطن دو لفظ دو تا اسم مشترک، ۶

ملزوم اولکه، ملتی لازم فدیت آک.

ملت‌سیز اولکه بر بیابان نهیه گره‌ک،
میهن پرست رجالپیزا گولمه‌گیم گلیر.

عشرت به زور [و] قوت [و] بازو میسر است، ۷

شخصیت و منیت و عزت در این در است.

آقای تن پرست مسمماً وطن پرست،
تزویر، مکر [و] آلبیزا گولمه‌گیم گلیر.

ملت دوزوم دوزوم دوزولوب دانه دانه دیر، ۸

تسیح تک تعلقی بیر حاجی خانه دیر.

عرضیم مفصل اولسادا گر محramانه دیر،

دوزسوز بو وضع و حالپیزا گولمه‌گیم گلیر.

۹ کندده همیشه من کیمی ملیون نفر کیشی،
آغزی، الی، آیاغی، بعینه بشر کیشی،
رحمت نتیجه‌سینده اولور بی‌ثمر کیشی،
بوش کند و بوش خارالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر.

۱۰ رحمت نتیجه‌سینده چاتار عزّته بشر،
هر یئرده هر دیاردا گر اولسا رنجیر.
قاہ قاہ بو زجر [و] رحمت بی‌اجر، بی‌ثمر،
بو وضع بی‌مالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر

۱۱ بیر ساعت اوز ایشینده یاتپ غفلت ائتمه‌ین،
بیر گون خیافتنه تؤیا عمرؤنده گئتمه‌ین،
یای قپش جبریق چاریق گؤزویوب بئر تومان گئینه،
کور و کر ایله لالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر.

۱۲ بیر یاندا حشری نشر ائله‌ییب قاضی محل،
تبليغ دین موعظه و پند فی‌المثل،
خلقه دئیر دئدیکلرینه ائیله‌میر عمل،
مخلوق بی‌کمالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر.

۱۳ کرب وبلا محاربه‌سی، لشکر یزید،
لعت یزیده، ائتدی علی^(۴) اوغلو نو شهید،
مُلانی شمر ائیله‌دی فعال مایرید،
میندیوردی شیخی دالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر.

۱۴ درویش، ملا، ساحر، ایلانچی دعانویس،
فالچی یالانچی، شعبده‌گر مونس انسیس.
جیندار حقه‌باز هم آواز هم خبیث،
دانشسرای فالپیزما گوّلمه‌گیم گلیر.

- ۱۵ شیپور [و] طبل [و] نای مناجات سینه‌زن،
گرز [و] عمود، نیزه و قالخان بِزن بِزن،
ساققال، لچک، شبیه‌باشی قِربخیق جوانه‌زن،
باشبیندا قارا شالبمبزا گُولمه‌گیم گلیر.
- ۱۶ بزم عزادپر شیعه‌لر ایام تعزیه،
پول اولماسا آخوند او خوماز مفته مرثیه،
اون گون تهیه ایله‌یه بیر ایل گزیب یئیه‌ر،
منبرده پول وئر آلبمبزا گُولمه‌گیم گلیر.
- ۱۷ نعلین، عبا، عصا و قبا شیخ اهل ناز،
تسبیح، ذکر، ورد، دعا، نذر هم نیاز،
نذر [و] نیاز اولماسا اولماز کفی طراز،
پول اوسته چال ها چالبمبزا گُولمه‌گیم گلیر.
- ۱۸ هر کس حساب ابجده گر اولسا آشنا،
ائیلر عوام ملا فلانکس خطاب اونا،
با خماز لار علمینه، عملینه سواد پنا،
ساققالبمبزا یالبمبزا گُولمه‌گیم گلیر.
- ۱۹ صنف عوام جاهل، بی علم [و] بی سواد،
هر سوز آخوند بویورسا گره ک ائتسین اعتقاد،
جانم فدای ذاکر نیکو نهاد باد،
حق سوزلربنی او گرنه نیب هم گُولمه‌گیم گلیر.
- ۲۰ ذاکر حقیقت اوسته اگر اولسا نوحه گر،
سر شهادتی ائده منبرده جلوه گر،
پیرو اولار حسینه آذری همدہ شیعه‌لر.

- ۲۳ -

نوروز

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن (بهر مضارع مثنو اخرب / --- --- --- --- --- ---)

۱ یارب! نه عیدیدیر بو کیم قید ملت اولدو،

سرمايه‌ی ملال و اندوه [و] محنت اولدو.

۲ گویا گلیبیدی ملت قلبین الله گتیرسین،

افتاده‌لر یاراسپن مرهم سالیب بیتیرسین.

حکم ائیله‌ییر کی ملت یکسر پلو پیشیرسین،

ظن ائیله‌ییر سویت عین عدالت اولدو.

۳ هر کنده‌ه هر بلده وئرمیش بو نوع اعلان،

گئیسین عموم ملت تازه لباس الوان.

بو حکمه عامل اولسون بیوه زنان، یتیمان،

با خماز کی حکم خارج از وُسْع قدرت اولدو.

۴ بوندان علاوه چوخ قید حکم‌ونده درج اولوبدور،

باعت افدور کی ملت چوخ هرج [و] مرج اولوبدور.

بو هفت لون بدعت هم جزو خرج اولوبدور،

قیز پایی، خلعت امری، باشقا مصیبت اولدو.

۵ قار ایله تنبدادی خلقه ائدیبیدی مأمور،

ائون کناره چیخماق مشکلدی غیرمقدور.

بیر اوزگه چاره یوخدور ملت اولوبوری مجبور،

وارلی گوروب تدارک یؤخسول خجالت اولدو.

۶ مفلوک پابرهنه بیر جمع پاپیادا،

گلمیشلر قاراداغدان قاردا سویوق هوادا،

بهمن گلیب دئیرلر هم با غلانبیدی جاده،

قار آلتدا بی‌نوا را وئردی راحت اولدو.

٧ مجبور اولوب بو گۈنلر بير كاروان كوماردان،

گلمىش مراجعتده يۈل باغلانىپ مهارдан.

بىچارەلر اولوب دور عازم ارس كنارдан،

اونلارا فوق العاده زجر و اذىت اولدو.

٨ چهارشنبه آخسامىندا زوراً ضيافت ائتدى،

وارلى، فقير عموماً خلقه پلو پيشيرتدى،

پايلارى خلعت ايله گۆن باتمامىش يئرتدى،

چوخ قاب قاشق قېرىدى كلى خسارت اولدو.

٩ پىشىدى پلو يېيىلدى شُكىر ائيلەدىك خدايا،

آسودەلندى مىلت غم يئتدى انتهايا،

نوروزلۇن گۈرۈشىمك قالدى اون ايکى آيه،

غىظ ائتدى خلقه بىردىن تغىير حالت اولدو.

١٠ سەھو اولمايىن بويوردو دردىزە يۇخدۇ چارە،

ايىل دئۇنمه يىنجە اصلا قۇيىمام قدم كنارە.

تحویىلده گەركىدىر پىشىسىن پلو دوبارە،

تكرار خرج اولاڭدا اۆزگە حكایت اولدو.

١١ بو امر صادر اولجاق افراد بىبضاعت،

فکر ائت قالار نه حاله يۇخدۇر بىيانە حاجت.

يۇخ اقتدارى وئرسىن بىرددە بلاده رجعت،

رفع كىسالىت اولجاق غم بىنهايت اولدو.

١٢ هر يئرده شايىع اولدو بو حكم گفتگوسى،

بايرام پلوسوز اولسا منحوسدور نفوسى.

اطفال خرده سالىن فكىيندە آرزوسى،

قالدى اۆرەكىدە گىزلىن تبدىل خفت اولدو.

- ۱۳ اولدو بساط محنت، تجدید غم صفارا،
وارلی گورب تدارک مایوس اولوب ندارا.
بیر ياندا يأس [و] محنت، بير ياندا ساز ناغلارا،
اجrai حكم قرآن طبق ديانت اولدو.
- ۱۴ شرع محمديّت، صدق و صفا، مساوات،
يؤخسول، يتيم، دول عورت اولسون گرهك مراعات.
اسلام عالمينده يَا عَالَمَ الْخَفِيَّاتِ،
اجرا على السويّت توحيده وحدت اولدو.
- ۱۵ هر قصر مطبخيندن، هر داخمان، بوجاقدان،
بايرام گونونده توسدو چپخسبن گرهك اوجاقدان.
دود دل يتيمان، سوز نيازمندان،
آه زنان بيوه، عطر پلو فسنجان،
مخلوط اولوب هوادا عين اخوت اولدو.
- ۱۶ بير ياندا مجلس غم، بير ياندا دم وورولدو،
غم، غم يئرينده قالدي دم، دمبدم وورولدو.
تاريixe اييل دوننده تازه رقم وورولدو،
علم و عمل، توقي تاريixe نسبت اولدو.
- ۱۷ تشکيل ائديب کميسيون هر ياندا اهل ثروت،
تمكيل اولوندو نقشه يكسر ائديلدى دعوت.
هم نوعه خدمت ائتمك افضل تريين عبادت،
آبادى وطن چون شوق ايله همت اولدو.
- ۱۸ بيردن حياته كيچدى حُبُّ الوَطَن شعاري،
ديم زاره نهر آتبلي دى هر ياندان اولدو جاري.
چوخ كورپولر يابيلدي، فورقون، درشكه، گاري.
يوكلهندى آتوبوسلار، يوللار عمارت اولدو.

۱۹ دلبستگان ملت بالمیل و الأرادت،
صرف ائتدی چوخلو همت ارباب استطاعت.
آوروپادان گتیردی ماکینه‌ی فلاحت،
یۆزمین تۆمن بیغېلدي تعیین شرکت اولدو.

۲۰ ماکینه‌ی فلاحت دستگاه قرن بیستم،
لازمدی دقت ائتسین گئتسه گتیرسە هر کیم،
اولسون گره ک مسلّم معمول تازه سیستم،
ارتقى تصرفات مئته خدمت اولدو.

۲۱ ملت اولدوبدو بىچىز بوندان داخى زىادە،
يۇخ اقتدارى دؤزسۇن بحران اقتصادە،
بە بە! نە ياخشى نىت، احسن گۈزل ارادە،
اسلامە اتحادە قىمتلى ...

۲۲ صحبت مفصل اولدو مجلسىدە فوقالعادە،
ھر علم و ھر هنردىن صنعتىن آوروپادە،
بىنالبشر ترقى معدنلىن استفادە،
علمىن مزىتىنلىن مىن طرفە صنعت اولدو.

۲۳ تأسیس اولوندو شرکت، كشف اولدو معدنیيات،
آتىپ مىن ايلده توپراق آلتدا قالان فلزات.
ھر گونە علم و صنعت، ھر گونە اختراعات،
صرف اولدو چاي [و] قليان بىر خشكە صحبت اولدو.

۲۴ ھر بىر كلاسە دايىر ھر علم اوچۇن مرتب،
ھر كىندە، ھر بلدى بىردىن آچىلدى مكتب.
جاھللر اولدو عالم، انسان كىمى مۇدب،
تارىخ انقراضى جرم و جنایت اولدو.

۲۵ ایشلر دۆزه‌لدى بىتدى حلّ اۇلدو هر مسايىل،

بىكارلار چۆن هر ايش آماده هر وسايىل.

تامىن اولوندو يكسر يوخسول، دىلنچى، سائل،

ھىئات ٹۇم ھىئات بىھودە زەمت اۇلدو.

۲۶ تارىخ سازمان ملىتن آلتى مىن ايل،

مدت كىچىپ ياتپىسان ياتساندا يات اوزۇن بىل.

انصاف ائديب آياغا دور گۈزلىرىن تۈزۈن سىل،

اطرافه باخ كى خلق تورات، قوم انجىل،

كىچىدى قاباغا سىندىن پۇر قدر و قىمت اۇلدو.

۲۷ اسلاما مسلمىنە مىن اوچ يۆز ايل مقدمّ،

امر ائتمىش أطلبووا العِلم ذات رسول اکرم،

سۈيىلە گۈره ک نه ياپىدىن اى آدم اوغلو آدم،

تحصىلە، علمە سارى سىندە نه غىرت اۇلدو؟

۲۸ افسوس او ذات پاكىن، قىيمتلى سۈزلىرىنە،

آتدىن كنارە دۆشكى بىگانەلر الينە.

بىزىرلە هەم جوار و هەم عصر [و] هەم قريىنە،

ملتلر اۇلدو عالىم بىزىدە رذالت اۇلدو.

۲۹ قانون پاك اسلامىتىدە يۇخدور عىلت،

هر عىيدىن مېرىا بىر منبۇع عدالت.

هر نقىصىن هر قصورون مسؤولى اۇلدو ملىت،

صدق و صداقت اىكىن شغلى خيانىت اۇلدو.

۳۰ شخصىت عالمىنده غارتىگران ملىت،

قانونه ووردو ضربىت پارتى، پلاو، رشوت،

عاجزىدە انكسار [و] ئۆزىلە مطلقىت،

حق اولمادى رعايت بغض و عداوت اۇلدو.

٣١ سن گل فغانه بليل گولدن اوٽور چمندە،
مندە سئین شعار بن تقلید ائديم وطنده،
بیر عشق، بير حقيقى مىھنە سندە مندە،
هم درد هم ترانە گۈل خارا قسمت اولدو.

٣٢ اشعار آتشينىيم بير طرفه عيديانه،
آغلاڭ گۆزۈلە يازدىم خلوتىدە يانە يانە.
هر مصرعى بير اوخدۇر، هر بىتى تازيانه،
هر شعرى نكتەستىجە بير اوදلۇ ضربت اولدو.

٣٣ تارىخ دودمان پرافتخار دارا،
شاه ديار مغرب هند و حبش، بخارا،
قربان گۈل جمالت، آقا! بزرگوارا!
بو مُلک ايلە او مُلکۈن وار فرقى هاردان هارا.
هات الصَّبَوحَ هُبُوا يا اييَا السَّكَارِي،
عزَّت فنايه گىتدى فقر و فلاكت اولدو.

٣٤ شخصىت عالمىنده ظاهر وطن پرستە،
باخدېقجا ياندى جانپىم اولدوم وطنده خستە،
اطرافىمى دوتوبدور غم فوجو دستە دستە،
بليل كىمى قفسىدە محزون پرشىستە،
دفترچەسى حياتىم اوراقى غارت اولدو.

٣٥ قاري گۆزۈن بىلتىم سىر ائيلە شش جهاته،
قۇنىشوندا علمە، فەنە، سىيم سىيز مخابراتە،
طىيارە، برق، راديو، لەتلە بىر حياتە،
ماشىن، قطار، آهن مىن جۇر تىتىعاتە.

٣٦ ترجىح حمل و نقل واگن، اولاغا، آتا،

دو گاو اوْلوب تراکتور شخمه مزارعاتا.
 علم ائیله بیبدی چاره هر گونه مشکلاتا،
 دستگاه پیش‌رفته قانوناً انسباطاً.
 یان آذری، اوْزون دوت خلاق کایناتا،
 یارب! حقیقت اهلین چک ساحل نجاتا.
 ذلت آشپزی حددن غم بی‌نهایت اوْلدو.

- ۲۴ -

اوغرولوقا، جنایته، اگریلیگه خیانته

(معمول فاعلتن معقول فاعلتن (بحر مضارع مثن اخرب / - - - - -)

- ۱ آی بارگ الله آفرین بؤیله تفاقه، وحدته،
 محبتته، صداقتة، دیانته، امانته.
- ۲ بیزده اولان عمللری فصل به فصل باب - باب،
 دقّت ایله شروع ائدیب یازساق اوّلار اوْتوز کتاب،
 حرص و طمع دیر شغایقیز، علم [و] هنردن اجتناب،
 دوغروسو مرحبا بیزده اولان مهارتة.
- ۳ جوش [و] خروش ائدیب داشار همتیمیز، اراده‌میز،
 موج ووراندا سیل تک شهرتیمیز افاده‌میز.
 فرقه به فرقه، رنگ به رنگ، شعبه به شعبه جاده‌میز،
 اوغرولوقا، جنایته، اگریلیگه خیانته.
- ۴ دخمه به دخمه، اؤو به اؤو، بیزده تاپلماز احتیاج،
 حلقة به حلقة، تئل به تئل صنعته وئرمیشیک رواج.
 قونشودان آلماربق داخی هر ایشه ائتمیشیک علاج،
 گئت گئدۀ خلقیمیز چاتپر ایل به ایل استراحته.
- ۵ کیسه به کیسه، یۆک به یۆک، لنگه به لنگه، تای به تای،

پرده به پرده قات با قات، تپه به تپه لای به لای.
صنعتیمیز جوشوب داشبر هفتة به هفتة، آی به آی،
سیر ایله بو تکامله، سرعت بی نهایته.

٦ نشر معارفه طرف فوج به فوج، دال با دال،
چور چووالین قاپان گئدیر اخذ ائله بیز خارال خارال،
مبخت عمر [و] زید ایله وار آرامبزدا چال ها چال،
رغبتیمیز تمدن، نفرتیمیز جهالته.

٧ میسدی، دمیردی تابداسان، یاسدپلانار، یومورلانار،
تۆنجى، بونجى گیردەلت تکھر کیمی دیبرلانار،
بیر - بیرینه نواخت ائله باسگیله بئرده فېرلانار،
قېزسا اوچار بالون کیمی مینگیله گئت تجارته.

٨ هانگى بشر بیزیم کیمی علم سیز هم سوادسېز،
آلتى نوخود حشیش ایله گۇئىگىدە اوچار قانادسېز،
سن دئمه دالدا قالمبېشق علم و هنرلە آدېبىز.
ذکر اۇلور هر دیاردە شامل اۇلوبدور شهرتە.

٩ فالچى، يالانچى، دوره گىرد، شعبدەباز، حقەباز،
جادو، طلسىم، سحرگر، نافنويس بى جواز،
يازان پۇزان دۆزۈم دۆزۈم، معده دراز رنگ ساز،
صنف عوامە آذرى! سىنە اوپتۇر بۇ بىتى ياز،
ياتماق، اويانماق، آنلاماق، قالدى عمۇ قيامتە.

- ٢٥ -

برى باخ عنقرى باخ

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن (بحر رمل مثمن مخبون محدوف /)

١ برى باخ صاحب مليان ياشا، دؤن عنقرى باخ،

- عیش و عشرتله وئر عمرؤن باشا، دؤن عنقری باخ.
بری باخ شخصده اولسون گره ک اثبات وجود،
هم سخاوت، هم عبادت، هم اخوت موجود.
اولماسا درگه حقدن اولاچاقسان مردوه،
دولتین گر داشا باشدان آشا، دؤن عنقری باخ.
- بری باخ، هر نه قدر ثروته شایان اولاسان،
صاحب سیم و زر [و] شهرهی دُران اولاسان،
یا کی بک پول گدا، مفلس و عربیان اولاسان،
توفراق آلتدا یاتا جاقسپز قوشما، دؤن عنقری باخ.
- بری باخ مین بو قدر اولسا اگر سیم و زرین،
بېغېب انبار ائلهسن کهنەلرین، تازەلرین،
پوللونو، پولسوزو درک ائیلر اجل وار خبرین،
قاچا داغا و داشا گر دېرمائشا، دؤن عنقری باخ.
- مسکنین مرحلهی فوت و فنا بیت حَنَ،
ایکی دروازهلى مەمانکش اولان دیر کهن.
بیرى گھواره، بیرى تختهدى يئنسن مینسىن،
چاتاجاقدېر الین آخر بۇشا، دؤن عنقری باخ.
- کهنە دنیادى بو دنیا کى بېخېب شدّادى،
ياد اولور نفترت ايله جامعەلرددە آدى،
چالدى آخردە يئە كلھى استبدادى،
آياغىن قۆيماز ولداق داشا، دؤن عنقری باخ.
- قىصر رومون اۋزۇ دؤشۈنە تاخدي سردوش،
ائىلەدى تخت زارندودونو استېرقپوش،
تختىن سالدى ائدىب تۈپرالقا لەم آغوش،
بوردونو مسکن ائدىب بايقوشما، دؤن عنقرى باخ.

۸ نۇلۇدۇ ضحاک، ھانىپ ھاردا قالېب چنگىزخان؟
 اۇلدۇلار ھەر بىرى صحرای خموشانە روان،
 كەنە ئالىملىرە باخ ئۆلمە ئەت احسان،
 خلق ھەنمۇعىيە ھەم قارداشا، دۇن عنقى باخ.

۹ بىر دۆشۈن فرق ئەلەمز مفلس [و] بىچىز [و] ذليل،
 صاحب قدرت و ياخىز [و] مظلوم و عليل،
 بوغازبىدان سېخاجاق رحم ئەلەمز عزرايىل،
 يالوارا اوغول اوشاغىن آغاڭلاشا، دۇن عنقى باخ.

۱۰ خواب غىلتىدىن اۋيان ئەيلەمە دنيا يە هوسى،
 جىفەدىر جىفە دنيا طمعىن اوندان كىس،
 بىذل احسان ايلە تا اۇلموياسان دل واپس،
 رحىمت ئەلبىندا آدبىن آدلاشا، دۇن عنقى باخ.

۱۱ بىرى باخ قاتما حرام ايلە حلال اللەمى،
 ٿروتىن چۈخدور آراش وئرگىلىن مال اللەمى،
 فقرا خلقە ياناش يۇخلا عيال اللەمى،
 ذەلە قۇيمىاڭلان قاتلاشا، دۇن عنقى باخ.

۱۲ يېغىدېپىن جىفە دنيا گئنە دنيادا قالار،
 دئمە سىندىن سۇنرا بىر كىمسە سنى يادا سالار،
 مۇك و مالپىن گلىپ اطرافىپنى وارثلر آلار،
 دىيىدە جېرماقلاشا- جېرماقلاشا، دۇن عنقى باخ.

۱۳ سەن غنى سەن اگر ھەمسايەن اۇلا مەرد فقير،
 بىذل احسان ئەلەسەن گر سنى خالق بىگەنلىرى.
 لۇختۇنا پالتار عطا، آجىنا وئر نان و پىنير،
 قۇناق ائت گە اته، بۇزباشا، دۇن عنقى باخ.

۱۴ سىسلەبىر گۆنەدە مۇذن سنى اى حاجى بىدل،

اوْجا سِسله چاگبَرِ بر حَيَّ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ،
يعنى خير ايسلره اقدام ائله اي باباشمل!
عملين قويماگپلان پيرتداشا، دون عنقرى باخ.

١٥ مرد طماع ائلهسه صرف غذا شام و نهار،
نه قدهر قارني دوتور معدهسى نين و سعنى وار،
خواربار او لماسا انبار داشار حددن آشار،
سائل او لماز اگر آج تو خلاشنا، دون عنقرى باخ.

١٦ او لسا حق دوست بشر مؤمن پاكىزه نهاد،
قارى انصاف ايله اشعاريمه دوتماز ايراد.
أولر ايسم او خوياركن دئيه جك روحون شاد،
ديوري قالسام دئيه جكدير ياشا، دون عنقرى باخ.

١٧ او لسا گر راي شريفينده خلاف مأمول،
برى باخ، عنقرى باخ، دور عموماً ملول.
او خويوب حق سئون انسانلار او لا رلار شنگول،
شووق ايله باشدان باشا، دون عنقرى باخ.

- ٢٦ -

اريک

ماناعلن فعلاتن ماناعلن فعلن (بحر مجث مشن مخبون اصلم / - - - - -)

١ اريكلرين باشينا شاختا سالدي داش الهى،
سينينده باغېن او لايدى زنوزدا كاش الهى.

٢ تزهك بها ايدي قېش فصلى لوتلر او لدولار شاد،
هوا خوش او لدو نه قار، نه ياغېش ائوبين آباد،
دئيهدى خلق قېشى يازا دوندەريپ استاد،
دئمه كى قېش دوننۇب او لموش او باش بو باش الهى.

٣ سوپیوق بوران بیغپلاردى ھر اىلدە دلولە حوتە،

دوناردى يئرلەر آقاجلاڭلار اۇلاردى غرق سکوتە،

اضافەسىنى دە اعزام ائدردىلەر برهوتە،

تىممەسىنەدە بەهارا يواشى يواشىن الھى.

٤ دوتاق كى بودجهى سرما بو اىل اولوبىدور اضاف،

واربىمدىر حرف حسابى سۈزۈمە يۇخدۇ خلاف،

اولوبىدور قېشىدا قناعت، بەهاردا اسراف،

جريمە ائتكىلىن انباردارى دؤگى ساواشىن الھى.

٥ اگر نظام ايلە تنظيم ائدهيدى بر نامە،

چەر فصل مرتىب گئىرىدى انجامە،

بېغىبىدى شاختالارىن پوفلوبىدو بايرامە،

بو اىل تاپىلمايا جاقدىر ارىكلى آشىن الھى.

٦ جماعت ائندى مىلى بى اىل صغار [و] كبار،

اوکۆزدە كىسىلىر قربان كى قېشىدا ياغىمادى قار،

زياندېر حاصلە كىياب آب اولسا بەهار،

قورور نخود، لوبيا، آرپا، بوغدا، ماشىن الھى.

٧ اكينچىنин قوروسا پامېق ايلە بوسستانى،

بئز ايستەيير نىجە تۈپ قېشىدا كىرسى يۈرقانى،

ساتاندا پامېقى، آرپانى ياكى بوغدانى،

لباس اوچۇن آلاجاڭ، چىت قىدك قماشىن الھى.

٨ دئدىم آخوندا مىلى دا تۈركە يالوارما،

دئمە سو وئر سوسوزوق ساققالبوي يېرقالاما،

دە إِرْحَمْ أَنْزِلَ عَلَيْنَا مِنَ السَّمَاءِ الْمَاءْ،

سۈزۈمە ئىتمەددى باور آخوند داداشىن الھى.

۹ دئدیم بیاضی گتیر رو به قبله دور کرّات،
بویور جماعته: «سیزده منیم کیمی، حضرات.
دئین هامی اوجا صوت ایله، قاضی الحاجات!
إِلَهٌ أَنْتَ رَجَابِي وَ أَنْتَ بَابُ نَجَاتٍ.
وَ أَنْتَ حَافِظٌ مَحْصُولُنَا مِنَ الْحَشَراتِ،
وَ فِي الْحَدَائِقِ أَثْمَارُنَا مِنْ الْأَفَاتِ.

بِشرطها کی وئره ک فطره همده خمس [و] زکات،
فقیر، سائل اوچون قیسمتاً مِنَ الشَّمَراتِ،
اودا یاز پقدی یئسین کوفته، آغ لاوش الهی!»

۱۰ بویور جماعته بیردن دئسینلر: «يا الله،
فقیره، عاجزه یوخ سندن اوزگه پشت و پناه،
گر ائتمەسن بیزه لطف ایله مرحمنله نگاه،
نه سعى فایدە وئرمز، نەدە تلاش الهی!»

۱۱ هامی تعهد ائدین میوه‌لر گلهن وقته،
وئرین یئسین فقرا باغي وورماسین شخته،
چالاندا باغدا صندوقون آغزبنا تخته،
باخار فقیر یانار قورو همده ياش الهی.

۱۲ صداقت ایله دعا تیری تئز چاتار هدفه،
عروج ائدر گوئیگه دؤنمز هئچ اوزگه بیر طرفه،
ولی یالانچی دعالار دورار هدفده صفة،
اوړه کدن اولسا اولار آسمان خراش الهی.

۱۳ ذَوِي الْحُقُوقِ يَتَامَى عَلَيْلِ ذِي الْقُرْبَى،
فقیر و سائل [و] مسکین در به در غربا،

بو صفة پوللولارپن وئرمیر آلوجهلى شوربا،
اخوٽ عالم اسلام آرقاداش الهى.

۱۴ گر اولسا ايدي اخوت، عدالت، استرham،
ياشاردي عين سعادته ملت اسلام.
اشاره بسدير نهدير آذرى بو طول كلام،
دئيەندە حقى بو گون حق سئون اوزور بدنام،
فقيره رحم ائله اي ڏو الجلال و الإكرام،
وئر حقى حقيقى، ناحقى ائيله فاش الهى،
تباقق ظالمى مېشۇت ڪالفاراش الهى.

- ۲۷ -

معدنيدىر جنايتىن

مفتعلن مفاعن مفتعلن مفاعن(بىر رجز مىن مطوى مخبون /--- .--- .--- .--- .--- .--- .--- .--- .---)-

- ۱ کيمدى بصير اولوب گوره عىلت نور [و] ظلمتى،
گۈزلرىنى آچىب گوره باطل ايله حقىقىتى.
- ۲ وار طبقات خلقده نقص [و] عيوب بىشمار،
علتىنى دئسم اگر بىر يشكه ماجراسىپ وار.
قورخورام ائيلهسم اگر جرم [و] گناھى آشكار،
ياخشى بودور كى لال اولام حقين اولار مرارقى.
- ۳ گرچە نظر بو دوردە امر اولونان عملدهدىر،
خلقى فسادە اوگىرەدن مفسد پر دغلدەدىر،
ريشه[سى] هاردا بىلمىرم، ميوهسى هر محلدەدىر،
ميوهسى ناخوشە شغافا، سالمه وار نقاھتى.
- ۴ يۇخدۇ نظيرى، لنگەسى فتنە و حيلە مىركەد،
بحث ائله بىر ھميشه إبلىسيلە فىكىر بىردى،

معدنیدیر جنایتین فکرده همده ذکرده،
شیطنت عالمینده وار درسی بؤیوک مهارتی.

۵ پیشه‌سی درس شیطنت ائتسه تصادف هر کسه،
درس جهالت اوگردهیر خلقه بو کان وسوسه.
خلقی چکیر ذلالته گورنجه عالی مدرسه،
علم [و] تمدن اوزگهده اولماغا وار عداوتی.

۶ تازه به تازه نغمه‌دیر، تازه به تازه زمزمه،
تازه به تازه نقشه‌دیر، تازه به تازه محکمه.
تازه به تازه سر صدا، تازه به تازه همهمه،
یوخ ابدًا بونا کسین دوزلوجه میل و رغبتنی.

-۲۸-

بو منطقه‌نین علم و هنر قسمتی اولماز

مفهوم مقاعیل مقاعیل فقولن(بحر هزج مثمن اخرب مکفوف مذوف / ---)

۱ ناقص‌لرین علویتی، ماهیتی اولماز،
اولسا بو قدر زحمتی کیفیتی اولماز.

۲ ایگری اوتوروب دۆز دانپاشاق بیر نئچه ساعت،
خلوتجه شرافتلە گورک هاردادېر علت،
هر علّتە، هر ذلتە لازیمدى طبات،
علّت‌سیز اولان جامعه‌نین ذلتی اولماز.

۳ باخدېقجا بیزه يأس‌ده بو ملک، بو کشور،
اجداد سلف غمده‌دیر، محزون و مکدر،
بیر جامعه‌ده اولماسا حق نورو منور،
اول جامعه‌نین، صلح وصلاحیتی اولماز.

۴ گر دۆز دانپشبب حقه طرف وئرسک آراده،

بى پىر دئىسک جامعەدە حق سۆزۈ سادە،

تنقىد اۋلا گر مغلىتەي فتنە فسادە،

هېچ بىر نفرىن يېس عملە رغبىتى اولماز.

٥ فخر ائتمە بو دنيادا بىش تك، بىشىز بىز،

دشمن لر اۆچۈن مايەي عز و شرفىز بىز.

غفلتىدە ياتان ھم اوخ آتان، ھم ھدىفىز بىز،

بو منطقەنин علم، ھنر قىسمتى اولماز.

٦ افسوس بىشلىكىدىن عمۇ بى خېرى اولدوق،

وحشى دىكىلىك دۇغۇرسو اوندان بىر اولدوق،

ھم جاھل [و] دزد، وحشى منش، حىلە گر اولدوق،

وحشىتىن آسايسى، امنىتى اولماز.

٧ بۇ ائو كى بىزىمىدىر بئله بىت الحَزَن هاردا،

ظالم و الم و محنت و درد و محن هاردا،

حُبُّالوطَنِ عاشق گلگۈن كفن هاردا،

اولسا بۇ قدر ملتىنин ذلتى اولماز.

٨ صىف صىف دۆزۈلۈپ اولكەدە مىن فوج فېرپىلاق،

كىندرىدە، شەھىلدە وورار موج فېرپىلاق،

ماشاء الله ائدىيدىر نىجە گۆر اوج فېرپىلاق،

حق سۆز دئىنەنин جامعەدە حرمتى اولماز.

٩ داغلاردا يالان، باغدا و باغچادا يالاندېر،

صىندوقدا يالان، جىبەدە تاقچادا يالاندېر.

تۈربادا يالان، كىسىدە، بوخچادا يالاندېر،

أرتىدقچا يالان دۆزلىگۈن هېچ صحبتى اولماز.

١٠ حۇققىادى، فېرپىلاقدى دۆلوب اولكە لبالب،

سویغونلوق اوچۇن مدرسه، قولدورلۇغا مكتب،
ياز آذرى! سېھانكە، سېھانكە يَا رب،
حق آنلامپىان ملتىن علوىتى اولماز،
حق دوست بىشىر، فقر و فنا ايچىرە بۇغولماز.

- ۲۹ -

بىشىر

مستفعلن مستفعلن(بىر رجز مرىب سالىم / - - - - -)

۱ اولسان اگر صاحب نظر،
وار سىنە چوخ فضل [و] هنر،
غفلتىدەسن اى بى خىرا!
سن جانورسىن يَا بىشىر؟

۲ اى مودى بى شاخ و دم،
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ،
لَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ.^٨
فَيَنِهِكُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ.

۳ اى خودپىسىندى بىنەhad،
بد فطرت وحشىنىزاد،
قرآندا لاتىغ الفساد،
فَمَنْ أَبَا فَقَدْ كَفَرَ،

۴ مَنْ كَانَ مُخْتَالاً فَخُورٌ،^٩
نازىنەدى كبر و غرور،

^٨ وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ. نساء / ۲۹.

^٩ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَالاً فَخُورًا. نساء / ۳۶.

البِرُّ مِنْ خَيْرِ الْأُمُورِ،
أَمْ إِرْتَضَى فِيمَا أَمْرَ،

٥ مَنْ كَانَ خَوَانًا أُثِيمَ،
لَا تَقْرِبُوا مَالَ الْيَتَمِّ،^{١٠}
وَقُلْ لَهُمْ قَوْلًاً كَرِيمًا،
وَلَا تَقْهَرُ وَلَا تَنْهَرُ.^{١١}

٦ إِذَا كِلْتُمْ وَأُوفُوا لِكَيْلَ،^{١٢}
مُطْفَقِينَ كَيْلٌ وَبَيْلٌ،^{١٣}
حَوْبًا كَبِيرًا حِيفٌ وَبَيْلٌ،
قُرآنًا يُؤخُدُورُ مَغْرِ.

٧ قُرآنًا ضربَ المثل،
مُحْكُوم حُكْمَ لَمْ يَزَلَّ،
انْعَامَدَانَ بَلْ هُمْ أَضَلُّ،^{١٤}
يُضْلِلُهُ نَادَأً فِي الْبَقَرِ.

٨ سَنَدَهُ اُولَانَ كَيْفَلَهُ كَمْ،
اَنْصَافَ ائِدِيبَ اُولَسَانَ حُكْمَ،
وَاقْعَدَهُ اللَّهُ قَسْمَ،
اعْجَوْبَهُ دِيرَ هُمْ بُرْخَطَرُ.

^{١٠} وَلَا تَقْرِبُوا مَالَ الْيَتَمِّ. انعام / ١٥٢.

^{١١} فَإِنَّمَا الْيَتَمَمْ فَلَا تَنْهَرْ وَأَمَا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ. الضحي / ٩ و ١٠.

^{١٢} وَأُوفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ. اسراء / ٣٥.

^{١٣} وَبَيْلٌ لِلْمُطْفَقِينَ. مطففين / ١٧.

^{١٤} بَلْ هُمْ أَضَلُّ. انعام / ١٧٩.

۹ حرص و حسد، جهل ابد،

هر بیر جنایاته بلد،

وحشی مرام ای دیو [و] دد،

هر جانوردن حیله‌گر.

۱۰ ای مودی شوم و شریبر،

سندهن قاچار درنده شیر،

ظاهرنماسان بی‌نظیر،

باطنه شیطاندان بترا.

۱۱ بی‌قید و بی‌غلّ و رسن،

مودی‌لرین مودی‌سی‌سن،

مودی دیگیلسن بس نه‌سن،

فریاد الیندن، الحذر.

۱۲ وحشی یاتار جنگلده آج،

چؤلدہ باپردا لاعلاج،

مجبور ائندنه احتیاج،

وحشیتین اظهار ائدر.

۱۳ وحشی شکاربن جستجو،

صحرابه صhra، کو به کو،

گورجک اوپلار درنده‌خو،

مححتاج آج اولسا اگر.

۱۴ وحشی اگر ائتسه شکار،

دؤیجاق اوپلار اوپدان کنار،

حافظه‌سیندن مور [و] مار،

قالسا یئیه‌رلر مختصر.

۱۵ وحشى يئمز يۈلداشىنى،
همنوعونو، قارداشىنى،
گورسە يارالى لاشىنى،
حيوان اۋلار يا خود ملهر.

۱۶ وحشىت و حرص و حسد،
وور، يېخ، داغىت، باس، آس، كىس،
هر ياندا اولسا دىسترس،
برجىستەدىر نوع بشر.

۱۷ غول بىبابان فلات،
بىر و پلنگ ديو ذات،
چؤلده گزەن هر ذى حيات،
زجر بىشىرىدىن درىيەدر.

۱۸ خونخوار ايدىن اوّلدە سىن،
گە غار، گە جىنگىلدە سىن،
وحشى منش هيكلەدە سىن،
علم و هنردىن بى خبر.

۱۹ عريان گزەردىن بى حجاب،
وحشى صفت حيوان مآب،
آراماگاهىن داغدا جاب،
هم صحبتىن خرس و بقر.

۲۰ تدرىيج ايلە داش دورەسىن،
طى ائيلەدەن چېخدى سىسىن،
ضبط ائتدىن انسان كلمەسىن،
هر ياندا اولدون جلوه گر.

۲۱ قیمتلى انسانیتین،
اسرار وحدانیتین،
گر آنلاسان ماهیتین،
بیر نکته دیر باریک تر.

۲۲ قانونه، حقه اعتراف،
ائتسن گر اولماز اختلاف،
تزوير اندیب چوخ وورما لاف،
معبودون اولموش سیم و زر.

۲۳ اولما عزیزیم تلخ کام،
مندن سنه عرض و سلام،
جهل آشپن ایج اولسان زکام،
هر چوئمچه‌سی یئتمیش گرام،
ای سرور عالی مقام،
جاه [و] جلالپن مستدام،
یوخ اوژگه چاره والسلام.
قوی آنلاسپن هر خاص [و] عام،
اولسون داخی ختم کلام،
یاز آذری! هر صبح [و] شام.
اولسان اگر اهل بصر،
بر خود نگه کن یک نظر.

-۳۰ -

الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن (بحر رجز مثمن سالم / -----)

۱ کم اعتقاد اولما بالام، الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ،

صبر ائتگیلن اوّلما عوام، الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٢ ضربالمثلدى: صبر ائله، تورش غورهدن حلوا اوّلار،

تمكين ايله توت يابراغى اطلس اوّلار، دىيا اوّلار.

دنيادا صبر ايله هر ايش تدریج ايله بىر پا اوّلار،

اوّلما عزيزيم تلخاكم، الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٣ سن سؤيلمه بير تك منم، تك سن دىگىلسن آى كىشى،

سندن بتر مندن بتر چۇخدور پريشاندېر ايشى،

مېن لرجە وار حيدر كىشى آغزىندا يۇخدور بير دىشى،

اونلاردا سؤيلولر تمام الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٤ ايش يۇخ، مداخل يۇخ داداش! خلقى يۇغۇبدور احتياج،

هر يانا باخسان لوٽ - يولوق، يۇخسۇل - گدا، محتاج - آج،

بيچاره اولموش نئيلهسىن يۇخ چارهسى اتسىسين علاج،

يۇخ اوزگە چاره والسلام الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٥ آلتى مين ايللىك ملىتين آرتىق اوزوندور قىصەسى،

يئتمىز تمامە محتنى حددن داشپىدىر غىصەسى.

محتاج [و] سرگىردان قالىپ ايله يقين اوچ حصەسى،

ورد ائله يىيلر صبح و شام الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٦ البته عالم شخص لر يكسىر دوشۇب صبره دخيل،

جاھل عجول اولموش دوشۇب دردە - غمە اولموش سفيلى،

عالى مقام اشخاص لر چۈن اوندا وار صبر جمیل،

جاھ [و] جلالى مستدام الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ.

٧ سن نئيله يىرسن ملىتين تارىخ سن و سالپىنى،

رفتارينه دقت ائديب سير ائتكيلن آمالپني،
ماضي كىچىيدىر بير دوشون گور حال استقبالپنى،
مندن سنه عرض و سلام الصبر مفتاح الفرج.

٨ قوى آنلاسپن هر خاص و عام وئرم ديليمدن التزام،
بو آشدان ايچ اولسان زكام، هر چۈمچەسى يئتمىش گرام،
ائت آذرى! ختم كلام الصبر مفتاح الفرج.
من داء لە گىف يىنام.

-٣١ -

عيد نوروز

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشمن مخبون مخذوف / -----)

١ عيد نوروز گلېب موسم فرخنده لقادېر
گۈل اوچۇن، بليل [اوچۇن] جشنديرى ايام صفادېر.

٢ كەنە ايل وئرمىش حسابىنى اولوب غرق سكوتە،
تازە ايل فاتحەخوان ختم اوخويور دلو ايلە حوتە.
سوپىوغۇ، شاختانى اعزام ائلەيىبىدىر برهوتە،
صحن گۈزارىدە گۆللر آچىلىپ چەھەنمادېر.

٣ گلېب اول فصل دل آرا وئرە صحرالرە زىنت،
چمن و باغا طراوت گله ھم گۈلشنە بېجەت،
عجا يۇخدۇ بىزىيم باغدا بىر ذرە طراوت،
گۈلۈ پېزمىددىر بليللىرى دە نوحەسرادىر.

٤ گر وئرىبىدىر گۈلۈ تحويل زمان باد بەهارە،
بس گەرك شاد اولا بليل گۈل آتا حزنى كنارە،
گۈلە حىرتىلە باخېر بلىلى مأيوس قنارە،
حزن ماتمده قفس ايچەرە غەرەب الغەنادېر.

۵ درد [و] محتت تؤکولور نسترن [و] یاسمنیندن،
قمری سی، ببلی مایوس گولوندن چمنیندن.
دسته دسته اوچور هر یانه کؤچور اوز وطنیندن،
سان یتیب موسم بیبرگ و نوا فصل شتادپر.

۶ نئجه نوروز ایدی بو یوخسولو باتمیش غمه مایوس،
هره بیر گوشده ساکت بو غمه ماتمه مایوس.
عید جمشیدده پولسوز چای ایچیر دیشله مه مایوس،
بس حقیقتده بو نوروز دیگیل روز عزادپر.

۷ هره بیر نوع فلاكتده دیر محتاج [و] پريشان،
تیر و پیکان [و] غم و محتته آماج پريشان.
بیری نین یو خدور لباسی، بيریسى آج [و] پريشان،
وارلپیا عید دیر پولسوز لار اوچون درد [و] بلا دپر.

۸ آنالار ائوده مکدر، آتالار کؤچه ده محزون،
جدّه محزون، بابا محزون، ننه محزون، دده محزون.
فکر ائدیر خبردا اوشاقلار هره بیر گوشده محزون،
عید اشراف دی بس ماتم صنف فقادپر.

۹ آذری، درد [و] الم، محتت و غم گلمز حسابه،
هر طرف فقر و فنا، هيسلی بوجاق، کهنه خرابه،
بودو ظنیم بو قده درد [و] غمه، رنج و عذابه،
وار بؤیوک علت اودا مسئله ما و شمادپر.

۱۰ اولسا بير قومون ايچينده گر اخوت، وحدت،
مرحمت بذل سخادا اولان انسانیت،
عدل [و] انصافدا مستور اولونان ماھیت،
گون کیمی نور ساچار يئر اوژون ائیلر جنت،
ترک اولار فقر و فنا ظلم ائله مز شخصیت،

چوخ دانپشدپم آقا دارا سنه وئردىم زحمت،
اولساسيز صنفده گر سيرت رحمنيت،
عيد نوروز گۆزل، موسم فوخدنەلاقادبر.

- ۳۲ -

إن شاء الله

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشمن مخبون مخذوف /)

- ١ مندە بىر قدر اوتونوروب فكر ائدهرم إن شاء الله،
اوزگە مالپىنا طمع ائيلەمەرم إن شاء الله.
٢ حق [و] ناحق، يالان، دۇغرو، حرام ايلە حلال،
هامېسىي جرم [و] گۈھدىر هامېسىي ورز وبال،
داخى التۇرە دئىيب ھىچ يئەرم بىر مثالى،
ترک ائديب نفسيىمى ده اولدۇرەرم إن شاء الله.

- ٣ من گرەك حقە عبادت ائلهيم صبح و مساء،
اولماسىن مندە خيانەت نەدە سرقت ابدا،
خايىنه چۆنکۈ مكافات اولونور روز جزا،
بوراخېب اىگەلىيگى دۆز گىندەرم إن شاء الله.

- ٤ صبر ايلە ياخشى - يامان عمردو دنيادا كىچر،
آخرت مزرعەدىر اكدىگىن ھر كىمسە بىچر.
اوزۆمە ظلم ائلهىيىب بىلەمەميشم خير ايلە شر،
اونادا بىر جۆرە نقشه چكەرم إن شاء الله.

- ٥ دۇغروسو ائيلەميشم بىر ئىچە سرقت بىر وقت,^{١٥}
چكمىشم زحمتىنى اجرتىنى بىر مدت،

^{١٥} اصلينده: يرقت.

شرعاً [و] عرفأً هئچ ياخشى دگيل بو عادت،
داخى بوندان سورا لاب ترك ائدهرم إن شاء الله.

٦ مختصر اوالسا اگر دوغروسو غيرت منده،
بىليرم ياخشى كى وار هر ايشه قدرت منده،
يۇخودو ايمدى يه تك حيف بو نىت منده،
داخى بوندان سورا ايش مىش گورهرم إن شاء الله.

٧ بير مثل وار: «فقرًا قلبينه هر كىس تؤخونا،
چارەسيزدىر تؤخونار سينهسى الله اوخونا.»
آغلا دېب ائيلەميشم ظلم و ستملىر چۈخونا،
گندىب حلىت آلب گۆلدۈرەرم إن شاء الله.

٨ شرف نفسىلەدى شخص ده اثبات وجود،
رحم [و] انصاف و مرۆت گەرك اوالسون موجود،
او لماسا درگە خىدن او لا جاقسان مردود،
سوپىوب آلدېقلار بىمې پس وئرەرم إن شاء الله.

٩ كندىمىزدە بىليرم وار نىچە يۇخسول محتاج،
آبرومىند اتىينىدە نه وار آش، نه بولاماج،
دۇغرولوقدا بئله بدبختلە لازمىدىر علاج،
ائدىرم نذر يالان سۈپەمەرم انشاء الله.

١٠ آجي آيلار توکەنib بايرام اوilar ياز گلەر،
گۈل آچار باغلار بىمېز ميوھسىدە ساز گلەر،
ايىدە كىندىنده بىر آز ميوھسى ممتاز گلەر،
صبر ائديب او لمەسەلر اوردك اوچار غاز گلەر.
قسمته روزى يه ائتسەنده اگر ناز گلەر،
وئرەرم نذر يىمى احسان ائدهرم انشاء الله.

۱۱ آذری! صبر گۆزلەر کىشىدە صبر گەرەك،
دېرىي يە فکر معىشت اوڭويە قىر گەرەك.

- ۳۳ -

آل وئر ائله يېر اۇلۇنۇن بىر نىچە ملىان قوروسو

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن (بىر رمل مىشىن مخبون مەحذوف /)

۱ ساتپرام آلما، ارىك، آلچا، بادمجان قوروسو،
توت، انجىر، هلو، شفتالۇ، رىحان قوروسو.

۲ اسفناج، سير، سۇغان، بابونە، طرخون، نۇنا،
لوبىيا، ماش، نخود، پاخلا، يۈگۈر گل دورما،
گرميان، دزمارى، گۈگى سىزىھ، تېرىزە خرما،
خشىكەبار ھەرقىم ھەرسىتە يە درمان قوروسو.

۳ گل بىرى مشترى باخ گۇر كى وارېمدېر نەلرلەيم،
آدم و نوح نېىدىن قالان انتىقەلەيم،
جەھرە، نەھرە، لولەھىن، ترت، پېسوز قدىم،
ساخىسى چۈلمك، كراغان، شىرلى نىكدان قوروسو.

۴ قازاقى دو رو يە پاپاق، بوزمه كىمر شال، چوخا،
كىرك، كريك شال، بەرك دۇن، كۈلچە كەردى عبا،
دېگەنك، چاشنى تەنگ، چوپ، چۈماق ھەفورما،
قدارە، پاسلى قەمە، شىش بىر، قالخان قوروسو.

۵ نشا دستگاھى چوبوق حقە، ماشا، بىنگ و حشىش،
شىرە، ترياك، شراب و عرق، از قاعده بىش،
فوج جادوگەر [و] افسونگەر [و] فالچى پس و پىش،
جان فدا هيكل غم بىر سورى انسان قوروسو.

۶ نىمە جان، نىمە بدن، نىمە بىش، نىمە جىماد،

پیر ولی، شربت علی، اوستا بدل، کابلا عباد،
لات فرج، کار رمضان، پینتی تقی، لال فرهاد،
گوّلپری، باغچادا گوّل، فالچی تکذبان قوروسو.

۷ ائیله بیر خارجه عالملى چوخ سعی [و] تلاش،
اولى دورسون ديله گلسىن نىچە ساعت ياش ياش.
بيزدەكى معجزه، باخ ملّته سير ائیله داداش،
آل وئر ائیلير اۇلۇنۇن بير نىچە مiliان قوروسو.

۸ اختلافات طبىعتله نباتات انسان،
مختلف صورت اولور ملكىدە نسبت به مکان،
پس بىزيم آب [و] هوامىزدېر عجب روح فشان،
قوروپىبدور چۈخو اولموش عجمستان قوروسو.

۹ نه گۆزل آب [و] هوادېر قويوب هر اولكەنى مات،
تۈپراغى پُربركت، مىوهلى قند ونبات،
حضر ئلماتە گىدىب ايچدى بير آز آب حيات،
بىلەدى بوردادا وار جانلى مسلمان قوروسو.

۱۰ سۆزلىرىم رأى شريفىزدە خلاف مأمول،
اولسا گر عين حقيقىتىر عمۇ اولما ملول،
علمسيز بىر بىرىك غفلتە جهله مشغول،
قرن بىستىمە ياتان جاھل و نادان قوروسو.

۱۱ اولكەدە علم [و] هنر چەھەنما اولماسا گر،
ملّتى يا اولار افسونچو و يا شعبدەگر.
سir ائلە گوئىگەدە اوچور علم ايلە افراد بشر،
سن هله يئرده گەھن ياس ايلە حرمان قوروسو.

۱۲ مندە شاعر دىگىلىم فقر و فنا خستەسىام،

گۆلۆ سۈلموش وطنىن بىلل سرگىشىتەسى ام.
دشمنم خاره، گۆلۈن عاشق [و] پابستەسى ام،
آدرستاندا سۇلان خار مغىلان قوروسو.

- ٣٤ -

محاکىمە ئىگربە و موش (سېچان، پىشىك محاکىمەسى)

فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن (بىر رەمل مىمەن مخپۇن مكۇف /)

- ١ يۈرۈلۈپ يازبېب عرىيپە پىشىگىن سېچان ئىندىن،
آپاربېب حضور شىرە چىكىب الامان ئىندىن.
- ٢ دئدى: «اي وفالى سلطان! اولوب حالىمېز پريشان،
بىزىلە بىر ئەللىكىن سن آراسىبىندا ائىلە دىوان،
چوخ ائدىر بىزە اذىت بىر شىرۇر نامىسلمان،
قۇجاڭىز گلىبىدى تىنگە يۈرۈلۈپ جوان ئىندىن.
- ٣ گۈنۈمۈز اولوبدو قارا، پىشىگىن شراراتىندىن،
بو بلاى ناگەھانىن غم بى نەھايىتىندىن،
تېخېب اول قىدر كى قارانى دۈلۈدور سېچان اتىندىن،
گىئىنېب قارا سېچانلار بىر غم نەھان ئىندىن.
- ٤ گەھى گىزلەنير دولابدا، اوزانپۇر موتال دىيىنە،
گەھى صندوق آلتىدا، گاھى دۇلابپۇر خارال دىيىنە.
گەھى بور بوجاقدا، گاھى سۈلەنير چوواڭ دىيىنە،
قور تارانموروق حقىقت بىرىمېزدە جان ئىندىن.»
- ٥ ائشىدىندە شىر بىر- بىر بى سىتملى ماجرانى،
دئدى: «شەرتىن بىيان ائت نەدىر آدىن اى فلانى؟»
دئدى: «شەرتىم سېچان بئگى، ائۋى كلهپۇر دىكانى.»
دئدى: «صىنعت ايلە شىغلۇن نەدىر؟ ائت بىيان ئىندىن.»

- ۶ باخېب اول زمان سېچان بئىگ باشىنى سالىپ آشاغا،
دئىه بىلەمەدى اوغۇرلۇق، سۇلا باخدىي گاھى ساغا.
اوتابىب خجالت اولدو سۇخولوب گىرىپ بوجاغا،
اولوب حالى چوخ پريشان بو غەم و نشان اليىدن.
- ۷ دئدى شىر: «آقا سېچان بئىگ! بىزە شغۇلۇز اولدو معلوم،
داخىي چوخ اوزۇن دانپىشما، سسىيوي كىس آغزبۇي يوم.
بو شكايتىنده ائتدىن سن اوزۇن اوزۇپۇ مەحکوم،
ندىي بو قىدەر يازپىسان، پىشىيگىن يالان اليىدن.»
- ۸ سۇنرا اىستەدى حضورە پىشىيگى ائدىب اشارە،
دئدى: «سۈپىلە اسم [و] رسمىن، نچى سن گۆرۈم نە كارە،
تۈكۈلۈر سەنیندە شغۇلون صفتىنەن آشكارە،
ھر ايكيىزدە اوغرۇسوز سىز، ھر ايكيىزدە اۆزۈ قارە،
او يازبېق كىباچى فرياد ائدىر ات قاپان اليىدن.
- ۹ ھر ايكيىزدە بى حىاسىز، داغىدېب، چالىب، چاپانسىز،
نە اولا رسالا^{۱۶} بور- بوجاقدا گزىب آختارېب تاپانسىز.
پىتىنى بىرىز تۈكۈنە بىرىنىز نخود قاپانسىز،
يۇرۇلوبدو آشپىزلىر ايكى شارلاتان اليىدن.
- ۱۰ سېچان اوغرۇدور سەنیندە اولوب عادتىن خيانەت،
اوتابىن چكىن خجالت سىزە تۇف اۆزۈزە لەنت.
گەندىن ايش تاپىن اۆزۈزە بو نە شغىلدور نە صنعت،
او كىباچى بىنوايە نەدىر بو قىدەر اذىت،
قېرېلاندا كاسە بشقاب دىلەنە قازان اليىدن.
- ۱۱ دۆنن آغا لاپىب دئىرەدى پىشىيگىن چراغى گئچسىن،

^{۱۶} در اصل: اولا رساله.

دیزینه چالپب دئیردی سېچانپن يوواسپ اوچسون.
بالالارى لوت [و] عريان چولە، داغا – داشا دوشسۇن،
بىرى أغلاسپن قاچىردا، بىرى ساخساغان اليىندن.

۱۲ اگر ائيلەسز قناعت داخى اولماساز طمع كار،
نه پىشىك ائدر اوغورلوق، نه يىغار سېچانلار انبار.
نه سنه ائدرلر نفترت، نه اونا دئيرلر مردار،
نه تله گلەر آرایا، نه كۆتك، نه اوزگە رفتار،
پىشىيگىن خسارتىيندن، سېچانپن زيان اليىندن.»

۱۳ ائشىندە بو جوابى پىشىك اولدو خىلى مأيوس،
قارالىب گۈزۈ، جىگىن چىكىپ آه، ائتدى افسوس.
دئدى: «هاردا واردى دۆز ايش، هانى يېرجه دۆزجه ...
سنه بىر بىر دئىيم قوى ائشىد ھم اينان اليىندن.

۱۴ سن اوزۇن چىكىپ كنارە، خبرىن كى يۇخ خىردىن،
دۇلانپر نظر نظردىن، آپارپر نفر نفردىن.
گۈچ ائدىر فقيرە ظالم، ازىليلر بىر بىرلىك
قاچان أغلاپىر قوواندان ايتىرن تاپان اليىندن.

۱۵ بودور عادتى ھميشه بو بالالى كايىاتپن،
ھەرسىندە بىر اسارت وار آقا بو ذى حياتىن.
اوکۆز ايلە گاومىشىن، قاطرىن، اولاڭىن، آتپن،
گەرەك أغلاسپن يۈك آلتدا دوه ساربان اليىندن.

۱۶ حىوان سخن نگويد به زبان آدمىت،
طبقات فوقون آنجاق آراسپىندا وار اخوت،
هامىي جنس جنسە نسبت گزىب ائيلر انس، الفت،
بىرىسى بىرىنىن هرگز ائلهمىز فغان اليىندن.

۱۷ بیریسی بیر ایله همدم، بیریسی بیر ایله دمساز،
 خور [و] خواب بی‌اذیت دؤلانپب یاشار هم‌آواز.
 نه کؤک ائیله یر تفاخر، نه آرپخدا بغض اولماز،
 اونلارین بیریندە یۇخدور نه طمع، نه حرص، نه آز،
 بنگر کە تا چە حدّ است مقام اوردك و غاز،
 یاشاما ز مصیبت ایچره بیری هم‌زبان الیندن.

۱۸ سۆزۆ كوتە ائیله ناظم، گتیر مطلبین بیانە،
 نه پیشىك حکایتىن دە، نه بدیعە ياز سېچانە.
 بو گۈن آذرى! زمانە اولوب اۋزگە بیر زمانە،
 بشرە داخىپ ياراشماز حرکات وحشىيانە،
 اوْلا بیر بیرینە ئالىم چىكە الأمان اليندن.»

- ۳۵ -

طراز عقل

(مفعول فاعلات مفاغيل فاعلن(بحر مضارع مثنى اخرب مكتوف محفوظ / -)

۱ ملک بىندىدەرى محك امتياز عقل،

كچ بير عملده دۆزدۇر ائیله مز طراز عقل.

۲ صدر قواي هيئت حساس عقليدیر،

علويت علم نقشه مقىاس عقليدیر.

ذلت فلاكت علت افالاس عقليدیر،

سود [و] زيان هيكل اوچۇن چاره‌ساز عقل.

۳ هر آندا مخابره‌ده عقل ايله ضمير،

هر حكمده دقيق و هر فعلده بصير،

مسؤول ملكدیر بيرى، شەدىر، بيرى وزير،

دربار قىبدە اۇلونور حل راز عقل.

۴ هر بیرون عملده هیئت اعضا نظام ایله،

هر مصلحتده مصلح عالی مقام ایله،

اجرایه ملتزم هامپسی انتظام ایله،

طبق نظامنامه‌ی هیئت‌نواز عقل.

۵ اعضا قوای مجریه‌دیر، عقل راهبر،

هر عضوی اوز وظیفه‌سینه آشنا ائدر،

چون انحصار عقلده‌دیر هیکل پیشر،

ایستر همیشه هیکل اولا سرفراز عقل.

۶ هر عضو اوز یئرینده تقاضای مشورت،

خوف [و] خطرده عقل ایله ایجاب مسئلت،

کابینه‌ی خیالدا سلطانه مصلحت،

اقدام ائندنه هر عمله ساز [و] باز عقل.

۷ عقل انضباط ایله اولا هر عضوه سرپرست،

با نفس در مجادله چون نفس سرکش است.

اعضا مطیع نفس اولا گر نفس کمی مست،

الفاتحه اوخور او جسمه اوچار شاهباز عقل.

۸ حیوان ایله بشرده‌کی توفیر خلقتاً،

میزان عقلدیر صراحتاً همده حقیقتاً.

اعضا اگر انیس اولا نفس ایله نسبتاً،

آدپنی سن بوبور نه اولا ربی نیاز عقل.

۹ یعنی قوای مجریه فعال مایرید،

اولسون مطیع نفس و آمارینه مرید.

پرگار عقل هاردا چکهر نقشه‌ی امید،

درک ائیله‌مز نشیب و فرازی طراز عقل.

١٠ بى سىم عقل وصلدىر نور حقيقته،
مشعلدىر نوربخش طريق سعادته.
وئرمز اجازه ملک بدنده خسارته،
سلطان عضويىدىر گردن فراز عقل.

١١ اولسا اگر وظيفەى اعضادا اختلاف،
نظم و نظام امرده اجرادا اختلاف.
الدە آياقدا معرکە اوزرتادا اختلاف،
دېلده، آغىزدا، نطقدا معنادا اختلاف،
گۆزدە، قولاقدا عشق تمنادا اختلاف،
جوچە پلودا، آلچالى شوربادا اختلاف،
يارما آشىندى، كوفتهده، دۈلمادا اختلاف،
ھيكل خىلپىذير اوڭلار بى جواز عقل.

١٢ اولسا عمل گر آذرى عقلىن كتابينە،
هر باب باب فصلىنە فَصْلُ الْخِطَابِينە.
هر عضۇون اىگرى - دۆز عملىنە حسابىنە،
قويماز بدنده نفس ائلهسین تۈرك تاز عقل.

- ٣٦ -

آينەي حق

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بىر هزج مىمەن سالم / ---)

- ١ اصول دين توحيد [و] عدل [و] انصاف و مروتدىر،
مساوات [و] اخوت حكم قرآن دىپ، نبوتدىر.
٢ يىغانە مقصىد خلقەت، يىغانە عىلت موجود،
مساوات و عدالت كۆننە تكىينىن مقصود،
حقىقت يۈزۈنە پىرە چكىب دە ائىلەسک محدود،
بۇيۈگ بىر جۇمدۇر الحق باغېشلەنماز جنایتدىر.

٣ بشر شائیندہ آیت إِنَّمَا الْإِنْسَانُ كَرَّمْنَا،
کی يعني جملہ مخلوقاتدان انساندپر مستثناء،
فَيَنْهَاكُمْ عَنِ الْفَحْشَا^{١٧} دھ کی حکم ائیلهین معنا،
کلام ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ^{١٨} برهان اخوت دیر.

٤ طریقت شرعیدہ نظم و نظام دین اوچون قرآن،
بویورموش تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ^{١٩} أَوْقُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ.^{٢٠}
ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ بِرٰ وَالْإِحْسَانِ،^{٢١}
شرافتلى عبادت شرعاً هم نوعه خدمت دیر.

٥ مقدس امردیر امن [و] امان و اجتماعیت،
سخاوت، بذل، احسان و ھم تأمین رفاهیت،
دگیل تسبیح و سجادہ عبادت یا عبودیت،
تواضع مرحمت بینُ الْبَشَرِ فضل و کرامت دیر.

٦ بشر برجسته بیر سیما سیدیر خلقتدہ دنیابن،
دئییب انسانہ کرَّمْنَا^{٢٢} بودور احکامی قرآنبن،
بشر وحشی دگیل وحشی کیمی توکسون بشر قانون،
دوشونسن آیهی یَسْفِكُ الدَّمَاء^{٢٣} الحق کفایت دیر.

^{١٧} إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَا عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ. نحل / ٩٠.

^{١٨} يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوطَ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ. بقرہ / ٢٠٨.

^{١٩} وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ. نساء / ٥٨.

^{٢٠} وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ. انعام / ١٥٢.

^{٢١} وَآتَنِي الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَنَبِيِ الرَّقَابِ ... أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا

وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ. بقرہ / ١٧٧.

^{٢٢} وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الْأَمْيَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَيْبَرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا نَفْضِيلًا. اسراء / ٧٠.

- ٧ كلام ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَةً^{٢٤} مقصود و منظور،
بودور دنيا اوْزَوْ صلح ايله اولسون سر به سر معمور،
اوْلا امن و امان، صدق و صفا بَيْنَ الْبَشَرِ مأمور،
حسد،بغض و غرض سرمایه فقر و ذلالتدير.
- ٨ بؤیوک بیر فرق وار خلقنده انسان ايله حیوانه،
اوْنو حیوان، بیزی انسان ياراتمیش آنلادبن یانه؟
دیگیل انصاف انسان اوْلسون هم نوعونا بیگانه،
خیانت، ظلم، وحشیت، حسد ننگین بیر عادتدیر.
- ٩ دئمه ائتمیش ترقی علم و عرفان قرن بیستمدیر،
تناسب نسبتاً معکوسدور دهشتلى سیستمدیر.
اتمدور، برقدیر، طیاره دیر، تلفن بیسیدیر،
مسلسل توب خارا کوب آلات تجارت دیر.
- ١٠ زرهلى تانک، خمپاره، فنون جنگ عالم گیر،
شاراب نیل، بمب تَحْتَ الْبَحْرِ، مينا آوتوممات، شصت تیر،
طبانچه، گلتده تیر و تفنگ، سرنیزه و شمشیر،
پاراخود، رزمنا و عاز موشکسان قیامت دیر.
- ١١ شوفرسیز گؤگىن آتش ياغدېریر طیاره دعوادا،
اولوبىدور مرگ باران جنگ ائدر دريادا صحرادا.
ترقى قرن بیستم علمه باخ سیر ائيله استادا،
تمدن يا کى وحشیت و يا علم جهالت دير.
- ١٢ سلاح جنگ اوچون بَيْنَ الْبَشَرِ مصروف زحمتلر،

^{٢٣} وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةَ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدَّمَاءَ وَتَحْنُّ نُسَيْحٌ بِحَمْدِكَ وَنُنَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ. بقره / ٣٠.

^{٢٤} يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلْمِ كَافَةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ. بقره / ٢٠٨.

اگر صرف اوْلسا تعمیرات دنیادا بو شروتلر،
 اوْلار دنیا اوْزۇ جىت، ياشار آسوه ملتلر،
 نه حاصل بو تمدنن، نه عايد بس جنايتدىر.

١٣ دۆزەلدىب اختراعات جىدیدى عالم انسانلار،
 عجب دۇر تمدىندور قىپار دنیادا طوفانلار.
 آخار چوخ بى گۇنه قانلار، دۆلار قان ايله ميدانلار،
 اوْلار شخصىت اوغرۇندا فدا چوخ نازلى قرمانلار،
 سبب حرص و طمع، بعض و حسد، منحوس ...

١٤ اينان قارى دىگىل اشعار بىمىز بى مدرک و اثبات،
 تمام آيات فۇقۇ الذكىر دور قرآن دان آيات،
 يازبب آيىنەى حق آذرى! دىندار اولان بىر ذات،
 دئمز افسانەدىر يا اين كە راوىدىن روایتدىر.

- ٣٧ -

سېىنەزىن

فاعلات مفعول فاعلن مفعول فاعلن (مشاكل دوازده ركى مكفوف اخرب اشت /)

- ١ بو ولايته گلسە هر گلەن، هاي ايلن گلەر واى ايلن گىئەر،
 بىر گلەندە چوخ شاد اوْلوب قالار، بىر گىئىنە ...
- ٢ سكە عقلىدىر، كىسە معرفت حكم ائھەر بو ويران سرادا پول،
 حرمت و شرافت بو نقطەدە وارا بستەدىر اوْلما چوخ ملول.
 چوخ دايىنما، چىخ گئت بو كىندىن عرضىمى اگر ائىلەسەن قبول،
 قۇى سۈزۈ سە پىرىدىسىز دئىيم، آت ايلن گلەن دائىلەن گىئەر.

- ٣ رافت و اخوت نشانەسى ظالهراً اگر هر نفرە وار،
 باطناً بو مهر و محبّتىن، دقت ائتسىن اوْستۇنە پىرىدە وار.
 قۇرخوداندى بىر قدرى حرمتىن اكثريتى سىيم و زرده وار،
 سىيم و زر سئوھر دوست آشىنا، كوفته ايلە دۇلما ايلن گىئەر.

٤ هر ولايتين وار بير عادتى، احترامى صدق و صداقتى،
فضلى، جودى، شأن و شرافتى، چون بىزىم بو كندىن جماعتى،
چوخ سئورلر صاحب سخاوتى، عيش و نوش، بزم خيافتى،
ملاسى پلاوه طرف جومار، سىدى گۈرۈپ غش ائدر اتى،
مفته سۆزه و مفته صحبتى اىگىشن قۇناق آيلن گىندهر.

٥ تنگ چشم خودخواه خودپىسىند، تن پرست فاسد طبىعتاً
لاشه خوار، طماع، دروغىگو، بير بىرىنى سئومز حقيقتاً.
خسّت و رذالت بو خلقده بير مرضىر داتاً و فطرتاً،
يۇخسۇلو حساب ائيلەمز بشر، پوللوويه تمنا ايلن گىندهر.

٦ مبل [و] صندل و ميز [و] تختخواب، بال، پلو، كته، ات، چلوكباب،
دوست بى عدد، پارتى بى حساب، هى بخور بخواب شيخ ابوتراب،
خوش تعارفات هر لقب خطاب، موسىو مرسى بئىگى خان آقا جناب،
حضرت اجل معرفت مآب، قند ايلن گلهر چاي ايلن گىندهر.

٧ فرش، ظرف عالي گۆزل اوتكىق، جاه [و] دىدبىه، عيش و طمطراق،
هر تدارك حاضر يانپىر اوچاق، شىيربرنج، ترهك، فرنى، قايقاناق،
هر گئچە گۈنۈز من سنه قۇناق، مختصر اگر اولسا قاش قاباق،
اوئندا ايش اوغار اوزىگە بير سىياق، ياد اوغار تبرا ايلن گىندهر.

٨ بودجه يە اگر يئتسە بير خلل، ايش قۇلا يلاشىپ بد كئچە عمل،
معدن ادب، ذات بى بدل، كىيسە بوش، اۆزۈ قارە فى المثل.
بىر نفر دئمىز حضرت اجل، آشنا قاچار دوست كم محل،
باغانانار قاپى يۇخدو گل ھا گل، آدېنى قۇيارلار بابا شمل،
اسم بى مسمما ايلن گىندهر.

-۳۸-

نهر فراتی باغلادی ...

مفتولن مفعلن مفعلن مفعلن (بحر رجز مشمن مطوى مخبون / -----)

- ۱ نهر فراتی باغلادی شمر عیال حیدره،
وئرمددی کربلادا سو عائله پیمبره.
- ۲ سیر ائله گئر او ظالمین کينه‌سين هم قساوتين،
حق و حقiqته طرف ظلم [و] بلا نهايتين.
قېرمېزى قان ايله يازىپ كرب وبلا حکایتین،
آدى گلنده شىعەلر لunct اوخور او كافره.
- ۳ حقى رعايت ائتمەيىب ظلم ائله‌دى اوناخلف،
اىتى ھميشه‌لىك اوژۇن نفتره، لعنته هدف،
تشنه‌لرە سو وئرمەيىب بى شرف اوغلو بى شرف،
اولدو حسین ايله طرف هئىورە اوغلو هئىورە.
- ۴ آل عبايه ظلم ائديب اولدو ھميشه متىھم،
مixin اوج يۈز ايلدى گۈن به گۈن، لحظە به لحظە، دىمدىم،
لعنت اوخور او ظالمە نفتر ايله عرب، عجم،
سو يۈلونو كسىن گلەر ايت صفتىنىدە محسشە.
- ۵ سوپىو مباح ائديب خدا كوندە كايىنات اوجۇن،
لازمه‌ى حيات دير جملە‌ى ذى حيات اوجۇن،
چۈلدە بىتن نبات اوجۇن، باغدا مىوه‌جات اوجۇن،
خاصە فلاحت ايله تأمين معاش ائده‌نلرە.
- ۶ نظم و نظامە بستە دير تصرفات مملکت،
فلاحت ايله پايدار اۋلار حيات مملکت.
عدالت اولسا دۇغۇرسو داشار دهات مملکت،
اگر جواب وئرسە لر سو غىصب اىدن ستمگىرە.

٧ هانی بیر حکمران حق بى طمع و فرشته خو،
پاک ضمیر صاف دل، میهنه، مُلکه صلح جو.
گلیب زنوزی سیر ائده دخمه به دخمه، کو به کو،
عدل ایله انتقام ائده عاجزه ظلم ائده نله.

٨ بو آب و خاک ایله گره ک داشا اهالی زنوز،
سبب نهدیر کی اکتری بولچو، دیلنچی، پاره دوز،
علتینی دئیه نمیرم شمر باخبر قودوز قودوز،
چونکو من عاجزم اونون واردی بئلیندہ قدره.

٩ آلتی آغاج دئیم سولو زنوزون آب و خاکی وار،
کندین ایچیندہ آلتی بیوز چشمہ سی قبله یه آخر.
بعلى آخر صحیح دیر بیر نئچه باغا، خاره اخار،
ظالمی پایدار ائدیب عاجزی یاند بار یاخار،
سیر ائله بو خرابه دن غربت ایله گئدنه نله.

١٠ حب وطن زنوزدا ائتدی منی علاقه مند،
بیر تکه ملک آلیب اونو باغ ائله دیم من هپند،
حیف از لده بیلمه دیم بو چشمہ لر، بو سو، بو کند،
خلقین ایچیندہ پخش اولار یا آخر اهريم نله.

١١ بیر نئچه ایلدی جان قویوب رنج ایله رنج چکمیشم،
بس دئدیم همپلاشم بشام واردی باغمیم یئکه لمیشم.
یایدا باخچب آرې خلا پیپ، قېشدا بیر آز کۆکە لمیشم،
اینان ماسان اوزوندە باخ بو قورو بان کۆتۈكىرە.

١٢ شوق و شغله بسله دیم بیر نئچه ایل بو تینگلری،
زحمتیمه بو ایل وئریب خاتمه سو شریکلری.
اولوشكەدی اریکلری قالدیپ قورو کۆتۈكىری،
مندە شکایت ائلە دیم عجز ایله حى داوره.

۱۳ کند سویو بی علاقه دیر عاجز مستمند ایله،

بیوهزن و يتیم و محتاج و نیازمند ایله.

آخمپری یوخسولا طرف چکسن اگر کمند ایله،

چونکو علاقه مند دیر پول ایله کله قند ایله،

لیوار تازه کند ایله بول تؤکولن طرف لره.

۱۴ سودان استفاده ائدیر^{۲۵} کنده فقط بئش اون نفر،

چوماق گوج ایله زور ایله پولا ساتار اکر بیچر.

کلی مداخل ائیله بیب ساتار زیارتہ گئدر،

کرب و بلايه، مکه يه، مدینه می منوره.

۱۵ وحشی مرام و ددمنش ملت قرن بیستمیز،

حیف کثیف اتتمیشك بو گؤزل آب و خاکی بیز،

صنعتیمیزدیر اوغرولوق، پرتبیجلیقدیر علمیمیز،

حّقه پرستش ائیله ریک شیعه دئیه رل بیز لره.

۱۶ عاجزه ظالمیک ولی ظالمه لعنت ائیله ریک،

اوغرولوق اوغرولوق ائدن شخصی مذمت ائیله ریک،

خاین ملک و ملّتیک خاینه نفترت ائیله ریک،

هاردا تاپلسا نوکریک، سکه هی سیم ایله زره.

۱۷ وار طبقات خلقده اهل فساد بی شمار،

شمر شریر بی عدد ابن زیاد بی شمار،

قوم ثمود فوج فوج، ملت عاد بی شمار،

حرمله، حارث شقی ارزق دون ابتره.

۱۸ اولما بو قدر مبتلا طول کلامه آذری!

وئرگیله بو مصیبیت و درده ختامه آذری!

^{۲۵} اصلینده: ائدر.

لعت حقوق حقّه سیز صنف عوامه آذرى!
مفتنه کفیل خرج اولور او پیکره بو پیسره.

-٣٩ -

طالیمه دنیادا لعت، عقبادا نیران یارادېب

مستقعلن مستقعلن مستقعلن مستقعلن (-----)

- ١ جلَّ الخالق، جلَّ الخالق دنیانی یوخدان یارادېب،
دئییرلر يىندى مین اىلدىر، بىلمىرلر چۈخدان یارادېب.
- ٢ آيى، گۆنۆ، روزگارى، گردىش ليل و نهارى،
قېشى، خزانى، بهارى، چمنى، گۆلۆ، گلزارى،
آلمانى، ھیوانى، نارى، رنگ بە رنگ قېرمىزى سارى،
بىر آب [و] خاکىن اوستۇنده بؤيۈپ بۇان یارادېب.
- ٣ هر اۇلکەنин مخلوقىنин واردېر بىر جور آب رنگى،
ايستر حیوان، ايستر انسان ھم چىركىنى ھم قىشىنى،
جنگللىرده، درىالاردا، شىرى، پلنگى، نهنگى،
ھر رقم حیوان خلق ائدیب، ھر جورە انسان یارادېب.
- ٤ آسيادا، اوروپادا، گبر و ترسا، نصارانى،
ھند، چين، سودان، حبشي، رومى، فرنگى، آلمانى،
كلييمى، ارمنى، گرجى، خاچپرستى، مسلمانى،
مخلوقاتا اۋز قدرتىن خلتىدە برهان یارادېب.
- ٥ بىرین تاجر، بىرین عطار، بىرین چرچى، بىرین بىقال،
بىرین فعله، بىرین حمال، بىرین نوکر، بىرین دىلال،
بىرین اقلُّ الفُقَرَاءِ، چىكىننەدە بئز تۈرپا ابدال،
بىریننەدە استراحتىدە ھىمْدَةُ الْأَعْيَان یارادېب.

- ۶ بیری نین یۇخدور مىرىنى، بىرى نين وار اۋتۇز كندى،
بىرى سئوھر زىرنىشان چاى، آلار مىاندواب قندى.
ايچىر مسواك سماورىدە، نجىيپدىر سلىقە سئوھندى،
بىرىنە قارا چايداندا دارچىن قولونجان ياردېب.
- ۷ بىرى نين واردېر املاكى، باغچاسى، بستانى، باغى،
ائۇيندە هەر ناز [و] نعمت تۈكۈلۈر ياغ اۆستە ياغى،
بىرى نين شىشىب آجىندان ال - آياڭى، باش - قولاغى،
روزىسىن آرپا چۈرەگى قاتېغىن ائيران ياردېب.
- ۸ بىرىسى نازك بىندىر ئەمەننە گۈرمەيىب زەمت،
دردانە ناز پىرورە آغ اۇتقاڭ اىچىندە راحت.
بىرى اۆز غىم خانەسىنە آشا، بولاماجا حىرت،
بىرى اطلسى بىگەنمەز، بىرىن بىز تومان ياردېب.
- ۹ بىرى ضَعِيفُ الْبُنِيه ساپساپى دوتوب سارالتما،
بىرى شىشىب پوفلهنىيىدىر عىنكىلى قاشلارى چاتما،
بىرىسى فۇقكۈل ووروبىدور، بىرى نين بئلىنەدە قاتما،
بىرىن اۋىلە، بىرىن بؤىلە مامېلى ماتان ياردېب.
- ۱۰ بىرى نين دابانى چاتلاق، اىگىنەنە قىدەك آرخالېق،
ال - آياڭى يارېق يارېق، بىز تومان سىرىيەلى چارېق،
بىرى يئىب، شىشىب، كۆپۈپ، اۇلوب بىر كۆك قاۋورمالېق،
شىشىب كۆپەن خان اۇلوبىدور، آرېغى دەقان ياردېب.
- ۱۱ بىرىسى اۆزۈ، ائكۈزۈ، اهل و عىالى ھمىشە،
اكە، بىچىر عمر اوزۇنۇ زەمتى ائىلەيىب پىشە.
ياز اكىنجى، قېش دىلنچى مات قالمبىشام بؤىلە اىشە،
حاصلىن ارباب آپارار، سفوھسىن بىنان ياردېب.

۱۲ بیری نین پولو انباری بئر کونۇ قۇيىار قىقاچى،
بیرى لات [و] لوت و عريان، پولسوز، پوللۇنۇن محتاجى.
بىرىنە تەرك، يئدىرىرى، بىرىسىنە بولاماجى،
او محتكىر سلم وئەر باتمانە باتمان ياردېب.

۱۳ بىرىسىن عزيزە بانو اىستير فئر، توالىت بزەك،
اندرون بىرون اوتاقدا لباسى نازك يئل بزەك،
بىرىسى دە زىيللىكىدە كىمە كىمە يياپار تزەك،
ائوينىدەدە جەھەر چۈخى خالە تكذبان ياردېب.

۱۴ بيرى نين اليىنده عصا، چىيگىنىنە نائين عباسى،
آياغىندا ساغرى باشماق، اوچ اتك مصرى قباسى.
هر بير صنعت صاحبىنین لباسى نىن وار فورماسى،
غذاسىندا جوجە، پلو، دۇلما بادمجان ياردېب.

۱۵ بيرين فالچى، بيرين جېندار، بيرين رمال، بيرين ساحر،
بىرین افسونچى جادوگىر، شيطان، حقەباز، چۈخ ماھر.
بيرى نين اليىنده تسبىح، تزوير، بدباطن، خوش ظاهر،
ظاهردە مؤمن مقدس، باطىنە شيطان ياردېب.

۱۶ بيرين خوش خلق و خوش طىنت، بيرين بىد خلق، بد فطرت،
بىرین عاليم، حقيقتى گو، گۆزل، خوش سيرت، خوش صورت.
بىرىسى ترك دنيادېر يئمز ربا، آلماز رشوت،
ملكىدیر واقعىتىدە، صورتىدە انسان ياردېب.

۱۷ آذرى! چۈخ غىnimتىدىر عوامە حق سئوھن عالم،
گمراھى دىلات ائتسىن، نه ئىلەم اۋلسون، نەدە ئاظالم.
كالام أُدْخُلُوا فِي السَّلَمِ بَشَرَ اُولْسُونْ گەرك سالىم،
يَنْهَكُمْ عَنِ الْفَحْشَاءِ أَخْوَتْ رَدْ مَظَالِمْ،

حدیث أَطْلُبُوا الْعِلْمَ هر ظلمه پایان یارادېب،
هر مشکلی آسان ائدن حضرت قرآن یارادېب.
هر جادهنى ھموار ائدن آیات برهان یارادېب،
شیطانە جهنم وعده[سى] مؤمنه رضوان یارادېب،
ظالمه دنیادا لعنت عقبادا نیران یارادېب.

٥. مخمس لر

- ١ -

گر اولماسا ریالپن بیهوده دیر خیالپن

مفعول فاعلتن مفعول فاعلتن (بعر مضارع مثنو اخرب / ---)

- ١ لقمان عصر اولسان گر اولماسا ریالپن،
بی جادبر جد [و] جهدين، بیهوده دیر خیالين.
- ٢ میزان عقل [و] دانش، دیباچه هی لیاقت -
عالی عمارت ایچره جوجه پلو [و] شربت.
دم اورما معرفتدن علم [و] کمال [و] حکمت -
پولسوز میسر اولماز، قبوربل، یات آنلا حالپن،
گر اولماسا ریالپن، بیهوده دیر خیالپن.
- ٣ وئرمزلر وئرمه ییبلر، هر یئرده هر مکاندا -
پولسوز وجوده قیمت هر دور، هر زماندا.
آل - وئر تردد اولماز سرمایه سیز دکاندا،
ایستینمه سه چالینماز چېخماز سسی قاوالپن،
گر اولماسا ریالپن، بیهوده دیر خیالپن.
- ٤ پول و پلاو ایلن دیر اندازه سی مقامپن،
وئردیکجه آرتاجاقدیر اعزاز [و] احترامپن.
شست ایله پوللو آلماز پولسوز لارپن سلامپن،
پول آرتپرار عموم اوغلو، ناقص لرین کمالپن،
گر اولماسا ریالپن، بیهوده دیر خیالپن.
- ٥ رتبه، مقام، حرمت، فاخر لباسیلندير،
شأن [و] جلال [و] شوكت، شهرت اساسیلندير.
سیم و زر، اسکناسی، فرش و پلاسیلندير،
فکر ائیله آنلا حالپن، قربانی گول جمالپن،
گر اولماسا ریالپن، بیهوده دیر خیالپن.

۶ گئت سجده ائله پوله، مال و حشم پرست اول،
اسپ [و] اولاد و قاطر، گاو [و] غنم پرست اول،
ایمانی دینی بوشلا، پول بیغ، صنم پرست اول،
تأمین قبل همیشه مستقبل ایله حالبن،
گر اولماسا ریالبن، بیهوده دیر خیالبن.

۷ ساعت فرسیز اولماز، ماشین تکه رسیز اولماز،
درویش تبرسیز اولماز، قوش بال و پرسیز اولماز.
حلوا شکرسیز اولماز، قاصد خبرسیز اولماز،
حرمتده زرسیز اولماز، وئمه فقیره مالبن،
گر اولماسا ریالبن، بیهوده دیر خیالبن.

۸ هر ایشه بیر نظر وار، هر سؤزده بیر معما،
عابد عبادت ائتمز، معبد بی تمنا.
منظوری قصر [و] جنت، غلمان [و] حور رعناء،
عاشق اوّره کدن ایستر مشوقونون وصالبن،
گر اولماسا ریالبن، بیهوده دیر خیالبن.

۹ منبرده ملاً مفته ذکر ائله میر مصیبت،
پول آیه سی پوزولسا ائتمز امامه خدمت،
هر ایشه وار بیر حکمت، انواع ناز [و] نعمت،
جوچه پلو و شربت ای صاحب کرامت!
شکرانه سلامت دلدور ماسا مؤتالبن،
گر اولماسا ریالبن، بیهوده دیر خیالبن.

۱۰ دنیادا زر همیشه مشکل گشادی قارداش!
مفلس لرین کلامی سهو و خطادی قارداش!
بی فهم، بی فراست، بی زر گدادی قارداش!
قویماز حسابه بیر کس نه نطق و نه مقالبن،
گر اولماسا ریالبن، بیهوده دیر خیالبن.

۱۱ رنگ [و] ریا و تزویر، حرص [و] طمع، منیت،

نسل بشرده ائتمیش تولید ببربریت.

علم ایله باشلار ایسه تاریخ آدمیت،

پول افتخاری اولماز عالم اولان رجالبن،

سئومز چون عالم همنوع همنوعی نین زوالبن،

۱۲ سرمایه‌نین گر اولسا علم ایله ارتباطی،

کندده، شهه‌رده قالماز فقر و فنا بساطی،

مشغول ائدرلر ایش‌سیز، آجی، گدانی، لاتی،

سرقت حساب ائدرلر سائل‌لرین سؤالبن،

گر اولماسا ریالبن، بیهوده‌دیر خیالبن.

۱۳ هیهات ثم هیهات! با زحمت و مكافات،

دیروز با حسن لات، تجدید شد ملاقات،

رفتیم تا خرابات، سیس آذرى! پیخیل یات.

مشکل عمل‌دیر فکرین، آمال بی‌مألين،

گر اولماسا ریالبن، بیهوده‌دیر خیالبن.

-۲-

عمود خود بافورا رحم ائدن فرمانه آند اولسون

(مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (بهر هنچ مثمن سالم /)

۱ سماور اولدو غم‌آور، سینق چایدانه آند اولسون،

بوجاقلاردا قالان توزلو دلیک فنجانه آند اولسون.

۲ چتیندیر باش دؤلاندېرماق بو قانونسېز ولايتده،

اولوبدور خلقى يكسر غرق دریایي مصیبته.

اوچالمېش آه [و] واویلا سسى، ملىت فلاكتده،

خصوصا درد بى‌درمان اولوب هر ايش بىزىم کندده.

اۋزۇ بىز، آستارىپ يېرتېق، مىتىل يۈرغانان آند اولسون.

۳ دئمه بقال نالنصافه دردين، بفینووی بورما،
عالجىن وارسا گر قبوراق گؤتۈر باشىن اكيل دورما.
ترقى ائيلەيىب كشمش اولوبىدور كيميا خرما،
چايى ترك ائيلەمك لازم ديزىيە باشپوا وورما.
شكىرىوخ، قند يوخ قوليو سېنىق فنجانە آند اولسون.

۴ گتنە بير نوع خلقين سرين اورتموشدو كوبن چايى،
وئيرىدى آى به آى عامل آقا تعىين اولان پايدى.
چۈخالدى دفتر آمار آرتىدى ملتىن سايى،
اولنلر آلدى سهمىيە قالانا چاتىمادى داهى.
حضوره چېخىيان آنبارداكى باردانه آند اولسون.

۵ كوبن چاي - شكرى قهر ائيلەدى محتتسرااردان،
كسييدىر التفاتپىن بير نىچە آيدىپر گداراردان.
نه اولدوک، نه خلاص اولدووق بو غملى ماجرالاردان،
او مرحوم عمە، خالا، جىدە مغفور اقربالاردان.
اولىندن سونرا چاي خور اهل قبرستانە آند اولسون.

۶ حواسىپم پرت اولوب بيردن داغىلدى كله دن ادراك،
گتىر بافورى اوغلان! منقل ايله بئش نخدود ترياك.
آياق يالىن، باش آچق، مفلس [و] عريان، گرييان چاك،
اولوم طىارەمى بافورده، سىيارەمى افالاک.
بو بير ديرىلىك دىگىل نىپوش سېز قليانە آند اولسون.

۷ آلاردى چېگىينە دۈرت ديو دستگاه سليمانى،
بؤيۈك خرج مصارفلە ئىردى سير دنيانى.
بو گۇن بىز علم ايلە كشف ائتمىشىك اعجاز حقوقانى،
اولوب بو علمدە مشهور ايرانى آقام جانى.
أوجوز بير وجهىلە بو درد بى درمانە آند اولسون.

گتیر تورات موسانی، ياناش انجيل عيسایه،
نه بنگین، نه حشیشین باره سینده یوخدو بیر آیه.
ترقّی علم صنعتدن اگر سوز گلسه اورتایه،
قانادسپز هانگى ملتلر اوچورلار عرش اعلايه.
بو کئیف، بو نشئه ايله پیکر عریانه آند اولسون.

٩ آتار بنگى اولار جنگى، چكەر شيره دؤنھر شيره،
چكەر ترياك اولار بى ياك، احسن! بؤيلە تديرىه.
خشيش آتسا اوچوب گوئىدىن چكەر اعدانى شمشيره،
نه ائتمز اعتنا توپە نه اهمىت وئەر تىرىه.
عمود خود بافورا حكم ائدن فرمانه آند اولسون.

١٠ حشيش آت آذرى، صرف انتگىلىن ترياكىلىن بنگى،
دانېش ھم ياز يورو لماز بنگى نين، ترياكى بىن انگى.
بىزە بو علم بسىدىر نىليليرىك علم ايلە فرهنگى،
ائده نمىز تانك طيارە بىزىيم بافور ايلە جنگى،
اوۇنا عادى اۇلوب بىدېخت اولان انسانه آند اولسون.

- ٣ -

قېر دؤنۈب قار اولدو

(فاغلاتن فعلاتن فعلاتن فەلن(بىر رەمل مىمن مخىون اصلم / -----)

١ چىخ دؤنۈب كجه عجب طالعيمىز يار اولدو،
كندىمىز گۆللە آچىپ صحنهى گلزار اولدو.

٢ شاهدىمىدىر بو سۆزە ماضى و مستقبل و حال،
دقت [ائت] سۆزلرىمە اولسان اگر اهل كمال،
آغلاشور ايلە اوئور وور دىيزىيە، باشپوا چال،
 حاجى آخوند دئىي اولدو سۆزۈم جاي مقال،
بو توماندا فاطىنин اىكىيە چوخ دار اولدو.

۳ پرده چک پرده‌هه کی سرّله یا ستّار!
اولماسپن بیرجه نفر اهل قلم واقف کار.

نولدو یارب! او گوّزل، بین او گوّزل ساققالالار،
ترمه عمامه‌لرین دوتدو یئرینی لبه‌دار،
قبسیسالیب مصری قبالار کت و شلوار اولدو.

۴ ایش ترقی ائله‌یب اولدو قلمدانلار کیف،
مُبل [و] صندل، کایینت‌لرده نظام ایله ردیف.
مسیو، مرسی، آقا، پاردون نه گوّزل وضع شریف،
قوجالار پودرالانیب اولدو جوان شوخ ظریف.
بیلمیرم پرده دالپندا نئجه اسرار اولدو.

۵ خط تراش ائتدی یۆز ایللىك قوجانی ساده جوان،
قاشیپیب ساققالپنی اولدو گوّزل بیر اوغلان.
دە گۈرۈم قارداش اماندېر سنه جانپىم قربان،
قالمبشام بو ایشه من مات معطل حیران.
چوخ تعجب يېرى وار قیر دؤنۈب قار اولدو.

۶ كوفته‌نین كوفته کبابن آدى اولدو کاتلت،
اولدو شکر چۈره‌گى گە سوخارى گاھى کالت.
محضر اولدو کایینت، مصری قبالاردا ژىلت،
ترک اولوب رنگ حنا دوشىدۇ ایشه فير توالت.
پارافین پۇز پۇزولسون آدى سرکار اولدو.

۷ ساغری باشماق، عصا، نائين عبا، دون اوچ اته‌ک،
ترمه عمامه عرقچىن، كله شال و بره‌ک.
هامېسى اولدو عوض قالدى یئریندە عینك،
ائتدى تغىير مكان اولدو فۇكول تحت الهنك.
بىر زمان ثابت ايدي ايمىدide سيار اولدو.

٨ هره بير دايىرەدە رتبە ايلە آلدې مقام،
ائىدى ايفاي وظيفە هامپسى طبق مرام.
دلدىلر دۆزدۇلر بىرپا اولا تا نظم و نظام،
دئىدين ايشلر دۆزهلىر، سەن دئىهن اولمادى بالام!
گئنە حق صاحبى ناچقە بدھكار اولدو.

٩ گئنە بىچارە بىزىك حقييمىز اولدو پامال،
آلاداپب خلقى اندىر ھر بىرى بىر جور اغفال.
ال وئرە باشلاپلار اورتادا حاكمىي^{٢٦} رىال،
داغىلېپ شەھرلەر كندچىلر اولدو حمال.
ھره بىر گوشەدە مىن دردە گرفتار اولدو.

١٠ اى خدا! كەنە كفن دزدлەر ايلە رحمت،
جىت اىچرە اولارپىن روحونو ايلە راحت،
چون اولار مىتى راحتىچە سۈياردى خلوت،
تازەلر ايمىدى كۆتك ضربى آلىلار رشوت،
آذرى! داشدى سىم كاسەسى سرشار اولدو.

- ٤ -

دئىهسەن ھوا دوماندېر

(فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن (بحر رمل مىمن مخبون مکفوف /)

١ سېخىلېپ دارېخما مۇمن، چورەگىن اگر ياۋاندېر،
بشرىت عالمىنده بودا بىر جور امتحاندېر.

٢ بىر اىشىن حسابى واردېر ھر عملدە بىر لياقت،
دېگىل بىجهت بو ايشلر ھر عملدە وار بىر عىلت.

^{٢٦} اصل: حاكمىر.

بیریسی فراست ایله قازانپیدی مال [و] دولت،
بیریسی یئییب یاتاندپر، بیریسی ایتیب یاتاندپر.
بشریت عالمیندہ بودا بیر جور امتحاندپر.

۳ بیریسی غمه گرفتار، بیری عشرته سزاوار،
بیریسی پېغبىدپر انبار، بیریسی آجىندان آغلار.
بیریسی امین مؤمن، او بیریسی مردم آزار،
بیریسی ضعیف [و] لاغر، بیری گۆچلۇ بەھلواندپر.
بشریت عالمیندہ بودا بیر جور امتحاندپر.

۴ بیری مُفلس و پريشان، بيرى لات و لوت عريان،
بیريسيندە وار نظافت گىئينىب لباس الوان.
بیریسی ياماق تاپانمور قالىپ اۋز ايشىندە حيران،
بیرى چولقانپب حريره، بيريسيندە بئز توماندىر،
بشریت عالمیندہ بودا بیر جور امتحاندىر.

۵ بيرى مينىب دوچرخه، بيرى نين اولاغى يۇخدور،
بيرىسى باساندا مشعل، بيرى نين چراڭى يۇخدور.
بيرى آشىزىن بىگەنمز، بيرى نين اوچاجى يۇخدور،
بيرىسىنه جاد شفاذپر، بيرىنه پلو زياندپر،
بشریت عالمیندہ بودا بير جور امتحاندپر.

۶ بيرى كوفته گۈرمە يىيدىر، نه بىلىر نەدىر قېزارتما،
بيرى پوقلەنىب شىشىپدىر، بيرىسى دوتوب سارتىما.
بيرىسى فوكول اوروپىدور، بيرى نين بئلىنده قاتما،
هركس اۋز يئرىنندە ساكت نه گۈزل چىشىد دكاندپر.
بشریت عالمیندہ بودا بير جور امتحاندپر.

۷ بيرىسى قوناقلىق ائيلر، تۈكۈلر ياخ اوستە ياغى،
رقاسىپ، قوم و خويشى بۇشالىپ دۈلور اوتاغىپ،
بيرى نين شىشىپ آجىندان ال - آياغى، باش - قولاغى،

بیری نین اوْزۇ فیطیریا دئىيەسەن لاۋاش ياپاندېر.
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

٨ بىرى چىڭرىسىدىر اندىن، بىرى گۈرمەسىدىر بۆزىباش،
بىرىسى كۆسۆب پلودان، بىرىسى تاپانمايپر آش.
هامى بىر - بىر ايلە قارداش، ھامى سئوگىلىي وطنداش،
بىرى قاشلاربىن چاتاندېر، بىرىسى كاوار ساتاندېر.
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

٩ بىرىسى ھمىشە اىشلر اۋەكۆزۇ، اوْزۇ، عىالى،
اونا رنجىر دئىيرلر او بىزق باشى بلالى.
بوجاغىندا خشك خالى ايچى بۇشدو چور چووالى،
برىكت قاچىپ خارالدان ايچى فضلهى سېچاندېر.
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

١٠ بىرىسى اولوبدور حمّال، بىرىسى اولوبدور نقال،
بىرىسى اولوبدور تاجىر، بىرىسى اولوبدور بقال،
بىرىسى اليندە تسبىح اوْزۇنە قۇيوبدو ساققال،
ھر ايشى رىيا و تزویر اوْزۇ مامىلى ماتاندېر.
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

١١ بىرىسى حشىشە مايل، بىرىسى اولوبدور بنگى،
بىرىسى اسىر ترياك، سارالىپ سۈلوبدور رنگى،
ھەرسىنە وار بىر حكىمت، حبىشى و هندى، زنگى،
بىرىسى حشىش آتاندېر، بىرىسى تۆتون سۇراندېر،
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

١٢ سۆزۈ كوتە ائىلە ناظم! گتىر مطلبىن بىانە،
دە حقىقتى اوتنامى، نىچە بىت شاعرانە،
او خويوب ياز آغلا دايىم وطن اىچىرە يانە - يانە،
نە قىدر كى واردې ظلمت، نە قىدر هوادوماندېر.
بشتىت عالمىنە بودا بىر جور امتحاندېر.

۱۳ بو نفاق ایله دۆزه‌لیسین نئجه مسلمین اسلام،

نه قدهر که زرپرست‌دیر امنای دین اسلام،

علنى خیانت ائیلر وطنە امین اسلام،

نه قدهر کی اجنبى‌لر بو چمندە باگباندېر.

آلا قارقا، شوم بایقوش هر آقادا نفمه‌خواندېر،

ھله آذری، دایان دور بیزه موسم خزاندېر.

بشریت عالمیندە چکیلیپ کناره ياندور.

-۵-

بو خرابەدە، او خرابەدە

متفاعلن متفاعلن متفاعلن (بحر کامل مثمن سالم / -----)

۱ او خوبوردو مرغ صبح خوان، بو خرابەدە، او خرابەدە،

چاغېبردې ياتما دور اویان، بو خرابەدە، او خرابەدە.

بوخو عالمیندە ناگھان، بو خرابەدە، او خرابەدە،

گۈزۈمە گۈرۈندۇ بىر مکان، بو خرابەدە، او خرابەدە.

او مکاندا بىر نئچە کاروان، بو خرابەدە، او خرابەدە.

۲ بىرى اسنە‌بىر، بىرى گرنشىر، بىرىسى وئيرىدى دؤشۇن يئله،

بىرى آسغېپېر، بىرى اوسکۈرۈر، گۈزۈنۈن سوپونو سىلە- سىلە.

بىرى استخارە ده ائیلە‌بىر، بىرى تسبىحىنى دۆزۈرۈ تئلە،

بىرىسى دئىير تلسىمە‌يىن گئچە چۈخدۈر وقت دىگىل ھله.

بىرى يأسدە، بىرى شادمان بو خرابەدە، او خرابەدە.

۳ بىرى نىن سفرە تداركى، دؤشىگى و تخت خوابى وار،

يئمەگە غذاسى ھر رقم اتى وار چلوکبابى وار.

پولو وار بارخانەسى، فرهىسى، دواسى، شرابى وار،

بىرى توپراق اوستە آج ياتېب چۈرەگىن يېرىنە عذابى وار.

گۈبةگىنە جوش ائدىر چىبان، بو خرابەدە، او خرابەدە.

٤ نئچه صنف دير بو كاروان، هره سينده وارد بير بير هدف،
بيريسي فقير و بينوا، بيريسي چالپر كمانچه، دف،
بيري قتل غارتہ گئدير، بيريسي خيانته طرف.
بيريسي عزيز بى جهت دوزلوب دوروبيلار صف به صف.
بيري ناتوان، بيري شارلاتان، بو خرابهده، او خرابهده.

٥ بيري غرق ناز نعمته، بيري حسرت آش ايله اته،
بيري گئرمويوب پلو، كته، بيري غرق اولوب مصبيته.
بيري قبض آلب آقا شيخ دن، يئيشينده عمرو نهايته،
اودا استراحته چاتار گئندجك اولن گئجه جتنه.
آقا شيخ آقا دئمز يالان، بو خرابهده، او خرابهده.

٦ بويورور کي روز الستده وار حديث معتبر يازېب،
بو حسابي عالم ذريده قلم قضا و قدر يازېب،
بيرينى مصبيته مبتلا، بيريسينى بختهور يازېب.
دئمهلى عوامه قلم چكىب، آقا شيخ چون نهلر يازېب.
اونو قصرده، بونو لامكان، بو خرابهده، او خرابهده.

٧ بويورور کي قسمتى كونىدە يازېلېدىپر آلنинە هر كسىن،
قدره رضا قضايە تن باشينا نە گلسە دينمەسىن.
سارالىب آجىندان اولسەدە اوجادان چىخارتماسپن سىسىن،
بو چلوكبابى دؤشلەسىن، او گرەك قناعت ائيلەسىن.
يئىسىن آرپا فطىرى ياوان ياوان، بو خرابهده، او خرابهده.

٨ گۈزۈنۈ سىلەنلىرىن بيري اوجا بير سىس ايله بىملاڭ
دئدى شىيخە عالم ذريده يازېلېب ولا اوچۇن بلا.
آقا جان ولاسى اولان گرەك او لا محننته غمە مبتلا،
بئلهدىر محىت عالىمى آرالىقدا اولماسا طلا،
بو طلا ولا سېدىپ شىخنا بىزى باغلايىپىدى قۇل قۇلا،
او ولادا چۈخدور امتحان، بو خرابهده، او خرابهده.

۹ نه قدهر کی واردى سىيم و زر آرادا ذليل دير بشر،
طمعين اوژو قارا اولا، بشرى ائديبدير دريدير.
بو بساطى يازماپىپ ازل نه الست نه قضا قدر،
هامېسى طمع بلاسېپير کى اولوب بو ملکىدە جلوهگر،
 DAGUBEBIP باقىب بو دودمان، بو خرابەدە، او خرابەدە.

۱۰ نه قدهر کى زرپرستلىرين طمعينىدە واردېر اختلاف،
ائىدەجك عبادت سىيم و زر ائلهمىز حقيقته اعتراف،
گۇتۇرۇب قرآنى، باخىغىلىن وار اگر سۆزۈمەدە بىر خلاف،
قېزېلىپى ديفىنە ائيلەين ائلهيىبدى قبلەدن انحراف،
بونو من دئمم بويورور قرآن، بو خرابەدە، او خرابەدە.

۱۱ او گۈزىل جناب مستطاب بو سؤوالە وئرمەدى جواب،
يوخودان اوياندېم اول زمان اوړە گىمەدە بىر بئيپوك اضطراب،
دئدېم اوژ اوژۈمە اوغان گىلن داخىي بىسىر اي ئوى خراب،
بو دعالار اولماز اولماپىپ بو خرابەلدە مستجاب،
ندىير اين چىن آن چنان بو خرابەدە، او خرابەدە.

۱۲ بو قدهر چىن پرن نەدىير سۆزۈ كوتە ائيلە آذرى،
سنه كافر آد قۇيار آقا ائشىدە اگر بو سۆزلىرى،
دئىيەجك كى سنگسار ائدىن بو خىيشى بو قىندرى،
بو فضول تخم شومدور، اوتنۇرۇن چۈلە بو كافرى،
پاھ آتانان اي فلان فلان! بو خرابەدە، او خرابەدە.

-۶-

ظللم ائدىير اوفو بعهد الله ده پىمانشىكىن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (بىر رمل مىمن مىحذوف / - - - - - - - - - - - -)

۱ مونسييم، هم صحبتىيم، غم مىسكىنيم بىتالحزن،
نحس ساعتىدە يقيناً گلمىشىم دىنداش.

٢ چولقاییب اطرافیمی فوج مصیبت دمبهدم،
گاه ذلت، گاه محنت، گاه درد [و] گاه غم.
قالمبشام عاجز علاج ائت شیخنا ائله کرم،
درد بى درمان ایشیم مشکل نه دندير بیلمهرم.
یون چوخا، کنهنے چارباق ایکیمده بیر بئر پیرهن.

٣ فقر و فاقه، زحمت و ذلت، فغان سورشین،
بیر بؤلۈك كلفت پريشان حال، وضعیت چتىن.
يا علاجبن ائله يا بو ذلتىن دە علّتىن،
إِنَّمَا الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِينَ يَـٰـ حَكْمَتِينَ،
مؤمنه دنيا جەنمدىر دئى شىركر ائلهسن.

٤ مؤمن صادق گره ک دنيايا وئرسىن اوج طلاق،
اولماسىن آلودھى جاه و جلال [و] طمطراق.
دبىبه عالي عمارت اندون بىرون اطلاق،
گئت اول هر تكليفه راضى طاق يا مالايطاق.
مؤمن اولسە مستحبدىر قدىنه بئزدن كفن.

٥ عرض قېلدېم شیخنا اولسۇن جالابىن مستدام،
وارداتپىن بى نهايت محترم، عالي مقام.
احترامېز بندىيە البته واجبدىر مدام،
بىلمەگە حقلى دىگىل بوي گىزلىن اسرارى عوام.
قالمبشام عاجز منى آگاه قېل بوقصەدن.

٦ بائى أنت و أمى جانپوا جانپىم فدا،
علم فضلىنده يقىنىمىدىر كى يفخ رىب و ريا،
گر حديشىن رمزىنە وجданاً اتسك اكتفا،
مؤمنه رنج و مصیبت، كافره ذوق و صفا،
لطف ائديب اظهار قېل آيا گۋەرەك سن بس نەسن.

۷ گون به گون آرتماقدادبر جاه [و] جلال و شوكتيز،
شهرتiz، شانيز، بساطيز، ملك و مال [و] ثروتiz.

احتراميز، حرمتiz، ماهيتيز، شخصيتiz،
نيتيز، خاصيتiz، سرديتiz، گرميتiz.

گاه اولورسوز بدقيافه، گاهى خوش خلق الحسن.

۸ هانگى منبع دندير بو جاه و جلال و كر فر،

ملک و مال و نقد جنس و اسکناس و سيم و زر،

ياغ، دوگي، جوجه، پلو، ذوق و صفا، شام و سحر،

کفره يا ايمانه راجعدير بوبور اولما پکهر،

ماشأ الله دیگمه‌سین گوز تیر بؤيون، مرمر بدن.

۹ يوخ يقين بؤيله دگيل يا شيخ آگاه اول اينان،

مؤمنين نام و نشانپن قوى ائديم بير - بير بيان.

صاحب ايمان اولان دنيادا هر وقت، هر زمان،

دينيني ديناره ساتماز سؤيله‌مز اصلا يالان.

شك ائدن شگاكه لعنت خواه مرد و خواه زن.

۱۰ مؤمن اول کسدير يتيمين کؤنلۇنۇ شاد ائيله‌سین،

چاره قېلسپن فقرىنه ذلتىن آزاد ائيله‌سین.

فکر ميعاد ائيله‌يىب، دنيانپ آباد ائيله‌سین،

کورپۇ يايپدېرسپن بنای خير بنىاد ائيله‌سین،

نوعونه اولسون رئوف و مهربان، شىرىن سخن.

۱۱ مؤمن اول کسدير کى بىلىسىن حق ذى القربى نەدیر،

لائياتمى و المساكين بىر فى الباسا نەدیر.

لَنْ تَنَالُوا الْبَرَّ حَتَّىٰ تُنْفِقُوا مِمَّا نَهَدَيْرُ،

أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ دَهْكى معنا نەدیر.

ظلم ائدير او فو بعهد الله ده پىمان شكن.

١٢ الَّذِينَ لَا يَخَافُونَ الْغَدَا سُوءَ الحِسَابِ،
يَكْنِزُونَ ذَهَبًا وَالْفِضَّةَ تَحْتَ التَّرَابِ.
وَأَنْبُوَا أَسْلِمُوا مِنْ قَبْلِ إِنْ يَأْتِيَ الْعَذَابُ
مُؤْمِنُونَ إِخْرَوْهُ بِغَضْنَ وَغَرْضَنَ اجْتِنَابِ،
عَالَمَ اسْلَامًا يَؤْخُدُورُ حَدِيثَ مَا وَمِنْ.

١٣ شِيخِينَ احْوَالِيَ دَگَرَگُونَ اُولُو چَكْدِي بِيرَ نَهِيبِ،
سَوْيِلَهَدِي مَلْعُونَ سَنَهَ بُو سَوْزَلَرِي كِيمَ اُويَگَرَهَدِيبِ.
كَسَ سَسِينَ بِي دِينَ لَامْذَهَبِ، فَضُولَ وَنَانِجِيبِ،
بَابِي سَنَ قَلَابِي سَنَ شِيَطَانَ صَفَتَ دُوزَخَ نَصِيبِ.

١٤ مَحْضُرَ ثَرَوْتَ حَقِيقَتَ كَلْمَهَسِينَ اِثْتَمَزَ قَبُولَ،
آذْرِيَ، الْحَقَّ مُرُّ فِي مَلَامَ مَنْ يَقُولُ.
غَمَ يَئِمَهَ نُورَ حَقِيقَتَ اِثْتَمَهَيِيبَ اِثْتَمَزَ اَفُولَ،
دوْتَكِيلَنَ حَقَ دَامِنِينَ اُولَمَّا بُو سُودَادَا مَلَولَ.
اُولَكِيلَنَ ثَابَتَ قَدَمَ يَا سُوكَتَنَ يَا سَاخَنَ.

-٧-

عِيدُ نُورُوز

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مثمن مخبون مخذوف /)

- ١ عِيدُ نُورُوز گَلِيبَ كَنْدِيمِيزَه قَوْيِيدُو قَدَمَ،
كَهْنَهَ تارِيخِيمِيزَه ثَبَتَ اَئْلَهَدِيكَ تَازَهَ رقمَ.
- ٢ فِيرَلَانِبَر سَرْعَتَ اِيلَهَ اِيلَ بَهَ اِيلَ عَصَرِينَ تَكَهَرَى،
عَوضَ اِيلِيلِيرَ گَئِجَهَنَى گَوْنَدَوْزَه، شَامَهَ سَحْرَى،
گَوْنَ گَئِچِيرَ، آى دُولَانِبَر اُولَكَهَدَه شَمَسَ [و] قَمَرَى،
جَهَلَ [و] غَفَلَتَه يَا تَانَلَار اُويَانِبَلَار كَمَ كَمَ.
- ٣ آلتَى مِينَ اِيلَدِيرَ بِيزِيمِله دُولَانِبَر دَلَوِيلَه حَوتَ،

دور تاریخ معطل، متّحیر مبهوت،
بیزه با خدّبِقجا گوّلور جامعه‌میز غرق سکوت،
اولویخ یا دیری یفخ جان به‌سریک بی‌تابوت.
مردگان را چه تمتع بود از ناز نعم.

۴ مین بهار اولسادا گوّلمز بو دیارین چمنی،
کنج محتتده سولوب سوسن و سرو سمنی،
بلبلی گوشه‌ی عزلتده، گولر اهرمنی،
ساقیا باده گتیر مست ائله بو انجمنی.
سنی تمجید ائله‌سین تاج کیان، پرچم جم.

۵ بایرام اول ملتنه لازم‌دیر یاشار آزاده،
علم ایله ثابت ائدر وارلپغینی دنیاده.
عید نوروز یاراشمیر بو خراب آباده،
نئچه مدتدیر کوچوب دورنا کیمی بغداده،
خبرین یوخدو سنین، من بیلیرم، باخبرم.

۶ گئت اوّتور آغا بو نوروز دگیل خانه خراب،
بیر دوشون اولمامسان سن هله نوروز مآب.
آیاغین باagli، قولون باغلبدیر بؤینوندا طناب،
نه عدالت نه مرؤوت نه حساب و نه کتاب.
دئمه نوروز بودور عید عزا مجلس غم.

۷ باخ اؤین وضعینه اوّل، سوزرا بایراما یاناش،
سن نه بایراما، نه بایرام سنه اولماز یولداش.
قدرتین یفخ تاپاسان آش ایله ماش، خشکه لاواش،
گر یالاندبرسا سؤزرم انتگیلن انصاف داداش.
عیددیر یا کی عزا اولگیلن عدل ایله حکم.

۸ دیری انسانلارا لازم‌دیر عموم مجلس سور،

أَوْلُونْنُون سترى كفندىر ياتاغى، منزلى گور،
عجبا بايرامي نئيلير چۆرۈمۈش اهل قبور،
حمد سوره اوخو تا قبر ائوی اوْلسۇن معمور،
سُؤيْلەلِ الفَاتِحة وَتَرْمَم سنى آللاھا قسم.

٩ سُؤيْلەلِ نوروز آقا قاج گىئىت ياناش اشرافلره،
وارلى تاجىلرە هم جَبَهَلى اصنافلره.
عشوهلى غمزەلى فېندىقچالىي صرافلره،
گلمە بىرده اوْلۇلۇ خۇرتدايان اطرافلره.
گىئىت گىلن پۇلۇلاربىن دوت اتە گىينىدىن محكم.

١٠ وطن آباد اوْلا گر، هر گۈنۆمۈزدۇر بايرام،
ملّتى شاد اوْلا گر، جشن اوْلار هر ياندا مدام،
علم عرفان اوْلا گر، عالم اوْلار صنف عوام،
آذرى، يۇخدۇ سۆزۈم اوْلدو داخىي نغمە تمام،
نه گۈزلەل عيد مبارك نه گۈزلەل باغ ارم.

-٨-

نسيم بهار

مفاعىلن مفاعىلن فعالن (بىر مىختى مىثىن مخبون اصل / - - - - - - -)

١ تۆكىندى بهمن [و] دى، برف [و] باد طوفانى،
گىئىندى سرو [و] صنوبر لباس الوانى.

٢ اوْلوبىدو شاد چمنلر، اسەر نسيم بهار،
عروس تك بىزەنەپ دشت، درە و كەسار.
فضاي جىتنە دئۇنمۇش چمن، گۈل گلزار،
قناوه، بلبل، قمرى دوتوب چمندە قرار.
ترىمە گىتىرىر باغ، دشت و صحرانى.

٣ تۆكىندى قېش يېتىشىپ عيد موسم فيروز،

چمنده گۆللر آچېر تازه تازه روز به روز.
 گئىيىدىر اىكىينه هر باغ خلعت نوروز،
 نه ايسه واردېر بىزىم باغېمىزدا حزن هنوز،
 بو فصلدە کى دوتوب عىش و عشرت هر يانى.

٤ بنفسه، نسترن و لاله، سنبل نوخىز،
 ائديب فضاي گلستانى عطر عنبربىز.
 مبارك عىددىر نوروز يعنى روز عزيز،
 بو گۈنكۈ گۈن ھامى گئىسىن گرەك لباس تميز،
 كمال وجد ايله گۇرسۇن گۆل [و] گۆلستانى.

٥ سعيد اولكەلرین ملى سعادتمند،
 فقير، عاجز، بى چىز استطاعتمند.
 عدالت ايله مساوات ايچىنده، دل خورسند،
 يتيمه، ايش سىزه، دول عورته ارادتمند،
 ائدر فقيرى مراتعات خانى اعيانى.

٦ بو غملى اولكەدە نوروز بىس دىگىل شىرىن،
 قالېبدېر فقر و فنا ايچىرە يۇخسولو مسکىن.
 اوشاق، بؤيوڭ، هرە بىر گوشەدن باخېر غمگىن،
 نه كارخانە، نه ايش وار، نه عيد اوچۇن تأمين،
 نه نوع ايله ائلەسىن شاد بىت الأحزان سى.

٧ خزان، محنت، افسردهدل، پريشان حال،
 هميشه بىلى پژمردەدىر، قنارىسى لال.
 هزاره ياس دە، ماتمەدە قمرى بى پر و بال،
 قفسىدە ورد ائلەيىر يا مُحَوَّلُ الأحوال،
 بو باغا خاين اولان آشىانى قبل فانى.

٨ دئسم بو عىددىر يۇخ بلکە ماتم فقرا،

فقیره محنت و غم، اغنيايه ذوق و صفا،
بيريسى خرم و خندان، بيريسى محو و فنا،
مگر بو عيد خصوصى ميدير، عمومى و يا –
گئدر او اولره كيم واردپر شوكت و شانى.

٩ قاييٽ، قاييٽ، هله ييزدن كنارسن نوروز،
جلالي اولمايان اولرده خوارسن نوروز،
باخاندا سُفرهسينه شرمسارسن نوروز،
سن عيدسن دئميرم ظلمكارسن نوروز،
بيزيك كى اولموشوق حرص و طمع پريشانى.

١٠ قارانلىق ائو، قورو يئر، توپراق اوسته اينجيمەسن،
بو يئردىر مُلکت دارا و خسرو و بهمن،
هاني او ميهن آباد، هاني او نازلى وطن،
صداي ببل و قمرى، صفای ذوق چمن،
كه سالهاست نهاده است رو به ويرانى.

١١ او وقت بايرام ائدر پَرسکسته ببللر،
چمنده خار تاپلماز آچار قېزىل گۆللر،
نه زاغ اوچار نده بايقوش نه شوم كركسلر،
خزانى علم و هنر لشكري بهار ايلر،
حقiqet اهلى اوilar گلنениن نگەبانى،
عزيز گۈندۈر او گۈن آذرى! اقام جانى.
ولى چە فايده هيھات اويانسپن ايرانى،
چكىبدىر باشىنا مين ايلدى كرسى يۈرقانى.

-۹-

سو ماجراسی

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن (بهر مضارع مثنو اخرب / --- --- --- --- --- --- --- --- --- --- ---)

- ۱ بو ایل چېخپیدپر خلقین فريادي آسمانه،
زحمتده نازل افلماز بو غملی دودمانه.
- ۲ بير اوزگه ماجرادپر هر گوشده شکایت،
سو قسمتى اولوبدور خلقه بئیوک مصیبت.
یوخ خلق ايچینده سودان باشقا بير اوزگه صحبت،
هر ياندا، هر مكاندا یؤخدور بيانه حاجت،
اولرده، کوچه لرده، خلوتده محمرمانه.
- ۳ مشهوردور زنوزدا وار دئرت محله ويران،
حاجى لطيف، اميرزاد، خوانخواجه ايله ميرجان.
يؤخدور سو قسمتىنده عدل ايله نظم و ميزان،
ايسلر زنوز ايچينده دائم اوتوز ديگيرمان،
جارى دير اورتاسپندان قيمتلی رودخانه.
- ۴ سو نوبهسى چاتاندا ظالم دئونور پلنگه،
بير عده قولچوماقلار گويا گئديرلر جنگه.
برپا اولور قيامت سير ائت جرنگ،
مين فند ايله سالپرلا رسويو بير اوزگه رنگ،
ساتسپنلار تازه کنده، پامېغا، بوسنانه.
- ۵ سو کندىن اورتاسپندان جارى اولور خداداد،
عدل ايله قسمت اوتسا بير ياندا قالماز ايراد.
هرگز شکایت ائتمز عاجز، يتيم، دول آرواد،
بد بى حسابن ائتسىن الله ائوينى برباد،
بايقوش يوواسى ائتسىن تدریج ايله زمانه.

۶ لیواره، تازه کنده آب ذنوذ جاری،
پولدار ائدر همیشه شش پُرلو ملکداری.
قهر ائله بیبدیر آخماز عاجز، فقیره سارپی،
بو سؤزلری اوخورکن انصاف ائدرسه قاری،
هر مصرعی بیر اوخدور، هر بیتی تازیانه.

۷ نهر فراتی کسدی شمر حرامزاده،
سو وئرمەدی حسینه صحرای کربلاده،
ائیلر مین اوچ بیوز ایلدیر لعنتدن استفاده،
ویران اوچلار یقیناً نفرتلی خانواده،
لعنت ائدرلر دایم منفور خانمانه.

۸ هر کس ذنوذدا ائتسه همپالېق ادعاسی،
اوّل گره ک اوچوندە هئچ اولماسپن حیاسپی.
هم قولتوتوندا اولسون بیر دیش بوداق پایاسپی،
چۆن دۆز ایش ایله اولماز قولدورلوغون آراسپی،
اولسسا بو قدر ثروت چاتماز حاجی فلانه.

۹ سو قسمتین بیر عده خاین خبیث خوشحال،
ائیلرلر کند ایچیننده ساققالسپز آغ ساققال.
سهو ائله دیم باغېشلا حق وئر مه مستحق آل،
دینمە، دانېشما، لال اول، گئت غربته اول حمال،
در دودمان دارا تهرانه، اصفهانه.

۱۰ ثروت بدون زحمت چوب و چوماق ایله ندیر،
شلاق ظلم [و] زور اعمال شاق ایله ندیر.
رنگ و ریا و تزوییر الوان بوياقت ایله ندیر،
وضع دیار دارا اوچگە سیاق ایله ندیر،
بیر یاندا عیش و عشرت، بیر یان دیلنچی خانه.

۱۱ شادلېق ائدن زماندا هر بىر زمان اوغۇرلۇق،
گۆندۈز گۈن اورتا وقتى ائيلر هاچان اوغۇرلۇق.
دوشىسىه اليىنه فرصت ائيلر نهان اوغۇرلۇق،
بىزدە امین اولانلار ائيلر عيان اوغۇرلۇق،
دایم اليىنده تسبیح وردى مزوّرانە.

۱۲ احکام دین ایچىيندە يوخ ذرە قدرى ايراد،
حکم ائيلەبىر سویت توحید، عدل [و] ميعاد.
اسلام يىنى سالم، ظلم [و] ستمدىن آزاد،
لعتت اوزۇوه گلسىن ميعادى اتتىلىن ياد،
وار ھانگى ايشلىرىنده اسلامدان نشانە.

۱۳ مفتە يئىىب ياتېسان دردانە نازپىرور،
پئىسر يوغۇنلوبىدور، هيكل بە سان مرمر،
هر گۆنە ناز [و] نعمت جوجه پلو معىّر،
هر نە دئسەن فراهم، هر نە يئسەن مىسىر،
وزنىن اون آلتى باتمان گىرسن اگر قاپانە.

۱۴ ابر سیاه ظلمت تارىخە كؤلگە سالماز،
تبديل ائدر محلەن ثابت رقمە دورماز.
ثروت گىتەر فنايە، دللت ھميشه قالماز،
غم غم يئرينىدە قالماز، دم دم بە دم وورولماز،
مظلوم ھميشه قالماز دلتەدە يانە يانە.

۱۵ دئندۇكجە دۇرۇ چىخىن بو محتسب، بو بازار،
اولماز ھميشه قېزغىن بازار مردم آزار.
تدرىيج ايلە زمانە ائيلر عومى بىدار،
ظلمون سۈنر چراغى، اى بى خىر! خىردار،
ۋئرمىز زمانە فرصت شىطانە شارلا تانە.

۱۶ دهقان پا بهنه در کشتزار زحمت،
 یای، قېش ھمیشە اىشلر سەن راۇی اوز رعييٖ،
 زحمت چىھەر ولىکن مەھسۇلودور مىسيت،
 نسبت بلا تناسۇب معكوس اۋلوبۇر اجرت،
 اھلى عيالى حسرت بېر تازە بئز تومانە.

- ۱۰ -

رنجبر

(بىر رەم مىمۇن مەنىقۇشىن / - - - - - - - - - -)

- ۱ بئز تومان، كەنەنە چاربىق، حالىن پرىشان رنجبر،
 گۆن قاباقىندا چالپىش، اواد دوتىگىلىن، يان رنجبر.
 ۲ رنجىرسىز آب و خاک اىچىرە نمو ەئىمز نبات،
 رنجىرلەر دست رنجىنەن ياشار ھەر ذى حىات،
 غله، بەرە، مالىيات [و] صادرات و واردات،
 فيض رنجىندىرىن اما قالىمىشام مىھوت و مات،
 اۋلموسان محتاج نان، عريان و گريان رنجبر.

- ۳ دست رنج آور گەركە دىيادا محتاج اۋلماسپىن،
 سايىھى رنجىنەن عسىت چىكمەسىن، آچ اۋلماسپىن.
 مېتلاي فقر اۋلوب، مەھسۇلى تاراج اۋلماسپىن،
 زىير دست خان والا أشرف الحاج اۋلماسپىن،
 بىر زمان اىگىش، دۇشۇن، فكەر انتىگىلىن، قان رنجبر.

- ۴ ايل سراسر رنج [و] زحمت باغ و بستان، كشتزار،
 يايدا گريان، قېشىدا عريان، ذىلت فقرە دچار،
 نە ئوينىنە خواربارپىن نە لىباس اىگىنەنە وار،
 سەن دئمە دئور ائتمە بىر مەلييىنچە چىخ كەمدار،
 وئر آپارسپىن حاصللىن نصفييە حاجى خان رنجبر.

۵ بیلمیرم سن رنجبر قارداش دمیرسن يا کى داش،
يا کى عريان پىكرين داشدان يۇنوب هيكل تراش،
داشدا دا بير حسّ اوچار هئچ سندە يۇخدور آى داداش،
ياز اكينجى قېش دىلنچى آنلايادپن سندە كاش،
ائىلەيدىن دردىوه بير چاره چۈخدان رنجبر.

۶ رنجبر سن سن اگر دىگمه الين وورما نهدىر،
حاصلىن گلچك اوزادان باخ ياخپۇن دورما نهدىر،
عايداتپن كىيم يئىير بو شكل و بو سىما نهدىر،
يابىدا گىرم ايستىدىرى بىس قېشدا قېزدىپما نهدىر.
ايستى كرسى، يۇن، چۇخا چىيگىنىدە يۇرقان رنجبر.

۷ آدم و نوع نبىن نسىلىدىر نوع بشر،
اولدو طوفاندان سۇرا دنيا اوژۇنندە جلوهگر.
هر بىرى بىر گوشەدە تخم اكدى اولدو رنجبر،
اولگىلەن صاحب نظر غفلتەسن اى بى خبرا!
بس بو خان بئىگى مفتەخورلار چىخدى ھاردان رنجبر؟

۸ بیلمیرم شايد آلپىدىپ بير وصىتىنامە وار،
حضرت آدم بابادان ثبت اليلە ملکدار.
سو ايلە توپراقا راجع يئر اوژۇنندە هر نه وار،
بس نەچۈن اكمىز سىنин تك بوغدا چىكمىز كردواوار،
يابىدا يازدا سۆيلە بو جانلى دىگىرمان رنجبر.

۹ كىيم ائدىب تقسيم بىر اربابە يئتمىش پاره كند،
ايسلەسىن هر كند اىچىيندە مىنلەر ايلە مستمند،
بئش نفر زحمتسىز هر نعمتنىن اولسۇن بەھەمند،
ياغ، دۆگۈ، جوجه، پلو، دۈلما، ترەك، چاي، كەلەقند،
آغ اوتاقدا كىيم دئۇر مفتە پلودان رنجبر.

۱۰ حکمت ایله چهار عناصر آب، آتش، خاک، باد،

ماه [و] خورشید و فلك ایام شام و بامداد،

خلق اولوبدور دست رنج آورله ائتسین اتحاد،

چهار عناصر مشترک البته زحمت زنده باد،

اولماسا زحمت بیتر خار مغیلان رنجبر.

۱۱ قرن بیستم دور اویان بیر آچ گۆزۈن، اى بى خبر!

گر دۆشۈنسن مختصر بیر نكتەدیر باريكتىر.

بىرجه ايل كايىنهسىن تعطىل ائده زحمت اگر،

بو عزىز بى جھت نازك بدن دردانەلر،

فکر ائله مفتە دۇلار هاردان بو بارдан رنجبر.

۱۲ خالق اوز مخلوقونو خلق ائتمەيىب محتاج، آج،

احتياج است آن كه شيران را كند روبه مزاج!

هانگى قانوندا آلار مiliونچى مفلسدىن خراج،

اتّحاد [و] اتفاق هر مشكلە ئىيلر علاج،

اون نفر نئيلر بىر اولسا يۆزدە دۇخسان رنجبر.

- ۱۱ -

كابلا مزاد

مفتعلن مفاعلن مفععلن مفاعلن (بىر رجز مشمن مطوى مخبون / - -)

۱ كابلا مزاد! بو ايل قېشىن صورت حالى گۈرسەنىز،

فصلين ائديب عوض بدل چۆن [و] چرالى گۈرسەنىز.

۲ من دئمهدىم مى آى بالام قېشىدا خوش اولسا روزگار،

فصل تمامە يئتمەميس سرعت ايلە گلەر بەھار.

باڭداكى سر درختلىر اولسالار گر شکوفهدار،

قۇنچانى شاختا دۇندورار بؤيلە قېشىن خطاسپى وار.

گۈيگەدە كى بوز بولوتلارپۇن اوزگە خىالى گۈرسەنىز.

۳ کهنه ایلی وداع ائدب تازه یه قویموشوق قدم،
خلق دوشوبدو وحشته وار دئیه سین بهار غم،
شدت ائدیر سویوق - بوران لحظه به لحظه، دمبدم،
شاختا ووروب اریکلرین دوره سینه چکیب قلم،
علاوه گرده کانلار بن حین زوالی گورسه نیر.

۴ آینه بدن نما، صورت غمنمانی گور،
قیشدا بهارا با خگلان، یازدا کولک - بورانی گور.
عاجزه ظلم ائله ین قولچوماق ازدهانی گور،
حرص و طمع نمونه سی، فقره با خبب غنانی گور،
یوخسولون آهي، ظالمین چوب [و] زغالی گورسه نیر.

۵ حق رعایت ائتمه بیر قولچوماق ایله ملکدار،
دئرلر زنوزون آلتی یوز چشممه سی قبله یه آخر.
بعلى آخر صحیح دیر بیر نئچه باغا خارها خار،
ظالمی پایدار ائدب، عاجزی یاندپار ياخار.
گلسه چوماق آیه سی حق باجادان چیخار قاچار،
یوخسولون آهي، عاجزین دیلی سؤوالی گورسه نیر.

۶ ظلمون اگر شکنجه سی، قیدی، فشاری هر قدر،
اولسا موقتی اولوب، بیر نئچه وقت دوام ائدر.
کاسه داشاندا حق الی عدل ایله انتقام ائدر،
گنجده گر اولسا عاقبت قهر ایله ریشه سین کسر.
آه يتیم و بیوهزن برق کیمی و ورار شرر،
خانه به دوش افلا اوزه اهل و عیالی گورسه نیر.

۷ چهار عناصر ایله دیر ملکده زنده کاینات،
عمده سی آب [و] خاک دیر منشاء رزق ذی حیات،
ایندی گئت عاجزین قوروت با غبنی، سویو پولا سات،

دینسە دە قېچلاربىن اوزات اولگىلە رو بە قىلە يات،
شاختا دىگىل بۇ يۇخسۇلۇن وزر و بالى گۈرسەنير.

پىردىھى سينما كىمى پىردى دالپىندا پىردىھلى، ٨
عارف اۇلانلار آنلايىار كلمە گر اولسا مختصر.
اۆزگە مصىبىتە گەرەك آغلاماسېنلار شىعەلر،
هر كىس اۆز حالپىنى گۈرۈپ اولسۇن اۆزۈنە نوھەگر.
حرص و طمع مريضىنە اولماز علاج هر قىدر،
مفتە خور ايلە قۇلچوماق تىفتىك عبالي گۈرسەنير.

- ١٢ -

عمواوغلو

مغۇل مفاعىل مفاعىل فعالىن(بىر ھىزج مىشىن اخرب مكۇف مەذۇف /---. ---. ---. ---. ---)

١ پولون، پلۇون نعمت الوانپىن عمواوغلو،
آشپىن، خوروشون، سُفرەددە مەھمانپىن عمواوغلو،
چاپىن، چوبوقۇن، نىشەئى قلىيانپىن عمواوغلو،
اولمازسا اگر بىزلى اىلە احسانپىن عمواوغلو،
اولماز سىنه اخلاقى مىسلمانپىن عمواوغلو.

٢ سۆدلۇ چۈرەگىن شام [و] نەهارپىن نە قىدر وار،
بىگانە قوهوم - قۇنشۇ اۇلار يار وفادار،
هر كىس سىنى گۈرسە ئىدەجىك مىرەمت اظەھار،
چۈخدۈر سىنه هر ياندا صىداقتلى ھوادار،
اجرا اۇلونار هر اىشە فرمانپىن عمواوغلو.

٣ ياغ كۆزەسى، بال جىبەسى، رىشته، دۆگۈپ تايى،
قاييماق، كە، ياغ، قند، شىك، چاي خطاپى،
واردېر نە قىدر آدېن اۇلار حاتىم طايى،
مشتاقلارى سۈپىلەجىكدىر آقا دايى،
مفتە چۈرەگىن كۇفتەلى شۇربابانپىن عمواوغلو.

٤ گئرسه سنی خاله دئیه راوخقای قادان آلبم،
گئتسن اوینه عمه دئیه گلدى مارآلبم،
خان باجي دئیه قۇللا ربىمې بۇينووا سالم،
قربان سنه شاه باجي دئیه دولت و مالييم،
گە بخشش ائدر مالبىنى، گە جانبىن عمواوغلو.

٥ ات، ياغلى پلو، تازه پنير، دۈلما، كته، آش،
قنداب، خوروش، طاس كباب، فيرنى، بۆز باش،
اطرافينا بير بير دۆزۈلۈر سئوگىلى قارداش،
گۆلمك- دئمك، ايچمك- يئمه گە طالب و عياش،
نوکلربىدىر دۈلما بادمجانىن عمواوغلو.

٦ بى چىز اولاسان اولمۇيا دىستگاهدا بىر زاد،
گلمز رفقا يانپوا دىشمەنلر اولاش شاد،
نه خىرده، نه شرددە ائتمىزلى سنى ياد،
هر يانه دئۇرسن دوتاچاقلار سنه ايراد،
اولماز نه خالان نه بى بى قربانىن عمواوغلو.

٧ اوضاع پريشان دىگرگون اولا احوال،
اي واى او گوندن كى تكذبان دئيه قند آل.
پول اولمۇيا جىيدە، نسيه وئرمە يە بقال،
قندىسىز قايىپدېب گلسە اگر بوش ائوه دىستمال،
گئر قاش قاباغىن ناز پرى جان جانبىن عمواوغلو.

٨ نه عەممە مقصىدىر، نه دە خاله گنه كار،
نه شاه باجىدا، خان باجىدا بغض كدر وار،
بحران معىشت ائدر انسانى طمع كار،
يۇخسۇللوق ايلە جھەل و جھالت نه قدر وار،
دويماز گۈزۈ آج ملت ايرانىن عمواوغلو.

۹ با علم بشر منبع اميد ظفردير،
سرچشمەي اخلاق ادب علم و هنرديز،
بى علم طمع کاردپر يا تنگ نظرديز،
فكري حسد و حرص، غرض فتنه و شرديز،
مجاني ساتار نفسينه وجدانبن عمواوغلو.

۱۰ امرار معيشتده گر آز چوخ اولا وسعت،
هر صنفده اوز شغلينه هم حالينا نسبت.
اولسا آرادا عدل، مساوات، اخوت،
اولماز بو قدر فقر و فنا درد [و] مصبيت،
هر کس چكەر اوز چيگينىنه يورقانين عمواوغلو.

۱۱ اولماز نېچە مين نوكرى بير خابن عمواوغلو،
بير اولكەدە يۆز كندى بير اعيابن عمواوغلو،
اولماز حسى خاله تكذبانبن عمواوغلو،
باخماز اوژۇنە الوجھلى شۇربابن عمواوغلو.

- ۱۳ -

كشمش

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن (بىر مضارع مىمن اخرب / ---)

- ۱ بو ايل اولوبدور هممم ائولرده چايىه كشمش،
چىرماقلاشپر اوشاقلار گلچك آرايە كشمش.
- ۲ ائتدىكىجە ترك عادت چايى قاشقىن باسىپ پاس،
چايىنىك كىشىف اولوبدور قىنداندا حزن هم ياس.
گۈددۈش گلىپ آرايا، فنجان بئرین دوتوب طاس،
قند ايلە كشمىشىن وار چوخ فرقى اىيەنَّاَ النَّاس،
ائولرده باعث اولموش چۆن و چرايا كشمش.

۳ اطفال خردسالپن دۇلدۇرماسان قاباغىن،
دېل قانماپېر قېرىلىمېش چېرىپېر يېرە آياغىن.
گاھ بورنونو دۆكۈنلۈر، گاھى بۆزۈر دۇداغىن،
ائىمز حىا قۇناقдан قېرت يا كى چك قولاغىن،
خلقى سالىب توڭىمۇز درد [و] باليا كىشمىش.

۴ بى نظم اولور اوتاقلار خلوتىدە اولسا كىشمىش،
ائىلرلر قۇر قۇدوخالار هر بور بوجاغى تېنىش،
لازمىدىر ئودە كىشمىش تۇرباسپىنا مفتىش،
اولمۇش بؤيۈك مصىبىت غم ماجرا بؤيۈك ايش،
جنگ [و] جدل بهانە دعوايا مايا كىشمىش.

۵ چاي وقتى اولسا وارد ائو صاحبىنە مهمان،
زىركلهشىر اوشاقلار خوشىنود، شاد [و] خندان.
سۆرتۆر بىرى بوياندان دۆرتۆر بىرى اوياندان،
اولسون گرەك قۇناقلار كىشمىش دانه نىگەبان،
تۆك احمدىن جىينە وئر مصطفايا كىشمىش.

۶ گۈرجىك بو قىل و قالى مسىكىن سماور آغلار،
قىندانىپ تۈزلۈ قالىمىش درد [و] غم آور آغلار.
ائو صاحبى مىكىر، مأيوس اولور قۇناقلار،
اما گىلن قۇناقдан ممنون اولور اوشاقلار،
مهمان اۇلاندا قانع اولمازلار پايا كىشمىش.

۷ از بىس كى قند باهادىپ، افراد بى بىضاعت،
مجبوردور نه چارە اىتسىن گرەك قناعت،
مسەل يېرىنيدە اىشلەر، كىشمىشە چۈخدور حكىمت،
هم قند يېرىنيدە نايپ، هەمدە ائدر طبابت،
وار نفعى سوء هضمە، هەم اشتەياھ كىشمىش!

۸ بو قانه دؤنموشوند نرخى دىگيل مناسب،
گوندە ائدير ترقى قىمت بلاتناسب،
قالمبىش بو ايشده عاجز هر بى سواد كاسب،
لازمدىر هر بير ائوده بير چوتىگە، بير محااسب،
تك جفت ائندنده پايى دقت ايله سايه كشمش.

۹ يارب! نه قدر واردېر باشى بلالى بندە،
جمع ائيلەيىب تماماً دۇلدورگىلىن بو كنده.
ۋئر قنده نرخ ثابت قېرىخ بىش تومن مزنده،
يۇخسول بىش دىگىلىمى حىرىت قالپىدېر قنده،
بىچارەنى سالپىدېر مىن ماجرايە كشمش.

۱۰ قىددان آدى قالېب دان قند ائيلەدىكجه طغىان،
كشمش دان اولدو بير وقت كىشمىشە ائتدى فانتان،
گاه ايگىدەدان دىيىلدى گاھى اولوب ارىك دان،
تدریج ايلە وئرىلدى هر خشكبارە ميدان،
ائتسە نۇلۇر قوى ائتسىين بىزدن گلايە كشمش.

۱۱ چك آذرى خجالت بو قدر نىزە وورما،
قىندىن شكایت ائتدىن، كشمش دىيىب چېغىرما،
بير تازە جىھە آچمېش بازار اىچىنە خرما،
خرمايە عادت ائيلە اخده ارىك بويورما.

- ۱۴ -

الله توكل لعنت سنه شيطان

مفقول فعلون مفعول فعلون (بىر مقتضب مىن مفروع مخلع / ---)

۱ بير گوشەدە نالە بير داخىدا افغان،
بىر ياندا مصىبىت بىر صنف پريشان.
محزون مكىرىم بى سر و سامان،

بو فقر و فنايه علت نهدير ياران،
آلالهه توکل، لعنت سنه شيطان.

۲ بير قسمتى غافل، بير قسمتى تبل،
بير قسمتى لاقيد، بى حس بير هيكل،
بير قسمتى جاھل مبهوت معطل،
بير قسمتى بى علم، بير قسمتى نادان،
آلالهه توکل، لعنت سنه شيطان.

۳ دقتله باخاق گر شرق ايله شماله،
هم غربه، جنوبه كيفيت حاله،
اقدام ائدریک بيز علم ايله لحاله،
چون علم ائدر هر مشكلى آسان،
آلالهه توکل، لعنت سنه شيطان.

۴ ايمني دولانېب عصر بير شكل دگرديز،
ترجيح مللده علم ايله هنرديز.
ياتماق بو زماندا انسانه ضررديز،
اوخ دورهسى كىچدى، گلمز ايشه قالخان،
آلالهه توکل، لعنت سنه شيطان.

۵ مين زحمته عادي، مين ذلتھ معناد،
روزى سنه چودار آريا فطيرى جاد،
چۈخداندى ياتپisan، دور اى ائوي برباد،
ياهو چۈرۈپ يۈدۈر اوستۇندە كى يۈرقان،
آلالهه توکل، لعنت سنه شيطان.

۶ لاي لاي، بالا لاي، غفلتدن آيپلما،
يوخلا بالا يوخلاء، نكتبدن آيپلما.

اول مات معطل حیرتدن آیلما،

ترپشمه يئریندن اؤلسندە آجىندان،
آللاھە توکل، لىعنت سەنە شىطان.

٧ دىيسكىينمە يئریندن قۇرخارسان اماندېر،

دنيا عوض اولموش بىر اوزگە زماندېر،
دو گاو گوآهن ماشىندى كۆتاندېر،

دۇن سۇل طرفىيندن يات ساغا دېپىرلان،
آللاھە توکل، لىعنت سەنە شىطان.

٨ حوا آنامېزدان، آدم بابامېزدان،

كەنە مدニيەت گئتمىب آرامېزدان،
زنجىر شش حلقە دېلىرى دانامېزدان،

وار علم فلاحت يئر سۆرمەگىھ دەقان،
آللاھە توکل، لىعنت سەنە شىطان.

٩ صنعتلەر سېير ائت باخ غرب ايلە شرقە،

بىزلىلن اۋلاردا توفىر ايلە فرقە،
گۈر تلەن بىسىم باخ قوهى برقە،

بو علم و هنردىن ايشلرسە دىگىرمان،
آللاھە توکل، لىعنت سەنە شىطان.

١٠ دنيا گەندير علمە بىز جادويه، سحرە،

مىن ايلدىر دۈلانېر خەمنىدەكى گەھرە،
ماكىنە و جەھرە ئولىردەكى نەھرە،

ھى چالخالا چىخسېن بىر هفتەدە ئىران،
آللاھە توکل، لىعنت سەنە شىطان.

١١ باغچاندا گر اۇلسا ياز فصلى بىر آفت،

اولماز عموم هرگز آفتله ظرافت،
هئچ چکمه اذیت گئت یاتگیله راحت،
قال مات و معطل اولماز اونا درمان،
آللاهه توکل، لعنت سنه شیطان.

۱۲ قبرخ اللی یاشپندای بیر میوه آفاجین،
آفت قورو داندا آختارما علاجین،
بیخ کس کومؤر ایله تلخ اولسا مزاجین،
سات جانپوی قورتار ال چک گیله باگدان،
آللاهه توکل، لعنت سنه شیطان.

۱۳ علم ایله ترقی ائتمیش بشریت،
بیز لردە تاپیلماز علمه هانپی رغبت،
بیر گوشەدە محنت، بیر گوشەدە عشرت،
بیر یاندا مصیبیت، بیر یاندا ضیافت،
بیلسین نه دیر آیا بو ذلتە علت،
بی پرده دئییم من راعی و رعیت،
معنا سپنی قانسان ای غول بیابان،
آللاهه توکل، لعنت سنه شیطان.

- ۱۵ -

گۆزلر یوخارپنی

مفقول فاعلات مفاعیل فاعلن (بحر مضارع مثنی اخرب مکفوف محفوظ /)

- ۱ بیهوده ترک ائیله مز هئچ کس دیارپنی،
چکمز غریب او لکه ده غربت فشارپنی،
ای دل! همیشه ورد ائله بو غم شعارپنی،
چرخ هر کسین تباہ ائله سه روزگارپنی،
اول آلبر الیندن اونون اختیارپنی.
۲ فقر و فنا مصیبیتی تولید اولور نه دن؟

سن سؤيلمه قضا و قدردن، زمانه دن.
 يوخ، جعد ظلم، بليلي محجور لانه دن،
 گلشنده من كيمى ائدر آواره هى وطن،
 ايله شدي رير خميرينه غربت غبار پني.

٣ هر رهگزدده مفلس و محتاج و بینوا،
 عريان، پابرهنه، مصيبة تکش و گدا،
 هر گوشه سينده صحنه هى غمديري جدا جدا،
 يوخدور بو شهر ايچينده مسلمان اى خدا،
 هئچ كيمسه نين بو بقعيه يه سالما گذاري پني.

٤ هم کيش، هم قبيله اولان اغنيالرين،
 سفره باشپندا ظاهرى صدق و صفالرين،
 جوجه پلا و نوكري ما و شمالرين،
 مهر [و] وفادا لاف ووران آشنانرين،
 سير ايله ديم عقيده سين هم اعتبار پني.

٥ خاين، خسيس واريلار بين ناز [و] چم خمي،
 بعلی، بشر حساب ائله مز پولسوز آدمي.
 البته سيم و زرله دير انسانليق عالمي،
 هر كيمسه نين گر او لماسا دينار [و] درهمي،
 سايماز لار بو دياردا فضل و وقار پني.

٦ ناداني پولدور عاقل ائده، ماجراسې وار،
 گلگون لباسى، فوكولو، تيرمه چوخاسي وار.
 نه علمى، نه سوادي بير آز پول پاراسي وار،
 ناكس ده او لسا ثروتى وار اسكنناسى وار،
 وارد او لاندا مجلسه گوزلر يوخار پني.

٧ نوع بشر تفاوت دارا نداردان،

انباردارندپر يا فلك كجمداردان،
حرص و طمع اسيرى اولان بد شعاردان،
يؤخسول شكایت ائيلهمهسين روزگارдан.
اودورائين تهيه خانپن زهرمارپنی

- ۱۶ -

تفسير ائله قرآنی توکلتُ عَلَى الله

مفعول مفاعيل مفاعيل فعولن(بحر هزج مثمن اخرب مکفوف مذوف / --- . --- . --- . ---)

١ تاپ آيهی احسانی توکلتُ عَلَى الله
گور صاحب ملياني توکلتُ عَلَى الله.
سات وئر جادا يورقاني توکلتُ عَلَى الله،
چايداني، نمکداني توکلتُ عَلَى الله،
دوزسوزدور آقام جاني توکلتُ عَلَى الله.

٢ هر سمه نظر ائله دژلوب السیز - آیاقسپز،
بیکار [و] پريشان [و] گدا، باشی پاپاقسپز.
یوخ بيرجه نفر شلواري - پالتاري ياماقسپز،
نعمته چوماق صاحبی، زحمته چوماقسپز.
وور ريشه يه بالتاني توکلتُ عَلَى الله.

٣ محکوم فنا، لخت [و] مصیبت زده، محتاج،
ظلمتکده [و] یأسده، درده، غمه آماج.
پژمرده و افسرده، اوژو آج، اوشاغی آج،
بو وضع ايله مليونچوسو مفلسدن آلبر باج،
آجدپر يوژه دوخسانی توکلتُ عَلَى الله.

٤ واعظ بویورور عیش اوچون اولماز دمی بی غم،

بیر عمر اوزونو مؤمنین اوضاعی فراهم.
 دنیادا مصیبت چکنه نار جهنه،
 بؤخدور بئله تعریف ائله بیر شیخ معجم،
 اول علم و عمل کانی توکلت علی الله.

٥ مؤمن گره ک اولسون غم و محنتده همیشه،
 ز حمته، فلاکتده، مشقتده همیشه.
 شُکر ائیله سین عسرته، قناعت ده همیشه،
 جبران اولونور ذلتی جنتده همیشه،
 گر بوشلاسا دینانی توکلت علی الله.

٦ هر زحمتی عقبادا اولار عین سعادت،
 چکسه نه قدر درد [و] غم [و] رنج و مصیبت.
 گر ائیله سه معبودینه صدق ایله عبادت،
 البتہ وئر نامه ای اعمالینه زینت،
 کور ائیله سه شیطانی توکلت علی الله.

٧ دنیادا پریشان اولور، عقبادا کئفی ساز،
 بیر قصر خصوصیده یاشار شاد [و] سرافراز،
 حوریلر اولور قصرده مؤمنله دمساز،
 ظالملره، خاین لره جنتده یئر اولماز،
 برز خده چپخار جانی توکلت علی الله.

٨ تعریف ائله بیر جود و سخا، فضل و کرامت،
 اطعام ائله مک آجا گوزل افضل عبادت،
 احسان [و] سخاوت الی مؤمنده علامت،
 اگری اوتورووب دۆز دانېشاق بیر ایکی ساعت،

محتاج ائله بیر آرپا فطیرینه قناعت،
ائتسین نئجه احسانی توگلت علی الله.

۹ کافرلره گر قسمت اولوب لذت دنيا،
مؤمنلر اوچون فوج الم، لشکر خوليا،
روزى بولۇنبدور بونا قطره اونا دريا،
آج قالسا بشر اوغرو اولار، قولدور اولار يار،
اولماز آجىن ايمانى توگلت علی الله.

۱۰ تدریج ايله کم کم دئیەسن مطلب اولور فاش،
دؤندۈكجه زمان مغلطەي كوفته و بۈزباش.
دستگاه پلو، فيرنى، تره ك دۈلما، چلو، آش،
اي كاسب بدېخت داداش كىمىدى گۈر عياش،
بىر نكتەدىر پنهانى توگلت علی الله.

۱۱ ظاهرده يئىير شيخ آقامىز، نان شعيري،
باطنده كره، قايماق، بال ايله پىيرى،
اطعام ائله مز يۇخسولو، محتاجى، فقيرى،
گر فرصتىينه دۆشىسە اودار مال صغىرى،
گۈر قارى قرآنى توگلت علی الله.

۱۲ تزویر [و] ريا معركهى درهم و دينار،
سجّاده و تسبيح و عبا، شيخ رياكار،
اي مؤمن پابرهنه، اول محرم اسرار،
شيخ اتمىش اوزون برهى بريانه سزاوار،
سن تاپما قاوروormanى توگلت علی الله.
يە آلچالى شۇربانى توگلت علی الله.

۱۳ اولسايدى اگر آدم و حوا ديانى،

بوغدا يئىيب اولادپنا ائتمىزدى خيانى.
 راحتجه اوچاردى بشرىن مسکنى جىتت،
 صدق ايله ائدردى هامپ رحمانه عبادت.
 نه كافر اوچاردى، نه جەنم، نه قيامت،
 نه حشر، نه ديوانى تۆكۈلتُ عَلَى الله.

۱۴ ائيلردىلر بير دين، بير ايمانه عبادت،
 حق امر ائلهين حكم ايله فرمانه عبادت،
 ائتمىزدىلر مين تفرقه، مين يانه عبادت،
 مين صنف، مين اقوام، مين افسانه عبادت،
 اولمازدى داخى ثروت سامانه عبادت،
 سىيم و زره، املاكه، دىگىرمانه عبادت،
 جوجه پلوا، برهى بريانه عبادت،
 بوزباشا، فستجانه، بادمجانه عبادت،
 قايىماغا، اته، شربىت و ريحانه عبادت،
 ترياكه، حشىشىه، كىنفعه، قليانه عبادت،
 تنزيل و ريا، باتمانى باتمانه عبادت،
 زوره، ستمه، نفع جىبيشدانه عبادت،
 حرص و حسىدە، فتنە شىطانه عبادت،
 تزوير و ريا، سلسەلە جىيانه عبادت،
 دن باسىدى دىگىرمانى تۆكۈلتُ عَلَى الله.

۱۵ دۇلدۇرگىلە قلىانى،
 وئر حۇققانى ماشانى،
 مين فرش سليمانى،
 گر آذرى! هر يانى.
 گۇر گۈيگىلرى، دىيانى،

گۆر علم ایله عرفانی،
 گۆگىدە اوچان انسانی،
 رادیودە غزلخوانی،
 برق ایله چراغانی،
 پېھسوز ایله شمعدانی،
 تانکى، توپو، مینانى،
 اوخ، ششپر قالخانى،
 ھم ساخسې نمکدانى،
 گۇدوش كىيمىشدانى،
 کاشى کاسا فنجانى،
 ھم عارف و دانانى،
 ھم جاھل [و] نادانى،
 چك باشپۇ يۈرقانى تۆككۈتُ ئَلى الله.

- ۱۷ -

قۇزى ائشىدىسىن قونشۇلار ورد سحر گاهىن سنىن

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن(بىر رمل مىمن مىذوف / -----)

- ١ مىلت اولدوچا پېرىشان شىشىدى دستگاھىن سنىن،
مۇلک و مالپىن، وارداتپىن شوكت و جاھىن سنىن.
- ٢ ھر يانا ائتدىن گىز ياغدى باشپىندان سىيم و زر،
وارلانپى، دولتلهنىپ زىمتسىز اولدون معتبر.
ماشائى الله بختىيە اقبالىيە ئى بختور!
- ٣ بىلمەين اسرارى عامى هاردان اولسون اهل راز،
گۇن به گۇن، ساعت به ساعت رايگان بى دردسر،
اولدو سُفرەندە مەھىا جملە دلخواھىن سنىن.

چوخ مقصّدیر اگر يازساق اوّلار مطلب دراز،
اختصاراً عرض ائديم اي مؤمن ملت‌نواز،
با خاما حقّ النّاس ه اصلا قبّل قرائته نماز،
قوى ائشيدسيين قونشوilar ورد سحرگاه‌بن سنين.

٤ ثروتین يو خدور حسابي دستگاه‌بن محتمش،
كند اوتوز پاره، كنيز و نوكر [و] ملك و حشم،
اي عزيز بـ جهـت، عـالـى جـنـاب محـترـم،
بير بـ شـرسـن قـيـدىـسـىـز، قـيـدىـن فـقـط قـيـدـشـكـمـ،
دوـيمـادـي بوـثـوتـاـلـهـ نـفـسـ گـمـراـهـبـنـ سنـينـ.

٥ قصر عالي، استراحت، ناز، غمزه، آب تاب،
مبـلـ [و]ـ صـنـدـلـ، بـسـتـرـ پـرـ قـوـ، فـنـرـلىـ تـخـتـخـوابـ،
مـفـتـهـ اـتـ، مـفـتـهـ پـلـوـ، مـفـتـهـ خـورـشـ، مـفـتـهـ كـبـابـ،
اي سـخـاوـتـ مـعـدـنـيـ صـاحـبـ كـرمـ، جـنـتـ ماـبـ!
بـىـ ثـمـدـيـرـ توـبـهـ وـ اـسـتـغـفـرـ آـلـاـهـبـنـ سنـينـ.

٦ منبع جهل و جهالت، غفلت صنف عوام،
مخزن ريب و ريا، تزوير، حلال ايله حرام،
پـولـسوـزـونـ آـلـماـزـ سـلاـمـبـنـ، يـوـخـسـوـلاـ وـئـرـمـزـ سـلامـ،
خـوانـ اـحـسـانـبـنـ آـچـقـدـرـ اـغـنـيـاـيـهـ صـبـحـ وـ شـامـ،
اـهـلـ فـقـرـهـ قـسـمـتـ اوـلـماـزـ خـاكـ درـگـاهـبـنـ سنـينـ.

٧ زهد صورت، كفر سيرت، پـرـ طـمعـ، تـزوـيرـ كـارـ،
رحمـسيـزـ، اـنـصـافـسيـزـ، قـرـآنـپـرـستـ، كـامـلـ عـيـارـ،
شـيعـهـ مـسـلـكـ سـنـ تـكـ اوـلـماـزـ اـيـ مـحـبـ هـشـتـ وـ چـارـ،
آـدـبـويـ قـوـيـماـ مـسـلـمـانـ بـيرـ حـيـاـ اـئـيلـهـ عـارـ،
حقـ الـىـ نـابـودـ قـبـلـسـبـنـ خـيمـهـ خـرـگـاهـبـنـ سنـينـ.

٨ عـدـلـ [وـ]ـ اـنـصـافـ وـ مـرـوـتـديـرـ اـسـاسـ [وـ]ـ رـكـنـ دـينـ،

صاحب جود [و] سخا، توحیده قائل دیر یقین،
بعلی وحدتمن اولور خوشند رب العالمین،
فیض فضلیندن گره ک ائتسین تجلی شهرتین،
گر مسلمانسان بو رسمیندیر بودور راهبین سنین.

۹ یوخدور اسلام عالمینده آج، سوسوز، محتاج نان،

معنی اسلام اخوت، مرحمت، امن و امان.

خدمت نوع بشر خیر العمل، ای پهلوان!

واقف اول معنای دینه، یاتما دیسگین، دور، اویان.

۱۰ چکمه سه ملت غمین هر کس، دئیرلر تن پرست،

تن پرست آدب نهدن او ترو قویور میهن پرست.

هانکی شرکت عضوو سن ای کند پرست، خرم پرست،

هاردا کارخانه آچبسان اولموسان معدن پرست،

هانکی خیر آثاری قویدو طلعت ما هبین سنین.

۱۱ مسلم و سالم، مسلمان خالی از عیب و خلل،

اُدخلوا فی السّلم کافه بیر دلیل بی بدل،

آذری قول ایله یوخ، فعل ایله لازم دیر عمل،

گر مسلمانسان اینان یاخود دگیلسن فی المثل،

اجریوی یاخشی یامان و ترسین قوی آلاه بین سنین.

- ۱۸ -

هر یاندان گلیر

(فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن(بحر رمل مثمن مخذوف / -----))

۱ ماشاء الله شهريميز هر جنس، هر یاندان گلیر،

اوْز قویوب بر بیاباندان خیاباندان گلیر.

- ۲ دسته دسته کامیونلار گورها گور بالا تصال،
يۆكلەنيدىر فوق العاده چور چووال باردان خارال،
جube، صندوق اىچلىرىنده لوکس مال، انتيقە مال،
صحبت ائيليردى كىچىن گۈن حجرەدە حاجى كمال،
بو گۈزىل شىك، لوکس مال لار انگلستاندان گلىرى.
- ۳ هر رقم اسباب [خانه] هر رقم اسباب مىز،
آينە، شانە، چراغ تورى، چۇتكە، تىغ تىز.
كىش، مانيكور، پودرا، ماتيك مشكفام و عطربىز،
مچى ساعت، حلقة انگشتىر، فۇكول خوشگل تىمىز،
بحر اطلسىدن كىچىپ درىايى عماندان گلىرى.
- ۴ عطر، روغن، فر، توالت زىب و زينت هر رقم،
رنگ سرخاب [و] سفيدآب و پارافين دىبدىم،
گرد دندان، شارف شال، نايلون، جوراب، خودكار، قلم،
كيف، گردن بند، عروسك چوخون آدبىن بىلمنى،
خط تراشى، اولگۆچ، بلوو، فېرچا، يوناندان گلىرى.
- ۵ شكل خرس و شكل ميمون، شكل گربه واردات،
چېرىچىرا، بادبادك، ساتتور، زورنا واجبات،
لاك، تسبىح، كائوچوك، لاستيك دوه، لاستيكتىن آت،
دارپنى وئر قوش يئسين، قوشدا بىزە وئرسىن قانات،
صادرات يۆن گىدىر فاستون لهستاندان گلىرى.
- ۶ فاعلاتن فرش گىدىر، پامېق گىدىر، كالا گىدىر،
گۈن گىدىر، قالى گىدىر، آرپا گىدىر، بوغدا گىدىر،
خشكەبار كىشمىش گىدىر، سبزه گىدىر، خرما گىدىر،
نفت گىدىر، بنزىن گىدىر، لؤلۈ گىدىر، لا لا گىدىر،
آلتنى مىن ايللىك وطنده ايگىنه آلماندان گلىرى.

۷ مغز گردو، کالیفورم و پسته و مغز بادام،
یاغ، پنیر، قیسی، دوگو، انجیر اولما تلخکام،
صادر اولجاق، اولور وارد مقوادان مadam،
گون گئدیر پادوش اولور، پوتین گلیر چوخ بادوام،
شیشه مال نیبوش قلیان عینک ایتالیاندان گلیر.

۸ اوتوبوس، ماتورسیکلت، دوچرخه، کامیون،
یادگار ویلهلم، پس مانده ناپلدون،
آلمانا ازمام اولور بیر عده ماهر کوتسيون،
موسيو، مرسي، بونزوآر، پاردون، مادام، بل شانسيون،
قالسا اوچ دورت آي اولور بلبل گلستاندان گلير.

۹ اختراع اثتمیش نهلر دنیادا علم ايله بشر،
آچ گوزون آي کبلا قبر سیر ايله گور وار نهلر،
راديو طياره، واپور و ترن ايله نظر،
سن دئمه کيم بيذده يوخدور صنعت علم و هنر،
بيزدهه وار چوخ آنتیکلر هر استاندان گلير.

۱۰ داخله اجناسپمبز دنيا پسند، خوشگل، قشنگ،
لوله گين، مترت ياريم، باتمان قابي، کوزه، سهنگ،
ساختسي بشقاب، شيرلى چولمك، کاشي کاسه، رنگ به رنگ،
کوزه هر سيستمده بعضی گئن بوغازدبر بعضی تنگ،
کوپ تاغار، ساختسي چاناق، گودوش ليوار جاندان گلير.

۱۱ ماست خوري، تاوه، نمکدان، ساج، لگن، پالتار يوييان،
داش فازانچا، داش فازان، باتمان چارك، قوروت ازهن،
داش توفخماق، قاو چاقماق، آش سوزن، کوفته دؤگن،
سن دئمه يوخدور ترقى بيذده، وار هر نه دئسن،
هر رقم خورده بؤيوك چولمك آور گاندان گلير.

۱۲ مس سهنج، نیمچه، یتیم بؤركو، طیانچا، طاس کباب،
دئرۆ، طاس، میس قابلاما، ایشلت بۆز ایل اولماز خراب،
بادیه، کفگیر، چومچه، حضرت آدم مآب،
پارسلاناندا سمی وار، چکدیر قالایدان بیر لعاب،
طشت، سوماخ پالان، طاس ماس، کاسا زنجاندان گلیر.

۱۳ کورک، کریک دو رویه، پاپاق پامبیق، سېرقلانمېش قبا،
بۆزمەلی بۇندن، گۆزەمدن شال چۆخا، کردی عبا،
یای و قېش ائتمز نفوذ ایستى - سوپیوق صد مرحبا،
يان کئچر گۆرسە بو ملبوسى، قاچار طاعون وبا،
هر مرض بو قېسسا پالتار نامسلماندان گلیر.

۱۴ قرن بیستم هند [و] چین، سودان، حبش ^{۷۷} زنگیلری،
وارد ائلییرلر بیزیمچۈن لوکس، آنتیک شئیلری،
گر شود از این تجارت با صداقت داوری،
میپندارند حرف آذرى را سرسلى،
سۈيھەمز قارى بوسن دۆنگى، بالاباندان گلیر.

- ۱۹ -

چانتاسى قۇلتۇغۇندا، چىگىننە كەنە يۈرقان

مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن (بىر مضارع مثمن اخرب / --- --- --- --- ---)

۱ یای فصلى پاپرەنە، قېش فصلى لخت [و] عزيزان،
هر اولكەدە تاپىلسا بىشك اوڭلار مسلمان.
دنيا ائديب ترقى قرن اتمدو ياران،
تا كى درازدستى اى كوتە آستىنان،
از آسمان بىندىش روى از جفا بىگىدان.

۲ بىر نقشه طرح ائدييسىز بوسن مملكتىدە اى داد.

^{۷۷} در اصل: سودان و حبش.

بیر گوشده ده ضیافت، بیر گوشه خانه بریاد،
بیر یاندا درد [و] محنت، بیر یاندا آه و فریاد،
بیر یاندا ناز نعمت، بیر یاندا صرف اولور جاد،
آه زنان بیوه، دود دل یتیمان.

۳

اولاد آریایی، نسل دیار دار،
فرمانده مداین، هند و حبسن، بخارا،
قربان گول جمالت آقا بزرگوار،
بو ملک ایله او ملکین وار فرقی هاردان هارا،
بیر سمتی هند [و] چین و بیر سمتی بحر عمان.

۴

حدن آشپب محبت، فانتان ائدیر اخوت،
امن [و] رفاه [و] رافت، مهر [و] وفا، صداقت،
نظم و نظام [و] قانون، اجرا علی السویت،
طبق مقرراته، نه پول، پلو، نه رشوت،
نه زجر، نه اذیت کندلرده آی جان جان.

۵

اربا به، ملکداره آماده هر وسائل،
هیکل به سان مرمر، خوش شکل، خوش شمایل،
گاه قایقاناقا عاشق، گاه طاس کبابه مایل،
وار یۆز نفرده دوخسان محتاج، آج، سایل،
چانتاسی قۇلتۇغۇندا، چىگىنinde كەنە بۇرقان.

۶

دوران قرن بیستم علم و هنرلە قانون،
آباد ائدیبىدى صنعت هر نقطەسین جهانپن.
بىزدە مین ایلکى جەرە چىخى تكذبانپن،
ايىلر آرى اولوبدور بدېخت بىنۋانپن،
قېز بسىدى نەھەسىنەن چالخار چېخاردار ئىبران.

دو گاو گاو آهن نورسه شش حلقه زنجیر،

جارجار، گهره، خرمن، بند و بساط قلبيز.

آدم بابا اولندن هئچ تاپمېبىدى تغيير،

قارى بو سؤزلريمدن خوشند اوْلما دلگىر،

فن فلاحت اوْزىزه مرتد اوْلوبىدو دهقان.

زحتمله صنعت اوْلموش نخل حياته ريشه،

شاخ اميده ميوه هم منغتلى پيشه،

صدق و صداقت ايله زحتمتىدەير هميشه،

كيم اورسا ظلم ائدييدىر نخل حياته تيشه،

خاين دور اوْزۇنە آخر اوْلار پشيمان.

مشهوردور كى عزّت زحتمتسيز اوْلماز حاصل،

چۈخدور بو شعر نغزيين اثباتينا دلايل.

كىسب حالله راجع مين فضل، مين فضايىل،

بس زحتمت ايله عزت اوْلسون گرهك مقابل،

زحتمت چىكىنده دهقان عزّتىدەير حاجى خان.

زحتمت نتيجهسىينىدە آباد اوْلوبىدو دنيا،

هر گونه خوار بارى زحتمت ائدر مهيا،

كايىنهسىينى زحتمت تعطيل ائدرسە آيا؟

ئئيلر بو نازپىرور دردانەلر خدايا،

تامىن ائدر معاشىن هارдан دوّلار بو بارдан.

بو جنس بو تجارت، بو محتسب بو بازار،

تاپماز هميشه رونق بازار مردم آزار.

دۇئندۇكجه دئرۇ چرخىن آز آنلايان چوخ آنلار،

مفته يئىيب ياتانلار خلقه يالان ساتانلار،

دور تمزلر رنجىردىن، اوْتمزلر چارپاداردان.

۱۲ بؤیله دگیل کی ظاللم منحوس بیر مرامه،
چاتسپن همیشه ظلمون حمل ائیله‌سین عوامه.
قدرت الی وئرکن بو ذلتنه ختامه،
یاز آذری! بو نظمی گؤندهر حاجی قوامه.

- ۲۰ -

بشيريتده بير انتيقه ياماگام سنه نه

فاعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشمن مخبون محدوف /)

- ۱ لابالی گزيرم، مستم، اويا GAM سنه نه،
بنگی ام يا پیله‌کش، اهل مذاقام سنه نه.
- ۲ بلکه من مست و ملنگم، قاچب عقليم، دلی‌یم،
جهل [و] غفلته قلالن سهو و خطأ تنبلي‌یم،
صوفی‌یم، مالکی‌یم، شافعی‌یم، حنبی‌یم،
منه سن بۆزمه دۆداغبن من اوزوم گولمه‌لی‌یم،
قولاغیم کاردى، گوزوم کۇردو، چۈلاغام سنه نه.
- ۳ دھرى، زرتشتى، كليمى، ذھبى، احزابى،
حیدری، نعمتى، افسانه‌پرست، قلاابى.
حنفى، ناصبى، نصرانى، طبیعى، بابى،
بلبلم، شبپره‌یم، طوطى و يا مرغابى،
بايقوشام، لاشخورام، كئور ياپالاغام سنه نه.

- ۴ عقليمي جين آپارېب، هوشومو شيطان آپارېب،
شرف نفسىمىي وجدانېمى خورتدان آپارېب.
حس ملىيئىمى غول بىبابان آپارېب،
سن دئمه بير نئچه ايل، بلکەدە چۈخدان آپارېب،
بشيريتده بير انتيقه ياماگام سنه نه.

۵ هره بير يانه چكير بير سوّرّه فوج احزاب،
قالمبشام مات و معطل اونو آختار، بونو تاپ،
آپرا بيلمه بيرم ظلمت اولوب نوره حجاب،
بي سوادام مني چوخ دانلاما اي خانه خراب،
معرفتن، مدنیتدن او زاغام سنه نه.

۶ گبر و ترسا و نصارا هره بير يانه طرف،
اتّحاد ايله گئدير علم ايله عرفانه طرف.
گئديرم من ده ساغا، هم سؤلا، هر يانه طرف،
طاس كباب، جوجه پلو، بره و بريانه طرف،
غيبوتيم واردې و يا يۇخدۇ بالاغام سنه نه.

۷ گاو - گوساله پرستم سئوهرم كۆفته‌سينى،
يوموشاق يئرلىرى نين كۆفته‌سينى نين مفتە‌سينى،
باسليقه - مزهلى شفته‌سينى رفته‌سينى،
ائدهرم سجده ائشيدىچك سئوهرم پول سسىنى.

...

۸ نقل لرده ائشيدىبىسىز كى: «يکى بود و نبود،
نه بشر بود، نه حيوان يك عجايب موجود.»
آرالىقدا هر ايکى جنسدن آواره وجود،
او منم، وار هله من تك نئچە مىن نامعذود،
عييه جر اىگرى - بوروق او زدن ايراغام سنه نه.

۹ ساقيا! باده گتير اهلىنه بو انجمىن،
فرصتى فوت ائله‌مه عين مرامېندى سىنин.
چون كى يك رنگ دىگىل خلقى بو بىت‌العزىز،
مست ائديب مقبره‌ى جهله گىزلت بدئىن،
خواه ائو صاحبى يم، خواه قۇناquam سنه نه.

۱۰ غم یئمه ياخشى - يامان هر جوره دنيادي كىچر،
جاهل، عالم نئجه ايل عمر ائديب آخرده كؤچر،
آخرت مزرعيديز اكديگين هر كيمسه بىچر،
بيرى فايتون، بيرى طياره مينيب گوچىدە اوچر،
من سوار اولماغا مشتاق اولاغام سنه نه.

۱۱ ديرگاهى است كه با مغله‌تى گفت و شنيد،
هى بگو، هى بشنو، تند برو وعده وعىد،
كاروان رفت بخوابيد كه خورشيد دميد،
آذرى بانلادى اياكم ايام سعيد،
دئمه وقت سيز خروسام يا كى كلاجام سنه نه.

-۲۱-

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مثمن مخبون مذوف / - - - - -)

واي واي دانېشپۇلار نئجه سۆزلىر، نەلر عمّه

۱ گلمىشدى كىچن گۈن بىزه دللاڭ صفر، عمّه!
صحبت ائله بىردى ددهمه گۈر نەلر عمّه.
عورتلر اوچۇن مدرسه تازه خبر عمّه،
دوز اولسا حقىقتىدە بو صحبت اگر عمّه،
داش باشىمپىزا اولدوق عجب بختهور عمّه.

۲ كلشوم نەنە، پرجان خالا تاب و تب اىچىنده،
چالما و آياقلېق ايلە، چادرشىپ اىچىنده،
مهپارە باجي، تىللى نە چپ چپ اىچىنده،
گئتسىن نئجه تحصىل ائله سىن مكتب اىچىنده،
ياشماقدا زنخدانى بو بىچارەلر عمّه.

۳ گلدستە نئچە ايلدىر هله آبجى گلىنى دىر،

خیس- خیس دانپشار آبجى گلین لیکدە چتىن دير،
خلوت يئرى مطبخ دير و يا زىر زمين دير،
چون قاعده دير عادت اولوب علّت همین دير،
گۈرجىك اوتنار خلقى قاچار گىزله نر عمّه.

٤ قاچسپىن گىرەك اۆز گۈرمەسى وار بىر يئرە خلوت،
انعامى وار آچماز اۆزۈنۈ بؤيلەدیر عادت،
«او» آد قۇياجاقدىر ارىنە بىر نېچە مىت،
قایىناناسپىنا «بو» دئىيەجك ائىلەسە صحبت،
دۇغسا بىر اوشاق آدېنا «ماھ جان» دئىيەر عمّه.

٥ بىر كۈرپەسى اولسا اولا جاقدىر دىلى آزاد،
يعنى اولا جاڭ آبجى گلین بىر يئكە آرواد،
گەوارەدە ائىسە بىھىسى نالە و فرياد،
لاى لاى دئىيەجك صوت ايلە اصلا دىگىل ايراد،
هم دىندىرەر عمّه، سئور عمّه، اوپر عمّه.

٦ كىش كىش بالا، پىش پىش بالا، لاى لاى بالا لاى لاى،
گاھ چىيىنинە، گاھى چالا جاقدىر دالا لاى لاى.
گاھ يېرقالا، گاھ سىلكلەلە، گاھ چالخالا لاى لاى،
دېنجلەمەدى گل فالچى تكذبان خالا لاى لاى،
فال آچسا اندىب چارە دواسپىن بىلەر عمّه.

٧ آى قېز دئمە ساعت گئچىب اوستۇندن اوشاغىن،
دورمور بله جىكىدە نېچە چېرىپەر ال آياغىن،
قاچ طوپىلە يە يېغ پشگىلىنى ماچا اولا غېن،
ياندېر اوشاغىن توتسۇويه وئر باش قولاغىن،
چوخ حكمتى وار راحت اولوب دېنجلەر عمّه.

٨ گۈرسىن اوشاغىن واردېر گئنە سوء مزاجى،

اۆز کئرپه‌وی گۆسترمه بو دکترلە باجى،
يا ايگىنه وورار يا تىبه‌نە اۇلماز علاجى،
يا شىشەدە شربىت وئەجك زهردن آجى،
معلوم دىگىل خىر ائدە ياخود ضرر عمە.

٩ بير شىشەسى وار باشپما داش دؤكتۈرۈن آى قېز،
تۈكمۈش ايچىنە جىوه ائدىر هر يانا وز وز،
چۈنمۈر دىلىم آدىدە چوالدۇزدو قېرالدۇز،
دۇرتۇر ناخوشون آغزېنا بو دىن سىز ايمان سىز،
عىنكلە باخى وز وزى تئز تئز سىلەر عمە.

١٠ بير هفتەدە قىزبىسى يە دئورت ايگىنه ووروبىدور،
بىچارە ارى اللى تۆمن پول سۈنۈرۈبىدور.
ناخوشلۇغۇ شىش دانگ ايلە ساكتىجە دوروبىدور،
دردى بە جەھنم كى دوروب ياخوتوروبىدور.
پريزاد خالا سۈيلىك كى خۇرولىدور، قۇدۇرۇبىدور،
اۆچ گۈندۈ گلىب فالچى صنم طاس قورولوبىدور،
سەكىز فقرە طاسە باخىب لاب يۈرۈلوبىدور،
آخردە نتيجە بىتلە معلوم اولۇنوبىدور،
نۇدان دىيىنە داغ سو تۈكۈبدور وورولوبىدور،
طاسدان و دعادان سورا رىنگى دورولوبىدور،
همزادى قاچىب، ھم دانپىشىپ، ھم گۆلر عمە.

١١ بىس درس اوخويوب دكتىر اولوبىدور بۇ ھنرمند،
ائىلىر چىچىگىن شاخەسىنە، آبلە پىوند،
آيا چىچك آلۋەچەدىر ياسىب سىرقىد،
پئل سالپىن عجب گۈلمەلى ايش حىف بىزىم كند،
بىچارە اوشاقلار اولاچاق عىبەجر عمە.

۱۲ تعریف ائله‌بیم گل سنه جین ماه شرفدن،

بېغمېش ائوینه هر رقم هر نوع علفدن،

ناخوش گتیرىرلر باخېر هر هانگى طرفدن،

دؤكتورلۇغۇ اوگىرنىميش ارى اوستا نجفدن،

سلمانى اىكىن، دؤكتور ايدى معتبر عمە.

۱۳ جين ماه شرفين واردى نه درسى نه سوادى،

نه دفترى اصلاح، نه كتابى، نه مدادى،

وار شهرتى اطرافدا مشهوردور آدى،

باتجربىه درمانلارى نېبن يۇخدو فسادى،

من گۈرددۇم اوزۇم واردېر ائوينىدە نەلر عمە.

۱۴ سرخىش، شىوه‌ران، قارنى يارېق، مصطىكى ازواى،

داش ياغى، سېچان تۇپراڭى، داشگىنە، تاي تاي،

قورت دېرناقى، بات بات تىخمى، شىرىت مومىيى،

ھر كىس بو مطبە گىنە عمرىندە دئمز واى،

يۇز ايل ياشىپىپ ساق و سلامت گىزەر عمە.

۱۵ دم كىردى سنا رىشەئ ختمى، كف دريا،

كاسنى، گل بايونه درست ائودە مەھىءا،

نيلوفر، كافيشه ائدهر مردهنى احيا،

دؤكتور بىلە درمانلارى هاردان بىلر آيا،

بىلسە نىيە بورنون چكەر هئى اوسکۆرەر عمە.

-۴۲ -

باخ اخوت‌دە كى آيتىرە قرآنە بويور

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن (بحر رمل مثمن مخبون محدود / -)

۱ ذوق ايلە شوق ايلە حاجى بويورور خانە بويور،

خوش تعارفلى، محبّىت لە صمىيمانە بويور.

صدق دلن باشپنا فېرلانا فېرلانا بويور،
دوم دورو ساده و پوست کنده و بىدانه بويور،
نچجه کى شمعه طرف عشق ايله پروانه، بويور.

۲ وارسا گر مرحمتىز بندى يە نسبت سرکار،
بويورون مقدم خير ايله ائده ک صرف نهار،
دم غنيمتى بوجون مجلسىميمىز بىاغيار،
اگلەشىب صحبت ائده ک وقت گىچره ک لذتى وار،
سرفراز ائيله بىزىم كلبى احزانه بويور.

۳ گاه ائديب خانه خطاب حضرت عالي لقين،
گاهى دارايىه ياپىشدېرىپى مبارك نسبين،
اتىدى هر رسميin حليمانه مراعات اديين،
گاهى كىخسروه، جمشيده يئتىرىدى حسبين،
من اوّلوم سن اوّله سن سنوگىلى مەهمانه بويور.

۴ غفلتاً چېخدىي بو اثناده حاجى ملا بدل،
الدە تسيبىح و عصا حضرت قاضى محل،
دېگىمەسىن گۆز، بدنى، هيكلى بىعيب و خلل،
يئتىشىب عرض [و] سلام ائىدى دئدى: «خان آقا گل،
حاضرم حاجى بويورسا منه هر يانه بويور.»

۵ سؤيلەدى قاضى قراىتلە بو لفظى مىمەندا:
«رد دعوت يئكە بىر عىبدىر بد اندر بد،
خاصە بىر مجلس اوّلا صحبت ائده حاجى صمد،
روزها مى گىزىد شنبە به نوروز افند،
اوّزو شىرىين، سؤزو شىرىين دئسىن افسانە بويور.»

۶ خلق اسلامە اخوتتىدە كى آياتى اگر،

شرح ائدهک خیلی مهم امردیر منظور نظر،
 آکرمُوا الضيَّفَ حديثين بوبيوروب پيغمبر،
 يعني گتسسين آرادان بعض و حسد، كينه، كدر،
 باخ اخوت ده کي آيت لره قرآن بوبيور.

٧ مختصر اولدو بو دعوت ده رضایت حاصل،
 قاضی خوشنود حاجی مقصدہ اولدو نايل،
 قاضی بین شركتینه هر ايکيسی چوخ مايل،
 حاجی اول اوڙو دروازه دن اولدو داخل،
 قايدې بې تئز دئى قاضی آقا ايوانه بوبيور.

٨ دۆزۈلۈپ مرکز ايوانه گۈزل صندل و ميز،
 پاك و پاكىزه گۈزل اورتۇگۇ براڭ و تميز.
 قارشىدا گۆللر آچېب عطرفسان عنبرىز،
 حاجى، خوش مقدم ائديب سؤيلەدى: «ياران عزيز،
 صرف ائدهک شىير كاكائو بير نىچە فنجانه بوبيور.»

٩ صرف اولوب شىير كاكائو، قند، شكر، نيمچىدە بال،
 راديو شور ايله شەنهاز او خوبور تار، قاوال،
 رفقا باشلادبىلار صحبتە بى فكر و خيال،
 دۆزۈلۈپ دولما ترەك، ناز [و] نعم مالامال،
 سفرەدە جوجە پلو برهى بريانه بوبيور.

١٠ قاضى اطعام اخوت ده حساب آيەلرين،
 كرم و جود [و] سخا، اجر و ثواب آيەلرين.
 باغ جىتىدە طەھوراً و شراب ^{٢٨} آيەلرين،
 مال ايتامى يئيهن شخصە عذاب آيەلرين،

^{٢٨} وَسَقَاهُمْ رِبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا. انسان / ٢١

بیری نعمتده، بیری خانه خراب آیه‌لرین،
شرح ائدب ظلمده کی کوّفته، کباب آیه‌لرین،
ائله‌ین زجر و ستم مفلس و عربانه بویور.

۱۱ ظالمین ظلمونو محشرده کی هنگامه‌سینی،
عدل، توحید، نبوّتده کی برنامه‌سینی،
سویله‌دی قویدو بالنج اوستونه عمامه‌سینی،
آچدی قورشاغبیپی هم دوگمه‌لن جامه‌سینی،
چېمرېپېب قۇللارپنی دۇندۇ بير اصلاحه بویور.

۱۲ قاپینی ووردو او دم عجز ايله بير سائل پير،
اۋزو معيوب ولی رهبرى بير طفل صغیر،
ايستەدی قسمت آلا پول و يا نان و پنیر،
تئز دوروب پنجرەدن حاجى دئى مرد فقیر،
ائىتمە فرياد صباح حجرەددە، دکانه بویور.

۱۳ حجرەيە گلسن اگر دؤنگىلە بازارا طرف،
چهارسودان ساغا دئۇن مۇھەللى دیوارا طرف.
قاپىسى قبلەيە ساري باخان عطارا طرف.
او منى ياخشىپ تانپىر سوق ائدر انبار [ھ] طرف،
اولماسام اوردا قاپىت شام غربيانه بویور.

۱۴ قاضى سرگرم غذا، خان آقا آرتىق مشغول،
دعوتى رد ائله‌مك عكسينه اولدو مقبول،
سائله رد سؤال ائيله‌دی مؤمن مسؤول،
نه طعام اولدو، نه اطعام، نه پول اولدو وصول،
اولدو ھم عكس العمل بذل ايله احسانه بویور.

۱۵ بو سؤوال ايله بو دعوتده بىتير صحبتىمىز،

گوره ک آیا بو اخوت ده بیزیم نیتیمیز.

نه یه دیر وارلپیا یا سائله دیر خدمتیمیز،

بو بیر آینه بودور وجهه هی ملیتیمیز،

گورگولن صورتیوی جنت رضوانه بویور.

١٦ گورسنه نیر دعوت جبری، هم حقیرانه سؤال،

گور نئجه آینه دیر صورت کیفیت حال،

پرده نی قاوزا داداش و بر دیزیوه باشپوا چال،

اله تسبیحیوی آل عیب ائله مز در همه حال،

آدین اسلام قویوب دین ایله ایمانه بویور.

١٧ جانشین قاضی آقا حاجی و کیل الفُقَراء،

غیر محتاجه نِعم، سائل بیچاره یه لا،

سائله لا دئیه نین فکرینه باخ واویلا!

مجلس سور کجا، سائل منفور کجا،

کهنه پالتار بنا، چیگنینده کی یورقانه بویور.

١٨ فقر و ثروت ده اولان پرده ده وار چوخ اسرار،

احتیاج ایله چکیب اهل غنا فقره حصار،

مليونر ملیونی زحمتند ائدیر استثمار،

ایسته سن آنلا یاسان تا اولاسان برخوردار،

عيش اربابی گورگوب، ذلت دهقانه بویور.

١٩ احتیاج بن ابداً ثروته یو خدور ضرری،

چونکو محتاج ائله بیر مفتنه خوره مفتنه خرى،

چوخ گوژل بوردا زیارت ائله دین رنجبری،

چکدیگی زحمتی نین یو خدو اوزونه ثمری،

گون قاباغندا یانان پیکر عربانه بویور.

۲۰ ایندی تشریف آپاربب کارگه ائیله گذر،
 کارفرمانی گوروب کارگره ائیله نظر،
 ایشله بیر بیر نفرین نفعینه مین عده نفر،
 مزد ناچیزینه باخ، مغلطه‌ی سیم ایله زر،
 کارفرمایه چاتان بیوزده‌کی دو خسانه بویور.

۲۱ اولسا گر پاک نهاد اول ماسا کانون فساد،
 قاری انصاف ایله اشعاریمه دوتماز ایراد.
 حق طرفداری او لار سالم اسلام نژاد،
 قائل عدل ایله توحید، نبوت، معاد
 داخی تکفیر ائله مز حق سوهدن انسانه بویور.

۲۲ آذری! کلمه‌ی اسلام ایله انت ختم کلام،
 سور دولار قوم یهود ایسته دیلر استعلام،
 بویوروب اونلارا اعلام ائله‌دی خیر الائام،
 الى سالم، دیلی سالم گره ک اول سون اسلام،
 مهربان، نوع پرست عاجزه اتسین اطعم،
 خیر مقدم، چه خبر؟ راه کجا یار کدام؟
 گل چکک ظاهره باطنده‌کی افکاری تمام،
 آختاراق، تا پساق اگر وارسا، مسلمانه بویور.

-۲۳-

لوطی میدانه باخ

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشن مخبون مخذوف /)

۱ کربلا محروم داداش لوطی میدانه باخ،
 عینکیوی وور گوزونه سیر ائله سلمانه باخ،
 پیر ولی، قبر قلی، چوللی سلیمانه باخ،
 بو زمه چوخا بیون کریک، بو گوزل او غلانه باخ،
 گور نه ووروب زلفونه دقت ایله شانه باخ.

۲ بير نئچه آيدپر گلليب غربته بو بختيار،
ائتميش اولاًغدان يئره غربت ائديب اختيار،
كىنهن چارباق، بئز تومان و ياخاسى وصلهدار،
مزدهمى وئر آى كىشى ايندى اولوب چرخ سوار،
گۈرمك اگر ايستەسن ايندى خيابانه باخ.

۳ كۆزملى باش پوف ها پوف چؤتكە و آينه، داراق،
بوز يوونسین سېنما، فر توالى قېشقېراق،
منزل ماؤاسىپنى آختارىپ ائتسن سراغ،
كىنهن زيلو پارهسى مىسكنى هيسلى اوتاق،
آسترى بئزدن، مىتىل وصلهلى يۇرقانه باخ.

۴ جىيىدە بير عباسى يوخ، دىنك پر سر صدا،
عينك آهارلى ياخا، مېن جوره چم، خم، ادا،
گلدى ها گلدى بويور معدن ذوق و صفا،
مندە دئىيىم سندە دە شكلىيە جانېم فدا.

۵ سۈيىلەگىلەن: «آى بالا سندەكى بو آب تاب،
ايستىرى آغ اوتاق، فرش، كمد، تختخواب،
راديو، ميز، صندلى واى ئوين اولسون خراب،
وار ايسە ميدانە قۇى حضرت عالى جناب،
آچ گىلە بير كىفييە قېرجانا قېرجانا باخ!»

۶ عاشق اولوبدور گۆلە بليل بىخانمان،
عشوهلى، نازك بدن يۇرقا يئريش ديك دابان،
پودرا، ماتىك، مانيكور دلبر شىرىين زيان،
سييم و زر آوارهسى شوخ ممه، قاشى كمان،
آغ سينە، مرمر بدن، زلف پريشانە باخ.
۷ ايندى بونون فكرىينى آنلا دىن آيا نەدىر،

من بئله ظن ائیله رم مشعله پروانه دیر،
 مرکب نفسه مینیب عاشق دیوانه دیر،
 مسکنی دیر لاله زار، مكتبی بتخانه دیر،
 گل گیله باهم گندک سالالانا سالالانا باخ.

٨ جانلی عروسکارین ياخشی تماشاسی وار،
 عطرفشنان رنگ به رنگ گوللر آچبر لاله زار،
 بولبولونو آختارپر او رداقی بی اخیار،
 بولبولو اولسون گره ک کیسه سی سرمایه دار،
 وضعیتی لوت بولبولون سیر ائله هر یانه باخ.

٩ پوز پوزولو، سینما، فر، توالت، شیک لباس،
 پودرا پارافین، فوکول قیطانی، بخ دی کلاس،
 بزم وصال ایسته ییر جیب دولوسی اسکناس،
 بیتلی میتیل، بئز دؤشك، کهنه زیلو، چوئل پالاس.
 ظاهري آراسته بی سر و سامانه باخ.

١٠ سؤیله گیلن آی گئده عیبه جر آغزی سولو،
 تلبه قولاق، دونبا گۆز، پیر ولی قبیر قولو،
 کنده کی وضعیتین يادا سال، ای بامبولو!
 قوقولو قو یول وئرین اوغلان اولوب فوکولو،
 پیکر عریانی گور، وضع پریشانه باخ.

١١ چوخلاري سالمپش یولا گردش گلزار نو،
 باشپنا نوختا سالپب، بؤینونا بیر زېنقبرو،
 پولسوزا سؤیلر بوبور پالتاربوي قوى گیرو،
 ننگر عقب، از كرج بگذر تند تند برو،
 دوش شریف آبادده آذری! تهرانه باخ.

-۴-

شنبه

مفاعيلن مناعيلن فعلن (بهر هزج مسدس مخذوف /)

۱ گلیب بیر بیر گئچیر سیّار شنبه،

گئچه گوندوز گزیر خودکار شنبه.

۲ سوروشسان شنبه دریاسپندان احوال،

ایلی بیر قطره‌دی، هر قرنی مثقال،

اوزون مدّت، هزاران سال‌ها سال،

داشتب ماضی دلوب مستقبل و حال،

فېر بلدار هر طرفده وار شنبه.

۳ وئرەركن دور چرخین محورینه،

گھى دوران دوزه‌لدر، گە قرینه،

يازار تاریخ عالم دفترینه،

...

۴ گتيردى آدمى بو كشتزاره،

سالىب اولا دېنى هر بير دياره،

بويويووب قېرمېزى، آغ، ساري، قاره،

باسېر هر گۈنده مىن لرجە مزاره.

...

۵ گۈرۈبدۈر نوح ايله كشتى ده طوفان،

اولاركىن لوٽ قومى سنگباران،

خليل الله اود باغ گلستان،

سۆرۈب موسى و فرعون ايله دوران،

قېرىپىدېر بير به بير خونخوار شنبه.

۶ بیخوب شدّادی اشتدی عادی نایود،
ثمودو محو ائدیب، نیست اولدو نمرود،
قالپر صوتی اوزو فوت اولدو داود،
سلیمانه وئریب ایام معدود،
ائدبیت تختینی تار و مار شنبه.

۷ گوروب جام جمی، تخت بلوری،
زیارت ائیله بیب بهرام گوری،
دیگیل پاینده ایام سروری،
چوخالدار عدّی اهل قبوری،
مروت سیز جنایت کار شنبه.

۸ گوروب دور حاتمین فضل [و] وقارپن،
بساط سفرهی شام [و] نهارپن،
ائدبیت هم حاتم همدۀ قارون،
ازل گنجینه سین، سورا مزارین،
نه حاتم نه خسیس آنلار شنبه.

۹ تاخبیدپر قیصرین دؤشونه سردوش،
خدیو مصری مغرور قدح نوش،
بوغارکن قیصری اشتدی کفن پوش،
خدیوین یوردونا قوندوردی بایقوش،
گهی زاغ و زغن، گه سار شنبه.

۱۰ ائدبیت اسکندری دارایه دشمن،
دئدی دنیادا یا سن یا گره ک من،
گه اهريمن دۆزه لدیب گه برهمن،
گهی گوساله‌ی زر هیجده من،
گهی ناقوس، گه زنار شنبه.

۱۱ بېخېبدېر رستم و اسفندیارى،
الیندە وار ايكن ھر اختيارى،
عمودى گۈزى، تىغ آبدارى،
باسېب توپراغا مىن مىن نامدارى،
ازىب مليون نفر سردار شنبه.

۱۲ مسلمان [و] يهود [و] ژرمن و تات،
خاچاطور وارتايىت باقرات، سقرات،
مقدس شيخ يا خالدار حسن لات،
سېخاركىن خېرتىدەگىن ائتمىز مراعات،
نه لات آنلار، نه شيخ آنلار شنبه.

۱۳ دئمه قارى وارېمدېر اوزگە منظور،
چاتېبدېر مشكلە ايش دۆزمک اولمور،
چكىب قىڭارەسىن چەهارشنبەي سور،
گر اوغلانسان بويور بير روپەرو دور،
نېجە گۇر بىمب كىيمى پارتالار شنبه.

۱۴ بير آى بوندان مقدم حاجى فيروز،
اوْرۇنده دوده ملبوس پىلک دوز،
ۋئىيىدىر مژدىي اىام نوروز،
دوتوب سانجى غنى، پولدار، پولسوز،
ھەر بير نوع اولوب بىمار شنبه.

۱۵ گزىر ھر ياندا ملىت دستە دستە،
غنى خشنود، يۇخسۇل دل شىكتە.
بىرى شىرنى آلېر اون يىددى بىستە،
بىرى مايىس اوتوروموش صىندل اۋستە،
باخېب اوز حالىنا آغلار شنبە.

۱۶ مخارج عید اوچۇن بىر جىزىي صورت،
دئدى بىر بىر گەچن گۈن يازدېم عورت،
نخود، كىشىش تدارك ياغ، دۆگۈ، ات،
اوزون بىر مسئلە قىنداپ شربىت،
نېچە دست تازه مۇ پالتار شنبە.

۱۷ سليمان تورشودوبدور قاش قاباغىن،
على اشرف سالالاپىبدىپر آلت دۇداغىن،
دئىيب باشماق، يئرە چېرىپار آياغىن،
دئسىن لال اول دۇنۇب بورسان قولاغىن،
اولاڭ بايقوش كىمى آغاڭلار شنبە.

۱۸ نه وار آنلار، نه يۇخ، نه آغ، نه قارا،
مینا، مريم، منور، ماھ پاره،
سرىپە، سلطنت، سوسن، ستارە،
آجىقلانسان، باشپىن چېرىپار دىوارە،
آياڭلارپىن يئرە تاپدار شنبە.

۱۹ دئديم: «عورت! بوراق بو مشكلاتى،
پلو دستگاھى قوى اولسون دھاتى،
دۆگۈ، يارما، عدسلىق قاتى پاتى،
ياغىندا ائيلەرىك روغن نباتى،
اتىندە وار هله نسييە چۈخاتى،
ۋئەر نسييە مشدى ستار شنبە.»

۲۰ پلو اولسا مفصل خرجى چۈخدور،
خورش قيمة، كۆكۈ، بىر كۈك توپىقدور،
گر اولسا تندىر آشى عىبى يۇخدور،
نه چارە كىسى بۇش ايشلەر شولۇخدور،
جيىيىمده يۇخدور بىر دينار شنبە.

۲۱ بیزه لازم دگیل دستگاه هفت سین،
بو دستگاهی گره کدیر پول دوزه‌لتسین،
دئمه جان جان گئدیب خان باجی گلسین،
دوزه‌وب هفت سین بساطین گوگ گوگردسین،

۲۲ ولی هفت سین اوچون وار منده چاره،
اوچوز آسان نه پول ایستر نه پاره،
یئسین سبزی، سونا، سجد، ستاره،
سریه، سورمه چکسین هم سیگاره،
سکینه ساقیز بن دار تار شنبه.

۲۳ درآمد با کفایت، خرجه نسبت،
ائدر هر صنف وسعت ایله معیشت،
چتین دیر اتمک اجباری ضیافت،
غنى دلشاد، یوخسولالار خجالت،
بو عادت هانکی یئرده وار شنبه.

۲۴ اوخويوب ميرزا قنبر هر علومى،
علوم ارضى هم علم نجومى،
دائير طالعرين وار نحس شومى،
سيدين آغزي نبن يوخ مهر [و] مومى،
مبارك قارنپه بـ انبـار شـنبـه.

۲۵ توالد يا تناسل شيعه مذهب،
اگر ماھ صفر رجب المرجب،
شب چهارشنبه بعد از نيمه‌ى شب،
دوغولسا بختى بايراما ائدر تب،
ووراللار آغز بـ افسـارـ شـنبـه.

۲۶ ولی خوشبختلر چوں ناز نعمت،
جلال و جاه، عالیشان [و] شوکت،
یئته‌ر بدیخته قسمت سیر یاریم ات،
نخود، لوبيا، یئر آلماسي قناعت.

...

۲۷ داشار خوش طالعین ياغ اوسته ياغى،
فستجانى، كبابى، قايقاناغى،
خصوصى مسكنى، عالي اوتاغى،
مزىّن فرشى، مبلى، چهل چراغى،
پيانو، راديو هم تار شنبه.

۲۸ گرهك بدیخت اولا بۆزمه چۈخالى،
آياق يالپىن، باش آچق اهل عيالى،

...

بو پنهان نكته‌دن البتە عالى،
اولار بير واقف الاسرار شنبه.

۲۹ جگر، سيرابى، شيردان، آش رشته،
باگپرساق، نان جو تازه برشته،
بو قسمتلر ياز بلمېش سرنوشتە،
اولانلار شكر نعمت خوب رشته،
اولار عقبادا برخوردار شنبه.

۳۰ اولار بير آى کى كندىن كندخداسى،
مرتب باش قولاغى وار ياخاسى،
جيبيينده دسته دسته اسكتناسى،
آلېبدېر يئدى دست بايرام لباسى،
جوراب، باشماق، كت [و] شلوار شنبه.

٣١ وليكن قونشوسو كيلا غضنفر،
چكىب چهارشنبهنىن اوستونه خنجر،
دوتور ضعفى دئير الله اكبر،
مظفر كىسىن، لال اول على اكبر،
اوشاقلاري دوگوب تاپدار شنبه.

٣٢ ياشار كن مليونر يا خود حسن لات،
گوروب لاتى غنى ائيلر مباھات،
مساوات ائيلەمزا ساغلىقدا هيھات،
اولن وقتده اولاڭ كامل مساوات،
آپارېر هر بىرى بئش متى سوقات،
كفن كرباس يا چلوار شنبه.

-٢٥ -

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بىر هزج مربع سالم / - - - - -)

كيمدن اور گندىن

١ عزيزىم، قاش قاباغىن ساللاماغى كيمدن اور گندىن؟
همىشە مېرتانىب آخمىرداماغى كيمدن اور گندىن؟

٢ ياراشماز حرص و جوش ائتمك سنه بو سن و سال ايلە،
آغارمبىش ساج ايلە دوشگۇن بىنلە قد دال ايلە.
نەدىر فكرين بو پوزغۇن نقشه ايلە، كچ خيال ايلە،
اوتور بىر گوشەدە راحت ياشا فرخنە حال ايلە،
سلامت باشا دسمال باغلاماغى كيمدن اور گندىن؟

٣ بوراق بونو، نىيجه قىل و قالىن ترك اندىب ال چك،
گئچىيدىر عمرۆمۆز ياهو، من آغ ساققال، سن آغ بىرچك،
دئمك سىن بىر توخوملىق گۈل بىرسىن، مندە بىر گرمك،

ائديرسن قورتاوقورت جوجه چخارتى كۆك تزيوقلار تك،
قانادېن پورسودوب ديمديكلەماگى كىمدن اوڭىدىن؟

٤ وطنده، گاهى غربتىه اذىت، زحمت و ذلت،
اوزون ايلىر، اوزون مدت سنه من ائتمىش خدمت،
سنين آنمېش ياشىن وار، مندە يىتمىش فوت اۇلوب فرصت،
نهدن اوئرۇددۇر بۇ زحتمىلر اى بدجنس، بد فطرت!
بۇ سەن و سالدا سارساقلاماگى كىمدن اوڭىدىن؟

٥ اولار قېرخ ايل سراسر سەن منىم لە اۇلموسان ھمسىر،
كەپىل رزق، زحتمىش سەنин چۈن آب [و] نان آور.
ھمان جسم و جسدىير بۇ سەن بىر عمر اۇلوب نوکر،
اگر حق ناشناس اۇلسان خانىم حق بازخواست ائيلر،
بىرىن من، سكىگىزىن سەن سۈيىلەماگى كىمدن اوڭىدىن؟

٦ من اوزگە اوغلو، سەن اوزگە قېزى بىر كۆچە، بىر درىند،
من اولدوم مشترى سەن دە منه اولدون ارادتمند،
ئىچە مەت اۇلوب يىكىنگ، ھەفکەر و سعادتمند،
رضایيتبخش، دل گرم، خوش اطوار شرافتمند،
كۆچۈك وقتىلدە شەطرنج اويناماغى كىمدن اوڭىدىن؟

٧ شريك غم ياشاردىق بوطەمى مهر و محبتىدە،
نه سەن مندىن، نە من سەندىن اذىتىدە، كدورتىدە،
نه دندير بىلەرم نە سەر وار بۇ مۇھەممىتىدە،
منى آوارە، سرگىردان قويوب غربت ولايتىدە،

...

٨ دىليلن وار بىر قارپىش نطق و زبانپىن صاحب تقرير،
بىر آز شىرىن دانپىش فرمایشا بوردا اولار تأثير،

بو شرط ايله کي اولسون سؤزلرين با فكر و با تدبير،
ائديرسن قاشقىي چۈمچە، جناب چۈمچەنى كفگير،
اوشقاق تك اۆز گۈزۈن جېرماقلاماغى كيمدن اورگندىن؟

٩ بو زهرآلود سؤزلر سانكى ايسوت زنجبيل اولدو،
گەھى ازواى اوپلوب بدبختلىكە محكم دليل اولدو،
دئدىن بىزغالىيە گوسالىدир، گوسالە فيل اولدو،
محبّت گۈل سيتانى مسیر خاشاك و سيل اولدو،
چالىب عقرب كىمى نيشترلەماڭى كيمدن اورگندىن؟

١٠ هواسپن جمع ائديب اوز دودمانپن باخما قايقاجى،
ملايم صحبت ايله سؤزلرين قوى اولماسپن آجي،
دېگىلسن آج سوسوز زنده گانلىق فقر محتاجى،
بوراق گئتسىن ايشينه لاله خاله، نسترن باجي،
ايناپب اوغلارا سۈنجۈقولاماغى كيمدن اورگندىن؟

١١ تشكىر ائيلەرم الحَمْدُ لِلّٰهِ يُؤْخُدُونَ زادپن،
چاتىپ حدّ كمالە ساغ و سالىم يئددى اولادپن.
سنین بو داد [و] فريادپن يازبىق بدنام ائدر آدپن،
دۆزهتسن گر بير آز اخلاقىيۇ يوخ اۆزگە ايرادين،
اوز اولادپنلا دعوا باشلاماغى كيمدن اورگندىن؟

١٢ دۆزۈن سؤيلە بو مەتتە نە پىس لىك گۈرمۈسىن مندىن،
ايستەرسن حقيىمى حقە شكايىت ائيلەرم سندن،
بىر ايلدىر گلمىشىك كىندىن دانپىش باغدان، دە خرمندىن،
نە پاريس دن گلىيisen سن، نە بىنە گۈرمۈشىم لندن،
تعجب ائيلەرم دىنگىلەدەماڭى كيمدن اورگندىن؟

١٣ عروسون وار نوهن وار، بىر بؤيۈك جاه و جلالپن وار،
وارپىنپر يئددى اوغلۇن، اسكتناسپن وار، مالىن وار.

کئچیب سن شریفین فکر ایله عقلین کمالین وار،
دۆزهلت اخلاقیوی اوغلون، اوشاغین، ملک و مالین وار،
آغارمېش ساچ ایله اوذ پوفله ماغی کیمدن اوړگندین؟

۱۴ بو مدته منیم چون فوق العاده احترام ائتدین،
ار عورتیک رسومون چوخ نجابت له تمام ائتدین،
دالیمجا بوغما باسدېن اون بیرآی ترک سلام ائتدین،
لحاجت ائلەییب شام و نهاری زهرمار ائتدین،
کدورت آتشین یلپیک له ماقې کیمدن اوړگندین؟

- ۲۶ -

یسبح اهل قبرستان اوچوندۇر

مفاعیلن مفاعیلن فولون (بحر هزج مسدس محدود / -)

۱ کئچن گۈن سالخورده بیر عجوزه،
الیندە بیر عصا، چىگىننەدە كۆزه،
دئىيردى كوچەدە بیر پنبەدوزه،
عزمىزيم، لذت دنيا دو روزه،
اودا اشراف اوچۇن اعيان اوچوندۇر.

۲ خراب اولسون الھى بو زمانه،
نشان اولسون توبىا بۇمباردومانه،
داغلىسبىن ائو به ائو، لانه به لانه،
بو عمرۇ ئىيليريك بىز يانه - يانه،
اگر دۇران بئىي ایله خان اوچوندۇر.

۳ ضيافت، عيش و عشرت، مجلس سور،
فونوغراف، راديو، شەنناز، ماھور،
نجيب اشرف اوچوندۇر تار [و] طنبور،
فغان [و] آه [و] ناله، شيون [و] سور،
مىسيت، مفلس [و] عريان اوچوندۇر.

پلو، ماهی، قاشق، چنگال [و] بشقاب،
حریر [و] خز، سمور [و] پوست سنجاب،
پوتین، گالیش، فوکول، گول پیرهن خواب،
كت [و] شلوار، پالتو، مال ارباب،
یاماقلی بئز تومان دهقان اوچوندۇر.

چلو، جوجه، کره، قایماق، بوزباش،
مرصع قایقاناق، سركە، شیرە، آش،
اخوت دىر يئسین قوتلى قارداش،
قورو آرپا فطیرى، يارمادان آش،
بىزىم تك بى سر و سامان اوچوندۇر.

كمانچا، دف، پيانو، مجلس دم،
ادا، قېرجانما، عشوه، ناز، چم، خم،
دۇشۇنمز خان والا محتى و غم،
فلاكت خالى سفره چشم پۇر نە،
تحسىر سىينەي سوزان اوچوندۇر.

سور خان زاده‌لر عالي عمارت،
كنىز و دايە، خادم، شان و شوكت،
فنلى مُبل، صندل، استراحت،
مصيبت، هيسلى دام، صرفه، قناعت،
قورو بئر، نوكر و دريان اوچوندۇر.

گرەك دىر نور چشم خان والا،
عزيز بى جهت دردانە بالا،
گئىيە هر گوندە بير فاستونى اعاد،
ائده قو رختخواب اوستۇنده لالا،
نزاكت مفتەخور بارдан اوچوندۇر.

۹ باغبرساق، ایشگنه، جوقور به قوره،
جگر، سیرابی، کله، تخم شوره،
ذلیله، مفسسه، عربانه، عوره،
تبارک، عمر، یاسین، حمد [و] سوره،
یسبح اهل قبرستان اوچۇندۇر.

۱۰ ائدیب علم ایله هر ملت ترقى،
اولوب عزّت سعادت مستحقى،
حقیقت دیر سوزۇم پیغمبر حقى،
اینان آلتى مین ایل لیک کشور حقى،
بو کشور ناله و افغان اوچۇندۇر.

۱۱ تمدن، علم، صنعت، اختراعات،
ترن، دستگاه ماشین، آهن آلات،
فرنگ [و] انگلیس، آلمان بذات،
ترقى ائیله بیب آدم قالپر مات،
تنزل ملت ایران اوچۇندۇر.

۱۲ گاو آهن، خیش، شش حلقه‌ی نورسە گەھرە،
کیریش، دۆكجه، یوماق خورمودا جەھرە،
تاغار ساخسې چاناق دستگاه نەھرە،
ۋئىريلر ملت ایران بەھرە،
تراکتور آوتومات آلمان اوچۇندۇر.

۱۳ عصا، عمامه، تسبیح و عبا، شال،
قبا، نعلین، حنا، اسباب اغفال،
دعا، جادو، طلسەم و فال و اقبال،
نارنجى، قېرمىزى، خرمابىي ساققال.
قارا گۆز، دۈلما بادمجان اوچۇندۇر.

١٤ شبيه گدان عمود گُرز [و] خنجر،
دبله، طاس، کلاه خود، مغفر،
يزيد و معاويه، شمر بداختر،
مكدر اولماسا گر ملاقنبر،
فقط جنسنده دير دكان [و] منبر،
عوام [و] جاهل و نادان اوچوندور.

- ٢٧ -

اولاچاقمىش نه بىلىم

(فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مثمن مخبون محذوف /))

١ گله جكده بئله دوران اولاچاقمىش نه بىلىم،
قارا داش، قېرمىزى مرجان اولاچاقمىش، نه بىلىم!

٢ تاري هئچ نانجىيىن كىيفينى ساز ائيلەمهسىن،
عمرونىون ايللىرى نين قېشىنى ياز ائيلەمهسىن.
آج [و] محتاج ائلەسىن، عمرۇنۇ آز ائيلەمهسىن،
صاحب پۇز ائلەسىن، چم خم و ناز ائيلەمهسىن،
خاک روپە قابى گۆلдан اولاچاقمىش نه بىلىم.

٣ بد اصيلين گۈزو گۈرمىز كىيفى اولسا شىنگول،
باخماز اطرافينا گر گۈرسە جىينىدە قارا پول.
اولاغىن اوستۇنە سالسان گر ايپىكدىن سرچۈل،
هاردا كۆللۈك گۈرۈب اوردا ائر اجلال نزول،
آغىنېب خاک ايلە يىكسان اولاچاقمىش نه بىلىم.

٤ بير مثل واردپر دئىهەرلر: «قوش يوواسېندان اوچر،

جنسدن جنس تؤرەر، ایت نه یئسە آنى سىچر،
نه اكرسن او بىتر اكدىگىن ھر كيمسە بىچر،
چمن اىچره ايکى بوته بير هوادا سو اىچر»،
بىرى سىبل بىرى قالقان اولاجا قەمىش نه بىلىم.

٥

پول ائدر چركىنى گۈيچك گۈزلى بدرغېت،
گر كچل اولسادا خلق ائيلەم زۇندان نفترت،
تارى تەران داكى تافتانلارا وئرسىن بىرگەت،
فى الحقيقة وثیر اعیانلیقا فورى حرکت،
پىر ولى، قىبر على خان اولاجا قەمىش نه بىلىم.

٦

باخ بىزىم ... فېر، توالىت حسن و جمال،
موسىو مرسى كاراوات ائلەمە بىھودە خىال.
بىر دئىهن يۇخدور گئچن گۆنلریوی يادپوا سال،
نه آياغاندا چارپق وار، نه دە چىگىنинدە چووال،
پۇز وئریب مامولى ماتان اولاجا قەمىش نه بىلىم.

٧

ماشأ الله نه گۈزلى باش قولاق شىسطلى اىيگىت،
با نظافت كت [و] شلوار ايلە پىزامە ژىلت،
پارافين، آينە، داراق، لوکس صابون، فېر، توالىت،
بۇزباشا سوب دئىھر، كوفته كبابە كاتلت،
... دن بئله اوغلان اولاجا قەمىش نه بىلىم.

٨

پر عبارت دانىشپىر سۆزلىرى دۆزسۆز چاش باش،
دودى عىنكىدى كلاسە بېخ ايلە كوزملى باش،
كەنە پالتارلاربوا باخ بىر حيا ايلە قاماش،
آذرى! ياخشى بىلىر سن كىم ايدىن باشپوا داش.

...

بویوروب خواجهی شیراز سخن سنج قدیم،
ائیله‌مز چاره بداخلالقه مداوای حکیم،
خلقی بد فطرت و ذاتی قبرخ، جنس لئیم،
«روح را صحبت ناجنس عذابی است الیم.»
صحبته روحوما سوهان اولاًجا‌قمبیش نه بیلیم.

٦. مسدس لر

- ١ -

ماملى ماتان عمو اوغلو

فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن (بجر رمل مىمن مخوبون مكتوف /)

١ ايکى كاغذىن چاتىپىر بىزه مهربان عمو اوغلو،

اىلەسىن گۈرۈم الھى سنى كامران عمو اوغلو.

٢ هامى قوم [و] اقربانپىن سنه واردى چوخ دعاسى،

قاپى قۇنزولار تاماً اۆزۈم ھم بالا بولاسى.

ماتان عمە جان خصوصا، فاطىنин تكذ خالاسى،

شهربانو، تىللى جان جان قاسمىن اۆزۈم آناسى،

فقط اىستەيىرلر حىدىن سنه ساغلىق التماسى،

اولاسان ھر آرزووھ يئىشىپ چاتان عمو اوغلو.

٣ خبر اىستەسن سۈرۈشىسان بو طرف ولايتىندىن،

باھالىق - اوچوزلۇغۇندان چۈرەگىندىن ھم اتىندىن،

پىرىيىندىن ھم ياغىندان، كىرە نىخ قىمتىندىن،

ياشاماق اولوبىدو مشكىل، چىنин دۆشۈب چتىندىن،

بو قىدەر كفايت ائيلر الم و مصىيتىندىن،

او دىيار غربت اىچىرە قوتارىپ ياخان عمو اوغلو.

٤ كىچىنин - چىش اتىنин كىلوسو اۇتۇز رىالە،

ساتېلىپ اۇدا گر ارکك اۇلار ايسە لامحالە،

پىشىرنىدە بىر مصىيت، دؤشۈرنىدە آه و نالە،

هامى جنس ائدىب ترقى، اۇخو باخ بو وضع [و] حالە،

قارا چاي باھادىپ آنجاق قارا گۈنلۈ فاطىمە خالە،

عوضىينىدە مصرف ائيلر گۆل گاوزبان عمو اوغلو.

٥ تۇز ایچىندەدیر غم آور، دوتوب هر يئرين كىافت،
سارالىپ سۈلۈب سماور ائلهدىكىجە تۈرك عادت.
نه قاشقىق، نه استakanدا و نه حولىدە نظافت،
ائوه بىر قۇناق گىلندە چكىر عەمە جان خجالت.
نه چۈبۈق، نه چاي، نه قلىيان تۈرەنېر بؤيۈك كىسالت،
او باشىپ بالالى قىندان اولوب اىيگەدان عمو اوغلو.

٦ كىچىن ايل بەھار فصلى ايکى دفعە ياغدى باران،
قورودو تمام اكىنلر، دارىپ آرپا، بوغدا بستان،
دئمەللى كى سن گىندىن سۇرا خلق اۇلوب پريشان،
گەدىب ائۇ مخەلۋاتى، نه پلاس قالىپ، نه يۈرقان،
قالىپ ائودە كەنەنە چول مول، نىچە دانە ساخىسى فنجان،
داغىلىپ گەنىيەدى كىندىن اوكۇزۇن ساتان عمو اوغلو.

٧ باھالىقدىر هر طرفە، اۇلوب آرپا بوغدا كەمباب،
ساتېلىپدىر قاب قازانچا، نه چاناڭقا قالىپ، نه بشقاب.
بو فلاكتە بو فقرە بىر آدامدا قالماپىپ تاب،
بو مصىبىت ايلە آيا گۆرك ال چكىرمى ارباب؟!
همى بېھرە، هم سرانە، همى جوجە، مرغ و مرغاب،
چۈخالىپدىر كەندىمېزدە گەنجە آج ياتان عمو اوغلو.

٨ سود اۇلوب باها تاپىلماز، پىنيرە، يوغوردا حىست،
آناسېز يتيم اوشاقلار، فقرا، گدا، دول عورت،
اونودا پىنير ائدىرلر آچىلىپدى كىنده شرکت،
فقرايە يۈخدۇ نوبت بودا بىر بؤيۈك مصىبىت،
بىرى آج، بىرى پريشان، سارالىپ سۈلۈب جماعت،
ساتېلىپ لېلىق يومۇرتا جۇڭۇ بىش قېران عمو اوغلو.

٩ بو بالالى دودماندا غم بىشمارە آماج،

یاشاماق اسیری عربیان، باش آچقق، آباق بالپن، آج،
او دوزوب قمار عمره اولوب هر اساسی تاراج،
سپیلیب دیلنچی تخمی، چوخالیب فقیر و محتاج،
اولار ایکی کندده بئرکون باشپنا قویاردي قایقاد،
او بئش، اون نفردیر راحت یئیبب هم یاتان عمو اوغلو.

۱۰ دئیهسن وطن مبادا گلهسن دوباره کنده،
دوشەجک باشپن بلايە گنچەجک قېچىن کمنده،
با خاچاقسان حسرت ايله اته، ياغا، چایا، قنده،
پولون اولماسا جىينىدە قايىدېب ائوه گلندە،
گرەک آغلاياق بو غىمە ايكمىزىدە سندە، مندە،
بىرىمىز ئىننە دىستمال، بىرى نوحەخوان عمو اوغلو.

۱۱ اوّرهىيىم يانار باخاندا قارا گۈنلۈ نور جهانە،
نئچە باش صغىر عىالي غمە، محنە نشانە،
سارالپىدى پېرسپىپىدېر، بۆزۈشۈبدۈ يانە يانە،
قاپىلاردا سائل اولمۇش دۈلانپر اويان بويانە،
دئير: «اي خدا خرابە قالا بؤيلە بىر زمانە،
بىرىسى گئىيدىر اطلس، بىرى بئز تومان عمو اوغلو.»

۱۲ بو نه گۈندۈ، بو نه دىرىلىك، بىزە عمر دفترىندەن،
تۈكۈلۈر غم و مصىيت قارا گۈن ورقلارىندەن،
بىرىسى اولوبدو دارا چوماق ايلە شش پريندەن،
بىرىسى ذليل [و] مضطرب، چكەر آھى چوخ درىندەن،
اولا تار و مار الھى بئله چىخ محورىندەن،
اوچا گۈنۈ كایناتىن اولا لامكان عمو اوغلو.

۱۳ آنادان اولاندا تارىخيمىزى يازىب داداشىم،
ايکى ياش بؤيۈكىدۇ مندن خالام اوغلۇ ميرزا هاشيم.

بو حساب ايله منيمىدە وار ايگىرمى يىددى ياشىم،
دادشىم دوشۇب آياقدان، آغارىپ منيمىدە باشىم،
قاراگۇن غم و مصىبىت كىمە دردىمى ياناشىم،
بو مىلدى خۇش گۇن ائيلر قۇجانى جوان عمو اوغلو.

١٤ ولى ايمىدى ماشاء الله او ضعيف ميرزا قىبر،
طلبه اولان زماندا او خويوردو پاي منبر،
هله ملا چاقلاشايدى بدنى نجيف^{٣٩} و لاغر،
گورهسن عمو اوغلو ايمىدى يىتىشىب آخوندا بنزهـر،
تارى ساخلاسپن نظردن نىتجە گۈر تۈكۈبدۈ پىسىر،
اولوب علمىن هەمتىندىن بىر لالى پۇزان عمو اوغلو.

١٥ ائدهرىك هامى مراعات ادب ايله احترامىن،
كىشىنىن گۈرۈم الھى اوجا ائيلەسىن مقامىن.
دئگىلىن الھى آمىن! او خويوب خدا كلامىن،
آلېرى نزاكت ايله فقرالرین سلامىن،
بو يورور كى واردېر آرپا فطىرىيىدە چوخ ويتامىن،
يئىينى كۈپۈرددەر اما ائلەمزر زيان عمو اوغلو.

١٦ گىندەسن اونون ائوينه گورهسن تجملاپن،
قورو بىر حصىرىن اۆستە دوشۇب قلم دواتىن.
ائىدىرى عوامە تعلیم حسنات واجباتپن،
اوروجون محسناتپن، نمازپن مقارناتپن،
گەھى فطرەنин رسومون، گەھى خمسون، ھم زكاتپن،
بو عمللىرىن ثوابپن ائلە بىر بىان عمو اوغلو.

١٧ دۆنن ائيلە بىردى تعريف بىزىم ئودە خالە پريزاد،

^{٣٩} اصل: نجيب.

آقانین دعالارپندا ابداً تاپلماز ایراد،
او قدهر يازېب پۇزوبدور اولوب هر عملده استاد،
گۆبەگىنى يازدپرسا اولور حامله دول آرواد،
اينان اعتقادىن اولسون بو عملده يوخدو بىرزاد،
اوْزۇ بىر امین آدامدېر بو گۆبىك يازان عمو اوْغلو.

۱۸ اوْخويوبدو هر كتابى، نه قدهر چكىيدى زحمت،
ايکى يۆز كتابى بير - بير اوْخوماق دىگىل ئرافت،
هر ايشين حسابى واردېر، هر عملده بير مهارت،
دئمهسن خدا نكرده بو عملده وار خيانات،
بئله مستحبدى كىيم بير اوْطاق ايچىنده خلوت،
گرەكى عامل ايلە معمول اوْلا تاي تومان عمو اوْغلو.

۱۹ بىلى صرف مير، تصريف، انمودج و عوامل،
صدىيە و سىوطى اوْخويوب اولوبدور كامل،
بىلير اسمى، فعلى، حرفى، ائدير عمر و زىده شامل،
باشپنا قۇيوب عمامه اوْزۇ آغ، كلاھى مل مل،
قارا ساققال، آغ عمامه نىچە گۈر اولوبدو خوشگل،
اوْخوياندا ورد اولور لاب ماملى ماتان عمو اوْغلو.

۲۰ بودو زحمتى هر ايلده رمضان ايلە محرّم،
ايکى آى تمام بىپا ائلە بىر بساط ماتم.
دئىيرى يىزىد ملعون ايلە شمر ابن ملجم،
بو عزاي غەفرادە ايکى نقش ائديب فراهم،
بىريسى بەشت جاويد، بىرى اود، آلو، جەنم،
بونودا دئمىز كى پولسوز سىزە روضەخوان عمو اوْغلو.

٢١ بئله صحبت ائلەيىرىدى بدل اوغلو كبلا^{٣٠} نعمت،
 يوخودا گۈرۈپ اولنلر دىرىلىپ، قۇپۇپ قىامت،
 عرصات مىھىز اىچىرە دەدىسىن گۈرۈپ سلامت،
 اوذا قېر قازانلارپىندا ائلەيىپ يىزىد شكايت،
 كى سىزىن او ملا قىنبر نىيە چكىمەيىر خجالت،
 منه شىمرە ابن سعدە ائلەيىر همىشە لىعنت،
 ساتىپرى بو قدر خلقە اىچى بوش يالان عمو اوغلو.

٢٢ بىز امام ايلە ياناشدىق او ديار كربلا،
 نئچە ساعت اولدو دعوا بىز و بىگىر آرادە،
 او شريح قاضى ... سبب اولدو بو فسادە،
 گر او وئرمەسىدەيى فتوا كى گلىن گئەك جەدادە،
 يوخودو منىم اوزومدە بو جانايته ارادە،
 نه شىوخ شام ائەردە، نەدە نەھروان عمو اوغلو.

٢٣ هلە بونلار اوز يئرىيندە دئىگىلن او بى سوادە،
 دئىسىن اصل ماجرانىپ نەدە كم و نە زىادە،
 هاچان ابن سعد جاركىش او لعین حرامزادە،
 آپارپىدى شام شومە اسرانىپ پاپىادە،
 عربستان بن چۈلۈندە اۋد آلولۇ بىر ھوادە،
 به علاوه شىمر ... او كىسيك باشىپ جادادە،
 داخىپ خولى قورومساق باشىپ آشپىزخانادە،
 آپارپىپ قۇپۇپ كۆل اۆستە دئىگىلن او ...
 منه ائت نثار لىعنت، اۆزۈوه پول استفادە،
 او زمان كى پول يېغىلىدى او رەگىن دعا ثنادە،
 كېت ائويىندە راحت اىكىلىش، ياشا ذوق ايلە صفادە،
 بو قضىيە وئرمەيىبىدىر سىنە بىر زيان عمو اوغلو.

^{٣٠} در اصل: كربلا.

-۲ -

بالام لای لای

مفاعیلن مفاعیلن (بعر هزج مریع سالم / -)

- ۱ شفق‌لردن چېخېبدېر آی،
بالام لای لای، بالام لای لای.
خروسلار بانلېپېر ھاى ھاى،
بالام لای لای لای، بالام لای لای.
- ۲ يۈك اوستۇنده ياتېب بئش - بئش،
سېچانلار صندوقا گيرميش،
مفتىش تك ائدير تفتىش،
ائشىكىن سىس سىسە وئرمىش،
قولاق وئر من دئىيىم سن ساي،
بالام لای لای، بالام لای لای.
- ۳ ننه پف پف، لولوخورخور،
قارا خورتدان قورويدور تور،
قاچىب بئزدىك، مسىب قورخور،
چالپر دامدا باجا دوردور،
دئىير: «ديللىنمه، يات، اى واى،
بالام لای لای، بالام لای لای!»
- ۴ گلىيدىر كله گۆز جېرتدان،
باخېر دقتله يېرتىقدان،
تسېبىحى وار گۆى مېنجىقدان،
گردىنىدى ده فېندىقدان.
چالپر دنبك گۆلۈر گاي گاي،
بالام لای لای، بالام لای لای!»

اوچور يئدن گؤگە ساري، ۵
 واي واي كؤپه گيرن قاري،
 شريندن ساخلاسپن تاري،
 آپارپر كؤك اوشاقلاري،
 گه گه جفت-جفت، گه گه تاي-تاي،
 بالام لاي لاي، بالام لاي لاي!

بو ياندان جينلرين شاهى، ۶
 قوشونو، توپى، دستگاهى،
 گناھلېنى بى گناھى،
 بوغور والھى بالالھى،
 آسپىر، كسىر، دئىير وورھاى،
 بالام لاي لاي، بالام لاي لاي.

دجالپىن اتششىگى آخ آخ، ۷
 نئجه پس آنغيرپر واخ واخ،
 اينامېرسان اوزۇن دور باخ،
 سېچىر خرما، آتىپ شېلاخ،
 اوزۇ گۈلۈر دئىير اوختاى،
 بالام لاي لاي، بالام لاي لاي.

سسىن كىس، دىنەمە، قېرىپل يات، ۸
 يۇرقانلار اوستۇنده قات قات،
 اوزۇمە باخېرسان مات مات،
 آز زېرىپلدا كۈپ قېرىپلدا،
 آمپول ووران گلىر واي واي،
 بالام لاي لاي، بالام لاي لاي!

عجمب آمپول، عجمب دارو، ۹

یاتپردپر آدمی وارو،
 معطر، خوشمزه، خوشبو،
 عذاب حس انتمه‌سین یارو،
 یاتار قبرخ ایل بهار، قیش، یای،
 بالام لای لای، بالام لای لای.

۱۰ عجب احسنت بو حاله،
 جوان یا خود نود ساله،
 نه آه ائتمز، نهده ناله،
 کتاب آچ، باخگیلن فاله،
 دئمz وای خسته جانبیم وای،
 بالام لای لای، بالام لای لای!

٧. مستزاد

- ١ -

سەگاھ زابل

مفعول مفعلن فعولن (بىر هزج مسدس اخرب مقوض مخذوف / ---)

دَلْئِي، دَلْئِي،
دَلْئِي، دَلْئِي.	١ حِرَّاجَه گَنْتَدِي فَرْش و پَلاسِيم،
تَدْرِيج ايله داغْبَلْدي اسَاسِيم،
امان! امان!
امان! امان!
امان! امان!
دَلْئِي، دَلْئِي.	٢ نَه پُول وَار [و] نَه مَال [و] مَنَالِيم،
نَه جَنْس وَارْدَبْر كَيم سَاتِيم آليم،
أَوْدَه قَالِبَب گَوْل اوْزَلَو مَارَالِيم،
بَير چَوْلَمَك ايله بَير دَانَه طَاسِيم،
بَالَام، بَالَام،
بَالَام، بَالَام،
بَالَام، بَالَام،
دَلْئِي، دَلْئِي.	٣ يَوْخ بَير شاهِي گَلِير نَه مَداخِل،
نَه ايش، نَه گَوْج، نَه خَارِج دَاخِل،
مَن آَغْلَبِياندا سَن دَه اوْزَون بَيل،
نَه باشماقِيم قَالِبَب نَه لَبَاسِيم،
جوْنَم، جوْنَم،
جوْنَم، جوْنَم،
جوْنَم، جوْنَم،
دَلْئِي، دَلْئِي.	٤ بَير عاشِيقِيم فَلَكْزَدَه عَريَان،
بِيرْتِيق تومان، چاك گَرِيبَان،
بَو لَوت جانِيم اوْ جانِبوا قَربَان،
عَقْليَيم چاشِبَب قَاحِبَدِي حَواسِيم،
گَوْلَوْم، گَوْلَوْم،
گَوْلَوْم، گَوْلَوْم،
گَوْلَوْم، گَوْلَوْم،
دَلْئِي، دَلْئِي.	٥ اي قاشِي تازَه، اي ساچِي سِنبَل،
سَن گَوْلَسِن آخر من سَنه بَلَبل،
لوَت پَولَسوَز عاشقِين ايشِي مشَكَل،
بَير چاره سَؤَيلَه من قَوْلَاق آسِيم،
اي فَلَك،	٦ اوْلَدوْم حصِيرِين اوْسَته نصِير،

- ناشتایم ال آیاگیم اسیر،
ات مت گورنده لاب تله سیر،
پولسوزدا نسیه وئرمەدى قاسىم،
- دردیمی داغا داشا دئییم يوخ،
يا خاللې چانما قاشا دئییم يوخ،
دولما، پلاوه، آشا دئییم اوف،
بۈزباشا آغ لاواشا دئییم من،
لوبيا، نخوده، ماشه دئییم نه،
قارنې يۇغۇن داداشا يوخ،
سېندى قلم داغىلدى حواسىم،
- گر مين بھار اولا بو چمندە،
اولماز سرور سندە نه مندە،
بايقوش يوواسى سرو [و] سمندە،
بلېلەدە ياس حبّ وطندە،
الحق عجيبة طى مراسم،
- هم باغ ايچىنده دشت [و] دمندە،
نه رشته ده، نه وجە الحُسندە،
عشرت غراب، زاغ [و] زغندە،
آغلارلار آذرى له بىت^االحزن ده،
- ای فلك،
ای فلك،
دلئى، دلئى.

امان! امان!
بالام، بالام،
جانپىم، جانپىم،
اوخارى، اوخارى،
گۈلۈم، گۈلۈم،
فلک، فلك،
دلئى، دلئى.

عجب، عجب،
عجب، عجب،
عجب، عجب،
عجب، عجب،
دلئى، دلئى.

عجب، عجب،
عجب، عجب،
عجب، عجب،
عجب، عجب.

۸. ملّمع لر

- ۱ -

دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا

مفعول فاعلان مفعول فاعلان (بحر مضارع مثنو اخرب / ---)

۱ مردی نیازمندی بر درب قصر دار،
با عجز و با تضرع می خواند این دعا را:
«ای مَلْجَأ الْبَرَايَا، ای کلا اختیار!
از محنتِ نداری طاقت نمانده مار،
تو منعمی که داری انبار هر غذا را،
از خمس و از زکاتش قسمت بده گدار،
محتاج و لاعلاج [و] درویش بینوارا،
دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا.»

۲ ای ملتین امینی و ای نایب الهی،
یوخسولالاربن امیدی، عاجزلاربن پناهی،
ذلّتدهدیر عیالبم واردپر سنه گناهی،
بیچاره‌نی، فقیری سال یادا گاه گاهی،
سیم و زرت فراوان ممکن هر آنچه خواهی،
اینک ز بنده درخواست وز خالقم گواهی.
یوخ اوزگه بیر امیدیم نه شام و نه نهارا،
«دل می‌رود ز دستم صاحبدلان خدا را.»

۳ قرآن‌ه ائیله دقت، شرع محمدیت،
یوخ اوندا کبر [و] ناز [و] شخصیت و منیت.
نه ظلم وار نه ظالم، نه زجر نه اذیت،
هر فرد اوچوندور حکمی اجرا علی السویت.
وار سنده مال [و] ثروت، یوخسولا فقر [و] ذلت،

ذوق [و] صفادا سنسن آسوده استراحت.

رادیو چالپر سینینچون آواز ساز ناغارا،
«در رقص [و] حالت آرد رتدان باصفا را.»

اسلام اوچون دگیلمی جود و سخا - کرامت، ۴

مهر و وفا - صداقت، هم بی غرض ارادت؟

اسلام آدبندای خدور بیر ذره عیب و علت،

قول ایله فعلین ائتسه وجدانبوی حکایت.

افضل ترین عبادت همنوع اوچوندو خدمت،

به به! نه پاک قانون، احسن! نه حسن نیت.

از اسم خود منجان بیغمیر خدا را،

«کاین کیمیای هستی قارون کند گدا را.»

سائل ائدهنه سدن بیر عاجزانه خواهش، ۵

بذل و سخاوتیندن گورسون گره ک نوازش،

هر گونه مهر [و] رافت، هر گونه ساز [و] بارش،

باخ بیر بو وضع [و] حاله اطرافیوه پس و پیش.

نقداً اوژون گورورسن لازم دگیل مفتّش،

وار بیزده یوژده دوخسان سائل، گدا و درویش.

گورسه ترّحم ائیله ر بولوتلری نصارا،

«دردا که راز پنهان خواهد [شد] آشکارا.»

بیر گوشده ضیافت، بیر یاندا آه [و] فریاد، ۶

بیر عده درد [و] غمده، بیر عده غمدن آزاد.

آیا بودور اخوت همنوع آدمیزاد!

سن عیش [و] عشرت ایچره، من ده اسیر اولاد،

بو قسمتین ایچینده یوخ ذره قدری ایراد،

بیر یاندا ناز [و] نعمت، بیر یاندا صرف اولور جاد.

آرپا فطیری نافع، یارما آشی گوارا،

«دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا.»

۷ وار هانکی مملکتده دانش‌سرای رمال،

علم دعانيسي، جيندار فال اقبال.

ميمونچى خرس‌باز، سائل گدا و حمال،

تدریس حقه‌بازی، تعليم جار [و] جنجال،

مفلوک پابرهنه، عربان لخت ابدال،

به به! غريبه رؤيت، احسنت! غريبه احوال.

نه اوْلمه‌گه علاجي، نه قالماغا مدارا،

هاتِ الصَّبُوح هُبوا يا ايها السُّكاري

۸ گهواره‌ي مصیبت دستگاه جهل سازی،

جادو، طلس‌م [و] تسخیر، افسون‌گر امتیازی.

تعویذ حساب ابجد مین اگری بوگری يازی

دعوای عمرو زید [و] مستقبل ايله ماضی.

مين فند، مين فبريلداق، هر گونه حقه‌بازی،

ساقي! بيار باده، مطراب! بخوان حجازی.

ملا اوْخور دعاني آرپا چېخېر ديوارا،

«تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا».

۹ باخدېقجا بو ديارا بيگانه‌لر قالېر مات،

يۇخدور بيانه حاجت، ميزان علمه اثبات.

فانتان ائدييدير همت، صدق و صفا، مساوات،

دستگاه کارخانه هم تازه اختراعات.

كيسه به كيسه، يۆك- يۆك، لنگه به لنگه، قات- قات،

ترپشمە، دينمه لال اول، يوم گۈزلىن، يېخېل يات.

بردند آبروی پېغمبر خدا را،

«دردا كه راز پنهان خواهد شد آشكارا».

۱۰ علم و هنر صناعت، گهواره‌ي معارف،

نه جهله وار نه غفلت، نادانلار اوaldo عارف.
آسوده دیر جماعت نه اوغرو، نه مخالف،
هر گوشده اخوت، صدق و صفا تصادف.
عشق وطن پرستى، رسم ادب تعارف،
پولدار مليونلر جشن ائيله يىب چكىر كىيف.
مطروب بو رستوراندا پول خرج ائدىرلر كيف كيف،
رقصه، حشىشىه، بنگه، مشروب ايله قمارا.
شايىد كه باز بىند ديدار آشنا راه،
ياز آذرى بو بيلى افسرده و خمارا.
بو جشن ايله او جشنين وار فرقى هاردان هارا،
«دردا كه راز پنهان خواهد شد آشكارا.»

- ۲ -

افطار دعاسى

فاعلاتن فاعلن (مدید مریع سالم / --- - - - -)

۱ مسجدىن قاپىسىندا،

يا عللى يا عظيم.

قورو توپراقلار اوسته،

يا جواد يا كريم.

ياتىشېيدى بىر يتيم،

يا غفور يا رحيم.

كاش او بىچارەنى،

گۈرمە بىدى گۆزلىيم،

يا غفور يا رحيم.

۲ يا ناصر يا معين،

يَا نَصِيرُ يَا الله،
 يَارَبُّ الْمُسْتَضْعَفِينَ،
 يَا بَصِيرُ يَا الله.
 او بیچاره نئیله سین،
 تیتریر اسیر يَا الله،
 نه آتا وار نه آنا،
 نه مداوا نه حکیم،
 يَا غَفُورُ يَا رَحِیْم.

٣ ذَى الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى

يَا رَزَّاقُ يَا كَفِيلَ،
 بِرَحْمَتِكَ يَا رَبَّاهُ،
 وَالْجَارُ وَابْنَ السَّبِيلِ،
 سارَالِب قونچا گوْل تک،
 آج، سوسوز، خوار و ذليل،
 ياتمیش ایدی قانمادېم،
 اولمۇش ایدی بىلمەدیم.
 يَا غَفُورُ يَا رَحِیْم.

يَا رَبَّاهُ يَا رَبَّاهُ،
 يَا ذَى الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ،
 هر سرلردن آگاه،
 يَا ذَى الْعِزَّةِ وَالْجَبَروتِ.
 اوْن خروار اوْن انبارده،
 ياغ، پنیر، يارما [و] قوروت،

نه خمس و نه زکات،
ياربم باتمان وئرمەديم.

يَا غَفُورٌ يَا رَحِيمٍ.

٤ أَسْتَلْكَ يَا اللَّهُ،

الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ،

يَا غَافِرَ السَّيِّئَاتِ،

الْعَفْرَةَ بَعْدَ الْمَوْتِ.

بوغداداري بيت يئدى،

اون بئش خروار اولدو فوت،

اونلره ساتماديم،

خير [و] احسان ائتمەديم،

يَا غَفُورٌ يَا رَحِيمٍ.

٥ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ،

يَا رَزَاقُ وَ يَا غَفَّارُ،

أَنْتَ سَتَّارُ الْعُيُوبِ،

هله واردپر بير انبار،

قالپر يئر به يئر دوروب،

آذوقه و خشكبار،

حددن آشېب ثروتىيم،

شهرتىيم، حىشىتىيم،

يَا غَفُورٌ يَا رَحِيمٍ.

٦ مين تۆمن سرمایىهدن،

يَا أَحْكَمَ الْحَاكِمِينَ،

بیر انبار بوجدا آلدېم،

يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ،

بىرە اون سود ائيلەدېم،

پول قازاندېم اللى مىن،

ملت قېرىپلدى باىتدى،

قالمىشام بايقوش كىمین،

بىر تۆمنه آلمېشام،

اون تۆمنه ساتمىشام.

مطلوبىمە چاتمىشام،

آرپانى كىسىكله يىب،

بوجدايا داش قاتمىشام،

قسمت اولسا إن شاء الله،

وار زيارت نىتىيەم.

يَا غَفُورُ يَا رَحِيمٍ.

۱۰. قوشما

- ۱ -

فالچي (يالانچي)

۱ فالپن فالدېر عمۇ! فرمانپن الله،
مطلبىن كيم آچار ملالطف الله.

۲ طالعىن گۈرسەنېر اسد بُرجوندا،
خوشبختلىك نشانى بورنۇن اوجوندا.
اورووجدا، نمازدا الله بُرجوندا،
تبىل سىن، دئىكىلىن أستغْفِرُ الله.

۳ درين فكىلى سىن هر سرى بىلنى،
شىرىپىن صحبتلى سىن گۈزۈندىن گۆلن،
آروادپن قوچادېر بىر قېز آل ئولنى،
هله سىئىن كەچىبىدىر ماشائى الله.

۴ يامان گۈزىن اوزاق هله قېوراق سان،
آى لوطى ماشائى الله گۈلش قاباقسان.
طالعىن گۈستىرىر ائولنه جاقسان،
مرادبۇ تىز چاتارسان، إن شاء الله.

۵ بىر گۇئى گۈز، دول عورت، ساچىلارى سارى،
نه چوخ جوانەدىر، نەدە چوخ قارى،
قۇيىما سىزە گلىسىن او فتنە كارى،
يامان جادوگەردىر، اولگىلىن آگاھ.

۶ دىستمازسېز قارانلىق ائودە ياتما،

قاينار سويو ناودان دىيىنە آتما.
 بير نذرىن وار اونو تىز وئر يوبانما،
 اگلش بير حمد اوخو، اۆچ قۇل ھۇ الله.

٧ دئورت يېل آيرېمىندا، چرتىب آياغىن،
 پېخېلمېسان دۆشۈب يئرە پاپاگىن.
 اولكۈرتمۆسن جىنلىرىن يېغىناغىن،
 گەرەك اوخويايىدېن اوردا بىسْمِ الله.

۱۱. يئنى قالىب

- ۱ -

آبادانلىق سئومىنلر

مفاعيلن مفاعيلن(بىر هزج /)

۱ اوزون مدت، اوزون ايللر، بىزم اولكە، بىزىم ائللر،
قارا دومان، قارا يئللر.

چمندە گۆل آچىلمامېش، چىچكلهنىب ساچىلمامېش، اوچار قارقا، قۇنار بايقوش،
معلوم اولماز بهار، ياي، قېش،
آبادانلىق سئومىنلر.

۲ سحر يئلى، شفق لىدن، اولكەلرە اسەن زمان،
سوسن، بنفسە، ارغوان،

چمن لىدن بزەكلرى، قۇنچەلن چىچكلىرى، سۈلغۇن سارالمىش رنگلىرى،
دومانلارى، كۆلكلرى،
بهار فصلىن ائلر خزان.

۳ دۈلۈشارلار بىزىم باغا، ساغدان سۇلا، سۈلدان ساغا،
نكتى لاشخور، آلا قارغا،
اولاشالار گۆل آچماسىن، بلبل گۆلە ياناشماسىن، گۆل عطرىنە بولاشماسىن،
ال آياغا دۈلاشماسىن،
ھەر قۇنار بىر بوداغا.

۴ شاختا دومان، كۆلك بوران، كۈچۈرددۈر اوبانى ئىلى،
عَلَى الْخُصُوصِ جنوب يئلى،
ايستر آغلاр ايسترىسن گۆل، گۆلر بايقوش، آغلار بلبل، قويىماز قالسىن بىر آچىلمىش گۆل،
توبۇز لانمىش سوسن، سىنبل،
طوفانى دۈلۈسى سىلى.

- ٥ کئچن گئجه عادت اوزره، تریاک چکیب، بنگ آتمېشىدېم،
 قۇل قېچىمې اوزا تمېشىدېم،
 فكريمىدە بىر بؤيۈك خوليا اىچىنەدە بىر رؤيا، گئرددۇم قارشىمدا وار گويا،
 اوزگە عالم، اوزگە دنيا،
 يوخلامېش ايديم، ياتمېشىدېم.
- ٦ گئرددۇم آخىر آيلار، ايللر، چىخ فېرلانېر تكەر كىمى،
 يىئل دىگەر مانند پر كىمى،
 شفقىن نور ساچار، گلىر، گئرسەنیر آشكار گلىر، قېش توکەنېب بەھار گلىر،
 اېشىقلانان سحر كىمى.
- ٧ طوفان كئچدۇ، دومان قاچدى، قارا بولوتلار اويناشدى،
 آبادانلىق اېشىقلاشدى،
 قارغalar قارپىداشىدېلار، بايقوشلارلا ياناشىدېلار، اوجا داغلارдан آشدېلار،
 اوڭىھەمىزدىن اوراشىدېلار،
 گۇن چېخدى نورونى ساشدى.
- ٨ تغىير شكل اولدۇ كم كم، درهم بىرھم، كەنە دنيا، كەنە عالم،
 تدرىيجا اولدۇ مجسىم،
 سان دۆزۈلۈب لعل [و] گوھر، نقطە كىمى ستارەلر، اېشىقلې ماھپارەلر،
 نورىباران خورشىد فر،
 عظمتلى بىر آغ پرچم.
- ٩ پرچم اوستە حق شعاري، دۆزۈلمۈشدو، مشترى، زهره و زحل،
 خط خوانا حكم ازل،
 صدق و صفا، صلاحىت، حىّ على خىزىر العمال، ياشاسپىن صلح [و] امنىت،
 نابود اولسون جنگ جدل.
- ١٠ شخصىت و حرص [و] طمع، بغض و حسد، كىن و كَدر،
 وحشىت و خوف [و] خطر،
 دنيا اوزۇندىن بىدرنگ، نابود اولسون آلات جنگ، خىپارە و توب و تفنج،

جنگ ایستهین جلاده ننگ،
بینالملل، بینالبشر.

-۲-

بهار نغمەسى ياخود ساياچى

۱ من بهارام، گۆللریم وار، بستانلاردا، درەلدە، باغلاردا،

تپەلدە، داغلاردا،

بزەرم دنیاپىن، چمنىن، صحرانىن اوزۇن،

آراندا، يايلاقلاردا.

۲ آللىي گۆللو باغچالارپىم، دورەسىنده، گۆل بنفسه،

ھر بىرىنده وار بىر نقشە،

آل قېرمەزىپى بلور كىمىن، بلوردان دۆشىن نور كىمىن،

قېزېل يۈنچا، لالە خشە.

۳ باغلارپىدا، توبۇز توپۇز، وار، رنگ بە رنگ گۆللریم،

ارغوان، نيلوفريم،

اوستۇنە قۇناندا شىنىميم، قاچار مەخت داغىلار غم،

اسەندە سىنبللىرىم.

۴ تارلارارپىم، بستانلارپىم، گلستانلارپىم، چمنىم،

سوسىن، سىنبل، ياسىنىم،

گۈزىللىرىن اويناغىدىپ، بزەنمىش جىنت باغىدىپ،

قرنەپەلىم، نىسترنىم.

۵ گۈزىل گۈزىل، جىنگللىرىم، هر طرفە ئولكەلدە،

گۈنچىلدە، كۈلگەلدە،

واردىپ سروپىم صنوبىرىم، هر جورە عطرىرىم، عنبرىم،

اطلس كىمى جۈلگەلدە.

۶ يئل اسىيىكچە تارلارارپىم، پاربىلدايىپ وئەر شفق،

نور ساچپلار طبق طبق،
شاختا دۇلو قارا دومان، دشمنلریم وئرمىز امان،
ائىلرلر شتى الورق.

٧ چېرىپېپ چالار، سوپىوب تالار، بىر يانېم اۋد بىر يانېم بوز،
باخار منه قودوز قودوز،
بىر طرف ياي، بىر طرف قىش، بو اىكى ائوی يېخېلىمىش،
قالام آرالىقدا يالقوز.

٨ ال گۈتۈرمىزلىرى ياخامدان، آبادانلىق سۆمەينىر،
بىرى گىتىجىك، بىرى گەلەر،
بونالاربىن اليىندىن فرياد، قويىمازار اۋلام بىر گۆن شاد،
بو اذىت چىيل دشمنلر.

٩ دسته دسته بايقوش، لاشخور، سورى سورى آلا قارغا،
دۇلار دۇلو وورموش باغا،
ساغдан سۇلا، سۇلدان ساغا، موسىيو لاشخور بايقوش آقا.
ايىستر كال ايىستر يېتىشىمىش، نه اوزۇم قالار، نه كىشمىش،
ھەرە قۇنار بىر بوداغا.

١٠ آذرىيەم، وار سىنه مەدە، غم اوجاغېم، اۋد مخنىم،

شىرىكم درد [و] غمىنە، ھم دشمنىم دشمنىنە،
باش اىگىرم پرچمىنە،
ھم يوردو مدور ھم مىسكىنەم.

-٣-

محنت يوردو، غم ياتاغى مەھمانكىش مەھمانخانە
١ فضالاردا سىر ائدرىكن آزاد سربىست يىگانە،
ھەر طرفە، ھەر يانە،

سونوشت قضا و قدر،
قارشىمدا اولدو جلوه گر،
سبب اولدو ايکى نفر،
بيرى پدر، بيرى مادر،
سوق ائتدىلر جهانه.

۲ پُرمىخت آر و عورت، خلوت اوتكىق، شيرين صحبت،
گئجه گۈندۈز عيش و عشرت،
اولدولار مەربان هممم،
تارىخە وورولدو رقم،
يىنكەلدى دۇنبالدى شىكم،
نه بىر گۈن چوخ، نه بىر گۈن كە،
دۇققۇز آى دۇققۇز گۈن مهلت.

۳ اتنى، قاندان، آپارتمان، مرکزى اوتومات زندان،
كسيلىدى يېل ھر بىر ياندان،
محنت يوردو، غم ياتاغى،
استخواندان سقفى، طاغى،
نه فرشى وار نه چراڭى،
شىبە گۈنۈ آخشام چاغى.
مرخىچ اولدووق زنداندان.

۴ ملک خاله، نسائى جان جان دۇذاقلارپىن بۆزه بۆزه،
باخىب وئردىلر اۆز اۆزه،
والدەمە اولدو ماما،
مژدەسىن وئردى آتاما،
ھم عەممە، ھم خالاما،
ھم جەممە، ھم باباما.
گۈزلىرىنى سۆزه سۆزه.

۵ يېغىلدېلار آد قۇيماغا اكىرىدىي، محمد كىشى،

هم قبیله ارکک دیشی،

نرگس خالا، ملک نساء،
یانلارپنی باسا باسا،
کربلایی نصیر، ملاّ موسا،
تاری وئردى، مشهدی عیسا،
یئدیلر شیرنی کشممشی.

٦ مجلس اولدو آراسته، چای ایچیب صحبت آچدپلار،
چوبوق چکیب دانپشدپلار،

پنجشنبه گۆنۇ خوش ساعت،
ملاموسى ائتدى صحبت،
ملک نساء، عمّه زینت،
اذان، اقامه، قرائت،
... ... آد قۇيدولار.

٧ بَرَبَرِينجى، بِرْكِيشِينكى، شاطِير گئچى، سرو آغاچى،
سن سن باشپېزپن تاجى،
او بالاجا آياقلارپن،
اینجه نازك بارماقلارپن،
او قېرمېزى ياناقلارپن،
قربان گۈل تك دۇداغلارپن،
پریزاد ننه، كلثوم باحى.

٨ قۇنداق، چاق، مەمە، ننه، تطى پوطى، پىھ، فاقا،
مامان جونم، بابا آقا،

دوت الیندن جىبار داداش،
ايىمەكله يېير يياواش يياواش،
شىرىپىن چۈركى، سۈت، تىلته ماش،
بو دىرىھ گلمەيىدىك كاش،
بسىلەيىب باسار تۈپراغا.

۹ بیر نئچه آی، بیر نئچه ایل قىشدان چېخدېق، گىردىك يازا،
کەنه ايلى ائتدىك تازه،

گۈندۈز بىئىدىك، گئجه ياتدېق،
پالتارى گىئىدىك چېخار تىدېق،
حد تكامله چاتدېق،
حالى حرامە قاتدېق،
ياناشدېق سوز [و] گدازه.

۱۰ درەلردن آخان سئللىر، شفقلردن اسەن يئللىر، جۈلگەلدە،
گۆنش لىرە، كۈلگەلدە،

آرانلاردا، يايلاقلاردادا،
اوجالاردا، آلچاقلاردادا،
چمنلرده، اوپلاقلاردا،
تارلالاردا، باتلالاقداردا.

ياشىللانان اولكەلدە.

۱۱ توپراق هوا، ياغمور گۆنش دىرىيلىگىن خدمت کارى،
اولكەلدە كشتزارى،

گۆنش ايستى، بولوت سايىه،
سحر يىنى، شىبىم دايىه،
نوم ائتدىك آيدان آيه،
عادت ائتدىك هر عذابه،
اولدوق قارنىن خدمت کارى.

۱۲ کاروان سۇيىان، قۇناق قېران دو دروازه دير كەن،
مسکن اندوھ مەحن،

بىر قاپىسىندا گەھوارە،
لاى لاى سئوگىلى مەپارە،
بىر قاپىسى تختەپارە،
ائىلر تابوتە سوارە،
پالتارى دئورت آرىشىن كفن.

۱۳ فلگین چرخی فیرلانار، تکه ر کیمی دبیرلانماز،
سیلکه لنمز بیرقالانماز،

جۇشغۇن سىل تك آخار كىچر،
آيدان اوئر گۈندەن كۈچر،
ايستر حيوان ايستر بشر،
مليون مليون اكەر بىچر،
حركتىن هر كىس قانماز.

۱۴ بىرى آغلار، بىرى گۆلر، بىر ياندا غم، بىر ياندا دم،
ساعت به ساعت، دىبدىم،

گە ياي، گە قېش فصل چەھار،
گە خزان اۋلار گە بەھار،
آيلار، گۆنلر سىل تك آخار،
بى سر صدا، بى خارھاخار،
مسكىن كىقباد [و] جەم.

۱۵ گلهن گىئدر، قۇناق كۈچر، مەخت يوردو، غم ياتاغى،
هر دخمهسى هر بوجاغى،

تند ايشلە بىر دىگىرمانى،
دارتىدى آدمى، حوانى،
چىكى كاما سليمانى،
اوردو خسرو [و] دارانى،
جسم و جسد دىر تۈپراغى.

۱۶ يئرده گزەن، سودا اوزەن، از چىرنىدە تا پىرنىدە،
از جىنبىنە تا خىزىنە،

بئش گۈن گزەر تۈپرەق اوستە،
دۆزۈم دۆزۈم دستە دستە،
ياسدى يومورو برجىستە،
يۇرولوب اۋلاركىن خستە،
كۈچەجك دىگىل پايندە.

۱۷ از لدن غم تراب ایله یوغرلانمپش قوناق کیمی هر بوالهوس،
نابود اولار هر ذی نفس،
اسیرو درخواست شکم،
بیر عمر زحمت، درد [و] غم،
مفلس، غنی درهم برهم،
عازم صحرای عدم،
روحسوز قالب ننگین قفس.

۱۲. بحر طویل (اوژون دریا)

- ۱ -

گۈرن گۈرسۈن، گۈرمىيىنه قىمت اولسۇن

صدق و صفا، صلاحىت، امن امان، رفاهىت، جوش ائدىر حس ملىت.
عصرلەدىر گئىجە گۆندۈز زحمت چكىب ياتمامېشىق، هر ايشى سەھمانلامېشىق،
دۆزلەمېشىك، يانلامېشىق، هر دردى درمانلامېشىق، عىيىمىزى آنلامېشىق.
فاتنان ائدىر جۈشور داشېرى علم عرفان دۇلوب هر يان،
ارادەمىز حددن آشېرى، صرف اۇلور زەختلىرىمىز مىلّتە،
خدمەتلىرىمىز، علمىمىز، صنعتلىرىمىز.

وار گۆزل معدنلىرىمىز، آچېلىپ هر ياندا شركەت،
شركتىرده وار حرکت، قويىماز بۇغولسۇن برکت.
خياناتكار اوغرۇ اىگرى يېول كىسىدن بىر نفره يئتمىز ضرر ذرە قىدەر،
بىر ياندا يۇخ خوف و خطر، بىر كىسىدە يۇخ كىدەر مەدر، يۇخسۇللۇقدان اثر مثىر،
تمىز وئررىيك هر عملدە عدل اىلە حقە باطلە، دۆز آل وئر دۆز معاملە،
نه كىك وار، نه حقە وار، نه فېرىلداق نەدە تله!

گۆزل دىريلىك، گۆزل حيات، قېچلاربىن اوزات راحت يات،
ات گۈئۈرسۈن جانپىن قات قات، دوراندا سۈيىلەمە هيھات!
اولسۇن دشمنىن گۆزۈ كور، معدنلار ايشلىرى گور ھا گور
بىر ذرە يۇخ عىب و قصور، گىرەدە دەمير ياسىپلانپىر، ياسىدى ئولسا يومورلانپىر،
تكەر كىمى دېپىرلانپىر، ماشىپن تك يېردىه فېرلانپىر نىچە يۈزمىن فعلە مزدور.

- ۲ -

[اوچوب اولگىلە بىر طايير سىيار]

روحوم اى طايير علوىيت! بىرەپ و رىبا بال و پر آچ،

عالم ارواح سماواتدا سیر ملکوت ایچره،
 - او پاکیزه منزه اوجالان صاف افقلرده شفقلرده -
 اوچوب اوگیله بیر طایر سیار.
 سزاوار دگیلسن بو لطافتله، نظافتله قالب حبسده،
 بو هیکل ننگین ده جسم و جسد ایچره افلاسان زار [و] پریشان.
 داخی بسدير بو قدر، ائله گیلن ترک بو زندان بلانی،
 بوارخیب درد [و] غمه اولما گرفتار.
 نه دیر عربده بو نفس بداندیش ایله بدکیش ایله اوهام خیالات ایله،
 گه مضطرب الحال، گهی خوف ایله تشویش ایله،
 بو قالب نکبته اولان حرص و طمع، فقر و غنا، نفع و ضرر، خون جگر، مغلطه‌ی سیم ایله زر.
 شام و سحر، درد [و] بلا، محنت و اندوه، کدھر، خوف و خطر،
 کنج قفسه دارپچب چرپیناسان هر طرفه،
 وبرنباخاسان اوچماغا بول تاپمویاسان،
 گاهی پریشان، گه افسرده و پژمرده، گهی مات و معطل، گهی آزرده، گهی خواره،
 قالب غملی خیالات ایله بیر گوشه‌ی عزلته،
 بو کانون کثافته کی بیر عمر ائده‌جک نفس ایله تشریک.
 مساعی چکه‌جک جھل ایله نسیانه طرف،
 بخل و حسد، مکر و دغل،
 جمله شئونات، خطأ، لهو و لعب، حیله و تزویر ایله شیطانه طرف،
 عقله تمرد ائله بیب بیر نیچه گون.

عاریه، بی‌پایه اولان عمردن اؤتره،
 چکه‌جک سهو و خطأ، شوق و شعف، شهوت [و] عصیان ایله هر یانه طرف.
 دوغروسو بو هیکل ننگینی اگر وزن ائده‌سن،
 - بیر نیچه باتمان، رگ و پوست ایله سوموک،
 مغز سراسر دۆزولن جسم و جسد، سیرت و صورت -

هر ایشی، خواهشی نفس ایله اولوب جرم و جنایت دیر، خیانت دیر،
حقیقت اوژو کانون کنافت دیر.

اگر بیر نئچه مدت یاشاسا مقصدى خواب و خور،
هر شغلی خلاف بشريت.
نه اوتناماز، نه حیا ائیله مز اصلا بو گوبوت هیکل بی عار.
بو قالب نه یه لازم دیر اگر اولماسا روح ایله هم آواز سرافراز؟!
گره ک زمره‌ی حیواندان انسان اولاً ممتاز،
یاراشماز بشره چوئله‌کی حیوان کیمی بیر عمر سراسر گئجه گوندوز یئسین ایچسین،
گهی کوپسون، گهی شیشسین،
بو طراوت‌لی گوئزل باغ و گلستاندا، مدفوع غذا ائیله بیب هر یان گله سپچسین.
دیگل حیوان بئله قالب یئره گئچسین اولاً ماکینه قازبر،
کنافت اگر اولماسا لباسیله ملبس قالا بیر جنگل ایچینده،
- نئچه مدت، نئچه آی -
لخت و عربان.
تصوّر ائله بو هیکل ننگین نه یه بنزه؟
قاچار حیواندا اگر غفلتاً ائتسه بئله بیر نکبت اولان قالبی رویت.
ائشیگه چېخماز ائدهر مسکنینی غار.

عجبًا مرحله، فوت و فنا، درد و غم و رنج، کدهر،
منزل ویرانه‌ی مهمان کش دیرین دو در،
دیر کهن، مسکن اندوه [و] محن، بیت‌الحزن،
بیر قاپسیندا قفویلوب مینمه‌گه گهواره،
اولوب - بیر نئچه آی، بیر نئچه ایل - مرکب تابوته سوار.
اولمال‌دیر ائتمه‌گه تعییر مکان مزرعه،
آدم [و] حوّادا کی بو خاک مصیبتدن اولوب خلقتی، هم طینتی تخمیر،
بهشت ابدیت‌ده اولارکن، ایکی بی عار اولان ار، عورته،

هر میوه مباح اولدو فقط بوغدا یئمک نهی.

اولونوب جنت عدن ایچره گئرگوب آدم و حوانی او ابلیس لعین،

بخل و حسد ائلهییب آخر دولاپب حیله و تزویر ایله تلبیس،

اولونوب صورت ملعونینه تغییر وئریب.

آلاداپب حوانی ازل ائلهدی اغا،

یئدی بوغدانی قاباقجا،

بشرین والدهسی ناقص العقل حضرت حوا بو سببندنیر،

اولار ناقص العقل هر نه قدر واردی بو دنیادا یازپق فرقه‌ی نسوان.

یئدی اول اوژو، سونرا گتیریب آدم بیچاره‌یه تکلیف ائلهییب،

هر ایکیسی حیله‌ی شیطانه اویوب امر خداونده تمرد ائلهییب، تېخدپلار بو تخم بلانی،

بیزی هم اوژلرینی ائتدیلر رسواي.

بودور علتنی عزتده اولان وقتنه انسان اولار آدم کیمی گمراه،

دوتار شیوه‌ی اکراه،

حقیقتده او رضوان سعادتده بهشت ابدیتنه ار عورت ایکسی اولدولار اغفال،

ولی فایده‌سیز سونرا پشیمان، پریشان، خجالت، او زمان گلدی نه آدم و حوانیه:

«نئچون امره تمرد ائله‌دیز نهی اولونان خوشی بوغدانی یئدیز؟»

بیر نئچه مأمور ملکلر یئتیشیب گرزا ایله تهدید ائلهییب سویله‌دیلر:

«چىخ چوئله آدم گۆتۈر حوانی،

ایتیل باس بايره ترك ائله جنات نعیمی،

اوزاق اول گئتگیلن اوز ایستەدىگىن تخمى اكىب توپراغا،

مین زحمت ایله درد، مصیبتله بېغېب حاصلىنى تېخ،

گله ائت مرحلەی فوت و فنا،

ئئرده بو دنیادا اولان مُلکدە امرا معىشت.»

نئچە بوغدادان اوتۇر،

دوشدوّلر آواره و عربان چوّله.

بدبخت ار عورت دولاپ ب مات و معطل،

نئچه مدّت داخی مجبور قالب اولدولار مشغول زراعت،

ياشايپ بير نئچه وقت زحمت ايله اولدو توالد و تناسل،

ايکي اوغلو بيري هايل، بير قايل، ايکي قارداش.

بو بؤيوّكلاوكده کي دنيا اولاربن باشپنا چوخ تنگ اولوب،

طينت آدمده اولان خاکدان آثار شئونات حسد، حرص و طمع.

زور ائله ييب قارداش قارداشا طرف،

بسله دى بير نوع عداوت،

آپارېب گوشەي صحراده کسيپ قارداشى نېن باشپنى، مدفون ائله ييب.

مدفن آدمدى بو توپراق کي اونون پايھىسى قان ايله قويولموشدور،

قويوب ارث كيمى نسلينه قان تۆكمەگى ميراث،

اودور نسل بشر معدن شر، حيله گر پرغرض، حرص و حسد،

مغلطه ى سيمىل زر، معركه ى درهم و دينار،

اولوب فطرتاً عادتاً ذاتاً اونون عادتى.

باخ گئر نئچه بدجنسدى گر هر نه قىدەر ثروت و سامانى داشا باشدان آشا دۈزمۇيا جاقدىر،

بو طمعىمكار بد افكار، نه حرص ايله گئدەر جىفەي دنيا ياطرف،

عشق و تمناّسى تمام اولمۇيا جاق،

قىبره گئىينجە نه قىدەر يېغسا گۈزۈ دۈزمۇيا جاق دېر،

ياشاسا گر ايکي يۆز ايل اولا تأمين غذاسپ،

گئنه واردىر هوسى جمع ائده انبار،

دوشۇنمز نه اوتانماز کى گئدن وقتىدە بو مرحلەي فوت و فنادن آپارار قىر ائۋىنە،

تحفەسى يا سووقتى بش متر كفن،

ھەچ اۇدا معلوم دىگىلىدىر اولا بئزدىن، عجبا يا اولا چلوار.

سن اوزۇن ياخشى يىلىرسن بونو اى روح مقدس!

کی بودور عین حقیقت سنه هر سر عیاندبر،
 بو مسلمدمی کی یوخ عالم قدس ملکوت ایچره، بو توپراقدا، بو دنیای فساد ایچره،
 اولان بغض [و] غرض،
 حرص و حسد، مکر، دغل، شیطنت، اوهام، خطأ، لهو و لعب،
 حیله و تزویر ایله بهتان، ریا و طمع و جرم و جنایت ابدأ،
 کینه، عداوت، نه خیانت، نه یالان وار،
 نه ترقی، نه تنزل، نه گدا، فقر و غنا، سیم و زر،
 نوکر [و] سرمایه، دفینه و نه انبار، نه بی‌چیز،
 آقل‌الْفُقَرَاء، سائل و محتاج،
 نه اشراف، نه اعیان و نه عُمْدَة‌الْأَعْيَان،
 کی یئیب قارنی شیشه صندلین اوستونده چکه کبر ایله قلیان،
 نه گدا واردبر کی بیر گوشه‌ی محنتده قالا زار پریشان،
 نه آخوند واردی نه ملا و نه قاضی،
 نه حواله، نه قباله، نه تمسک، نه اجاره کی بیر آز رشوت آلپ حقی آیاق آلتدا سالپ،
 پول ایله ناحقی سالا صورت شرعه اولا راضی،
 نه یئمک واردی نه ایچمک، نه سیاست، نه ریاست،
 نه کؤتك واردبر نه زندان، نه وار اصناف، نه بقال،
 ترازو و نه میزان که داشی اسکیک اولا جنسی یامان،
 نسیه وئریب دفتره آرتیق یازا مین رنگ حرام ایله حلال.
 آنلامپیا ظاهری خوش، باطنی بد،
 جیفه‌ی دنیایا ساتېب دینینی ایمانینی ثروت قازانا.
 جمع ائده بیردن ائله‌یه قصد زیارت بويوروب مکه‌یه یا کرب و بلايه اولا دیندار مسلمان،
 نه غنی واردبر نه ارباب، نه دهقان کی گلیب بهره دوتا،
 زور چوماق ایله آلپ حبس ائده یا چوب فلیگه گتیره زور ایله،
 بدیخت ائله‌ییب دار ندارین ائده حرّاج،

اگر اولماسا اموالی عیالین چیخاریب،
 مُهره‌لی پالچقدان اولان کلبه‌ی بی‌سقف دریندن چوله تبعید ائله‌ییب،
 خانه به دوش، آج، سوسوز، عربان،
 نده واردپر فرح، لذت، خشنودی، شوق و شعف،
 منفعت و لذت، سرمایه‌ی تجارت، کدھر،
 فکر، خیال، غم [و] درد [و] الم،
 دفتر اوراق بها، ثبت و برات و سند،
 نفع و ضرر، خرج سفر،
 صورت تنظیم فروش ایله خرید ایچره اولان سود [و] زیان،
 قسمت افزایش اموال تجارت‌ده، ترقی و تنزله اولان،
 جنس‌لرین هر یۆزۆنه ائلله‌یه یئتمیش بئش علاوه،
 نئچه مدت‌ده تجارت قازانا مفلس ایکن شخصی ائده صاحب ملیان،
 بیپغا آذوقه‌نی انبارا وورا،
 اون بئش قبرانا آلدېغى بیر جنسی ساتا شهرده یا کندده‌کی محتاج اولان یۇخسولا دلخواهی،
 اولان قیمت‌هه آرتیق بیره اون بلکه‌ده چوخ،
 السیز آیاقسېز فقرا خلقه اوزلا ثروته شایان،
 بودور دنیادا اولان درد [و] بلا، محنت و غم،
 کشمکش زحمت ایله ذلت ایله فکر معیشت‌ده،
 گەھى غصە‌ی پوشاك، گە آذوقه اولان جسم و جسد ذلتە معتاد،
 گەھى آلوده و ناشاد، ایا روح روان
 طایير باغ ملکوت ابديت سن، آت ترك ائله بو مرحله‌ی فوت فنانی،
 قفس تندن اۆزۈن ائتگىلن آزاد،
 مسلّمدىر بو اسرار رموزاتە،
 نه بو جسمده نه هيكل ننگين ده نه حس، نه ادراكده، دئورت قوه‌ی حساسدە،
 سن سیز ابداً اولماسا حساس اولان ادراكله حکم بو تقریر و بیانە:
 بئله عالملى سیر ائتمەگە قادر دىگىلم جمله‌سى سندندير،

کی زحمتده فشار ایله قالپب سؤیله‌مه گه یازماقا مجبور،
 ائدیرسن نه اوچون بیر نئچه گون عاریه بیر عمردن اوتره بو قدر فکر،
 ائده‌لیم پیخماق اوچون بیر بئله ننگین قفسی اولماسا ماکینه سنین،
 قوه‌سی روح ایله اولان بیرجه دقیقه نفسی‌سن،
 کی اوزون بندن آزاد اولوب شهپر آچب هم اوچا جاقسان،
 ابدیتده اولان عالم ارواحدا سیار اولوب دسته تفاق ایله گوره‌ب هم اوزوه‌و همده منی،
 سهو ائله‌دیم سن منی معذور دوتوب عفو ائله بس من نه‌چی‌ام؟
 هر نه قدر فکر ائدیرم بیلمیرم بس من اوزوم هئج نه‌چی‌ام؟
 سنسن حقیقتده کی سنسن،
 اوچالیم عاریتی بیر بئله زنداندان آزاد اولالیم،
 شاد [و] سرافراز اولالیم،
 عالم قدسی ملکوت ایچره گزیب پاک اولان اروح ایله دمساز اولالیم،
 هایدی داخی بسدیر،
 یئتر بیر بو قدر زحمتی گوردون،
 داخی چوخ اولما ادا باز عزیزیم، کوچه‌لیم ائله‌مه چوخ ناز.

بخش سوّم

اشعار فارسی

۱. تضمین

- ۱ -

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن (بحر رمل مشمن مخبون محدود /)

خواجه حافظدن تضمین

۱ پیر میخانه سحر جام می مینویم،

داد در دیر مغان با صنم مهرویم.

می روم گر بکشد عشق رخش هر سویم،

بارها گفته ام بار دگر می گوییم،

که من دلشده این ره نه به خود می بویم.

۲ گرچه بر لوح دلم تخم بلا کاشته اند،

خلق با تهمت و با طعنه سرافراشته اند.

حیف کوتاه نظرانند نه پنداشته اند،

در پس آینه طوطی صفتم داشته اند،

آنچه استاد ازل گفت بگو می گوییم.»

۳ در پس پرده‌ی عشاقد معماهی هست،

بیند آن کس که در او دیده‌ی بینایی هست.

این قدر بس که در این دایره سودایی هست،

«من اگر خارم اگر گل، چمن آرایی هست،

که از آن دست که می پروردم می رویم.»

۴ طعنه بر دلشدگان تهمت رندان مکنید،

بی جهت سرزنش گوشنهشینان مکنید.

فکر بیهوده و انگشت به دندان مکنید،

«دوستان! عیب من واله حیران مکنید،

گوهري دارم و صاحب نظری می جویم.»

۵ رنگ تزویر و ریا، لطمہ به قانون عیب است،

لکه بر هیکل فرمان همایون عیب است.
 حقه و مکر و دغل در همه جا چون عیب است،
 «گرچه با دلق ملمع می گلگون عیب است،
 مکنم عیب کز او رنگ ریا می شویم.»

۶ عشق سریست در او ذوق صفائی دگر است،
 مستمندان حج تو عرفای دگر است.
 تو مگو در سر عشاق هوای دگر است،
 «گریه و خنده‌ی عشاق ز جای دگر است،
 می سرایم به شب [و] وقت سحر می بویم.»

۷ در چمنزار حقیقت گل هر رنگ دو روی،
 نشده سبز نروید لب کشت و لب جوی.
 آذری کو گل یک رنگ در این باغ مجوى،
 حافظم گوید اگر تربت میخانه مبوی،
 «گو مکن عیب که من مشک ختن می بویم.»

-۲-

تضمین از عارف قزوینی

مفاعلن فعلاتن مفاععلن فعلن (بحر مجتث مشن مخبون محذوف / -)

۱ ندانم از چه سرشت است هیکل و بدنم،
 به این ستادگی ار آهنم و یا چدنم.
 مقیم مقبره‌ی غم، سراچه‌ی حزنم،
 محیط گریه و اندوه و غصه و محنم.
 کسی که یک نفس آسودگی ندیده منم.

۲ به دور خویش کسانم ولی ندارم کس،
 هزاره‌ی وطن اما اسیر کنج قفس.
 چمن خزان‌زده، افسرده باغ ذوق [و] هوس،

منم که در وطن خویشتن غریبم و بس.
غریبتر که هم از من غریبتر وطنم.

چه زندگی است در این کشور عدالت کیش،
چرا نرفته در این شش هزار سال به پیش.
تمام ملت ما سائل و گدا، درویش،
به هر کجا که قدم می‌نهم به کشور خویش،
دچار خاین و بدخواه و زور اهرمنم.

چه دل، چه هیکل در اضطراب پیوسته،
چه تن، چه فکر، چه خولیا شکسته و خسته.
ندانم از چه قُماش است، از کدام هسته،
طبیعت از پی آزار من کمر بسته،
کنم چه چاره که دشمن قوی است دم نزم.

خرابهزار ز عَمَّال اجنبی زر [و] زور،
وطن فروش طلادوست، خاین مزدور،
ندانم عاقبت این مُلک کی شود معمور،
چو گشت محروم بیگانه خانه به در گور،
کفن بیار که نامحروم است پیرهنه.

خزان محنت و غم، زار و ناتوانم کرد،
کلاغ [و] زاغ [و] زعن را بالای جانم کرد.
کنار از وطنم، دور از آشیانم کرد
در این محیط چه خاکی به سر توانم کرد،
به هر کجا که روم او فتاده در لجنم.

قوای حسْ تنم قصدشان هلاکت من،
کشیده لشکر غم باعث فلاکت من،
عَلَى الْخُصُوص که ادراک با شراکت من،

بگو به دشمنم اندر پی عداوت من،
دگر نکوش که خود در هلاک خویشتنم.

۸

نمی‌چمد گل یک رو در این چمن عارف!
بنفسنه، لاله و نسرین، یاسمن عارف!
چو آذری ز عیوبات دم مزن عارف!
نبرد لذت شیرینی سخن عارف!
به گوش عبرت نشنید گر کسی سخنم.

- ۳ -

مفقول مفاعیل مفاعیل فقولن(بحر هزج مثمن اخرب مکفوف مذوق / --- . --- . --- . --- . ---)

تضمین از فرخی یزدی

۱

فریاد در این شهر کسی دادرسی نیست،
ظلمتکده هر جا، بنگر پیش و پسی نیست.
از خانه‌ی امید تو را ملتمسی نیست،
هر لحظه مزن در که در این خانه کسی نیست،
بیهوده مکن ناله که فریادرسی نیست.

۲

از نیستی ما است که ظلام همه هستند،
با ذوق و صفا مفتاخور و باده‌پرستند.
در قصر ستم با زر و با زور نشستند،
شهری که وکیل و شه و شیخش همه مستند،
شاهد شکنند شیشه که بیم عیسی نیست.

۳

زارع به در از خانه‌ی بی‌سقف [و] ستون باش،
ای کارگر برنه! آماده کنون باش.
زنجیر ستم پاره کن، از قید برون باش،
آزادی اگر می‌طلبی غرقه به خون باش.
کاین گلبن نوخاسته بی‌خار [و] خسی نیست.

۴ از خواجه مجو چاره و فریادرس اما،
غیر از خود [و] امثال خودت هیچ کس اما
از مردم زحمتکش این حرف بس اما،
دهقان رهد از زحمتشان یک نفس اما،
آن روز که دیگر ز حیاتش نفسی نیست.

۵ دمساز به خود صبح و مسا با لعب و لهو،
ارباب غنا، صاحب سرمایه به هر نحو،
بستند ز آزادی ما سد مکن سهو،
با بودن ایشان بود آزادی ما محو.
چون مرغ که پابسته، ولی در قفسی نیست.

۶ در کلبه‌ی بی‌سقف خودش بی‌سر و سامان،
افسرده و پژمرده و پابرنه، عربیان،
مح الحاج مصیبت‌زده بی‌توشه و بی‌نان،
گر موحد گندم بود از چیست که دهقان،
از نان جوین سیر به قدر عدسی نیست.

۷ سرچشممه‌ی ویرانی [و] عربیانی ما را،
هم علت بدبختی و گربه‌یانی ما را،
فهمیده همه راهزن و جانی ما را،
هر سر به هوای سر و سامانی ما را،
در دل به جز آزادی ایران هوی نیست.

۸ در کشور ما گمشده داروی ترقی،
خوش نیست به ارباب غنا بوی ترقی.
بسته ره ما، طلسیم جادوی ترقی،
تازنده، برنده اهل جهان کوی ترقی.
ای فارس، مگر فارس ما را فرسی نیست.

۹ بازوی حقیقت ابدًا بسته نگردید،
گر بسته شود آذری پیوسته نگردید.
تا رنج پی عزّت یک دسته نگردید،
در راه طلب فرّخی ار خسته نگردید،
دانست که تا منزل مقصود بسی نیست.

-۴-

تضمین از فرّخی یزدی

(فاعلتن فاعلتن فاعلتن فاعلتن(بحر رمل مثمن محذوف / -----)

۱ مالک و ارباب اگر ناز و نزاكت می کند،
در بساط زندگانی استراحت می کند.
از کجا! از دسترنج اهل زحمت می کند،
بهر استثمار، فکر بی نهایت می کند،
کارفرما کارگر را کی رعایت می کند؟!

۲ عایداتش مفت، مالش در تزايد سال و ماه،
قصر، بیرون، اندرون، نوکر، کنیز، عزّ و جاه،
در سماء از برق آه بیوهزن‌ها بی‌بناه،
ماه نو باروی پرخون، در شفق را کن نگاه،
کان ز داس سرخ دهقانان حکایت می کند.

۳ رنجبر خود را زِقید بندگی آزاد کن،
انتقام از دشمنت با دشنهی فولاد کن،
جمع شو هر جا که هستی، هشت را هشتاد کن،
آخر ای مظلوم از مظلوم چون خود یاد کن،
ظالم از ظالم نمی‌بینی حمایت می کند؟!

۴ ناله‌ی بیچارگان، دود دل بیوهزنان،

از دهات و از بلاد، از هر دیار، از هر مکان،
ابر ظلمت سایه‌گستر در تکاپو هر زمان،
عاقبت روزی مشعل برق اندر آسمان،
چون به یک جا او فتاد هر جا سرایت می‌کند.

۵

بر در ارباب نانصاف با عجز و نیاز،
عرض استدعا تملق ناله و سوز گذار،
عدهای در فقر و ذلت، عدهای در کبر و ناز،
بگذرند از کبریایی گر خداوندان آز،
ثروت دنیا خلائق را کفایت می‌کند.

۶

بهره را در خشکسالی جیره‌خواران جنوب -

نوکر [و] مالک آقای کدخدا با ضرب چوب،
با فلقه می‌برند از صبح تا وقت غروب،
فوری از نای وکیل آید صدای خیل خوب،
از همان مالک اگر زارع شکایت می‌کند.

۷

حرص و آز زرپستان علت فقر و زوال،

زنجر در قید ذلت، ظلم در عین کمال.
آذرى! زارع ولی در فکر آمال محال،
فرخی با نامه‌ی طوفانی اش در عین حال،
اهل ثروت را به راه حق دلالت می‌کند.

-۵-

تضمين از فرخی يزدي

مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن (بحر هنچ مثمن سالم / ---)

۱

همانسان چرخ نسل آريا و ماد می‌گردد -
چهسان در دور نمود [و] ثمود و عاد می‌گردد.
از اين گرددش که هر سو هرچه بادا باد می‌گردد،
به زندان قفس مرغ دلم بس شاد می‌گردد.

شود روزی که از این بندِ غم آزاد می‌گردد؟

۲ به همت یک نفر نگشاد عقد مشکل ما را،
بگو در ملک دارا حاکمان حکم فرما را،
ترقی علم [و] صنعت شاد کرده خلق دنیا را،
زِ آزادی جهان آزاد چرخ کشور دارا،
پس از مشروطه با ابزار استبداد می‌گردد.

۳ ز دود آه زار مردمان دست [و] پابسته،
یکی عربیان، یکی گریان، ذلیل، افسرده و خسته،
برای زندگی در قید غم مظلوم یک دسته،
تپیدن‌های دل‌ها ناله شد آهسته – آهسته،
رساتر گر شود این ناله‌ها، فرباد می‌گردد.

۴ ببین در مجلس دارا بساط عیش و جام می،
فونوگراف، رادیو، تار و دف، طنبور و نای و نی،
بیا در لانه‌ی مظلوم یاهو، شیئه لاشَء،
شدم چون چرخ سرگردان که چرخ کجروش تا کی،
به کام این ستمگر با همه بیداد می‌گردد.

۵ نگه کن زارع پیر و لباس پاره بر تن را،
هزاران وصله دارد از گریبان تا به دامن را،
دگر فهمانده تاریخش نشان داده است دشمن را،
ز اشک [و] آه مردم بوی خون آید که آهن را،
دهی گر آب و آتش دشنه‌ی فولاد می‌گردد.

۶ گرت باور نمی‌داری قسم بر دین [و] ایمانم،
هزاران خانه‌ها ویران، من هم خانه ویرانم.
خراب اندر خراب الحق پریشان از پریشانم،

ولی از اين خرابی‌ها خوشم زان رو که می‌دانم،
خرابی چون که از حد بگذرد آباد می‌گردد.

۷ نود در صد اسیر ظلم، بی‌چاره مصیبت‌کش،
ز جورِ مالک [و] ارباب نانصاف، محنت‌کش،
چه شد لبریز کاسه در محیط ظلم، ذلت‌کش،
ز بیداد فرون آهنگر گمنام زحمت‌کش،
علمدار علم چون کاوهی حدّاد می‌گردد.

۸ ز دود آه مظلوم و یتیم و بیوهزن هر سو،
کشیده ابر ظلمت، آسمان را پرده تو در تو،
چه شد ضحاک خون آشام، از چنگیز علامت کو؟
به ویرانی این اوضاع هستم مطمئن زان رو،
که بنیان جفا و جور بی‌بنیاد می‌گردد.

۹ بسی نادیدنی‌ها دید بس آزرده خاطر شد،
چو بینایان نایينا ز غفلت جست ناظر شد.
ز شاگردی نمودن فرخی استاد ماهر شد،
بلی هر کس که شاگردی کند استاد می‌گردد.

-۶-

تضمين از خیام

فاعلان مفعلن فعلن (پحر خفیف مسدس مخوبون اصل / - - - - - -)

۱ دور چیزی نمی‌دهد مفتتم،
از دل آشتفتگی بر آشتم،
من مگر نوکر خور [و] خفتم،
دوش با عقل این سخن گفتم:
«کشف کن با من احتمالی چند.»

۲ زندگی فکر قید آلایش،
عجز [و] الحاج در پی کم و بیش،
نوش ممکن نمی‌شود بی‌نیش،
گفتم: «ای مایه‌ی همه دانش،
کرد خواهم ز تو سؤالی چند.»

۳ رهروان گاه خفته، گه بیدار،
مدتی با مرور لیل نهار،
در سفر زیر گنبد دوار،
گفتم: «از عمر من شدم بی‌زار.»
گفت: «سوز و بساز سالی چند.»

۴ طمع و حرص در کشاکش زیست،
در مقامی که جاودانی نیست،
از برای چه و برای کیست،
گفتم: «این دور زندگانی چیست؟»
گفت: «خواب است و یا خیالی چند.»

۵ متواتر خزان نمود و شکفت،
عشق عاشق، وصال [و] گفت، شنفت،
هوس عیش [و] ذوق طاق جفت،
گفتمش: «چیست؟» کدخدایی گفت:
«اندکی عیش، غصه سالی چند.»

۶ فقرِ مظلوم، عیشِ ثروتمند،
متباين کدام معتبرند،
هر دو همنوع یکدیگر بشرند،
گفتم: «اهل ستم چه طایفه‌اند؟»
گفت: «گرگ و سگی، شغالی چند.»

۷ فکر اندیش ظلم کیشان را،
موذی صد دل پریشان را.
گرگ اندر لباس میشان را،
گفتمش چون ستانی ایشان را،
گفت: «خونخوار بدسگالی چند.»

۸ در سرایی که مفلس و مرتد،
آرزوها زِ مهد تا به لحد،
می‌کشد بر عدم صد اندر صد،
گفتم این دل به هوش کی گردد،
گفت: «چون خورد گوشمالی چند.»

۹ آذری، در کشاکش ایام،
جانب حق گرفت شد بدنام،
اجرتیش لعن [و] سرزنش، دشنام،
گفتمش: «چیست گفته‌ی خیام؟»
گفت: «حق گو است حسب حالی چند.»

-۷-

گر تو نمی‌پسندی تعییر کن قضا را

مفعول فاعلتن مفعول فاعلتن (بعر مضارع مثنی اخرب / --- - - - - - - - - - - - -)

۱ بی‌حس و اختیارا، پژمرده و خمار،
آب دماغ جاری، از چشم اشک بارا،
بنشسته پای منقل در دودمان دارا،
می‌گفت با تصرّع: «آقا! بزرگوار!!
با یک دو بست تریاک سازید نشئه ما را!!»

۲ بی‌سرصدای بچسبان در خدمت اگر هست،
شیره، حشیش و تریاک از هر کدام یک بست.

در چله‌ی زمستان بیرون مرو که برف است،
 «آسایش دو گیتی تفسیر این دو حرف است،»
 با شیوه‌ای مروت، با الکلی مدارا.

۳ ذوق چنین ندارد مشروب و می‌پرستی،
 گه می‌کشد به دعوا، گاهی به سرشکستی.
 شیره، حشیش و تریاک نشئه دهد نه مستی،
 چون بست کنده بستی فوری بزن دو دستی،
 «کاین کیمیای هستی قارون کند گدا را.»
 بی‌پیر لامروت هنگام تنگدستی،
 در شاهراه هستی قارون کند گدا را.

۴ در آسمان بپر با طیاره‌ها برابر،
 از موج رادیوها پر زن به اوج بی‌پر.
 این علم نیست ممکن بر خلق هیچ کشور،
 «آینه‌ی سکندر جامِ جم است بنگر،
 تا بر تو عرضه دارد احوال ملک دارا.»

۵ سخت است در زمستان سرمای بهمن و دی،
 اندر هوا پریدن بی‌علم، بی‌الف - بی‌.
 عربان [و] پابرهنه، با دود شیره [و] می،
 من مست بودم از می، کردم به دامت قی،
 «ای شیخ پاکدامن معدور دار ما را.»

۶ دیشب به خواب دیدم در توی یک جزیره،
 کیسه به کیسه براق نقره، طلا و لیره،
 والله‌ی هر دو چشمم از ذوق گشت خیره،
 ما را قضا کشیده پای چراغ [و] شیره.
 «گر تو نمی‌پسندی تغییر کن قضا را.»

با دوستان ديرين تجديد شد ملاقات،
در پيشگاه منقل مشهدی برات، فرهات.
ضمناً برای تفريح با زحمت و مكافات،
ديروز با حسن لات رفتيم تا خرابات،
«باشد که باز بينيم ديدار آشنا را.»

این درد بیدوا را چاره ندارم اکنون،
نه با طلس [و] جادو، نه با دعا و افسون،
هر شب سه لوله ترياك نه کم بود نه افرون،
ای منع미 که داري احسان بنگ و افيون،
«روزی تفقدی کن معتاد بینوا را.»

افيونيان نورس زار [و] نحيف گردد،
در قتلگاه منقل چرکين کثيف گردد.
بافور ما اگر با رستم حريف گردد،
با خود، با عمودش رستم ضعيف گردد.
«دلبر که در کف او موم است سنگ خارا.»

ديشب به خواب ديدم اندر مغاک غمناک،
يک عده يار ديرين مفلوك پيرهن چاک،
خود [و] عمود [و] منقل غمناک هم طربناک،
غار [و] ذغال چوبى دور حشيش و ترياك،
با حال رفتآور، با وضع ناگوارا.

دارالعلوم شيره پاکيزه و مجلل،
يک عده هم رديفان در پيشگاه منقل،
افسرده حال، مأيوس، خميازهی مفصل
پاي چراغ شيره يك ساده يك مصقل،
پير و جوان صفا را سرطاس زلفدارا.

۱۲ بی‌بال و پر پریدن اندر هوا میسر،
علیت غیرممکن بر خلق هیچ کشور،
بند و بساطِ منقل دارد خواص دیگر،
افیونیان لاغر پر می‌زنند بی‌پر،
در آسمان هفتم بی‌برق [و] بی‌بخارا.

۱۳ با وضع رقت‌آور، با حالت اسفناک،
در حال گوشه‌گیری نامش نهاده مسوک،
شیخی به جانمازش پنهان نموده تریاک،
از هر طرف مفترش ناپاک ثم ناپاک،
«دردا که راز پنهان خواهد شد آشکارا».

۱۴ ای کاش هر گناهی مستی نمود معدود،
تزوير [و] رنگ [و] حیله، شرب و قمار محدود،
دزدی، دروغ، رشوت سازی که ناسزا بود،
ریب [و] ریا، خیانت، اعمال زشت مردود،
در محضر حقیقت هشیار کس نمی‌بود.
«حافظ به خود نپوشید این خرقه‌ی می‌آلد»،
روحانی از چه پوشید این مایه‌ی بلا را.

-۸-

تضمین از خواجه حافظ

مفاعیلین مفاعیلین مفاعیلین مفاعیلین (بحر هزج مثمن سالم / - - - - -)

۱ ز اسرار حقیقت بی‌خبر هستند غافل‌ها،
نمی‌دانند نورش می‌فشنند نور بر دل‌ها،
حدیث عشق گل را دی شنیدستم ز بلبل‌ها،
«أَلَا يَا أَيُّهَا السَّاقِي أَدْرِ كَأسًا وَ نَاوِلُهَا،
که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکل‌ها.»

۲ رياخت بگذرد بلبل! صبا عنبرفشن آيد،
پس از دشوارى آسانى است، يار مهربان آيد.
به گلزار حقیقت دلب شیرین زبان آيد،
«به بوی نافه‌ای کاخر صبا زان طره بگشайд،
ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاده در دلها.»

۳ فقيه بي خبر گرمى حرام است هر زمان گويد،
ز تشویش قیامت گه چنین و گه چنان گويد،
مکن باور اگر روزی هزاران داستان گويد،
«به مى سجاده رنگين کن گرت پير مغان گويد،
كه سالك بي خبر نبود ز راه و رسم منزلها.»

۴ در اين دريای پُر وحشت کجا مقصد، کجا ساحل؟
مخالف باد صرصر، بار سنگين، ناخدا غافل.
نجات از خضر، مى خواهم اميد از زندگى زايل،
«شب تاريک و بيم موج و گردادي چنين هايل،
کجا دانند حال ما سبکباران ساحلها.»

۵ ز مستوري و مستى زاهد هر دم مى دهد پندم،
نمى داند که من از بي خودى خوشند [و] خرسندم.
قسم بر عصمت پير مغان اين است سوگندم،
«مرا در منزل جانان چه امن عيش چون هر دم،
جرس فرياد مى دارد که بربندید محمولها.»

۶ ز طعن عامى نامي به لب جانم رسيد آخر،
گرفتم رنگ بي رنگى، همه عالم شنيد آخر.
مياب حق و باطل، نور و ظلمت شد پديد آخر،
«همه كارم ز خودکامي به بدنامي کشيد آخر،
نهان کى ماند آن رازى كز او سازند محفلها.»

۷ اگر داري نظر بر آذري يك نيم جو حافظ!

نتیجه می دهد آن نیم جو وقت درو حافظ!
 چه خوشبختم، بفرمایی بیا من برو حافظ!
 «حضوری گر همی خواهی از او غافل مشو حافظ!
 متّی مَا تَلَقَّ مَنْ تَهُوَى دَعِ الدُّنْيَا وَ أَهْمِلُهَا»

-۹-

تضمين از خواجه حافظ عليه الرحمة

فاعلان فاعلان فاعلان فاعلن(بحر رمل مثنو مخدوف / - - - - - - - - -)

- ۱ ای بسا صحبت که از دیوان محشر می کنند،
 از گناه و از ثواب و عفو [و] کیفر می کنند.
 از صراط المستقیم، از شرع انور می کنند،
 «واعظان کاین جلوه در محراب و منبر می کنند،
 چون به خلوت می روند آن کار دیگر می کنند.»
- ۲ اصل و فرع دین را از شیخ خوش آواز پرس،
 واجباتش را از این استاد ظاهرساز پرس،
 پرده را بردار از حق، از نقاب انداز پرس،
 «مشکلی دارم ز دانشمند مجلس باز پرس،
 توبه فرمایان چرا خود توبه کمتر می کنند.»
- ۳ طالب عیش و مطیع نفس شوم و صرصری،
 فکرشان در صفحه های سیم و زر جمع آوری.
 کو عمل، کو قول با این ادعای رهبری،
 «گوئیا باور نمی دارند روز داوری،
 کاین قدر مکر و دغل در کار داور می کنند.»
- ۴ سیم و زر معبدشان با سجده های جان فشان،
 رنگ و تزویر و ریا از وعظ خودشان بی نشان.
 کبر و ناز و خودپسندی مرکب میدان شان،

«یارب! این نودولتان را بر خر خودشان نشان،
کاین همه ناز از غلام و اسب [و] استر می کنند.»

۵ سنگ زرد، حرص و طمع یک عده دلریشان او،
راه را کج می کنند از حق، کج اندیشان او،
فقر را تولید کرده قوم او خویشان او،
«بندهی پیر خراباتم که درویشان او،
گنج را از بی نیازی خاک بر سر می کنند.»

۶ داد از این خوش باوران نیم مرده نیم جان،
کور چشم، از گوش کر، بی مسکن و بی خانمان.
مرده دل، فرسوده تن، بی حس و بی نطق و بیان،
«ای گدای خانقه! بازا که در دیر مغان،
می دهند آبی و دلها را معطر می کنند.»

۷ رهروان عشق را شوق علايق می کشد،
گر شود با جان و دل قربان لایق می کشد.
پرتو شمع حقیقت را منافق می کشد،
«حسن بی پایان او چندان که عاشق می کشد،
زموهی دیگر به عشق از غیب سر بر می کنند.»

۸ کج مرو در راه تا دشوارها آسان شود،
جهد کن تا سینه ات آینه هی رحمان شود.
دیو سیرت، د منش انسان مگر این سان شود؟
«خانه خالی کن دلا! تا منزل جانان شود،
کاین هو سنakan، دل و جان جای دیگر می کنند.»

۹ این روایتها و زین افسانه های بی اساس،
بر مشامم می رسد هر لحظه بوی اسکناس،
چشم حق بین می شناسد حق را در هر لباس،

آه آه از دست صرافان گوهن ناشناس،
هر زمان خرمهره را با دُر برابر می‌کنند.

۱۰ ببریتْ خصلت ای درندگان رشت خوی!
لابالی، پرطمع، شیطان صفت، صدرنگ [و] بوی،
زادمیت دم مزن بی امتحان، بی شست [و] شوی،
«بر در میخانه‌ی عشق ای ملک تسیح گوی،
کاندر آنجا طینت آدم مخمر می‌کنند.»

۱۱ آذری! پندارهای بی عمل گفت و شنفت،
عده‌ای در خواب غفلت، عده‌ای در خور و خفت،
دُرهای پُریها را اجنبی‌ها برد مُفت،
«صبهدم از عرش می‌آمد خروشی، عقل گفت:
قدسیان گویی که شعر حافظ از بر می‌کنند.»

- ۱۰ -

تضمنین از روحانی

مفاعلن فعلتن مفاعلن فعلن (بحر مجتبث مشن محبون مخذوف /)

۱ ز لاغری صد و بیست من تن ضعیف و نزارش،
به دست چپ چمدانش، به دست راست فنارش.
سوار خر شده با جنه‌ی تمام عیارش،
فقیه شوخ بگفت این سخن به گوش حمارش:
«که هر که خر شود البته می‌شوند سوارش.»

۲ کجا که بار زنندت گذر نکن نه قدم نه،
هزار بار بیابان خشک از طویله‌ای خر به.
چرا که لاغر آزاد به ز خادم فربه،
مرو بده پس از این گرچه هست فایده در ده،
نه از برای تو از بهر خود و بوارش.

۳ مجو ز خاطر ارباب سفله رحم و مرؤت،
نمی دهد به تو جو از برای حسن و وجاهت.
برای بارکشی می دهد، نه بهر ضیافت،
منه به جانب بستان قدم به عزم سیاحت،
که می رسد به فلک از طمع سوار هوارش.

۴ پلاو و جوجه و کوفته، کباب سفره فراهم،
مربّا، قیمه خورش بی حساب، مفتله مسلم،
بدون قید بخور با شتاب دژلما، مخور غم،
شکم تاغار تر از شیخ نیست در همه عالم،
که دیگ های جهان چومنچه ای است پیش تاغارش.

۵ دقیق باش به یک سفره یک مقام نیفتنی،
خوراک شیخ شکم خیک دارد عجب و شگفتی.
نشان پنجه هی مردانگی است لقمه کلفتی،
جناب مفتی از این روی گفته اند به مفتی،
که مفتی است همه خرج و مرج شام و نهارش.

۲. مربع

- ۱ -

همه مستاند در این دایره، هشیاری نیست

فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن(بحر رمل مشن مخیون اصل / ---)

۱ یارب! این شهر چه شهری است که غم خواری نیست،
نه پناهی، نه امیدی، نه مددکاری نیست.

۲ عزّت نفس که اوّل شرف انسان است،
گر رود از کف انسان ز جُوی ارزان است.
مرگ از این زندگی بی سر و پا آسان است،
در دیاری که جزو از ظلم و ستم کاری نیست.

۳ تا کی از غم به رخم اشک چه فواره شود،
دل بیچاره‌ام از ظلم و ستم پاره شود.
درد دل را به که گوییم که از او چاره شود،
همه مستاند در این دایره، هشیاری نیست.

۴ من بیچاره کجا، این همه مشکل‌ها کو؟
غرقه‌ی بحر غمام، ساحل این دریا کو؟
می‌زند موج ستم خواب کجا، روئیا کو؟
ناخداد خفته ز مستخدم بیداری نیست.

۵ مانده‌ام عاجز [و] بیچاره، ندارم تدبیر،
حضر! راهم بنما، رحم کن، از دستم گیر.
درد ما نیست ز نافهمی ما چاره‌پذیر،
چون که درمان‌گه ما خالی از اغیاری نیست.

-۴ -

دارالامان ایران

منقول فاعلاتن منقول فاعلاتن (پسر مشارع مشن اخرب /)

- ۱ از خانه‌ی امید دارالامان ایران،
وز قصر باشکوه و وز پارلمان ایران.
- ۲ دودِ دل یتیمان درد [و] غم و مصیبت،
آه زنان بیوه، فقر و قنا، فلاکت،
افغان مستمندان صد گونه رنج و محنت،
گستردۀ فرش ظلمت در آسمان ایران.
- ۳ دوران قرون وسطی وحشیّت و منیّت،
برده، غلام [و] ظلم [و] غارت‌گران ملت،
دوران قرن بیستم آمال بربریّت،
فرقی ندارد این دور با آن زمان ایران.
- ۴ دهقان سالخورده، مخدوم بی‌عنایت،
از رنج خود همیشه حسرت بر استراحت،
عریان پابرهنه در کشتزار زحمت،
از ظلم بی‌حساب اشرف‌خان ایران.
- ۵ در دره‌ی مهآلود همپای گوسفندان،
اندر لباس میشان، خونخوار آزمندان،
مشغول قتل و غارت گرگان تیز دندان،
در دشت، کوه و صحرا، در هر مکان ایران.
- ۶ با محنت و مصیبت، با درد [و] غم هم آغوش،
عریان [و] پابرهنه، مفلوک خانه بر دوش.
مهر سکوت بر لب در خواب مرگ خاموش،
پیوسته مردمانش محتاج نان ایران.

۷ چون هیکل مقوّا، بی فکر و بی خیال اند،
بی حسّ و بی اراده کور [و] کرند [و] لال اند،
در عالم ترقی در پرتگه زوال اند،
اولاد آریا و نسل کیان ایران!

۸ یک روز استراحت از زندگی نبرده،
با صدهزار ذلت خود را بشر شمرده،
چون مرده‌اند زنده، یا زنده‌اند مرده،
مخلوق بی حقوق بی خانمان ایران.

۹ مُلک پر افتخار چندین هزار ساله!
در اختیار دشمن بی مهر و بی قباله،
شد مخزن مصیبت انبار آه [و] ناله،
از بهر عیش و نوش غارت‌گران ایران.

۳. قصیده

- ۱ -

فکر ما صلح است هم ایران ما ایران صلح

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن (بعر رمل مثمن مخذوف / -----)

۱ عصر حاضر، قرن بیستم، شامل دوران صلح،
حق پرستان جهان یکسر طرفداران صلح.
جنگ یعنی چه؟ برای کیست همنوع بشر،
بی سبب، بیهوده علت چیست با اخوان صلح.
جنگ نافهمیده را از غرب دهقانان چرا،
می کند در سرزمین شرق با دهقان صلح.
از بلای جنگ های پیش در دنیا هنوز،
مادران در ماتماند از مرگ فرزندان صلح.
۵ دختران شد بی پدر، در زیر بمباران جنگ،
بچه گان شیرخور قربان جلادان صلح.
جنگ بهر سود جلادان خونخوار بشر،
بهر جلادان جنگ استند سربازان صلح.
حرص و آز آzmanدان علت تولید جنگ،
خیره چشمان اند از نور مه تابان صلح.
 بشنو ای دنیا! که ما هرگز نمی خواهیم جنگ،
فکر ما صلح است هم ایران ما ایران صلح.
آیه‌ی یسْفِكُ الدَّمَاءَ ^{۳۱} حُوَبًا كَبِيرًا ^{۳۲} قتل نفس،

^{۳۱} وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمُلَائِكَةَ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً فَالْأُولَاؤُ تَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدَّمَاءَ وَتَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ. بقره ۳۰/۲.

^{۳۲} وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَى أَمْوَالِكُمْ إِنَّهُ كَانَ حُوَبًا كَبِيرًا. نساء ۲/۲.

بر مسلمانان نمی‌گوید مگر قرآن صلح.

۱۰ اَدْخُلُوا فِي السَّلَمِ كَافَةً حَكْمٌ^{۳۳} لَا تَبْيَغِ الْفَسَادَ،^{۳۴}

در شعار دین ما فرمان حق برهان صلح.

فَاصْلِحُوا بَيْنَ الْبَشَرَ^{۳۵} برهان صلح و آشتی.

...

ما شریک مکر شوم آتش افروزان جنگ،

نیستیم، هستیم در هر نقطه پشتیبان صلح.

جنگ جویان جهان با فکر دنیای کنون،

هر کجا باشند محکوماند در دیوان صلح.

رزم ناو و توب و تانک آوتومات، شصت تیر، بمب،

در مقام جنگ تسلیماند در میدان صلح.

۱۵ محو بادا اتفاق جنگ جویان آذری،

زنده بادا اتحادیون در پیمان صلح.

^{۳۳} يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السَّلَمِ كَافَةً وَلَا تَسْتَعْوِدُ خُطُواتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ. بقره / ۲۰۸.

^{۳۴} وَلَا تَبْيَغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ. قصص / ۷۷.

^{۳۵} إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَاصْلِحُوا بَيْنَ أَخْوَيْكُمْ وَآتُوهُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ تُرْحَمُونَ. حجرات / ۱۰.

۴. غزل

- ۱ -

کی شود موزون، الهی! وضع ناموزون ما؟

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (بهر رمل مثمن محدود / --- --- --- --- ---)

۱ کی شود موزون، الهی! وضع ناموزون ما؟

تا به کی رنج فنا و فقر روزافزون ما؟

در شعار زندگی از بد و خلقت تاکنون،

نیست تغییری در احوالات گوناگون ما.

مرگ تدریجی ملبس در لباس زندگی،

در بلاد [و] در قرا، در دشت، در هامون ما.

غفلت بی‌حسی و سستی کشیده هر طرف،

پرده‌های تار در اطراف و پیرامون ما.

۵ زندگان مردہ یا خود مردگان زنده‌ایم،

فلج در اعصاب ما، گندیده در رگ خون ما.

قرن بیستم خلق دنیا زنده با علم و هنر،

لیک در ظلمات غفلت گردش گردون ما،

داده آهن پاره را با علم پر طیاره‌ساز،

می‌پرد اندر هوا افیون کش افیون ما.

رمل چنداری و تسخیر حقه‌بازی رقص‌ساز،

می‌کند در رهگذرها خرس ما میمون ما.

در شکار موش می‌بندد دهان گربه را،

جنبل [و] جادو، طلسیم، افسونگر افسون ما.

۵. رباعی

- ۱ -

[رباعی]

مفعول مفاعلن مفاعيل فع لن(بحر رباعی مشن اخرب مقویض مکفوف اصل / --- . --- . --- . ---)

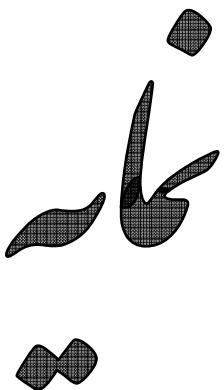
ای دل! ز غبار جسم اگر پاک شوی،

تو روح مجردی بر افلات شوی.

عرش است نشیمن تو شرمت باد!

کانی و مقیم خطه هی خاک شوی.

بخش چهارم

۱. اعلام

۱۶۷..... حاجی لطیف	۷۹, ۶۴ بلخ	۲۵۵ ابليس
۱۴۳..... حارت	۲۰۹ بهرام گور	۱۴۳ ابن زياد
۲۷۹, ۲۷۷, ۲۷۵, ۲۶۳ حافظ	۱۶۶, ۶۰ بهمن	۲۲۸ ابن سعد
۱۹۳, ۱۹۲, ۱۴۴, ۱۰۸, ۶۴ حش	۲۱۶ پاریس	۲۲۷ ابن ملجم
۸۵, ۵۶ حجاز	۱۹۷ برجان	۲۲, ۱۵ ابوالفضل
۱۴۳ حرمله	۲۴۸, ۱۹۹ پریزاد	۳۲ ابوالقاسم
۲۷۴, ۲۱۴, ۲۱۰, ۱۵۰ حسن لات	۲۲۱, ۲۰۵, ۱۳۰ پیر ولی	۱۷۷, ۳۰ احمد
۲۲, ۱۷ حسن ^(۴)	۱۳۰ پیتی تقی	۱۸۵, ۱۸۰, ۱۷۱, ۱۲۹, ۱۰۷, ۱۹۲, ۲۵۵, ۲۵۴, ۲۵۰ آدم
, ۵۹, ۲۲, ۱۷ حسین ابن علی (ع)	۲۲۳, ۱۹۷, ۳۰ تئلی	, ۲۵۵, ۲۵۴, ۲۵۰, ۱۹۴, ۱۹۲, ۲۷۹ تاری وئردی
۱۶۸, ۱۴۱, ۱۰۲, ۸۷ حنین	۲۴۸ تازه کند	۶۰ اردوان
۵۷ حوا	۱۶۸, ۱۶۷, ۱۴۳ تکذ خالا	۱۰۴ ارس
۲۵۵, ۲۵۴, ۲۵۰, ۱۸۵, ۱۸۰ حیدر	۲۲۳ تهران	۲۱۰ اسفندیار
۲۲۶ خاله پریزاد	۱۵۲, ۱۰۷ تورات	۲۰۹ اسکندر
۲۵۰, ۱۶۶ خسرو	۲۶۸, ۲۰۹ ثمود	۱۶۸ اصفهان
۵۹ خسرو نوشیروان	۲۴۸ جبار	۶۱ افغانستان
۲۸۱, ۲۷۶, ۱۳۰, ۵۹ خضر	۵۷ جبرئیل	۲۴۷ اکبر دایی
۲۰۸ خلیل الله	۳۳ جعفر	۲۴۱, ۱۸۱, ۱۷۹, ۱۶۷, ۱۶۴ الله
۱۶۷ خوانخواجہ	۲۵۰, ۸۷, ۶۰ جم	۲۱۹, ۱۹۰, ۱۴۴ آلمان
۲۷۲ خیام	۲۰۱ جمشید	۱۶۷ امیرزاد
, ۱۰۸, ۷۹, ۶۴, ۶۰, ۴۹ دارا	۱۱۲, ۲۷۰ چنگیزخان	۱۵۲, ۱۰۷, ۵۷ انجل
, ۲۰۹, ۲۰۱, ۱۹۳, ۱۶۸, ۱۶۶ چوللی سلیمان	۲۰۵ دارا	۱۹۰ انگلستان
, ۲۷۲, ۲۶۹, ۲۵۰, ۲۳۶, ۲۲۴ چین	, ۱۹۲, ۱۴۴, ۶۴, ۶۱, ۶۰ چن	۲۱۹ انگلیس
۲۷۳ داریوش	۱۹۳ حاجی طایی	۱۳۰ اوستا بدل
۵۹ داود	۲۰۹, ۱۷۴, ۷۴ حاجی برات	۱۹۱ ایتالیا
۲۰۹ دلاک صفر	۹۸ حاجی جبار	۱۹۱, ۲۸, ۶۰, ۶۱, ۶۹, ۷۹, ۸۰ ایران
۱۹۷ دلاک نصیر	۹۷ حاجی خان	, ۹۲, ۸۴, ۲۴۶, ۲۱۹, ۱۷۵, ۱۵۱ بحر اطلس
۳۰ دلال حسن	۱۹۴ حاجی صمد	, ۲۸۴, ۲۸۳, ۲۸۲, ۲۶۶ بخارا
۹۰ حاجی فیروز	۲۰۱ حاجی قوام	۱۹۳, ۱۰۸, ۷۹, ۶۴ بطحاء
۱۶۳ دورنا	۲۱۰ رستم	۵۷, ۵۶ بغداد
۲۷۴, ۲۱۰, ۱۴۰ رستم دستان	۱۹۵ حاجی کمال	۱۶۳, ۴۶ بغداد

۲۰۹.....	قیصر.....	۱۱۲, ۹۱, ۸۲.....	عزraelیل.....	۱۰۷.....	رسول اکرم.....
۱۹۹, ۴۲.....	قپزس.....	۷۵.....	عطار.....	۱۳۰.....	رمضان.....
۴۲.....	کوررضا.....	۱۰۱, ۷۵, ۵۷, ۲۲, ۱۷ ... ^(۱)	علی.....	۱۴۴, ۱۱۱, ۶۴, ۶۰.....	روم.....
۷۹.....	کابل.....	۲۱۱.....	علی اشرف.....	۴۴.....	زلیخا.....
۲۱۴.....	کابلاغضنفر.....	۲۲, ۱۵.....	علی اصغر.....	۱۹۲.....	زنجان.....
۱۹۱.....	کابلاقبر.....	۲۱۴, ۲۲, ۱۶.....	علی اکبر.....	۶۰.....	زنگ.....
۱۷۲.....	کابلامراد.....	۱۹۳, ۱۹۰.....	عمان.....	، ۱۶۸, ۱۶۷, ۱۴۲, ۱۱۳, ۶۳.....	زنوزی.....
۲۷۰.....	کاوه حداد.....	۴۷.....	عمان.....	۱۷۳.....	
۲۲۸.....	کبلا نعمت.....	۲۳۶, ۲۲۷, ۱۱۰, ۱۴.....	عمر.....	۲۳۶, ۲۲۷, ۱۱۰, ۹۹.....	زید.....
۲۵۷, ۱۴۳, ۱۰۱, ۱۴۱.....	کرب و بلا.....	۹۹.....	عمر.....	۲۲, ۱۶.....	زین العیاد.....
۲۲۸, ۱۴۱.....	کربلا.....	۴۶.....	عمر زید.....	۲۲, ۱۶.....	زینب.....
۲۰۵.....	کربلا محروم.....	۱۵۲, ۵۹.....	عیسی.....	۲۴۸.....	زینت.....
۸۶.....	کربلای نصیر.....	۲۶۶.....	فارس.....	۵۰, ۲۴.....	سعدی.....
۲۴۸.....	کربلایی نصیر.....	۲۲۳, ۸۶, ۳۳, ۲۲, ۱۷ ^(۲)	فاطمه ^(۳)	۲۷۳.....	سکندر.....
۲۲, ۱۵.....	کرب وبلا.....	۲۲۳.....	فاطی.....	۲۱۲.....	سکینه.....
۲۴۸, ۱۹۷.....	کلشوم.....	۱۹۹.....	فالچی صنم.....	۲۰۵, ۳۳, ۳۲.....	سلمان.....
۵۶.....	کلیم.....	۴۲.....	فالچی فرمان.....	۲۰۹, ۱۵۱, ۳۳, ۳۲, ۳۰.....	سلیمان.....
۴۴.....	کنعان.....	۱۶۸, ۱۴۱.....	فرات.....	۲۵۰, ۲۱.....	
۲۰۱.....	کیخسرو.....	۲۷۰, ۲۶۸.....	فرخی.....	۱۹۹, ۷۹.....	سمرقند.....
۲۵۰, ۸۷.....	کیقباد.....	۲۰۸, ۴۹.....	فرعون.....	۱۹۲, ۱۴۴, ۶۰.....	سودان.....
۱۷۳.....	گردگان.....	۲۷۴.....	فرهات.....	۲۲۸, ۲۲, ۱۶.....	شام.....
۱۳۰, ۴۲.....	گلبری.....	۶۰.....	فریدون.....	۱۳۰.....	شربت علی.....
۳۰.....	گلچره.....	۲۵۶.....	قابلیل.....	، ۱۶۸, ۱۴۳, ۱۴۲, ۱۰۱, ۱۴۱.....	شمر ابی سعد.....
۱۹۷.....	گلدسته.....	۲۷۳, ۲۲۵, ۲۰۹, ۶۹.....	قارون.....	۲۲۸, ۲۲۷, ۲۲۰.....	شمر ابی سعد.....
۵۷.....	لات.....	۲۲۳, ۲۲۳, ۳۰.....	قاسم.....	۲۲۸.....	شیربانو.....
۱۳۰.....	لات فرج.....	۲۰۲.....	قاوال.....	۲۲۳, ۳۴.....	شیرمحمد.....
۱۳۰.....	لال فرهاد.....	۵۸, ۵۷, ۴۱, ۲۸, ۲۲, ۱۶.....	قرآن.....	۳۲.....	صحف.....
۲۱۶.....	لاله خاله.....	, ۹۴, ۹۱, ۸۳, ۵۹.....		۵۷.....	
۱۴۸.....	لقمان.....	, ۱۲۹, ۱۲۷, ۱۲۶, ۱۲۰, ۱۰۵, ۹۸.....		۵۷.....	صفین.....
۲۱۶.....	لندن.....	, ۲۰۲, ۱۸۸, ۱۸۵, ۱۵۹, ۱۴۷.....		۲۷۰, ۱۱۲.....	ضحاک.....
۱۹۰.....	لهستان.....		۲۸۵, ۲۳۴.....	۶۴, ۵۷.....	طاق کسری.....
۲۰۸.....	لوت.....	۴۸, ۳۳.....	قبر.....	۵۶.....	طور سینا.....
۷۹, ۴۴.....	لیلا.....	۲۲۱.....	قبر علی.....	۵۷.....	طیب.....
۴۴, ۲۲, ۱۵.....	لیلی.....	۲۰۵, ۴۱.....	قبر قلی.....	۲۶۸, ۲۰۹.....	عاد.....
۱۶۸.....	لیوار.....	۱۴۳.....	قوم ثمود.....	۲۲۸.....	عربستان.....

مجنون.....	۵۲ , ۴۴
محمد.....	۳۲ , ۳۰
محمد کیشی.....	۲۴۷
محمد (ص).....	۵۹ , ۳۷
ماین.....	۱۹۳ , ۶۴
مدینه.....	۱۴۳
مرتضی.....	۸۷
میسا.....	۵۶
مشهدی برات.....	۲۷۲
مشهدی ستار.....	۲۱۱
مشهدی عیسا.....	۲۴۸
مشهدی نجف.....	۸۶
مصطفا.....	۱۷۷
مظفر.....	۲۱۴
معاویه.....	۲۲۰
مکه.....	۲۵۷ , ۱۴۳
ملا جبار.....	۷۶
ملا قنبر.....	۲۲۸
ملا موسا.....	۲۴۸
ملا بشیر.....	۹۸
ملاقربان.....	۴۲
ملاقبر.....	۲۲۰ , ۴۳
ملالطفالله.....	۲۴۱
مالاموسی.....	۲۴۸
ملت عاد.....	۱۴۳
ملک خانم.....	۲۴۷
ملک نساء.....	۲۴۸
منات.....	۵۷
مهپاره.....	۱۹۷
موسی کلیم (ع)	۲۰۸ , ۱۵۲ , ۵۹
وارتان (موسیو).....	۴۱
میاندواب.....	۱۴۵
میرجان.....	۱۶۷
میرزا قنبر.....	۲۲۶ , ۲۱۲
میرزا هاشیم.....	۲۲۵
ناپلئون.....	۱۹۱
نجف.....	۲۰۰
نرگس.....	۲۴۸
نساء.....	۲۴۷
نسترن باجی.....	۲۱۶
تقدعلی.....	۳۳
نمروود.....	۲۶۸ , ۲۰۹
نهروان.....	۲۲۸
نوح.....	۲۰۸ , ۱۷۱ , ۱۲۹
نیل.....	۱۳۸
هابیل.....	۲۵۶
هرات.....	۷۹ , ۶۰
هند.....	۱۴۴ , ۱۰۸ , ۶۴ , ۶۱ , ۶۰
هندوستان.....	۶۲
یشرب.....	۵۷
یزید.....	۲۲۸ , ۲۲۷ , ۲۲۰ , ۱۰۱
یوسف.....	۴۴
یونان.....	۱۹۰

٢. آيات، عبارات و اصطلاحات عربي

الفاتحة.....	١٦٤ ، ١٣٥	أَخْوَتُ أَدْخَلُوا فِي السَّلَمِ	٤١
اللَّذِينَ لَا يَخَافُونَ الْعَدَا سُوءُ الْحِسَابِ	١٦٢	أَدْخُلُوا فِي السَّلَمِ	١٣٧ ، ١٤٦
إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ	١١٩	أَدْخُلُوا فِي السَّلَمِ كَافَةً	٢٨٥ ، ١٨٩ ، ١٣٨
إِنْ شَاءَ اللَّهُ	٢٤١ ، ٢٤٠ ، ١٢٨ ، ١٢٧	إِذَا كَاتُمْ وَ أَوْفُوا لِكَيْلٍ، مُطْفَقِينَ كَيْلٍ وَ يَلٍ، حَوْبَاً كَبِيرَاً	
إِنَّا طَلَمْنَا نَفْسَنَا	٧٧	حِيفٌ وَ يَلٍ	١٢٠
أَنْتَ حَفِظَ مَحْصُولَنَا مِنَ الْحَسَرَاتِ	١١٥	إِرْحَمَ أَنْزَلَ عَلَيْنَا مِنَ السَّمَاءِ الْمَاءِ	١١٤
أَنْتَ رَجَايِي وَ أَنْتَ بَابِ نَجَاتِ	١١٥	أَسْكُنْكَ يَا اللَّهُ الرَّاحَةَ عِنْدَ الْمَوْتِ	٢٣٩
أَنْتَ سَتَارُ الْعُوبِ	٢٣٩	أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ	٢٤١
أَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ	٢٣٩	أَشْرَفُ الْحَاجِ	١٧٠
أَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَنَاكُمْ	١٦١	أَطْلَبُوا الْعِلْمِ	١٤٧ ، ٤١ ، ٦٣ ، ١٠٧
إِنَّمَا الإِسْلَامُ دِينٌ عِنْدَ اللَّهِ	٥٧	أَقْلُ الْفُقَرَاءِ	٢٥٧ ، ١٤٤ ، ٢٦
إِنَّمَا الْإِنْسَانُ كَرَّمَنَا	١٣٧	أَكْرَمُوا الضَّيْفَ	٢٠٢
إِنَّمَا الدُّنْيَا سِجْنٌ لِلْمُؤْمِنِينَ	١٦٠	أَلَا يَا إِيُّهَا السَّاقِيِّ	٣٢
أَوْفُوا بِعَهْدَهُ	١٦١	~ أَدْرِكَ أَسَا وَ نَاوِلَهَا	٢٧٦
أَوْفُوا الْكَيْلَ وَ الْمِيزَانَ	١٣٧	الْأَمَانِ	١٣٤ ، ١٣١ ، ١٠٠
أُولُو الْأَبْصَارِ	٨٢	الْبَرِّ مِنْ خَيْرِ الْأُمُورِ، أَمْ إِرْتَضَى فِيمَا أَمْرَ	١٢٠
أَيَّامُكُمْ أَيَّامَ سَعِيدٍ	١٩٧	الْبُطَا	٤٠
إِيلَهٖ صُمْتُ عَلَى رِزْقِكَ افْطَرْتَ	٩٩	الْبَلَاءُ لِلْوَلَا	٣٤
إِيَّاهَا النَّاسُ	١٧٦	الْتُّوبَه	١٢٧
بِأَيْمَنِكَ أَنْتَ وَ أُمَّيَ	١٤٠	الْحَذَرِ	١٢١
بَارِكَ اللَّهُ	١٠٩	الْحَقِّ	٢٦٩ ، ٢٣٣ ، ١٣٧ ، ١٣٦ ، ٨٢
بِالْإِنْصَالِ	١٩٠	الْحَقُّ مُرُّ فِي مِلَامٍ مَنْ يَقُولُ	١٦٢
بِرَّ احْسَانٍ بَذَلَ ذِي الْقُرْبَى يَتَامَى وَ الْمَسَاكِينِ	٣٥	الْحَمْدُ لِلَّهِ	٢١٦
بِرَّ حُمْتِكَ يَا رَبَّاهُ	٢٣٨	الصَّبَرُ مِفْتَاحُ الْفَرَجِ	١٢٥ ، ١٢٤ ، ١٢٣
بِسْمِ اللَّهِ	٢٤٢	الضَّحا	٤٠
بِشَرْطِهَا	١١٥	الْغَرَضِ	٢٧

ذَوِي الْقُرْبَى مَسَاكِينٍ بَرَّ وَالْإِحْسَان.....	٩٤	بَلْ هُمْ أَضَلُّ.....
ذِي الْقُرْبَا.....	٨١	بَيْتُ الْخَرْن.....
ذَى الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى.....	٢٣٨	بَيْتُ الْأَحْزَان.....
ذِي الْقُرْبَى.....	١٦١	بَيْنَ الْخَلْق.....
ذِي حَقٌّ.....	٤٩	بَيْنَ الْبَشَر.....
رَازِقُ ذُو الْإِقْدَارِ، حَقِّ قَدِيرِ.....	٥٥، ١٦	تَبَارَكَ اللَّهُ هُوَ الْبَاقِي كُلُّهُمْ فَانِي.....
رَبُّ الْعَالَمِين.....	١٨٩	تَحْكُمُوا بِالْعُدْلِ.....
زَيْنُ الْعَابِدِ.....	٢٢، ١٦	تَمَتَ الْبَحْر.....
سُبْحَانَكَ، سُبْحَانَكَ يَا رَبِّ.....	١١٩	تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ.....
سَفَكَ الدَّمًا.....	٤٢	جَزَّاكَ اللَّهُ.....
شَمْسُ الضُّحَى.....	٦٣	جَلَّ الْخَالِق.....
صَرَاطُ الْمُسْتَقِيمِ.....	٢٧٧	حُبُّ الْوَطَن.....
طَهُورًا وَ شَرَابًا.....	٢٠٢	حَبْلُ الْمُتَّيِّنِ.....
طُورُ سِينَا.....	٥٦	حَقُّ النَّاسِ.....
عِلْمُ الْيَقِينِ.....	٢٣	حُوبَا كَبِيرَا.....
عَلَى السُّوَيْتِ.....	١٠٥	حَىِّ.....
عَلَى الْخُصُوصِ.....	٢٦٤، ٢٤٣	حَىٰ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ.....
عَلَى السُّوَيْتِ.....	٢٣٤، ١٩٣، ٥٩، ١٧	خُلُقُ الْحَسَنِ.....
عُمَدَةُ الْأَعْيَانِ.....	٢٥٧، ١٤٤، ٢٦	خَلِيلُ اللَّهِ.....
عَيَالُ اللَّهِ.....	٩١	خَيْرُ الْعَمَلِ.....
غَرِيبُ الْغُرَبَا.....	١٢٥	خَيْرُ الْأَنَامِ.....
فَاصْلِحُوا بَيْنَ الْبَشَرِ.....	٢٨٥	خَيْرُ الْبَشَرِ.....
فَامَّا السَّاَيِّلُ امِرٌ كَلَامُ اللَّهِ فَلَا تَتَهَرَّ،.....	٩٤	خَيْرُ الْوَرَى.....
فَفَحْقُ قَرِيبِ.....	٥٧	دَائِمًا آبَا.....
فَصْلُ الْخِطَابِ.....	١٣٦	دَارُ الْأَمَانِ.....
فَضْلُ اللَّهِ يَهْدِي مَنْ يَشَاء.....	٤٣	ذُوالْجَلَلُ وَالْإِكْرَام.....
فَلَاتَهَرَ،.....	٩٤	ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ بَرَّ وَالْإِحْسَانِ.....
فُوقُ الذِّكْرِ.....	١٣٩	ذَوِي الْحُقُوقِ يَتَامَى عَلَيْلِ ذِي الْقُرْبَى.....

لَنْ تَتَالَّوُ الْبَرُّ حَتَّى تُتَقْعِدُوا مِمَّا.....	١٦١	فِي الْحَدَائِقِ أَشَارَنَا مِنْ الْأَفَاتِ.....	١١٥
مُؤْمِنُونَ إِخْوَةُ.....	١٦٢	فِي الْفُورِ.....	٦٦
ما شاءَ اللَّهُ.....	٢٤١	فِي الْمَلِلِ.....	١٨٩
ما شاءَ اللَّهُ، ١١٨، ١٦١، ١٨٧، ٢٢٦، ٢٢١، ١٨٩، ٢٤١، ٢٥٢.....	٢٥٢	فَيَنْهَاكُمْ عَنِ الْفَحْشَاتِ.....	١٣٧
مَا فِيهَا.....	٦٠	قَادِرًا حَمَدًا.....	٥٥
مَالًا يُطَاقُ.....	١٦٠	فَاضِيَ الْحَاجَاتِ.....	١١٥
ما يُرِيدُ.....	١٣٥، ١٠١	قَبِيجُ الْفَاضِيِّ.....	٦٥
مَتَى مَا تَلَقَّ مِنْ تَهْوَى دُعَ الدُّنْيَا وَأَهْمَلَهَا.....	٢٧٧	قِسْتَنَا مِنَ الشَّمَراتِ.....	١١٥
مُحَوَّلُ الْأَحْوَالِ.....	١٦٥	قُلْ هُوَ اللَّهُ.....	٢٤٢
مَطْلُعُ الْأَنُورِ.....	٨١	كَافِرَآشِ.....	١١٦
مَلْجَأُ الْبَرَايَا.....	٢٣٤	كَرَمُنَا.....	١٣٧
مَنْ بَكَا.....	٨٦، ٣٩	كُنْ فَيَكُونُ.....	٥٥
مَنْ سَخَا.....	٣٩	كِنْعَانِ.....	٤٤
مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًّا لَا تَنْرُكُوا مَالَ الْيَتَمِ وَقُلْ لَهُمْ.....		كِيَخْسُروِ.....	٢٠١
قَوْلًا كَرِيمٌ وَلَا تَقْهَرْ وَلَا تَهْرِ.....	١٢٠	كِيَقِبَادِ.....	٢٥٠
مَنْ كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا.....	١١٩	گَرَدَهْ كَانِ.....	١٧٣
مُهِمَّنَ وَأَحَدُ وَاحِدٍ، سَمِيعٌ وَبَصِيرٌ.....	٥٥، ١٦	گَلِبرِیِ.....	١٣٠
نَاقِصُ الْعُقْلِ.....	٢٥٥	گَلِچَرِهِ.....	٣٠
نَصْرُ مِنَ اللَّهِ.....	٥٧	گَلِدَسْتَهِ.....	١٩٧
نَصْرَ اللَّهِ.....	٤٣	لا.....	٢٠٤
نِعَمِ.....	٢٠٤	لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.....	٥٧
هَاتِ الصُّبُوحَ حَتَّى يَا اِيَّاهَا السَّكَارِيِّ.....	١٠٨	لَا تَتَنَعَّمُ الْفَسَادَ.....	٢٨٥
هَيَّهَاتِ.....	٢٥٢، ٢١٤، ١٦٦	لَا شَرِيكَ لَهُ.....	٥٥، ١٦
هَيَّهَاتُ ثُمَّ هَيَّهَاتِ.....	١٥٠، ١٠٧	لَافْتَنِي.....	٥٧
وَاجِبُ الْإِحْسَانِ.....	٥٣	لَامَحَالِ.....	٢٢٣
وَاحِدًا أَحَدًا.....	٥٥	لِأَيَّاتِمَيِّ وَالْمَسَاكِينِ بِرٌّ فِي الْبَاسِ.....	١٦١
وَالْجَارُ وَابْنُ السَّبِيلِ،.....	٢٣٨	لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ.....	٥٨
وَالسَّلَامِ.....	١٢٤	لَمْ يَنْزَلِ.....	١٢٠

٢٣٨	يَا رَزِّاقُ يَا كَفِيلٍ	١٢٣	وَالسَّلَام
١٠٥	يَا عَالِمَ الْخَرَيَّات	٨٨	وَجْهُ الْحَسَن
٢٣٧	يَا عَلِيٌّ يَا عَظِيمٌ	٤٩	وَجِيهُ الْمِلَّة
٢٣٩	يَا غَافِرَ السَّيِّئَاتِ الْمَغْفِرَةَ بَعْدَ الْمَوْتِ	٢٠٤ ، ٨١ ، ٢٨	وَكِيلُ الْفُقَرَاء
٢٤٠ ، ٢٣٩ ، ٢٣٨ ، ٢٣٧	يَا غَفُورُ يَا رَحِيمٍ	٩١	وَكِيلُ الله
٢٤٠	يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينِ	٢٨٤ ، ١٣٧	يَسْقِيكُ الدَّمَاء
٢٣٧	يَا نَاصِرُ يَا مُعِينٍ	٢٣٩	يَا أَحْكَمَ الْحَاكِمِينِ
٢٣٧	يَا نَصِيرُ يَا اللهِ	٢٣٨ ، ١٦٢ ، ١١٥ ، ٩٠ ، ٨٩	يَا الله
١٧٨ ، ١٥٣ ، ١٠٩ ، ١٠٣ ، ٥٣ ، ٥١ ، ٥٠	يَارَبُّ	٢٢٨	يَا بَصِيرٌ يَا الله
٢٣٧	يَارَبُّ الْمُسْتَضْعِفِينِ	٢٣٧	يَا جَوَادُ يَا رَحِيمٍ
٢٦٩	يَا هُوَ، شَيْءٌ لَا شَيْءٌ	٢٣٨	يَا ذَيَّ الْعِزَّةِ وَالْجَبَرُوتِ
١٦٢	يَكْتِزُونَ ذَهَبًا وَالْفِضَّةَ تَحْتَ الرَّابِ	٢٣٨	يَا رَبَّاهُ يَا رِبَّاهُ، يَا ذَيَّ الْمُلْكِ وَالْمَلَكُوتِ
١٤٦	يَنْهَكُمْ عَنِ الْفَحْشَاءِ	٢٣٩	يَا رَزِّاقُ وَيَا غَفَارٍ

